490809

ACADEMIA ROMÂNĂ

ANUARUL ARHIVEI DE FOLKLOR

III

PUBLICAT

DE

ION MUȘLEA

IMPRIMERIA «CARTEA ROMÂNEASCĂ» BUCUREȘTI

1935

ACADEMIA ROMÂNĂ

ANUARUL ARHIVEI DE FOLKLOR

III

PUBLICAT

DE

ION MUŞLEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IMPRIMERIA «CARTEA ROMÂNEASCĂ» BUCUREŞTI

1935

~~257449~~

490809

PENTRU ORICE INFORMAȚIE REFERITOARE LA ACEST ANUAR, A SE ADRESA «ARHIVEI DE FOLKLOR A ACADEMIEI ROMÂNE» SAU DIRECTORULUI EI, ION MUȘLEA CLUJ, STR. ELISABETA NO. 23 (MUZEUL LIMBEI ROMÂNE)

CUPRINSUL

PAG.

ION MUŞLEA, Ion Bianu şi folklorul nostru 1
ION DIACONU, Psihologie şi creaţie populară 7
EMIL PETROVICI, Folklor din Valea Almăjului 25
VALERIU L. BOLOGA, Raportul din 1756 al unui chirurg german despre credinţele Românilor asupra moroilor 159
ION MUŞLEA, Alte variante româneşti ale snoavei despre femeia necredincioasă 169
P. V. ŞTEFĂNUCĂ, Contribuţie la bibliografia studiilor şi culegerilor de folklor privitoare la Românii din Basarabia şi popoarele conlocuitoare — publicate în periodicele ruseşti . 177
Bibliografia folklorului românesc pe anii 1933—34 189
Raport anual (1933—34) 211
RÉSUMÉ DES ARTICLES 213

ION BIANU ŞI FOLKLORUL NOSTRU

În cuvintele cu care inauguram întâiul Anuar al Arhivei de Folklor, am arătat cât de larg a fost reprezentat folklorul, încă dela început, în cea mai înaltă instituţie de cultură românească, prin Alecsandri, Marienescu, Hasdeu şi Marian. Cu moartea lui Ion Bianu, Academia Română pierde un alt mare iubitor al folklorului nostru.

Prin felul studiilor cărora s'a dedicat, Ion Bianu n'a fost propriu-zis un folklorist. Alături de cercetările-i de istorie literară, filologie şi bibliografie, el s'a ocupat din când în când şi de folklor. Dacă n'a scris mai mult în acest domeniu, nu însemnează însă că nu era mereu preocupat de vieaţa tradiţională a poporului nostru dela ţară.

Născut din părinţi ţărani, el n'a putut uita — cum vom arăta mai jos — nici la adânci bătrâneţe, obiceiurile şi cântecele satului natal. Pornit din acel Făget de pe Târnave, unde preoţise Nicolae Pauletti, cel care ne-a lăsat cea mai vechie culegere de cântece populare de care avem cunoştinţă [1]) — Bianu a ţinut să se ocupe, de câte ori multiplele-i îndeletniciri i-au dat răgaz, şi de «floarea culturală a sătenilor», cum numea, într'o scrisoare, folklorul.

Contribuţia lui la promovarea studiilor de folklor românesc are două aspecte : de o parte ca cercetător, de alta ca organizator. În întâia calitate, a publicat trei articole interesante [2]), dintre care primul atrage atenţia cercetătorilor asupra semnificaţiei lungimei versurilor vechii noastre epici populare. Într'al doilea publică o baladă găsită într'un manuscris din anul 1809, arătând «înrudirea strânsă între cântecele şi credinţele româneşti şi balcanice» şi insistând asupra bogatului câmp de cercetări ce se deschide învăţaţilor noştri în acest domeniu.

Tot aici trebue să amintim că la 1899, când Revista Nouă (II, p.

---

[1]) Publicată de Al. Lupeanu-Melin, *De pe Secaş*. Blaj 1927.

[2]) *Din istoria poeziei noastre poporale*. Convorbiri Literare XL (1906), p. 726—30.
Doncilă. Un vechiu cântec vitejesc. Idem, XLII (1908), p. 10—22.
Filipii. Credinţă poporală din judeţul Vâlcea. Revista Nouă IV (1891), p. 338—39.

36-39) publica balada «Călătoria mortului» culeasă de S. Fl. Marian din Bucovina, Bianu, la curent cu cercetările de folklor comparat, arăta în nota dela p. 39, că «această baladă este o nouă formă românească a legendei despre călătoria mortului, comună la toate popoarele Peninsulei Balcanice» — el cunoscând şi alte două variante româneşti, precum şi pe cele balcanice publicate de Dozon. La sfârşitul acestei note, anunţa că «în Revista Nouă se va publica în curând un studiu comparativ amănunţit asupra legendei acesteia şi asupra credinţei cuprinsă într'însa». Studiul anunţat n'a apărut. Dar această «întâie identificare a motivului la noi» se datoreşte lui Bianu—şi nici de cum lui S. Flaviu (sic !) Marian, cum greşit afirmă D. Caracostea [1]).

Ca raportor al atâtor culegeri şi studii prezentate Academiei spre publicare sau premiere, Bianu a ştiut să deosebească contribuţia preţioasă de compilaţia seacă şi superficială [2]).

În a doua calitate, aceea de organizator sau de iniţiator, datorăm lui Ion Bianu publicarea mai multor culegeri de folklor în editura sau Memoriile Academiei, culegeri care, fără ajutorul şi înţelegerea lui, poate n'ar fi văzut lumina tiparului [3]).

Cum în Memoriile Secţiei Literare nu se puteau publica toate culegerile de folklor prezentate Academiei, multe din ele rămâneau netipărite, sau «îngropate în uitare în reviste şi ziare. În amândouă cazurile se făcea mare pagubă studiilor cari trebue să pătrundă în sufletul ţeranului român spre a-l înţelege în toată firea lui adâncă precum şi în felul lui de a-şi spune prin vorbire gândul şi simţirea» [4]). Bianu propune deci publicarea unei colecţii speciale a Academiei, destinată folklorului... «cu un cuvânt de tot ce este manifestare a vieţii sufleteşti a poporului». Astfel luă fiinţă în primăvara anului 1908, colecţia «Din vieaţa poporului român — Culegeri şi studii», care a publicat, timp de 23 de ani, patruzeci de volume cuprinzând materiale şi studii, multe de o deosebită însemnătate.

S'ar fi crezut că, legat cum era de această colecţie, Bianu nu s'ar fi

---

[1]) *Lenore. O problemă de literatură comparată şi folklor.* Bucureşti 1929, p. 16.

[2]) Vezi în special critica necruţătoare, dar dreaptă, pe care o face studiului lui Th. Sperantia, *Introducere în literatura populară* (Bucureşti 1904), în «Analele Academiei Române», Desbateri, Tom 27, p. 513—520.

[3]) *Texte macedo-române. Basme şi poesii poporale dela Cruşova,* culese de Dr. M. G. Obedenaru. Publicate după manuscrisele originale, cu un glosar complet de Prof. I. Bianu. Bucuresci 1891. «Academia Română», IX, 380 p.

Medicina babeloru, adunare de descântece, reţete de doftorii şi vrăjitorii băbesci de Dimitrie P. Lupaşcu, cu un raportu de Prof. I. Bianu. Bucuresci 1890. «Academia Română». 128 p.

[4]) Raportul lui Bianu în: Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal* (Academia Română. Din vieaţa poporului român I). Bucureşti 1908. p. 3.

înduplecat să o părăsească. Dar înţelegerea sa pentru necesităţile altor vremuri a biruit. Bianu s'a ocupat cu interes «de planul pentru reorganizarea adunării şi publicării materialelor de folklore» prezentat de O. Densusianu în 1920. Apoi, când subsemnatul a înaintat, prin d-l S. Puşcariu, un memoriu pentru înfiinţarea unei Arhive de Folklor, Bianu a îmbrăţişat cu căldură această propunere şi i-a dat posibilităţi de realizare încă la sfârşitul acelui an (1930).

Pentru Arhiva noastră, Bianu a avut tot timpul o atenţie şi o grijă deosebită. În cele ce urmează aş dori să arăt această latură necunoscută a interesului său pentru folklorul românesc, manifestat în legătură cu activitatea Arhivei.

Desprind dintr'o scrisoare particulară — datată 3 Ianuarie 1932 — care e caracteristică şi felului său de a scrie, ultimul aliniat : «Anul nou cu bine pentru toţi ai noştri (cu deosebire pentru ai Maicei Academie). şi cu spor în toate — afară de cheltuieli. Să ştii însă că banii pentru lucrările de folklor sunt la dispoziţie». Într'adevăr, toate propunerile noastre pentru premierea corespondenţilor harnici, au fost aprobate : «Ai mare dreptate — scria Bianu la 25 Ianuarie 1932 —, trebue să ne folosim de ultimii ani de vieaţă veche sătească pentru culegerea folklorului de toate felurile».

Orice titlu de publicaţie ori articol, românesc sau străin, de care lua cunoştinţă şi care credea că poate interesa cercetările de folklor românesc, era pus fără nicio zăbavă pe hârtie şi trimis Arhivei.

Marele bibliograf care a fost Bianu, şi-a dat seama şi de importanţa bibliografiei folklorului românesc, pe care am inaugurat-o cu întâiul Anuar. Aceasta i-a produs o vie mulţumire şi în repetate scrisori insista nu numai pentru continuarea ei, ci mai ales pentru pregătirea şi publicarea întregei bibliografii a folklorului românesc — ceea ce rămâne deocamdată o problemă a viitorului. Iniţiativei lui Bianu se datoreşte însă alcătuirea «Bibliografiei lucrărilor cu caracter folkloric şi etnografic publicate de Academia Română (1877—1929)», apărută în Anuarul II (p. 221—227).

Dar preocupările lui Bianu în ce priveşte Arhiva noastră erau şi de alt gen. Atrăgând atenţia conducătorului ei asupra unor articole din cotidianele bucureştene interesând folklorul, insista ca «în Anuar să fie în fiecare an o cronică a manifestărilor folklorice între cari aceasta — era vorba de «Târgul de fete» dela Găina — este una de viu interes» (scrisoare din 21 Iulie 1933). În legătură cu această sugestie, Bianu adaugă contribuţii interesante la cunoaşterea târgurilor de fete din Ardeal : «La noi, pe Târnave, ştiu unul la «Târgul Bulciului», numit şi «la Oraş», la Cetatea-de-Baltă pe la Sântă Măria. Merg asemenea fetele şi ficiorii — îmbrăcaţi cât mai frumos — petrec, beau, joacă, cântă, se

înţeleg şi «se ieau» (se căsătoresc). Am fost şi eu odată, pe când eram în clasa VII sau VI. Erau centre de vieaţă socială a ţăranilor români. Urmăriţi peste tot !»

Contribuţiile lui Bianu la sporirea materialelor Arhivei nu se mărgineau însă la aceste însemnări. Punându-şi în ordine corespondenţa, el găseşte notate, de prin anii 1892, colinde din satul copilăriei sale. Pe acestea le cântase compozitorului Juarez Movilă, pentru ca să le pună pe note. El trimite Arhivei cele cinci colinde împreună cu ariile lor (Ms. No. 585), dintre care «întâiele două le-am colindat şi eu la cinci-şase-şapte ani — am acum 76 împliniţi». Altădată trimite o seamă de obiceiuri dela «lăsata-secului» de Paşti şi dela Sânziene, pe care le întitulează «Note şi amintiri din copilărie (1870) dela Făget» (Ms. No. 270). Dintre acestea, mai multă însemnătate prezintă «sărbătoarea boului» [împodobit], despre care avem atât de puţine informaţii în literatura noastră folklorică [1]).

O chestiune îl preocupa demult şi cu deosebire în ultimul timp : «Un lucru de urmărit cu stăruinţă neadormită este superstiţia pentru «legatul viilor», lucru de mare taină şi însemnătate — îmi scria la 28 Decemvrie 1932. Eu îţi trimit ce mi-aduc aminte din copilărie, din Făgetul meu. Dar ar trebui urmărit, fiindcă are urme foarte vechi. Mai este undeva ? S'o public ?»

Această practică magică, pe care o dăm în întregime [2]), este întradevăr interesantă şi, după cât ştim, nerelevată până astăzi. Am întocmit imediat o circulară către corespondenţii Arhivei, învitându-i să comunice dacă această practică e cunoscută în ţinutul lor. Anunţându-i acest lucru, Bianu răspundea : «Cu «legatul viilor» eu am tot amânat, gândindu-mă să organizez eu o anchetă». Dacă această amânare nu s'ar fi întâmplat, e foarte probabil că ar fi găsit material suficient pentru un

---

[1]) Cf. Ion Muşlea, *Şcheii dela Cergău şi folklorul lor*. Cluj 1928. p. 20—21.

[2]) «La satul meu de naştere Făget între dealurile cari despart Târnava mare de Târnava mică, oamenii au o coastă de vii în mici parcele, cari formează un singur trup despărţit cu gard din toate părţile de locurile de arătură din jos, pentru ca să fie ferite de vitele, cari în unele timpuri (după secere sau după culesul cucuruzelor) pasc în jurul viilor.

În fiecare an la Stu Gheorghe se aleg doi feciori din sat cari au să păzească viile — şi sunt numiţi *vighitori*. Slujba lor începe tocmai la Stă Marie (15 August sau 8 Septemvrie mai probabil). Atunci se aduc de ei la biserică câţiva struguri, cari au început să se îndulcească ; popa le citeşte o rugăciune şi-i stropeşte cu apă sfinţită, iar din acea zi vighitorii întră în slujba lor şi nu mai ies decât după culesul viilor.

Pentru locuinţă îşi fac în fiecare an o colibă în vârful dealului viilor în acelaşi loc în fiecare an. Deasupra locului colibei s'a împlântat în pământ la Stu Gheorghe un arbore cât mai înalt adus din pădure şi împodobit la vârf cu crăci legate în formă de cruce.

În noaptea următoare se face «legatul» viilor de un om bătrân care ştie. Coliba este făcută şi în ea se întâlnesc seara târziu cei doi vighitori şi meşterul legător cu ale lui taine.

studiu interesant. Aşa, abia am primit câteva răspunsuri la obiect, dintre care unul dintr'un sat vecin cu Făgetul său [1]).

Încă înainte de a-i comunica vreun rezultat, Bianu întreba cu nerăbdare : «Dar cu «legatul viilor» ai aflat ceva ? Ori nu s'a mai aflat nimic prin întunecarea trecutului ? Multe, multe se vor fi înnecat aşa şi la noi şi la alţii. Nu ştiu dacă acea credinţă este cunoscută şi dincoace de munţi, unde sunt multe vii cultivate din adâncul vechimilor [2])».

Trimiţându-i materialele intrate ca răspuns la circulara privitoare la «legatul viilor», îl rugam să scrie un mic articol, care să se publice chiar în Anuarul Arhivei. Se pare însă că sărăcia informaţiilor nu l-a îndemnat să o facă : «Se vede că am venit prea târziu cu cercetarea după acel obiceiu, care pare a fi mort în ceaţa uitării. Eu îl cred rămas de pe vremea lui Buerebista şi pierdut în modernizările secolului al XIX-lea» — răspundea în Martie 1934.

Am crezut însă că se cuvine ca materialele devenite cunoscute mulţumită informaţiilor sale despre practica magică a «legatului viilor», a cărei semnificaţie şi origine îl interesau atât de mult, să le publicăm sau să le semnalăm aici, în cuvintele cu care ne luăm rămas bun dela el.

Cei doi vighitori pleacă pe cărarea care înconjură viile — unul la dreapta celalalt la stânga, şi ajung jos în sat, apoi trec prin sat spre ţintirim ; acolo fiecare merge la un mormânt proaspăt, pe care l-a ochit de cu ziua ; umple gluga cu ţărână de pe acel mormânt, apoi pleacă înapoi pe drumul pe unde a venit celalalt vighitor şi ajunge la vii. Dacă întâlneşte pe cineva trece pe lângă el fără să-i vorbească şi fără să răspundă dacă este întrebat. Ajunşi la vii cu glugile pline, cei doi pleacă fiecare în sens opus de cum a venit şi pe tot drumul cărării presară cu mâna din glugă ţărână adusă de pe mormânt ; ajunşi la coliba lor, găsesc acolo pe vrăjitor, cu care vorbesc şi fac nu se ştie ce — şi aşa viile sunt *legate*.

Prin această *legătură* viile sunt apărate de multe stricăciuni, mai ales de a fi mâncate de pasări — granguri, mierle şi altele.

Am cunoscut în copilăria mea un asemenea meşter — om de frunte care ştiea lega. Mai târziu întâlnindu-l la părinţii mei, căci era dintr'un sat vecin, l-am întrebat despre legătura viilor, dar a râs şi a spus că «astea sunt de ale noastre, nu sunt pentru Domnia voastră cărturarii» şi nu a vrut să-mi spună nimic.

Un văr primar al meu — proprietar — om cu studii universitare de drept — aşezat la ţară m'a asigurat că la o vie a lui sădită departe de viile sătenilor, a făcut însuşi experienţa şi a constatat efectul sigur al legăturei, căci via nu i-a mai fost prădată de pasări după legătură, cum fusese nelegată în anii dinainte» (Ms. No. 460, p. 1-3).

Într'o scrisoare dela 7 Ianuarie 1933, adăuga : «Asemenea «legături» se fac însă şi pentru grâu (holde) şi ovese etc.., ca să fie apărate de jaful vrăbiilor».

Pentru «legarea» păsărilor prin ţărâna de pe morminte, vezi şi manuscrisele Arhivei No. 314, p. 5 (Rusul-Bârgăului, jud. Năsăud), No. 590, p. 12 (Todireni, jud. Botoşani) şi revista «Vlăstarul Câmpiei» I (1933), p. 140 (Cojocna, jud. Cluj).

[1]) Chesler, jud. Târnava Mică. Ms. No. 501, p. 1—2.

[2]) O dovadă că acest obiceiu există şi în Oltenia este răspunsul din Coşoveni, judeţul Dolj (Ms. Arhivei de Folklor a Academiei Române No. 491, p. 45—47).

Am amintit cât de mult îşi iubea Ion Bianu locurile copilăriei. I-ar fi plăcut atâta ca ţinutul său : «satele grupate în nişte funduri de văi din încreţiturile dintre Târnave», să fie studiat din punct de vedere al «graiului, cântecului şi portului». Arhiva de Folklor nădăjduieşte să-i poată împlini în curând această dorinţă — exprimată în ultimul său an de vieaţă — ca un omagiu de recunoştinţă pentru dragostea deosebită şi grija părintească arătate întotdeauna de Ion Bianu folklorului românesc.

ION MUŞLEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PSIHOLOGIE ŞI CREAŢIE POPULARĂ

Cercetările privind geneza creaţiei populare au fost în delăsare la noi. Evocativul «Românul e născut poet» e încă o formulă curentă a vremurilor de altădată, conformă din păcate psihologiei noastre care respectă adesea necontrolat resturile venerabile ale trecutului. S'a încetăţenit expresia citată mai de grabă în folklor. Şi pentru dovada ei s'a publicat mult şi de toate : poezie populară, poveşti, etc. O nepregetare rar întâlnită. Dar care ar fi legile ce conduc naşterea şi evoluţia creaţiei populare româneşti — aşa dar : cum a creat ; ori poate : şi cum crează acest Român «poet» — puţini s'au aplecat să cerceteze atent.

În apus însă lucrurile sunt uneori puse la punct. Franţa — de multe ori iniţiatoare în studiile folklorice — trebue socotită în această privinţă după Germania. Aici problema ce ne va preocupa a fost variat desbătută, ajungându-se la cercetările lui O. Böckel [1]), socotite astăzi cardinale. Nu e mai puţin adevărat că şi studiile lui O. Schell [2]), E. Wechsler [3]), etc. au desbătut amplu problema, parafrazând aproape gândirea lui Böckel. De sigur că poziţia metodologică a acestuia rămâne oarecum de rectificat, el pornind în studiul genezic al creaţiei populare dela formele elementare ale cântecului popular, bănuite chiar în ce ne poate oferi etnografia popoarelor primitive, pe lângă dovezile venind din mediile rurale europene. Oare, dacă este să acceptăm concluziile studiilor sociologului francez L. Lévy-Bruhl [4]), admiţând o separaţie a formelor logice care caracterizează mentalitatea de tip mediteranian de cea prelogică, atunci concluziile cercetătorului german ar fi eronate. Ceea ce este în acord şi cu atitudinea întemeietorului acelei «Völkerpsychologie» ce socoteşte ireductibil tipul mental al popoarelor de cultură — «Kulturvölker» — la aspectele psihismului popoarelor în stare

---

[1]) O. Böckel, *Psychologie der Volksdichtung*. Leipzig-Berlin 1913.

[2]) O. Schell, *Das Volkslied*. Leipzig 1908.

[3]) E. Wechsler, *Begriff und Wesen des Volkslieds*. Marburg 1913.

[4]) L. Lévy-Bruhl, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*. 8-e éd., p. 2, 38, 61—67, 76—78, 80, 112—115 ; *La mentalité primitive*, 4-e éd., p. 12—18, 503, 510—522.

de natură — «Naturvölker» [1]). Lucru în desacord de două ori cu acest curent reprezentat de Böckel. Şi doar dela etnopsihologia lui W. Wundt derivă cu siguranţă cugetarea folklorică germană în direcţia ce ne preocupă.

Aceste diverse atitudini nu ne vor preocupa deocamdată. Firul explicativ se va orienta în ce vom afirma noi după modurile existente ale creaţiei populare româneşti. Căci dacă în general paralelizări ar putea fi posibile, prin faptul că psihicul colectiv şi individual — cooperante în creaţia populară — au la orice neam substrat comun, noi le vom elimina deocamdată. Vom urmări aspectele versului popular în procesul lui de naştere întru cât e conform cu psihologia noastră. Noi credem nestrămutat că elaborarea folklorică e un aspect specific fiecărui grup etnic. Şi în distingerile noastre vom considera numai poezia populară, pentrucă în ordinea valorilor de creaţie *poezia* e una dintre etapele ultime.

Investigaţiile ce privesc geneza poeziei populare le vedem justificate nu numai că ar putea fi o chibzuită judecată speculativă, ci şi pentru a justifica şi funda unele afirmaţii curente. Se repetă adesea obositor în scrisul românesc : origina literaturii culte trebue văzută în ce a creat poporul [2]). Dar de e aşa, apoi se cuvine această migală de discernere a felului în care s'a ivit «Mioriţa», ori doina. Poporului să i se facă dreptate. Noi vom încerca o modestă discernere în acest sens, colaborând observaţiile noastre personale despre creatorii populari contemporani cu mărturiile altora, spre a vedea ce se poate susţine în privinţa chipului ivirii unui oarecare motiv popular poetic. Vom avea în vedere mereu sufletul românesc.

La noi, dintre studiile temeinice urmărind aspectele actuale ale poeziei noastre populare, trecând peste ce ne-a dat vremea lui B. P. Hasdeu, trebue reţinut în primul rând acela al lui Ov. Densusianu [3]). Însă punctul de vedere al cercetătorului acesta urmărea demonstrarea substratului păstoresc în poezia noastră populară ; adică începând cu formele rudimentare lirice — doina — şi culminând cu «Mioriţa», concretizarea autentică în poezie a specificului românesc, în toate acestea forţa de plăsmuire a fost *ciobănia*. Toate celelalte variaţiuni ale poeziei noastre

---

[1]) W. Wundt, *Elemente der Völkerpsychologie*. Leipzig 1912. p. 3—4, 6, 12—22, 22—34.

[2]) Cf. Maiorescu, *Critice*, III, ed. a 2-a, p. 264.

[3]) Ov. Densusianu, *Vieaţa păstorească în poesia noastră populară*, I, II, Bucureşti 1922-23. Util poate fi aici şi studiul aceluiaşi : *Literatura populară din punct de vedere etnopsichologic*, în *Revista critică literară*, I, p. 145—159, 241—256. Insemnăm şi notele noastre anterioare : *Aspecte din folklorul vrăncean*, în *Milcovia* I (1930), p. 69—86.

populare — de pildă, doinele plecate din vieaţa haiduciei — nu sunt decât deveniri târzii în care totuşi prin analiză atentă se poate descoperi fondul primar : vieaţa păstorească. De sigur, sagacitatea analizei urmăreşte desăvârşit întregul proces de plămădire folklorică al doinei noastre. Dar aici documentul folkloric este pus la contribuţie aşa cum e el atestat de cine l-a aflat, cules şi publicat. Nu este urmărit originar, adică în chipul cum s'ar fi ivit în cântarea celui dintâi individ plăsmuitor. Însă în aceeaşi vreme sunt publicate încă două studii : al lui P. Cancel [1]) şi T. Papahagi [2]), urmărind de-a-dreptul fenomenul literar popular în existenţa lui iniţială. Studiul celui dintâi, prima discernere serioasă la noi a naşterii poeziei populare, trebue considerat în detaliu, recunoscând însă că şi însemnările celui de-al doilea oferă uneori câte ceva de reţinut.

De sigur, problema care se impune iniţial oricui urmăreşte ce am indicat noi este aceea privind aspectele literare în mediul rural : cum circulă în colectiv cutare produs literar recent ori arhaic, care pare să fie destinul unui motiv gustat de o colectivitate largă ori redusă, cum să se fi produs geneza acestui motiv de circulaţie generală. Asemenea chestiuni nu lipsesc studiului lui T. Papahagi pe care-l vom relata întâi.

Părerile lui Papahagi se sprijină pe materialul oferit de două ţărance din Maramureş care îi apar ca nişte «poete ale ţărănimei maramureşene». Ce a aflat dela ele — material liric numai — e considerat « o preţioasă contribuţie pentru istoricul genesei poesiei populare » [3]). Pe baza acestui material, cât şi a celui publicat în monografia asupra Maramureşului [4]), autorul constată că genul epic pare să fie creaţia exclusiv a bărbatului [5]), pentrucă temele epice presupun o puternică desprindere din lanţul afectelor, spre obiectivarea acţiunii. Oare, cum femeia e roaba propriilor simţiminte, rareori îşi poate reprezenta stări afective ale altora. Ea se implică pe sine întotdeauna în jocul afectiv ce l-ar comporta conflictul personajelor unei anume povestiri. Genul epic este astfel fructul sufletului bărbătesc [6]).

De aici se pare că derivă cealaltă idee centrală a lui Papahagi : dacă femeia nu poate închega un eveniment oarecare în stare estetică, apoi ea păstrează prin memorie baladele. Ar fi parcă un fel de predestinare ce ar face ca în majoritatea lor cântecele epice să fie «cunoscute cu deosebire de femei» [7]). Ieşind pe teren — acel minunat ţinut al Maramure-

---

[1]) P. Cancel, *Originea Poeziei Populare*. Bucureşti 1922.

[2]) T. Papahagi, *Creaţiunea poetică populară*, în *Grai şi Suflet*, II², p. 263—309.

[3]) *Ibid.*, p. 263.

[4]) T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*. Bucureşti 1926

[5]) *Grai şi Suflet*, II, p. 263—264.

[6]) *Ibid.*, p. 265.

[7]) *Ibid.*, p. 264.

ș ului — hotărît că Papahagi va fi descoperit baladele ce le-a publicat «din gura femeilor bătrîne, foarte puţine dela bătrîni». De aici pleacă şi explicaţia firească ce-o dă : în perioada pastoral-patriarhală a neamului nostru bărbatul era depozitarul cântecelor acestora. Numai el la oricare petrecere cânta o baladă, determinată întotdeauna de muzică — şi aceasta «exclusiv bărbătească». Firesc a fost ca femeia — tovarăşă de cămin şi petrecere în sânul colectivităţii rurale — tot ascultând astfel de *cântări* să le fi învăţat cu vremea. Şi când bărbatul, modificat de complexul civilizaţiei contemporane — adică : adaptat unei vieţi mai confortabile venită din spre oraş ; artificială dar ademenitoare, comodă dar ucigătoare a patriarhalismului unui popor — când omul acesta *natural* a început, am zis, să fie orăşenizat, atunci şi «hrana lui sufletească» din vremurile precedente a fost schimbată pe ce puteau oferi noutăţile civilizaţiei. Se subînţelege din argumentarea lui Papahagi neapărat : că bărbatul e *mobil* — silit să părăsească gospodăria pentru armată, hrană şi câştig, el împrumută mai uşor ce aparţine sufletului altora. Femeia rurală e mai conservatoare decât semena sa târgoveaţă. Şi firesc este ca în repedea şi ciudata prefacere a satului românesc actual aceasta să fie cel din urmă refugiu al cântecului popular. Prin ea acesta se păstrează încă. Părere provizorie, de sigur, din punctul nostru de vedere, pentrucă poate fi modificată de îndată ce privim în general problema indicată. Provizoratul acesta se vede şi din argumentarea ambiguă a lui Papahagi când pare că se întreabă despre mediul creator al poeziei populare — e vag : a vrut să se refere exclusiv la baladă ? Oricum s'a situat autorul în problema ce a urmărit, e evident că pe lângă «vieaţa internă» a satului, cea păstorească i se pare esenţială în făurirea poeziei populare. Căci pe drept, *satul* şi *stâna* sunt în regiunile specifice şi astăzi cele două focare adevărate de naştere folklorică la Români. Ori, aici vroiam precizarea noţiunilor amândorura : stâna şi satul sunt aspecte de vieaţă colectivă : unul provizor, celălalt continuu ; şi ca atare, în ce mod se înfiripă versul popular aici ? Dacă se consideră vieaţa păstorească — stâna — şi orice «petrecere» — în sat — «drept mediu creator şi comunicativ», unde «musica să nu lipsească», atunci implicit, se acceptă creaţia *plurală*. Pentrucă o petrecere, fie şezătoare de iarnă, ori nuntă, e un ansamblu de săteni unde unii din ei au posibilităţi apreciabile literare. Aici, deci, s'ar produce crearea prin cooperare, unde femeile nu par să fie părtaşe, deşi — atenuează Papahagi — se poate admite că odată «vor fi răsărit oarecari personalităţi creatoare» şi dintre ele [1]). În astfel de reuniuni — la care unii adaugă şi bâlciurile — loc pentru «cunoaşterea şi răspîndirea» poeziei populare, bătrânele *transmit*

[1]) *Ibid.*, p. 266.

celor tineri baladele, continuă autorul. Dar după «informaţiunile bătrîneşti» altădată numai bătrânii însufleţeau aceste petreceri prin cântecele din vechime ştiute de ei. Şi de data aceasta problema ridicată de Papahagi rămâne insuficient distinsă.

Referindu-se la cele două poete amintite, autorul îşi pune altă chestiune : dacă poezia populară e o «improvisaţie». Noţiunea aceasta pare să însemne aici prefacerea în timp şi spaţiu a creaţiei populare, însă la nesfârşit — în această categorie intră genul liric. Căci, în adevăr, ceea ce trăieşte prin alterare, fiind înlocuit şi chiar uitat, e improvizare. A doua categorie aparţinând genului epic se distinge însă prin conservarea în timp şi spaţiu a motivelor. Părerile folkloristului italian C. Nigra susţinând dreptul colectivităţii şi nu al individului în desăvârşirea oricărui motiv popular, care e elaborat «lent», îl sprijineşte pe Papahagi să afirme că baladele sunt originar improvizaţie individuală. Devenirile posibile printr'o bogată circulaţie desăvârşesc cristalizarea iniţială care e frustă, fără amploare şi colorit. Adevăr — în privinţa individuaţiei creaţiei populare ; imprecizie însă când se utilizează noţiunea «improvisaţie».

În general, ideile lui Papahagi de o logică sumară, adesea dreaptă, nu păşeau în miezul psihologiei creaţiei populare.

Lui P. Cancel îi revine meritul de a fi încercat o discuţie durabilă în acest sens. Studiul său amintit e un popas în cercetările ce privesc geneza şi evoluţia creaţiei populare.

Prilejul i-l ofere studiul profesorului sloven M. Murko asupra poeziei epice populare din Bosnia şi Herţegovina, apărut în 1915 [1]). Cercetătorul acesta şi-a completat sistemul prin ce a publicat în 1915 şi 1919 [2]). Iar studiul apărut în 1929, în franţuzeşte, vulgarizează rezultatele sale, în acelaşi timp precizându-le. Noi, admiţând că între literaturile populare slave şi a noastră sunt multe atingeri, nu socotim fără interes o succintă rezumare a ultimului studiu al lui Murko — înainte de a discuta studiul lui P. Cancel — mai ales că acesta completează, în marginele vederilor anterioare, gândirea din 1913.

Obiectivul lui Murko a fost să studieze cum se naşte, trăieşte şi dispare poezia populară sârbo-croată [3]), dacă e în funcţie de colectiv sau nu [4]), dacă această poezie populară se plăsmueşte în variate medii sociale [5]),

---

[1]) Cancel, *op. cit.*, p. 14.

[2]) Referatele asupra cercetărilor din 1913 şi 1915 sunt însemnate în studiul : *La poésie populaire épique en Yugoslavie au début du XX-e siècle.* Paris 1929, p. 7.

[3]) *Ibid.*, p. 9, 13, 25.

[4]) *Ibid.*, p. 26.

[5]) *Ibid.*, p. 11.

sau dacă nu cumva se iveşte la un popor exclusiv şi mereu în acelaşi loc.

Caracterul acestei poezii de o bogăţie puţin obişnuită stă într'o variată circulaţie : o întâlneşti la ţară, în oraşe, la munte. Cântăreţii sunt la ţară cultivatori, la oraş meseriaşi, la munte păstori [1]). Păturile de sus sociale procură des — lucru care poate să mire — astfel de cântăreţi populari : la musulmani beii cântă, nobilii cântă, preoţi de confesii diferite cântă şi chiar un mitropolit ortodox a ştiut balade. Iar călugării franciscani sunt puternic înclinaţi către cântecele epice, cântate ori recitate şi însoţite de gusla sau tambura. Aceştia însă sunt «amatori» în faţa «cântăreţilor de profesie» ce cântă uneori şi prin cafenele [2]). Trăirea aceasta puternică a epicei populare iugoslave în straturile sociale înalte, creştine ori musulmane, îl face pe Murko să concludă că arta şi poezia populară s'au născut aici, difuzându-se apoi în masa poporului [3]).

Cântăreţii iugoslavi sunt neapărat «artişti» [4]). În mediul unde trăiesc apar ca nişte diferenţiaţi : oameni bine înzestraţi, bine văzuţi de ceilalţi din grupul social, ascultaţi cu «maximum de atenţie», deşi în pauzele recitării auditorii îi întreabă despre ce cântă, chiar criticându-i [5]). Unii din ei au o memorie prodigioasă, recitând ore întregi, adesea două şi trei nopţi, pentru că sunt lungi cântecele ştiute : în 1891 s'a imprimat, de pildă, unul având 3412 versuri decasilabice. Şi cântăreţii aceştia nici nu pot preciza adesea numărul cântecelor ştiute ; zic : 30 ori 40. Un musulman — cântările acestora sunt mai ales lungi — a cântat în 1887 la Zagreb 90 de cântece având 80000 de versuri decasilabice, în total cantitatea îndoită a Iliadei şi Odiseei la un loc [6]). Şi mai toţi au un «magnific debit» care a uimit pe Murko [7]), deşi rar câte unul pare «blazat de civilizaţie» [8]).

La asemenea cântăreţi balada pe lângă lungimea ei caracteristică este într'o perpetuă mişcare : uneori cântecul recitat ori cântat e condensat, altădată apare într'o diluare surprinzătoare. Această lungire ori scurtare voluntară a cântecului depinde de dispoziţie, autor şi recompensă. Metamorfoza aceasta voită de cântăreţ înseamnă observatorul că nu ar fi posibilă când motivul ar fi ştiut pe de rost. El e *mereu* impro-

---

[1]) *Ibid.*, p. 11.
[2]) *Ibid.*, p. 11, 17.
[3]) *Ibid.*, p. 12.
[4]) *Ibid.*, p. 21.
[5]) *Ibid.*, p. 21—22, 26.
[6]) *Ibid.*, p. 15.
[7]) *Ibid.*, p. 20.
[8]) *Ibid.*, p. 18.

vizat ; şi de câte ori o baladă e cântată, e o recreare «à nouveau» printr'o «strălucitoare improvizaţie» [1]. Din pricina variaţiei continue a oricărui motiv epic la acelaşi cântăreţ, Murko nu crede că s'ar putea reconstitui proto-motivul unui cântec popular [2], acesta rămânând mereu acelaşi — unitar — în scheletul epic, modificabil însă la nesfârşit prin simplificarea, de sigur, a acţiunei, suprimându-se unele momente secundare.

Se cunoaşte că la Sârbi esenţialul în poezia populară e fondul motivului cu forma poetică şi nu *muzica* : monotonă. «Cântecul e mai de grabă o recitare monotonă» înseamnă Murko ; adică o recitare întotdeauna, nefiind determinat de melodie. Această caracteristică a epicei iugoslave e diferenţială faţă de ce prezintă folklorul nostru : nu e un motiv poetic aici pentru care muzica să nu-i determine trăirea. *Muzicalizarea* versului popular e un aspect general pe tot teritoriul nostru folkloric. Cum am mai susţinut : muzica şi versul popular convieţuesc organic [3]. Şi la noi se recită baladele — concomitent cu cântarea, dar aceste cazuri privesc pe cei ce nu pot cânta ; ori au cântat, dar au pierdut din pricina vârstei «g'ersu» — cum se spune în Vrancea — adică facultatea de a cânta.

În privinţa naşterii cântecelor populare astăzi, Murko a observat că toţi cântăreţii improvizează. Sunt printre ei oameni «din toate condiţiile sociale» putând să facă «îndată un poem din cutare fapt de războiu, sau din oricare eveniment interesant». De multe ori cântăreţii aceştia «condensează mai multe poeme» [4]. Poezia iugoslavă e creată astfel colectiv : în armata muntenegreană faptele de vitejie sunt cântate în cântece alcătuite «în colaborare» «de mai mulţi autori diferiţi», ale căror versuri sunt «adaptate, corijate, lăsate la o parte» [5]. Şi cinstea de a fi pomenit cineva în astfel de cântări — simple rapoarte militare versificate — egalează o decoraţie.

Despre «colportarea» baladei iugoslave Murko ne informează că «voiajorii» şi meseriaşii, deplasându-se, o transmit oral, pe lângă «cărţile şi broşurile» care chiar în Herţegovina — «ţara clasică a cântecului epic» — stinge rolul memoriei aşa de fertilă altădată [6]. Epica populară iugoslavă se fixează, aşa dar, prin sprijinul cărţii. De sigur apare aici exodul civilizaţiei contemporane, din care pricină poate şi cântăreţii sunt astăzi

---

[1]) *Ibid.*, p. 21.
[2]) *Ibid.*, p. 17.
[3]) *Folklor din Rîmnicul-sărat*, II. Focşani 1934. p. LXXXV—LXXXIX.
[4]) Murko, *op. cit.*, p. 25.
[5]) *Ibid.*, p. 25.
[6]) *Ibid.*, p. 12—13.

«moderni» : publicul «le cere cântece relative la evenimentele actuale, mult inferioare celor vechi» [1]).

Sumar, acestea sunt ideile din studiul recent al lui Murko, asemănătoare celor din 1915, pe care le-a utilizat în studiul său Cancel. Distingerea aceasta o vom face simultan cu firul cugetării proprii a cugetătorului nostru.

Iniţial trebue reţinut că gândirea lui Cancel, pe lângă vecinătatea cu Murko, e un derivativ al etnopsihologiei lui W. Wundt ; adică nu e o filiaţie categorică, dar prin formaţiune e evident adiacentă gândirii marelui psiholog german. Deşi în privinţa genezei poeziei populare Cancel ia atitudine contrară lui Wundt, totuşi acesta i-a prilejuit sistemul, dar e aparent contrazis de emulul său. Căci, în adevăr, întemeietorul acelei «Völkerpsychologie» afirmă că toate «dovezile spirituale» au ieşit din «vieaţa omenească a colectivităţii» — «aus der Gemeinschaft des menschlichen Lebens» [2]) «şi nu din calitatea unei conştiinţe unice». Această «psihologie a popoarelor» care s'ar putea numi «Entwicklungspsychologie», sau «Menschheitspsychologie», sau «Gemeinschaftspsychologie», sau «Sozialpsychologie», studiază limba, religiile naturale — «Naturreligionen» : greacă, romană, etc. — în cadrul ivirii lor în colectivitatea largă. Toate aceste «geistige Erzeugnisse» nu par lui Wundt produse aparţinând numaidecât naţionalităţii — «Volkstum». Dar nu e exclus ca poporul — «Volksgemeinschaft» să fie focar originar — «Ursprungsherd» — ale acestor «creaţii spirituale» [3]). Aşa dar, noţiunea *popor* pe care Cancel o găseşte profund modificată de Wundt, e de fapt admisă, ca şi «psihologia individului» — o «indispensabilă completare» a psihologiei popoarelor. «În desvoltarea totală a vieţii spirituale *poporul* e o idee unitară principială» — «Haupteinheitsbegriff» [4]), scrie categoric Wundt. Aşa că în gândirea sa trebue distinsă funcţia acestei colectivităţi : poporul. De altfel marele gânditor deosebeşte în opera lui producţiile spirituale aparţinând unei colectivităţi întinse — religiile, de pildă — de altele : expresia şi funcţia imediată a unei obştii reduse — limba ea însăşi. Opoziţia gândirii lui Cancel pare un desăvârşit exemplu al ambivalenţii freudiene : ai combate, adică, tocmai pe cel care ţi-e intim...

Studiul lui P. Cancel caută să precizeze iniţial cele două aspecte succesive ale creaţiei populare : plăsmuirea primordială şi circulaţiunea. Aceste durate în succesiune ale oricărui motiv poetic din popor sunt

---

[1]) *Ibid.*, p. 24.

[2]) Wundt, *Elemente der Völkerpsychologie*, p. 3.

[3]) *Ibid.*, p. 2, 3.

[4]) *Ibid.*, p. 5.

adevărate pietre de încercare ale studiului, iar distingerea lor e categorică — şi se face mai cu seamă pe baza însemnărilor lui M. Murko. Punctul de vedere al genezei e distinct: «naşterea istorică» trebue deosebită de «naşterea actuală» [1]). Adică: numai lămurindu-se procesul genezic contemporan al versului popular, se va putea întrezări ivirea poeziei populare în «trecutul îndepărtat». Dar ce e această poezie populară? Se pare că e produs spiritual la origine plăsmuit de individul dotat, receptat apoi — şi aici apreciabil prefăcut — de un grup social oarecare. Creaţia populară nu se poate izola, aşa dar, de tipul social de vieaţă. Poezia populară existentă pe o arie geografică întinsă dovedeşte o circulaţie vie: desfată «un mare număr de indivizi» — e *colectivul*. Contrar: poezia populară de circulaţie redusă, dar «mai bine aşezată la câţiva indivizi» — e *pluralul* [2]). Dacă acestea pot fi aspectele fundamentale ale versului popular contemporan, atunci procesul naşterii folklorice trebue privit aidoma: se iveşte cântecul în popor în chip *plural, colectiv*, ori *individual* [3])? Creaţiunea «individuală», stabileşte Cancel, e în mediul sârb esenţială, pe când aceea «în comun» e accesorie [4]). Poet popular e un individ excepţional, selecţionat chiar în grupul social respectiv [5]) care e conştient de acest primat al lui. De aceea la orice grup etnic numărul poeţilor populari e «restrâns» [6]). La Sârbi, de pildă, nu numai autorii cântecelor istorice sunt nişte «selecţionaţi», însă şi «recitatorii unor astfel de poezii». Colportarea chiar e un «act individual», aparţinând numai insului *ales* [7]).

Mediile populare sârbe permit, cum se vede, explicarea modurilor de creaţie populară. Cancel acceptă aici distincţia următoare: cooperarea în creaţia poeziei populare priveşte numai pe «câţiva inşi dintr'o mică unitate omenească». E categoric, aşa dar, lucrul acesta: colaborarea colectivă e admisă pentru grupuri mici sociale. O colaborare a comunităţii «mari» — şi simultan — nu e de admis, decât doar subt formă «plurală» — simultan — şi într'un grup social unitar, astfel restrâns [8]). Colaborarea colectivă «prin succesiune» înseamnă accesul produsului poetic popular din sfera unei mici unităţi omeneşti în colectiv: astfel *devenire* — peregrinare «din gură în gură». Aici se întâmplă prefacerile folklorice cunoscute: desagregarea, suprapunerea, sincreti-

---

[1]) Cancel, *op. cit.*, p. 13, 50.
[2]) *Ibid.*, p. 8.
[3]) *Ibid.*, p. 21.
[4]) *Ibid.*, p. 20.
[5]) *Ibid.*, p. 17.
[6]) *Ibid.*, p. 16.
[7]) *Ibid.*, p. 17.
[8]) *Ibid.*, p. 21—22.

zarea care nu înseamnă creaţii nouă ale aceleiaşi poezii, fiindcă sunt modificări simţitoare. Ele caracterizează momentul recitării, nu pe al creării care e sfârşit anterior [1]). Circulaţia folklorică nu înseamnă pentru Cancel desăvârşire — astfel calitate. Întotdeauna calitatea creaţiei populare nu a fost determinată niciodată de «durata circulaţiei», nici de extensiunea ei, ci mai ales de «calitatea individului care i-a dat vieaţă.., precum şi de calitatea unui poet întâmplător în puterea căruia ea va fi intrat mai târziu» [2]). Astfel, nu circulaţia, ci creaţia *individuală* sau cel mult cea *plurală* constitue valoarea oricărui motiv popular. Cancel nu admite, am relevat, că poezia «păşind din suflet în suflet» ar tinde spre desăvârşire. Dovadă stau colecţiile vechi unde bucăţile notate sunt superioare celor aflate în prezent. Aşa dar, pentru cercetătorul acesta tot prin individul de talent se poate desăvârşi orice motiv popular.

Subt influenţa sistemului de sociologie a lui E. Durkheim, Cancel e preocupat de problema raporturilor dintre colectiv şi individ, referindu-se la creaţia populară. E vorba dacă nu trebue admis că poetul este un delegat al colectivului, când creează. Opera de artă populară ar fi atunci rezultanta unui act de constrângere dinspre masă asupra individului. Ea s'ar elabora — se deduce, dar nu e afirmat categoric — din aluatul psihicului superior al colectivului prin instrumentul trecător, poetul, care lucrează subt imperativul de neînlăturat al masei. Grupul social impune cântăreţului popular, după preferinţele sale, genurile necesare. Cancel exclude această presiune a grupului social asupra individului creator. Din contra, după cele văzute, când masa acceptă larg un motiv, îl debilitează : îl preschimbă, atenuându-i frumuseţea primară. Dar Cancel considerând vieaţa militară muntenegreană, ca şi cazul «četei» sârbe, nu exclude oarecare «determinism» al unităţii sociale asupra creaţiei populare [3]). În acest caz individul creator e determinat simţitor numai de grupul social restrâns : îi oferă subiectul epic, controlând veracitatea expunerii lui. Atâta doar ; încolo natura operei rămâne în seama posibilităţilor de realizare estetică de care e capabil individul ce creează.

Partea a doua a studiului expune, criticându-le, teoriile etnopsihologiei asupra naşterii poeziei populare. Aderând parţial la vederile lui Lazarus şi Steinthal care vedeau în popor originea operei de artă, total divergent de Wundt ce atribue obştei largi orice valoare spirituală, socotind ca atare poezia că e colectivă — «Gemeinschaftsdichtung» —

---

[1]) *Ibid.*, p. 23, 24.
[2]) *Ibid.*, p. 26.
[3]) *Ibid.*, p. 27—28.

Cancel, având în vedere mereu poezia sârbă, accentuează că orice creaţie populară e o operă «singuratecă» şi nu colectivă [1]).

Distingerile următoare privind personalitatea celor dela ţară, ori ireductibilitatea psihologiei ruralului european la aceea a primitivului — «Naturmensch»; la Böckel de o identitate aproape foncieră — au de scop clarificarea celor amintite. Se stabileşte pe bună dreptate că *naturalii* stând pe un alt plan de evoluţie psihică, nu sunt comparabili prin valorile lor de creaţie cu noi Europenii care am avut întretăieri multiple de civilizaţie. Poezia populară europeană e o apariţie de sigur recentă subt «influenţe de artă multiple» [2]) şi studiul ei genetic înseamnă urmărirea prefacerilor succesive până la momentul său iniţial. Cancel, dându-şi seama de specificitatea poeziei populare la orice grup etnic, cere studiul «direct», experimental al producţiilor noastre [3]). Numai aşa procesul genezei contemporane va putea lămuri apariţia istorică a creaţiei populare române. Studiul acesta de argumentare stăpânită, punând parţial la contribuţie ceea ce poate oferi neamul nostru, rămâne răspintenul cercetărilor de geneză a poeziei populare la noi.

Punctul nostru de vedere e în bună măsură aderent gândirii lui Cancel. Concluziile ne pornesc dela observarea continuă a unui ţinut de o excepţională valoare etnică prin mărturiile oferite până astăzi cercetătorilor — Vrancea — cât şi a ţinutului alăturat — Râmnicul-Sărat — de multe ori vecin cu Vrancea în privinţa creaţiei populare. Problema amintită a genezei populare ne-a preocupat constant aici, căci socotim că numai regiunile retrase — ferite de năpădirea violentă a curentului civilizaţiei actuale — sunt favorabile păstrării aspectelor arhaice ale vieţii rurale. Oare, ce ne oferă aceste două regiuni din punctul de vedere al genezei şi circulaţiei folklorice?

Orice motiv folkloric, existent în formă desăvârşită estetică, e o apariţie singulară. Într'un sat râmnicean, Sihlea, am aflat două variante ale «Cântecului Gerului», dar una singură — culeasă dela un bătrân cobzar — e de o realizare estetică aleasă. Din tot ţinutul Râmnicului am cules trei variante ale baladei «Dobrişan» [4]); cea realizată e iarăşi a cobzarului din Sihlea. Tot aşa stau lucrurile cu «Toma Alimoş». Balada «Doncilă» găsită la un lăutar din Dediuleşti şi la un sătean din Oreavu [5]), numai la al doilea e într'o formă superioară. Iar «Mihu Copilul», ştiut

---

[1]) *Ibid.*, p. 39.
[2]) *Ibid.*, p. 44—45.
[3]) *Ibid.*, p. 46—47, 49, 50.
[4]) Vezi *Folklor din Rîmnicul-sărat*, II, p. 20.
[5]) *Ibid.*, II, p. 24.

de un sătean din Gugeşti [1]) şi de cobzarul amintit s'a statornicit la cel de-al doilea. După cum «Mioriţa» care circulă în Vrancea până acum în 102 variante publicate, doar în câteva sate e închegată desăvârşit. Astfel, se observă că puţini rurali pot fi socotiţi drept poeţi adevăraţi. Ni se pare că poeţii de jos se întâlnesc mai rar decât confraţii lor literaţi. În popor poeţii *sunt* pentrucă au talent, dar nu fiindcă râvnesc catalogarea istoriei literare. Setea de nemurire nu bântue printre cântăreţii din popor. Poetul popular este oarecum un predestinat : e o fire diferenţiată de grupul social respectiv, rebel — de acest lucru semenii lui ştiu — mereu mânat de chinul cunoaşterii, hipersensibil. Despre el se ştie peste multe sate, iar în satul lui dacă adesea e astăzi ironizat de cei orăşenizaţi, apoi bătrânii contemporani cu el îl socotesc drept un om excepţional, care «ştii şî toaca 'n ser» cum îl aprecia pe unul din Vrancea alt ţăran. Chiar ai săi îl socotesc drept un om aparte [2]) şi-l lasă în voia lui, fiind un incorigibil. El e şi un *cântăreţ* bun, lucru căutat la ţară pe la nunţi şi cumetrii. Niciodată nu am întâlnit un ţăran cu darul cântecului numai prin memorie, fără să poată «zice din fluer» sau «din gură». Având o memorie puternică el se distinge prin faptul că poate reproduce oricând, *constant*, un motiv ştiut. Improvizarea — de care vom mai vorbi — nu are amestec în ce ştie el. Căci el reproduce întotdeauna un motiv limpede, fără zăbavă. Poet popular socotim că trebue privit nu numai întâiul anonim care a articulat cutare motiv poetic, ci oricare poate prezenta în chip nou cântările aflate dela înaintaşi. În asemenea cazuri cel ce are vocaţie nu se mulţumeşte de fel cu ce a căpătat : preface, toarnă în tipare nouă, ameliorează [3]) şi impune masei noua creaţie. Din acest punct de vedere, criteriul durkheimist care-i impusese lui Cancel problema : nu cumva colectivul constrânge pe individul-poet să făurească vers popular ? — credem că nu-şi poate avea nicăieri loc serios în explicarea genezică a operii literare populare. Determinismul social — coerciţiunea grupului social — aspra lege care ar subjuga funcţia de creaţie a poetului popular, ar putea avea rost doar în explicarea formelor literare care pleacă din practica religiei : colindele par să fie pe drept dictate de nevoi ale psihicului colectiv. Dar şi aici elementul individual e axa : poetul anonim îşi aşterne materialul literar în tipar propriu, după viziunea interioară de care e în stare. Arta poetică populară în acest sens are doar o tendinţă pragmatică de ordin colectiv ; încolo îşi menţine caracterul obişnuit : de joc al forţelor sufleteşti individuale — însuşirea oricărui act creator în artă — gratuit, lipsit de utilajul cotidianului atât

---

[1]) *Ibid.*, II, p. 45.
[2]) *Ibid.*, II, p. 96, text. XXXVI.
[3]) *Ibid.*, I, p. 41, text. X.

de folositor grupului social. Cancel admite, e adevărat, imperativul colectiv în creaţia populară plurală în două cazuri : al păstorilor sârbi care plăsmuiau cântece «cu subiecte din auzite» [1]) şi al căpitanului de cântăreţi din guslă, din Muntenegru [2]). Dar şi aici acţiunea creatoare a mediului e redusă, mărginită la un grup social restrâns, aproape un *cenaclu*. Colaborarea este — s'a însemnat mai sus — plurală şi nu «larg colectivă » [3]). Murko, de ar fi observat desăvârşit, suntem siguri că ar fi relevat în această redusă colectivitate pe unul mai ales *prezent* : acesta stimulează, apreciază cutare vers reuşit, rotunjeşte o strofă ; ceilalţi acceptă prefacerea fără şovăire, o admiră. La horă am auzit deseori rostindu-se chiuituri care rămâneau stereotipe pentru mulţi flăcăi ; câte unul însă din ei aştepta momentul de atenţie când ceilalţi încetau de chiuit şi el reproducea acelaşi material, însă dres : prea puţin adaus, dar totalul înfăţişând mai bine defectul ridiculizat.

Astfel colectivul total etnic nu poate imprima individului - creator în niciun chip actul creaţiei. Mediul — oricare ar fi el — prezintă insului - poet subiectul, supraveghiază apoi — cum a evidenţiat Cancel[4]) — respectarea relativă şi *nu* veridică a faptelor. Atâta tot. Încolo, închegarea literară aparţine exclusiv unui ins eminent : fire înzestrată cu puterea de creaţie. « Mulţimea satului » — e cuvântul lui Cancel — are o « atitudine receptivă » : « ascultă şi se desfată » [5]), ajungând să reţină parţial unele din temele ce corespund înclinărilor ei sufleteşti. Dar trebue să precizăm că şi în cazul când mediul colectiv *redus* furnizează subiectul, acesta nu înseamnă pentru individul superior care va crea imbold extern determinant ; e mai mult o ofertă : procură sufletului un mobil, asupra căruia numai *el* — *unul* — se va *apleca*, spre a-l contura în creaţie artistică. Şi încă chiar pentru un individ creator orice subiect preferat suferă o serie de remanieri, prefaceri, adaptări — formări succesive în propria lui conştiinţă ; nu se întrupează numaidecât în operă desăvârşită.

Şi aici să se adauge un lucru : poeţi populari după unii par să fi fost numai în vremurile patriarhale. Ei sunt *încă*. Fiindcă există motive populare care abia în timpurile contemporane s'au aşezat în creaţii desăvârşite. Formele lor iniţiale de sigur că au fost firave. Cercetările asupra « Mioriţei » stau mărturie aici cu temei.

Astfel, în raportul dintre colectiv şi individ noi acceptăm o simţitoare interdependenţă, o interacţiune intimă, însă inversă : dela individ

---

[1]) Cancel, *op. cit.*, p. 17, 27.
[2]) *Ibid.*, p. 18, 28.
[3]) *Ibid.*, p. 40.
[4]) *Ibid.*, p. 28, 30.
[5]) *Ibid.*, p. 29.

către masă. Talentul obligă masa să fie atentă spre creaţia adevărată. Masa receptează dela individ şi numai ce convine aptitudinilor şi înclinărilor ei sufleteşti. Totul depinde în acest caz de aluatul etnic sufletesc al grupului respectiv. Uneori masa rămâne indiferentă — dacă nu respinge — pe altele. Se ştie cum la noi numai câteva motive au circulaţie bogată, altele fiind limitate. «Corbea», de pildă, are o circulaţie generală, pe când «Cântecul Gerului», cu toate că motiv superior ca valoare estetică, e mărginit : are aproape o circulaţie regională. Pe acest plan de raporturi între individ şi masă se pot stabili distincţii sigure : individul-poet cultivă, desăvârşeşte mai întâi tema ce-o simte acceptată de mediul pe care-l frecventează. Reţine pentru delectarea lui un număr redus de teme care dacă nu găsesc vreodată preţuire în grupul social, pier cu el în mormânt. Mărturisirea unor lăutari că : « nu le-am mai cântat din tinereţe, că nu se cere », înseamnă tocmai acest caz. Pe aceştia când îi cercetezi, îţi cântă tocmai motivele pe placul lor, memorizate în tinereţe, însă fără aprobare în grupul social [1]).

Dar creaţia colectivă simultană în cadrul grupului social redus (stâna, četa), admisă de Cancel, ridică problema improvizării. Aceasta ni se pare noţiune imprecisă la Cancel şi mai ales la Papahagi. Înainte de a păşi la distingerea ei, trebue adăugat că problema creaţiei populare este specifică fiecărui neam. Lucrul s'a observat de multă vreme [2]) ; adică : există un mod particular în care un grup etnic elaborează creaţia sa populară. Alăturarea poetului popular de fratele său evoluat — poetul cărturar — credem că e concludentă : invenţia literară e diversificată dela caz la caz. Aşa dar, dacă admitem pentru neamurile slave ori cele romanice că improvizarea joacă rol esenţial în plăsmuirea poeziei, apoi se ivesc şi cazuri diferite. Dacă la Sârbi s'a putut observa de către Murko cum la redactarea unui cântec erau «părtaşi» «mai mulţi membri [ai četei] », ori că au fost aflaţi « şi păstori de amândouă sexele » ce se luau la întrecere «în născocirea [Erfinden] cântecelor» [3]), faptele acestea privesc exclusiv aspecte izolate ale creaţiei. În niciun caz vieaţa noastră ţărănească nu poate oferi acest mod de creaţie prin cooperaţiune redusă. Stâna noastră nu a fost niciodată un laborator de racordaj poetic : ciobanii nu au făurit de fel asemenea fabricate literare, ca băiatul dintr'o cafenea din Tešanj care «inventase» un cântec eroic unde personajul esenţial era... «un biet ţăran nevoiaş» însurat [4]) ; ori ca băiatul din Lju-

---

[1]) *Folklor din Rîmnicul-sărat*, I, p. 63.

[2]) Cf. O. Badke, *Das italienische Volk im Spiegel seiner Volkslieder*. Breslau 1880. p. 8—9, 104.

[3]) Cancel, *op. cit.*, p. 17.

[4]) *Ibid.*, p. 15.

binje care crease un cântec cu conţinut imaginar. Veridicitatea momentelor acţiunei e o necesitate relativă dela neam la neam. Socotim că atunci când un popor este pe o treaptă înaintată de evoluţie creatoare, când adică seria creaţiilor sale e complexă, având îndărăt o stare literară de secole, astfel de accidente în creaţia populară sunt posibile. Cu cât un popor însă are o carieră literară mai tânără, posibilităţile lui de creaţie stau pe marginea realului : îl păstrează fidel pe acesta, utilizându-l ca material poetic. Aici fantazia are rol redus. Omul cântă acum ce vede, rar îşi închipue şi nici chiar ce aude—ca fapt extraordinar—dela alţii, nu e literarizat numaidecât. Fiind puţine faptele cântate, sunt supraveghiate atent, ca un lucruşor util într'o gospodărie modestă.

Dar ce este improvizarea? Credem că e un joc imediat al funcţiei de creaţie favorizat de imaginaţie; un salt al subconştientului putând potrivi ideile în formă poetică convenabilă despre un subiect oferit — văzut ori aflat. Unele neamuri au această facultăte într'un grad apreciabil. În Bretania se citează cazul «gwers»-ilor bretoni remarcaţi din 1839 de Villemarqué [1]). Prin 1889 încă era obiceiul în Bresse (Franţa) să se improvizeze cântece cu ocazia cutărui eveniment [2]) — un fel de cântece satirice mai mult. Corsicanii improvizează seara poezii, spunând fiecare alternativ versuri în legătură cu vreun fapt oarecare, o legendă de demult, ori o întâmplare zilnică — obiceiu pe care un cercetător folklorist se angajează să-l urmărească până la Bucolicele virgiliene [3]). Femeile au aceeaşi dexteritate a impovizaţiei, ca şi păstorii din Sardinia. Aceste improvizări populare se numesc în Corsica «voceri», iar în Provence «serenata» — un fel de cântec de dragoste. Preexistă aici melodia — elementul constant — şi e improvizat numai textul. Tot aşa Bascul are darul de a improviza cu uşurinţă [4]). Improvizarea aceasta — relatată amplu de O. Böckel [5]) — am întâlnit-o în Râmnicul-Sărat, dar subt formă osebită. Iată cum se petrece :

La horă, unde fetele se prind lângă flăcăi, după preferinţă, se spun chiuituri în comun : un flăcău spune primul vers dintr'o chiuitură cunoscută, iar ceilalţi jucători — flăcăi şi fete — repetă stereotip versul deodată. Altul spune versul 2, repetat în acelaşi mod, până ce tot grupul începe să recite restul chiuiturei alcătuit din patru, cinci şi uneori mai multe versuri, adesea cu variaţii simţitoare încât înţelesul e greu de prins. Nu avem a face aici, e evident, cu o improvizare integrală. Improvizarea nu păstrează niciodată o formă oarecare : variază la nesfârşit.

---

[1]) Th. de La Villemarqué, *Barzas-Breiz*. Paris 1839-1840. p. 396.

[2]) J. Tiersot, *Histoire de la chanson populaire en France*. Paris 1889. p. 352.

[3]) A. de Croze, *La chanson populaire de l'île de Corse*. Paris 1911. p. 35, 36.

[4]) Tiersot, *op. cit.*, p. 354.

[5]) Böckel, *op. cit.*, p. 78.

Oare, când un motiv îl găsim stereotip în colecţii la extreme etnice respectabile — aici e cazul nostru — mai poate fi invocată improvizarea discutată de Papahagi? În improvizare nu intră actul memoriei; se păstrează numai elementul central al motivului: faptul care e povestit — continuu, în formă variabilă. Dar când poezia noastră se transmite în unele regiuni nemodificată — adesea la intervale mari de timp — unde se vede aici improvizarea? Când un motiv circulă uniform, nu se spune că e improvizat, chiar liric fiind el.

Circulaţia folklorică e drumul ce şi-l croeşte un motiv în colectivitate. Nu de mult, folkloriştii îşi reprezentau circulaţia aceasta prea capricioasă. J. Tiersot credea că ea ar sta într'o mobilitate extremă: asonanţe, refrenuri, ritm, formă poetică desăvârşit schimbată — «libertate absolută» [1]) — iată variantele. Dar cine e autorul acestor variante? «Toată lumea şi nimeni». Cel dintâi venit cu memorie slabă a prefăcut un vers, o idee, a creat o «nouă tradiţie». Punct de vedere evident vulnerabil. Cum s'a subliniat adesea: calitatea unei creaţii populare nu e în raport intim cu numărul indivizilor care o colportează, ori numai o ştiu [2]) şi nici cu timpul. Deci, extensiunea în spaţiu şi durata în timp pot fi factori de decadenţă. Lucrul acesta îl admitem într'un singur caz: când motivul a fost receptat de un mediu mediocru. Când însă a umblat numai la inşi cu aptitudine creatoare, cutreierarea aceasta este dacă nu sigură desăvârşire, apoi cel puţin păstrare. Prăvălirea unui cântec popular din marginile artei este rezultatul fatal al difuziei lui printre indivizi cu stări de spirit contrare actului creator. Motivul aici nu se amplifică, nici nu se menţine, ci se degradează. Noi credem temeinic că pentru psihologia creaţiei populare un adevăr rămâne: creaţia populară se desăvârşeşte, numai în funcţie de colectivul selectat. Sâmburele creator primar însă e pur individual. Un motiv se concretizează în popor când *merge*. Nu negăm că vreodată se va fi ivit la noi ori aiurea vreun motiv închegat definitiv esteticeşte, numai prin energia de creaţie a unui individ singur. Aceste fapte însă sunt excepţionale. Capodopera populară e paralelă cu cea cultă: apare ca o operă succesivă la care iau parte câteva generaţiuni. «Faust» şi «Mioriţa» sunt de echivalentă exemplificare.

Despre locul de naştere al unui motiv poetic oarecare se pot spune lucruri pur speculative. Sigura origine a oricărui motiv e comparabilă aflării invenţiei focului. Studiile comparative pot întrezări numai şi nu afirma categoric problema motivului originar. Dovadă stau cercetările ingenioase ale lui Doncieux de o uriaşă erudiţie şi pătrundere

---

[1]) Tiersot, *op. cit.*, p. 257.

[2]) Cancel, *op. cit.*, p. 25.

critică, însă criticate în ultima vreme de specialişti şi socotite pe nedrept o eroare ştiinţifică [1]). Credem că dovada prin circulaţia bogată a unui motiv într'o regiune — utilizată şi de noi [2]) — este temeinică. Dar şi aici sunt rezerve. E adevărat că difuzia violentă a unui motiv într'un grup social nu probează existenţa lui primară acolo : poate să fi fost împrumutat, acceptat, ba chiar remaniat. Dar când alt motiv apare exclusiv intens la un neam, iar la altele — vecine ori îndepărtate, însă subt raportul etnic înrudite — circulând diluat, putem reclama aici dreptul de proprietate. Şi când la un neam alt motiv — ca «Miorița» — e întâlnit frecvent numai într'un ţinut, iar în celelalte e *şters*, oare miezul lui de cristalizare nu poate fi socotit aici ?

Procesul acesta al genezei şi evoluţiei creaţiei populare trebue surprins experimental, urmărindu-l după regiuni. *Experimental*, adică să fie urmărit pe teren : printre poeţii populari aflători în regiuni specifice. Convorbirile cu ei sunt mărturii preţioase ce pot înlătura ipotezele cui discută fără să aibă la îndemână observarea directă a faptului, ci doar numai logica rece care poate înşela.

ION DIACONU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) G. Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*. Paris 1904.

2) *Ţinutul Vrancei*, I. Bucureşti 1930. p. CIV—CVI ; *Păstoritul în Vrancea*. Bucureşti 1930. p. 41—42.

FOLKLOR DIN VALEA ALMĂJULUI (BANAT)

În toamna anului 1934, am întreprins, din însărcinarea «Arhivei de Folklor a Academiei Române», o călătorie în Valea Almăjului, pentru a aduna material folkloric. De patru ani de când cutreier ţara în calitate de anchetator al Atlasului Linguistic al României, am cules, din toate localităţile anchetate, un număr însemnat de informaţii folklorice, deoarece în chestionarul desvoltat (de 4800 întrebări) al ALR-ului, avem şi multe întrebări privitoare la folklor. Dar, pe când până acum scopul anchetelor mele era notarea particularităţilor linguistice ale graiurilor anchetate, în Almăj, unica ţintă a cercetărilor mele a fost culegerea folklorului acestei regiuni. Din anchetele pentru ALR am păstrat numai obiceiul de a nota cele mai mici nuanţe fonetice perceptibile ale graiului subiectelor vorbitoare. După cum vom vedea mai jos, în textele publicate aici am fost nevoit, din motive tipografice şi pentru a uşura cetirea lor pentru nelinguişti, să simplific grafia. Cu toate acestea, textele culese de mine pot servi şi pentru studiul graiurilor din satele cercetate.

Texte din Valea Almăjului, de altfel foarte puţine la număr, se găsesc în studiul lui Gustav Weigand : *Der Banater Dialekt*, apărut în «Dritter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache», Leipzig 1896, la pp. 278—280, 305—308. Folklor şi texte din Almăj mai găsim în următoarele lucrări : Vasile Popoviciu, *Monografia comunei Pătaş*, Caransebeş, 1914, la pp. 55—100 ; Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, Vol. II, Bucureşti, 1908, p. 141—143 ; E. Hodoş, *Poezii poporale din Bănat*, Caransebeş, 1892, passim ; E. Hodoş, *Cântece bănăţene*, Caransebeş, 1898, passim ; E. Hodoş, *Descântece*, Sibiu, 1912, passim. Manuscrisul No. 736 al Arhivei de Folklor a Academiei Române, cuprinde 4 balade şi 105 cântece culese în satele Almăjului de regretatul profesor Iosif Popovici, în vara anului 1904.

Din cele 15 sate româneşti ale Almăjului (v. mai jos, p. 28), am cercetat şase. Intâi Bozoviciul. E un fel de târguşor, sediu de plasă, cu judecătorie de ocol, spital cu 20 de paturi. Au fost la Bozovici şi

un gimnaziu şi o Şcoală de Arte şi Meserii, desfiinţate acu vreo 3 ani. Bozovicenii se consideră mai civilizaţi decât restul Almăjenilor. Mai cu seamă cei din Bănia şi Rudăria trec drept mult mai înapoiaţi.

Din Bozovici am trecut în extremitatea apuseană a Almăjului, în satul Şopotul-Nou, numit de Almăjeni «Bušáua» [1]) (după numele râului cu acelaşi nume notat în hărţi Buceava). Şopotul-Nou e, fireşte, mult mai arhaic ca Bozoviciul şi chiar decât restul satelor almăjene. Aşezat în defileul strâmt al Nerei sau pe platourile care domină valea Nerei, departe de centre ca Bozovici sau Sasca, «Buševinţî» trăiesc relativ izolaţi, prezentând un număr foarte ridicat de analfabeţi (după informaţiile primite dela învăţător procentul neştiutorilor de carte ar fi de 95). Folklorul — cât şi graiul — s'au păstrat aci mai neatinse de civilizaţia orăşenească decât în restul Almăjului.

Pe urmă am fost în Bănia şi Rudăria, la Sud de Bozovici, două sate învecinate, destul de mari, prezentând de fapt un caracter mai arhaic, în folklor şi graiu, decât Bozoviciul, dar în măsură mai slabă ca Şopotul-Nou. În sfârşit am cercetat Pătaşul şi Borlovenii-Vechi, în partea răsăriteană a basinului. Aceste două sate mi s'au părut mai puţin interesante.

În rezumat, am studiat trei sate în centrul Almăjului, unul în extremitatea apuseană şi două în partea de răsărit a văii.

Ţin să mulţumesc aici, pentru ajutorul ce mi l-au dat în timpul şederii mele în Almăj, d-lor învăţători Vasile Nemeş din Rudăria şi Gheorghe Seracovanu din Şopotul-Nou, precum şi părintelui Ion Goanţă şi d-lui Ilie Ruva din Bozovici.

VALEA ALMĂJULUI

Valea Almăjului sau simplu: Almăjul [2]), aşezată în partea sud-estică a judeţului Caraş, e un basin înconjurat din toate părţile de munţi împăduriţi, care îl izolează de restul ţării, printr'o zonă muntoasă [3]) având uneori o lăţime de 30 km. (de ex. spre Sud-Est, spre Orşova). Almăjenii mai păstrează amintirea timpului când Austriecii nu construiseră încă şoselele care duc din Almăj la Oraviţa, Sasca şi Orşova. Pe atunci Almăjul nu era legat de regiunile învecinate decât prin poteci; sarcinile le purtau pe cai sau chiar oamenii în spinare. O regiune astfel izolată trebuia să păstreze multe caractere arhaice atât în limbă, cât şi în folklor.

---

[1]) Pentru grafie vezi p. 59.

[2]) Accentul e pe *a* iniţial.

[3]) Unele piscuri de munţi se ridică până la înălţimea de 1400 m.

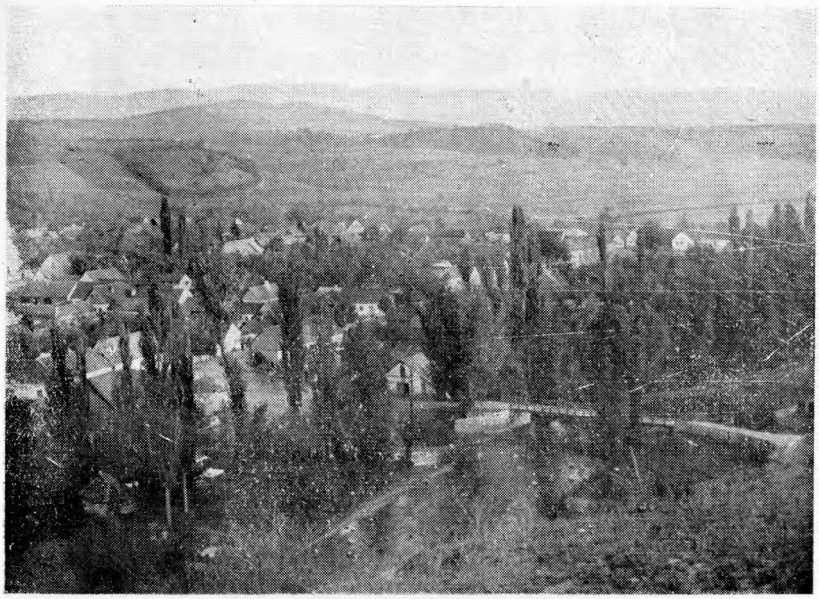

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Borlovenii-Vechi. În primul plan râul Nera; dincolo de sat lunca N'ergănului

2. Uliţă cu case mai vechi, din Bănia

Numai spre răsărit, spre regiunea numită Craina, satele almăjene sunt mai aproape de satele din Craina. Astfel între Borlovenii-Noi (Almăj) și Șumița (Craina) sunt numai vreo 5 km. Dar aceste două sate au fost întemeiate numai în anul 1828, întâiul de Almăjeni veniți din Borlovenii-Vechi, al doilea de Cehi [1]) expatriați pe aceste meleaguri de administrația austriacă. Pe când nu existau aceste două sate, între Almăj și Craina era o zonă nelocuită acoperită de păduri seculare de vreo 15 km. Și spre Apus a fost întemeiat în 1828, de colonești plecați din Șopotul-Vechiu, aproape la 10 km. depărtare dela satul cel mai apusean de atunci al Almăjului, Mocerișul, satul Șopotul-Nou.

Almăjul e străbătut dela Nord-Est la Sud-Vest de râul *N'érgăń* al cărui nume oficial e Nera [2]). Puținul șes ce se întinde ca o fâșie lungă de vreo 20 km. și lată de vreo 2-3 km. la dreapta și la stânga râului, numit «*Lunca N'érgăńului*», e singurul teren mai roditor din Almăj. Dealurile care îngrădesc Valea Almăjului dinspre Nord-Vest se ridică deadreptul din «Lunca N'érgăńului», până la înălțimea de 500—700 m., astfel că satele din dreapta râului, așezate la poalele dealurilor, sunt mai aproape de râu. Satele din stânga râului sunt situate mai departe de râu, tot la poalele dealurilor [3]), care se ridică brusc la înălțimi variind între 600 și 850 m. și formează ca un perete spre Sud-Est; aici între dealuri și luncă este o zonă destul de largă de coline [4]) care coboară treptat până în luncă. În «Luncă» nu este deci nicio așezare omenească, deoarece este expusă inundațiilor.

Având așa de puțin teren fertil, e firesc ca Almăjenii să nu practice decât în măsură restrânsă agricultura. În Almăj rentează mult mai bine păstoritul; locuri de pășunat se găsesc mai cu seamă în zona muntoasă nelocuită, care desparte Almăjul de regiunea Dunării. Pe lângă turme de oi, Almăjenii au în munții aceștia și turme de porci. Dar bogăția de căpetenie a Almăjului sunt pometurile. E semnificativ că în graiul local pometurile se numesc *moșie* [5]).

---

[1]) *Pemi*, cum li se zice în Banat. Cuvântul acesta nu e altceva decât germanicul *Böhme*, în pronunțarea Austriecilor și a Șvabilor din Banat: *Pem*.

[2]) Forma *Nera* este pur și simplu o creație a administrației austriace. Astfel de deformări ale toponimicelor autohtone din partea Austriecilor sunt frecvente în Banat. Din rom. *Begheiu*, sârb. *Begej*, ung. *Bōge(j)* au creat *Bega*. Din *Recița*, pronunțată de Bănățeni *Răšița*, au făcut *Reschitza* = *Reșița*, etc. Cf. mai jos cele spuse despre *Dalboșeț*, p. 28.

[3]) Piscurile sunt numite *šoacă* (cioacă) sau *tîlvă*.

[4]) Localnicii le zic «dealuri».

[5]) De altfel în tot județul Caraș cuvântul *moșie* are sensul de «pomet». Cu același sens cuvântul a trecut și în graiul Slavilor din județul Caraș. Vezi E. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*. Cluj 1935, p. 3.

Probabil tot bogăţiei în poame i se datoreşte şi numele Văii Almăjului. Acesta se crede că e de origine ungurească (*Almás, Halmás, Halmos*) şi pare a avea la bază cuvântul *alma* «măr» [1].

De altfel poamele din Almăj nu prea sunt de soiu şi din cauza lipsei unei linii de cale ferată nu se face un comerţ mai intens cu ele. Totuşi unii dintre Almăjeni pleacă toamna cu căruţele pline de poame în «Pustă», adică în câmpia Banatului, de unde se întorc de obiceiu cu cereale. Partea cea mai mare a poamelor însă serveşte la prepararea rachiului [2]. În lunile de toamnă funcţionează în toate satele almăjene o mulţime de *căzănźii*, «velniţi», aşezate pe câte un pârâu, având o roată cu cupe, care ridică apa din pârâu într'un uluc de unde curge la răcitoare. Fireşte, o bună parte a recoltei de rachiu se pune în vânzare.

Satele almăjene. Cele 16 sate din Almăj formează plasa Bozovici a judeţului Caraş. Le înşir mai jos, arătând în dreptul fiecăruia numărul locuitorilor după *Indicatorul statistic al satelor şi unităţilor administrative din România cuprinzând rezultatele recensământului general al populaţiei din 29 Decemvrie 1930*, Bucureşti, 1932. Dau pe urmă şi forma populară a numelor satelor; aceasta adeseori diferă cu totul de forma oficială care, nu odată, e o moştenire austriacă.

Bănia	1.966	*Băńía*
Borlovenii-Noi	697	*Bredzova*
Borlovenii-Vechi	916	*Borlovę'ń*
Bozovici	3.664	*Bozovíś*
Dalboşeţ	2.164	*Dîlbośéţ* [3]
Gârbovăţ	1.551	*Gîrbóţu*
Lăpuşnicul-Mare	2.157	*Lăpúşńicu-Mare*
Moceriş	1.168	*Mośiríş*
Pataş	1.103	*Pătáş*
Prigor	1.554	*Prigóru*
Prilipeţ	1.549	*Pîrlipă'ţ*
Putna	329	*Pútna*
Ravensca	388	*Răvénţca*
Rudăria	2.364	*Rudăría*
Şopotul-Nou	1.465	*Buśáua*
Şopotul-Vechiu	1.363	*Şópolu*
Total	24.398	

[1]) Forma românească presupune mai degrabă o formă ungurească **Almágy*, deoarece *-j* dela finea numelui românesc anevoie poate reda un *s* (*ş*) unguresc.

[2]) In Almăj se zice, ca în tot Banatul, *a friże răchie*.

[3]) Şi în cazul lui *Dalboşeţ* avem o formă creată de administraţia austriacă şi întrebuinţată de oficialitatea românească. Forma literară românească ar trebui să fie *Dálboceţ*.

Dintre aceste 16 sate almăjene, numai Ravensca nu e românesc. E un sat de colonişti cehi, ca Şumiţa, întemeiat la 1828. De altfel, Ravensca nici nu e în Valea Almăjului propriu zisă, ci în munţii care despart Almăjul de Valea Dunării. Mai sunt şi Şvabi prin aceste sate: vreo 400 la Bozovici şi vreo 200 risipiţi prin celelalte sate. Prin urmare dintre cele 24.398 suflete din Valea Almăjului, numai vreo 1.000 nu sunt Români.

Din trecutul ţinutului. Almăjul nu pare a fi locuit de mult. Pădurile seculare care au acoperit acest basin, au fost lăzuite numai încetul cu încetul. Dintre satele de astăzi, sunt amintite în secolul al XV-lea (1484) numai Prilipeţul şi Rudăria [1]). E adevărat că la aceeaşi dată se vorbeşte de alte şase sate almăjene dispărute astăzi [2]). Deci au existat în Almăj la 1484 opt sate. Să nu uităm însă că în partea aceasta a Banatului, în vremea aceea, câte un sat, adecă câte o moşie a vreunui nobil, consta numai din vreo 10 sau 8, sau chiar 5 case ţărăneşti [3]). Majoritatea satelor almăjene apar abia în secolul XVII.

Războaiele dintre Austrieci şi Turci au turburat de altfel adânc condiţiile demografice ale Almăjului. Numai spre sfârşitul sec. XVIII, prin intrarea Almăjului în organizaţia militară a aşa zisei «graniţe militare», începe aici o viaţă mai liniştită fără bejenii şi deplasări de populaţii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Almăjenii păstrează amintirea recentei colonizări a acestui basin. Ştiu dela bătrâni că tot Almăjul era cândva acoperit de păduri seculare. Se zice că numai lângă satul Gârbovăţ «la Cîmpu Gîrbóţului» era o poiană unde se întâlneau păstorii pribegiţi din alte regiuni, care cu încetul au populat întreg basinul (vezi text 68). În această poiană din centrul Almăjului [4]), la enormul stejar secular care s'a uscat abia acum 2—3 ani, se adunau, după spusele bătrânilor, pribegii certaţi cu rânduielile omeneşti din regiunile locuite. Mulţi haiduci au îngropat comori lângă acest «stăjărĭ» (v. text 59).

Trebue remarcat faptul că Almăjenii nu ştiu absolut nimic despre existenţa în trecut pe aceste meleaguri a unei populaţiuni slave, cu toate că toponimia are un caracter atât de pronunţat slav.

În Rudăria se spune că Almăjenii ar fi venit din Ardeal [5]). Cred că această tradiţie poate servi drept indiciu că populaţia Almăjului

---

[1]) Turchányi Tihamér, *Krassó-Szörény megye története*. Lugos 1906. I, 1, p. 243.

[2]) Idem, *ibidem*.

[3]) Idem, *ibid*. I, 1, p. 175.

[4]) De altfel întreaga vale a Almăjului şi astăzi nu e decât o poiană mare în mijlocul unei vaste păduri care se întinde dela Reşiţa şi Oraviţa la Orşova şi la Dunăre.

[5]) Comunicat de d-l Vasile Nemeş, învăţător în Rudăria.

s'a răspândit dinspre Nord în aceste regiuni. Şi numele satului Borloveni ne trimite la Borlova de lângă Caransebeş. Revărsarea aceasta a elementului românesc spre Sud nu s'a oprit de altfel în Almăj şi nici la Dunăre, ci a pătruns adânc în Sârbia populând toată Craina Negotinului.

Se ştie în Almăj şi de un alt curent de migraţiune, mult mai recent (sec. XVIII), venit din Oltenia. Aşa numiţii «Bufeni» din regiunea Sascăi, satul Cărbunar, etc., în trecerea lor din Oltenia în părţile sudvestice ale judeţului Caraş, au poposit cu siguranţă câtva timp şi în Almăj; câţiva dintr'înşii s'au aşezat definitiv aci (v. text. 69). Aceşti Olteni vor fi adus în Almăj şi baladele în care e amintit Jiul şi Mănăstirea Argeşului (text. 3 şi 8).

De origine cărturărească e fireşte tradiţia că basinul Almăjului ar fi format cândva un lac şi că împăratul Traian ar fi tăiat «Kęia Săski» cu ajutorul materiilor explozibile. «O puşcat», cum zice informatorul (text. 68).

Tot dela cărturari, şi anume Unguri, trebuie să fi pornit tradiţia că în Rudăria, care s'a chemat înainte *Marżina* [1]), ar fi fost la venirea Românilor «un popor ungur» (text. 58, 59) [2]).

Weigand (*op. cit.* p. 204), afirmă că pe toată întinderea Almăjului, dar mai ales în Bănia, au trăit cândva Unguri care cu timpul s'au romanizat. Nu ştiu pe ce îşi întemeia Weigand această părere. Poate numai pe tradiţia amintită mai sus, care i-a fost comunicată probabil de intelectuali.

Satele din Almăj, ca aproape toate satele bănăţene, sunt formate din grupuri compacte de case cu străzile dispuse pe cât se poate geometric (v. planşa I, 1). Se ştie că în Almăj în vechime satele erau răsfirate pe întinderi mari. În sec. XVIII, administraţia militară austriacă, organizând regimentul grăniceresc bănăţean, i-a silit pe almăjeni să se concentreze în sate compacte. E interesant de observat că, după inundaţia catastrofală din 1910, când jumătate din gospodăriile satului Şopotul-Nou au pierit duse de valuri, a fost întemeiat de cei sinistraţi, în timpul răsboiului şi în epoca ce a urmat imediat după răsboiu, un cătun cu case extrem de risipite numit *Stănśilova*, sus pe un platou ferit de inundaţii (text. 69).

Almăjenii. Întâia impresie care ţi-o fac Almăjenii e că sunt mai

---

[1]) De fapt Turchányi, *op. cit.* I, p. 243, scrie *Marsina*.

[2]) Şi în Ardeal am auzit dela ţăranii români că satul lor ar fi fost locuit mai înainte de Unguri. Tradiţia însă nu era veche în sat. Ea dată de pe când s'a înfiinţat şcoala de stat, fireşte cu limba de predare maghiară, deci de când a început a fi predată în şcoala din sat istoria Ungariei, în care se amintea despre aşezarea târzie a Românilor în Ardeal.

piperniciţi, mai oacheşi şi mai uscăţivi decât majoritatea Românilor. În concordanţă cu aceste caractere fizice este vioiciunea lor în gesturi, în graiu şi în judecată. Almăjanul e comunicativ şi inteligent. O altă trăsătură a Almăjanului e veselia lui şi predilecţia pentru glumă şi satiră. Totuşi, mi se pare, în mai puţină măsură ca ceilalţi Bănăţeni. Graţie faptului că au aparţinut aşa numitei «graniţe militare» austriace, Almăjenii au beneficiat încă din sec. XVIII de o bună administraţie — e adevărat, cam aspră — şi de un regim şcolar neîntrerupt. Aceasta explică iubirea de ordine şi gradul relativ mic al analfabeţilor la Almăjeni. După observaţiunile mele numai în Şopotul-Nou şi Moceriş frecventarea şcoalei lasă de dorit.

Hrana. Să nu uităm că Almăjul e o regiune săracă (v. mai sus, p. 27). Agricultura nu poate hrăni pe locuitori. Grâu nu se face aproape de loc. Almăjanul e deci nevoit să se hrănească excluziv cu mămăligă, numită de ei «culę'şă», ceea ce e surprinzător în Banatul renumit pentru cantitatea şi calitatea grâului ce-l produce. Pe lângă mămăliga gătită fără nicio fărâmă de sare, e nelipsită dela masa Almăjanului brânza, extrem de sărată, pregătită nu din caş frământat, ci din felii de caş aşezate una peste alta în putină şi presărate cu multă sare. E firesc că aceste alimente de bază îi menţine pe Almăjeni veşnic uscăţivi şi svelţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În schimb se bea destul în Almăj, ceea ce se explică prin abundenţa «răchiei». Nu se poate însă spune că Almăjanul ar fi beţiv. În tot timpul şederii mele prin satele almăjene n'am văzut niciun om beat.

Şi intelectualii lor spun că Almăjenii păstrează măsura în băutură.

Locuinţa. Mai de mult, când pădurile erau mult mai aproape de sate, casele se făceau din «bîrńi» şi erau «astrucaći» (acoperite) «cu triestii şî cu tuor» (ogrinji). Acuma sunt aşezate perpendicular pe stradă, toate foarte asemănătoare, apropiate una de alta, încât abia este loc pentru o curte minusculă între ele (v. planşa I, 2). Într'unele sate almăjene, ca de ex. în Bănia şi Rudăria, nu prea este destul aer. Astăzi casele se fac din «mătrial» (=material, adecă cărămizi) şi sunt acoperite cu «ţîglă». Nu mai sunt aşezate perpendicular pe stradă, ci de-a-lungul străzii, având câte o poartă monumentală, boltită, drept intrare în «obor» (curte) (v. planşa II, 2). Satele almăjene capătă tot mai mult aspectul satelor şvăbeşti din Banat, semănând a orăşele. În privinţa aceasta, ca în toate, Bozoviciul e cel mai înaintat.

Interiorul e cel obicinuit la casele din Banat. Din tindă se intră în dreapta şi stânga în cele două încăperi ale casei, «sobe»; într'una se stă, iar în ceealaltă, care e mai dichisită, se intră numai la zile mari. Înlăuntru produc o bună impresie covoarele colorate şi şirul de perne de pe paturi.

Portul. Hainele — «ţoalili», cum se zice în Almăj — sunt făcute aproape excluziv în casă. Totuşi luxul în îmbrăcăminte, atât de obicinuit în Banat, se răspândeşte şi în această regiune săracă. În zilele de lucru portul e următorul :

Femeile au o «kimieşă dă pîndză dă fuior» lungă până la pulpe. Peste cămaşă sunt încinse cu «brăsirĭ» (mai înguste) şi cu «brîu» (mai lat). Dela brâu în jos poartă peste cămaşă un şorţ de stambă numit «cotrinţă», cumpărat din târg ; acesta era mai de mult — şi este şi azi câteodată — de lână, ţesut în casă. La spate au un al doilea şorţ foarte scurt, lucrat în casă, numit «opriég», de lână, cu «śúcurĭ» colorați, lungi până la pulpe, cunoscut astăzi în toată ţara ca fiind o parte esenţială a portului bănăţean. În loc de «oprieg» se poartă şi «targă», un şorţ lung ţesut de Almăjence în diferite colori (v. planşa II, 2). În picioare nu mai au ca mai demult «obieie», ci poartă mai cu seamă «ştrimfĭ» (ciorapi), împletiţi de altfel de ele, peste care încalţă opincile (v. planşa II, 2). Cămaşa are la încheietura mâinii o «brăţare (manşetă) cu śipcă» (dantele). În cap au o «cîrpă» cumpărată din târg. Iarna iau un «pieptarĭ» de piele înfundat sau un «căput» (palton de lână împletit de ele).

Bărbaţii poartă «kimieşă» destul de lungă (v. planşa II, 3) şi, iarna-vara, «izmieńe» de pânză. Iarna, ca să nu le fie prea frig, îmbracă două «părekii dă izmieńe». Mai de mult purtau iarna «nădraź dă śoaric» (de pănură albă sau sură), dar de câtva timp i-au părăsit, găsind că e mai «frumos» în izmene. «Pieptariu» de piele e înlocuit vara cu «láibăru» (jiletcă) de lână, ţesut de altfel de Almăjence. Pe deasupra poartă iarna «căput» de lână ţesut în casă. În cap au, fireşte, «pălărie» de pâslă, iar iarna «căśulă». Tot mai mult se poartă iarna peste cămaşă câte un «căput dă lînă» numit şi «sviétăr», împletit de femei.

Dumineca şi în zile de sărbători femeile se îmbracă aproape numai în mătase. Peste cămaşă au «bluză, poale, targă, cotrinţă, cîrpă, ştrimfĭ dă mătasă». Se încalţă în «păpuś» (pantofi) galbeni din pielea cea mai fină. Şi bărbaţii au «căśulă dă străgán» (astrahan), iar pe pulpe au «camă'şnurĭ» (jambiere) de piele sau de mătase (un fel de ciorapi care acopăr numai pulpele).

Vieaţa religioasă şi starea culturală. Almăjenii, ca toţi Bănăţenii în genere, nu prea sunt bisericoşi. Femeile, fireşte, sunt mai credincioase. E adevărat că creştinismul lor (Almăjenii sunt cu toţii ortodocşi), e împestriţat cu atâtea elemente păgâneşti şi eretice. De câtva timp, se arată şi la dânşii nevoia unei vieţi religioase mai adânci. Şi-au făcut şi aici apariţia sectele şi, antidotul, mişcarea cunoscută subt numele de «Oastea Domnului». Această înnoire a vieţii religioase intră adeseori în conflict cu superstiţiile şi practicele magice care au dăinuit nestingherite de nimeni până acuma în Almăj. Informatoarea Iglica Bufta

1. Port femeiesc din Bănia

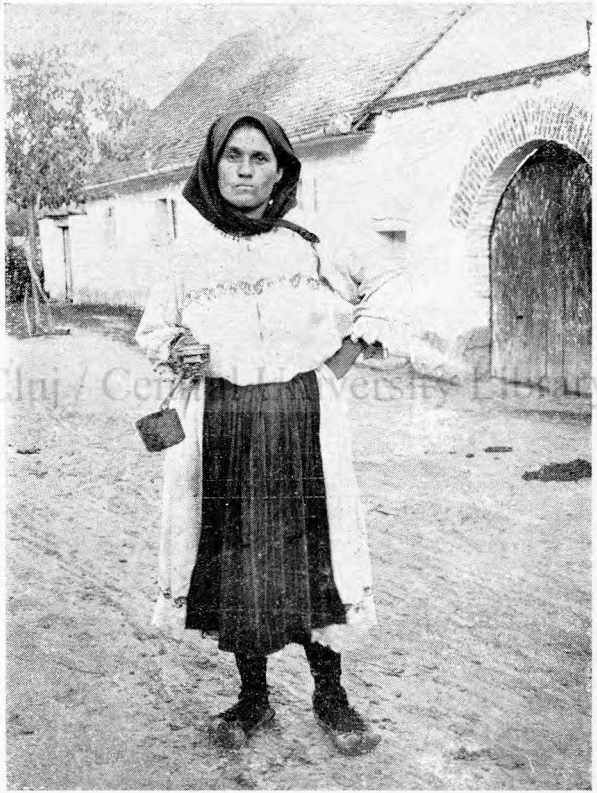

2. Femeie din Pătaş mergând cu jăratic şi cu tămâie la cimitir

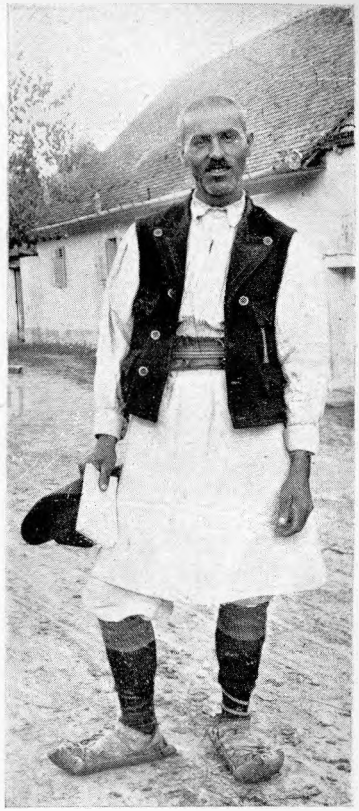

3. Port bărbătesc din Pătaş

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din Bozovici a cerut întâi învoirea preotului ca să-mi comunice o seamă de descântece, deoarece, intrând în rândurile Oastei Domnului, îi promisese solemn că se lasă de vrăjitorie.

Din punct de vedere cultural, Almăjenii stau relativ bine. Și aici se simte, dar, firește, puțin mai încetinit, puternicul curent de civilizație și cultură în care a intrat de câteva decenii țărănimea noastră bănățeană. Și aici au fost organizate coruri, fanfare, ca în restul Banatului. Despărțământul Bozovici al «Astrei» este foarte activ. Acesta publică și o bibliotecă a despărțământului [1]). Am amintit mai sus că în Almăj au funcționat regulat școli încă dela sfârșitul sec. XVIII. Totuși în unele sate analfabetismul e încă destul de mare.

FOLKLORUL

În drum dela Oravița la Bozovici, intrând în vorbă cu preotul din Dalboșeț și comunicându-i scopul călătoriei mele, acesta m'a sfătuit să-mi aleg altă regiune mai arhaică, de ex. Craina (între Caransebeș și Orșova), deoarece în Almăj folklorul a dispărut aproape cu desăvârșire; ținutul e modernizat, portul vechiu e părăsit, se face mult lux, se poartă mătăsuri, pantofi de lac, tinerii cântă melodii moderne, tangouri, etc. Din fericire, informația dată s'a arătat mult exagerată. De altfel sunt convins că, în Craina, vreun pesimist ca preotul din Dalboșeț, m'ar fi trimis în Almăj să culeg folklor.

Chiar contrar primelor informații, am constatat că în Almăj folklorul e foarte viu, cu toate că începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea există în Almăj școli bune de tip austriac și în ciuda «graniței militare» care i-a obicinuit cu forme de vieață central-europene. Știința de carte se împacă de altfel foarte bine cu diferitele forme ale folklorului. Astfel Iglíca Bufta din Bozovici, vestită descântătoare, e știutoare de carte. Înainte de cununie și-a scris toate descântecele care le știa: «Cîn m-am cununat, io li-am avut scrisă șî m-an cununat cu ięli-n sîn, ca să fie cu liac.» Vom vedea mai jos rolul cărții în păstrarea baladei.

După cum era de așteptat, în această regiune de graniță a teritoriului limbii române, aproape de granița iugoslavă, asemănările cu folklorul sârbesc sunt multiple.

În cele următoare vom trece în revistă diferitele genuri de folklor.

Balada. Baladele, numite în Almăj «cîncisi dîm bătrîńęță», sunt în dispariție. Lisăvieta Puia Lăban din Bănia spune că se cântau balade

[1]) Au apărut cinci numere. Președintele despărțământului este părintele Coriolan Buracu.

când se adunau ciobanii în jurul focului : « Moşî spuńa, cînd am fost noi păcurarĭ » [1]). Astăzi se mai cântă rar, la moară sau la şezători. De altfel tinerii le iau în râs [2]).

Întrebând pe Meílă Mengu (84 ani) din Borlovenii-Vechi, dacă a auzit cântecul lui Gruia lui Novac, mi-a răspuns : « Gruia lu Novac să cîntá numa prî la nunţ ; cînta, ăia, ţîgańi. [Acuma] o iişît muzî'ca [3]) întră oamiń. »

Ţiganul lăutar Ilie Luca Pîrlău din Bozovici, care mi-a cântat (şi recitat) balada « lu Ana Z'urźuliana », zice că niciodată nu i se mai cere să cânte la nunţi « bătrîńeşće ». Singura baladă care o mai ştie a învăţat-o dela ţiganul Iefta Zbîrśa care ştia mai multe.

Ca semnul cel mai sigur că balada e pe moarte poate fi considerat faptul că a trebuit să caut foarte mult până le-am descoperit pe cele publicate mai jos. Întrebând de Gruia lui Novac, Iorgovan, Miorița, etc., mi se răspundea că ştiu despre aceste cântece « dupr-în cărţ » [4]), sau că « îi scris în istórie ». [5]) De fapt circulă în toate satele din Almăj broşura lui Gheorghe Cătană, întitulată *Balade poporale* (Braşov, 1895), conţinând balade culese în Banat. E probabil că astfel de broşuri au prelungit agonia baladei în Almăj. Totuşi, n'am dat de niciun caz ca informatorul să fi învăţat balada din carte. De obiceiu posesorul unei cărţi cu balade nu le ştie pe-de-rost ; nici nu are nevoie să le înveţe, deoarece le poate ceti.

În colecţia lui Gheorghe Cătană, amintită mai sus, găsim « Lină Rujălină » (p. 140—143 ; cf. aici text. 4), « Ianăş Gulianăş » (p. 100—107 ; cf. aici text. 5 şi 6), « Ana Belgradana » (p. 57—61 ; cf. aici text. 9), « Blăstămul mândrei » (p. 144—146 ; cf. aici text. 10). Şi în colecţia lui Avram Corcea, *Balade poporale*, Caransebeş, 1899, se găseşte o variantă a lui « Ana Z'urźuliana » (text. 9), subt titlul « Iancu Sibiiancu şi Ana » (p. 53).

Toţi informatorii mei m'au asigurat că au învăţat cântecele bătrâneşti dela cei bătrâni. Numai «Mănăstirea Argeşului» (text. 3) îmi dă de bănuit. Prea sunt dese în ea forme literare ca « mieşterul » în loc de « mieśćeru », « Ardźeş» în loc de forma bănăţeană aşteptată « Arźiş », « Manoli » în loc de » Mănoli » sau « Mănulia », « inćerca » în loc de « inśerca », etc. Totuşi, informatoarea mă asigură că a auzit-o

---

[1]) Aici « păcurari » are înţelesul de ciobăniţe, deoarece Lisăvieta Puia Lăban vorbeşte despre ea însăşi şi despre prietena ei, care era prezentă, Ana Oţu.

[2]) Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

[3]) Tarafurile de ţigani, care nu mai cântă cu vocea.

[4]) Bănia — Ştefan Şuşară, 64.

[5]) Bozovici — N'icolaie Jurkescu, 61.

dela tatăl ei, iar tatăl ei a auzit-o « cri-că [1]) dźi la ăi bătrîń ». E posibil ca aici să fim în prezenţa unei contaminări între o variantă locală a motivului Mănăstirii Argeşului (text. 2) cu o variantă scrisă.

Baladele publicate mai jos le-am descoperit întâmplător. Am întrebat pe Lisăvieta Puia Lăban, din Bănia, dacă ştie cântece despre Iorgovan, Novăceşti, etc., întrebare repetată de zeci de ori în fiecare sat din Almăj pe care l-am cercetat. Am primit răspunsul că a auzit despre « Iorgovan Buzdugan » şi despre « Gruia lu Novac ». Despre acesta din urmă ştie că « dzîśa cătră iel că-i dracu-mpeliţat ». Eram convins că nu ştie nicio baladă. Când colo, după ce am notat o serie de obiceiuri dela ea, mi-a recitat « Cîńćicu Jîiului », « Cińiriel voińic » şi « Vida » (text. 6, 8).

De altfel, în Almăj, Iorgovan e astăzi un personagiu asemănător cu Păcală din alte regiuni (text. 81).

Mai de mult, baladele erau cântate. Ilie Luca Pârlău din Bozovici nici n'a putut să-mi reciteze balada (text. 9), ci numai cântând şi acompaniat de vioară îşi amintea textul [2]). Melodiile acestor cântece ar trebui notate înainte de dispariţia lor totală. Toate celelalte texte mi-au fost recitate.

Fragmente din balade, ca de ex. text. 10 şi 11, se cântă ca doinele ; informatorii nu le consideră »cînciśi dîm bătrîńeţă».

Doina şi strigătura. Doina o numeşte Iglica Bufta (Bozovici) « cîńćicu dă pră dźal » ; Păuna Râncu (Şopotul-Nou) îi zice « cîńćic d-ăl fiećesc ». Aceasta e încă foarte vie în Almăj. Toată lumea cântă doine, mai cu seamă « pră dźal », prin poenile pierdute în imensitatea pădurilor care înconjură Valea Almăjului, sau la clăci, unde le cântă mai ales fetele.

Multe din aceste cântece au un caracter satiric, cf. textele 24, 30, 35, 42, 43, 44. E obiceiul de a ridica cântec — de obiceiu satiric — cuiva : « I-o rădźicat cîńćic la cutari». Mai cu seamă flăcăii îşi răzbună prin cântece asupra fetelor prea fudule. Dau mai jos un astfel de cântec ridicat unei fete « c-o băźucurit copiii, fiśori ».

Frundză vięrdźi dźi sălată.
Ięstă-n sat la noi o fată,
Îi cîntă źuńi la firiastă.
Ia dźi śudă că i-o cîntat,
I-o pîrît la arfocat.
Du-ći, mîndro, ma pîrăşći,
Că ńiź dracu nu ć-oprięşći,
Că noi tot că ţ-on cînta,
Pan dźi rîs vi rămîńa,
Dźi rîsu fiśorilor,
Dźi urîtu fięćilor. [3])

[1]) « Cri-că », = cred că.....
[2]) Totuşi dela un loc a continuat fără melodie.
[3]) Rudăria — Icoana Măćei 25.

Am trecut în grupul doinelor la sfârşit şi povestea numerelor (text. 49) precum şi textul No. 50, cu toate că nu aparţin acolo. Informatorul le consideră însă tot »cîncîše d-ăle fiećeşć« ca pe adevăratele doine.

Strigăturile se aud în Almăj numai la nunţi. La hora din dumineci şi sărbători se dansează serios, fără glume şi strigături. Putem spune că literatura strigăturilor e săracă în Almăj.

Practice magice, descântece. În schimb descântecele sunt nenumărate. Aproape fiecare femeie practică într'o măsură oarecare descântatul. Există însă în fiecare sat cel puţin câte o «vrăjitoare» care ştie vrăji pentru toate bolile şi pentru toate împrejurările din vieaţă. Se crede despre ele că ştiu să evoce pe dracul. Unele dintre ele nici nu se sfiesc să o spună (cf. text. 147). Se zice că « fac cu spurcat ».

Am trecut în această categorie şi « numărătura mare », deoarece e considerată tot ca un descântec (text. 135-137). Se spune la căpătâiul muribunzilor.

Sunt ciudate descântecele spuse de Ana Oţu din Bănia (text. 130-131). Acestea sunt compuse din fragmente de descântece care se urmează fără legătură logică între ele şi sunt recitate mecanic.

GRAIUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În satele almăjene nu se vorbeşte un graiu absolut unitar. Almăjenii îşi dau de altfel seamă de particularităţile care deosebesc graiul fiecărui sat.

În Almăj se disting două grupuri de sate după felul cum se pronunţă prepoziţia *de*. Satele din partea apuseană a Almăjului «dăcăesc» [1]) adică pronunţă « dă », pe când cele din partea răsăriteană pronunţă « dźi » (sau « dźe »). Dintre satele cercetate de mine, Bozoviciul, Şopotul-Nou şi Bănia au « dă », iar Rudăria, Borlovenii-Vechi şi Pătaşul au « dźi (dźe) ».

Un grup mai mic e format din satele Bănia şi Rudăria. Aci vocala *a* accentuată e pronunţată — de unii numai şi nu totdeauna — cu o puternică nuanţă velară [2]). În manuscris am notat-o *å* sau *ǫ* după cum mi-a făcut impresia de a fi mai aproape de *a* sau de *o*. Aici transcriu totdeauna cu *a*. Printr'un fel de armonie vocalică, adeseori şi *a* din silaba precedentă, dar mai cu seamă din cea următoare, se velarizează. Astfel am notat : åflåt, åşå, åţå (apa=forma articulată), sålcå (salcia =articulat), måicå, åiå (aceea), åstå (aceasta), etc, etc. Dintre informa-

---

[1]) Vasile Popoviciu, *Monografia comunei Pătaş*, p. 42.

[2]) Weigand (*Der Banater Dialekt, Jahresbericht*, III, p. 214) numeşte «ǫ-Gemeinden» satele care prezintă această pronunţare.

torii mei din Bănia numai trei au avut această particularitate. La Rudăria pronunţarea aceasta s'aude rar. E probabil că ea va dispărea curând, căci restul Almăjenilor, mai cu seamă Bozovicenii, îşi bat joc de cei ce pronunţă *ȧ* în loc de *a*.

Prepoziţia *pe* am notat-o « pră ». Numai în Pătaş se zice « pi ». De asemenea şi în graiul Ţiganilor romanizaţi din Bozovici avem o formă fără *r* : « pă » (text. 9) [1]).

În Şopotul-Nou şi Bănia, conjuncţia *dacă* are forma « dăcă » sau chiar « dîcă ».

În Bănia, prepoziţia *la* se aude adeseori « lă ».

În Şopotul-Nou se aud forme ca « s-o dusu-să », « s-o făcutu-să ».

Tot în Şopotul-Nou se zice numai « întîńesc » (întâlnesc).

Tuturor satelor almăjene li sunt comune următoarele particularităţi :

Palatalizarea dentalelor urmate de *e, i*. *D, t, n*, devin *dź, ć, ń*. Numai *l* nu e totdeauna palatalizat ; am notat *l'* sau un sunet intermediar între *l* şi *l'*, deci un *l* foarte puţin palatal sau chiar un *l* curat. În texte am transcris simplu cu *l*. Sunetele notate *dź* şi *ć* sunt africate apropiate de africatele munteneşti, notate literar *ge, gi, ce, ci*. Totuşi africatele almăjene (şi în general bănăţene) sunt mai « moi », elementul fricativ al lor este un *ź* şi un *ś* foarte « moi », pe când în *ge, ce* elementul fricativ e puţin mai « aspru », are o slabă nuanţă de *j, ş*. La Rudăria mi s'a părut că *dź* şi *ć*, se apropie foarte puţin de *d', t'* din alte regiuni. Informatoarea Ana Băşilă, de 78 ani, din Pătaş pronunţă *d', t'*. Aceasta nu e pronunţarea obicinuită în Pătaş, ci e un defect al subiectului care, din cauza lipsei totale a dinţilor, nu poate articula africatele.

Şi în Almăj, ca în întreg Banatul, vechile africate, *ge, gi, ce, ci*, au devenit fricative notate *ź, ś*, ; « źer » (ger), « śer » (cer).

O altă particularitate almăjană e pronunţarea ca *v*, sau chiar ca *b* şi *p*, a semi-vocalei *u̯* : *luu̯at* devine « luvat », *lău̯dat* se pronunţă « lăbdat », *cheutoarea* e la Şopotul-Nou « keptoaria ». În schimb *v* adeseori e redat prin *u̯* : « d'áu̯ul » (=diavol), « Biu̯ul » (bivol, nume de deal), « Rîşáu̯a » (= Orşova), etc. [2])

În Almăj *u* final din formele nearticulate « źunghiu », « uokiu », « dźidźokiu [3]) », etc. se pronunţă ca un *u* silabic obicinuit. Formele articulate

---

[1]) Aceşti Ţigani şi-au uitat cu totul graiul. Pentru Bozoviceni a vorbi «ţigăńeşće» înseamnă a vorbi cu «pă» în loc de «pră». Alte particularităţi «ţigăneşti» sunt : dispariţia lui *ń* intervocalic, de ex. «ćigaie», pe când Almăjenii zic «ćigańe» (=tigaie) ; pronunţarea «uoiki», în loc de forma almăjeană «uoki». E evident că aceşti Ţigani au fost romanizaţi în altă regiune, de unde au venit în Almăj după romanizare.

[2]) Semi-vocala *u̯* e redată în texte printr'un *u* simplu.

[3]) Semi-vocala *i̯* e redată în texte printr'un *i* simplu.

ale cuvintelor de mai sus sunt deci identice cu formele nearticulate [1]).

În toate satele almăjene cercetate de mine, *e* neaccentuat e pronunţat foarte închis; eu l-am notat *e*, *ę*, *ị*, şi *i*. În texte *ę* e redat prin *e*, iar *ị* şi *i*, prin *i*. Când debitul vorbirii e mai încet, când subiectul silabiseşte, se aude un *e*, de obiceiu închis. Cu cât vorbeşte însă cineva mai repede, cu atât mai închisă e nuanţa acestui *e*, devenind de cele mai multe ori *ị*. Să nu uităm deci că un cuvânt poate avea în textele publicate aici forme aparent îndepărtate una de alta şi cu toate acestea să se găsească în aceeaşi frază, de ex. «lapće» şi «lapći». Dar aceste forme sunt în realitate foarte aproape una de alta; în manuscris întâia am notat-o «lapćẹ» şi a doua «lapći». Între *ę* şi *ị* deosebirea e minimă. Articolul *-le* e pronunţat aproape totdeauna «-l'i», transcris în texte «-li»: «lapćili», «fięćili».

Diftongul notat în texte *oa* e în realitate format din semivocala *u̯* urmată de un *ȧ* sau *ǫ*. În manuscris avem deci *u̯ȧ* şi *u̯ǫ*.

În Almăj, ca în multe alte regiuni româneşti, orice *e* sau *o* accentuaţi au tendinţă să devie diftongi; înaintea lor se desvoltă câte o semi-vocală abia schiţată, dar perceptibilă. Acest început de diftongare e notat în manuscris aşa: «vrięme», «cu̯odru». În texte, pentru a simplifica, aceste semi-vocale nu sunt notate, deci avem »vręme», »codru». Fireşte, adeseori diftongarea e completă: «vrięme», «cu̯odru»; în texte: «vrięme», «cuodru». De aceea vom întâlni în aceeaşi frază forme ca «vręme» şi «vrięme», care în realitate se deosebeau foarte puţin.

Chiar şi *ă* accentuat se diftonghează: «mî̯ătură», în texte «mîătură».

Câteva particularităţi morfologice: ńí-săm (suntem), «ví-săţ» sau «ví-săt» (sunteţi); întrebuinţarea destul de deasă a formei »reaş» la condiţional: «dacă reaş şći» (dacă aş şti); forme arhaice tari la întâia pers. sg. a aoristului: «puş» (pusei), «trimeş»(trimesei), «dzîş» (zisei), «întorş» (întorsei), «dźeţ, dźeţă» (dădui, dădu), etc.; «am rămîńat» (am rămas).

E firesc să găsim în Almăj o puternică influenţă sârbească. Aceasta nu se manifestă numai prin elemente lexicale, ci întâlnim o seamă de decalcuri şi de particularităţi sintactice datorite influenţei sârbeşti, de ex.:

«Cumnat dă mînă» — sârb. *ručni dever*;

Prefixele verbale *do-* şi *pro-*, întâiul pentru a indica îndeplinirea completă a unei acţiuni ca sârb. *do-* («să dogată» = se isprăveşte de tot; «docursă» = curse până la sfârşit; «o doaźuns» = a ajuns la ţintă; etc.), al doilea pentru a indica repetarea unei acţiuni, adeseori de o altă persoană, sens desvoltat din cel al prefixului verbal sârb. *pre-* care arată

---

[1]) Ca în cazul lui *codru*.

între altele sensul de a face încă odată o acțiune altfel [1]) («mă prontorș» = mă întorsei la rândul meu; «prodźeț» = dădui și eu la rândul meu; «proînśipia» = începea din nou; «o proîncălicat» = a încălecat din nou, etc.);

Întrebuințarea destul de deasă a particulei interogative «o», când nu există niciun pronume interogativ în frază: «O n-o vinit?» Acest «o» corespunde lui *au* din limba noastră literară mai veche. Cred că, în aceste regiuni, construcția aceasta e o imitație a construcției slave cu particula interogativă *li*.

În aproape toate textele publicate aci se simte influența limbii literare. Astfel adeseori e pronunțat *-l* final al articolului masculin, de ex. «fiul» [2]); dentalele rămân nepalatalizate, de ex. «de» nu «dźe», «te» nu «će»; în loc de fricativele *ś*, *ź*, întrebuințează africate ca în limba literară, dar firește africatele care există în graiul din Almăj, adică *ć*, *dź*, de ex. «ćeri» nu «śeri»; în loc de *dz* se pronunță *z*, de ex. «zîua» nu «dzîua» [3]); se întâlnesc și cuvinte învățate la școală sau prin lecturi, de ex. «bolnáv» în loc de «bićag».

OBICEIURILE

În capitolul acesta al obiceiurilor la sărbători, naștere, nuntă și înmormântare, se găsesc multe mici bucăți în proză și în versuri, se descriu o mulțime de practice magice, credințe și superstiții. De cele mai multe ori am lăsat să vorbească însăși informatorii, [4]) fără a adăuga dela mine decât strictul necesar.

La sărbători. Un obiceiu din Almăj puțin răspândit în alte regiuni românești, care ne amintește obiceiuri asemănătoare din Peninsula

[1]) Cf. rom. *a preface*. De ce avem însă *pro-* în loc de *pre-*? În serbo-croată există un prefix verbal *pro-*, dar acesta are cu totul alt sens. În alte graiuri românești din Banat acest prefix are forma *pre-*, în altele *prẹo-*, de ex. *prẹofac*. Din acest *prẹo-* s'a desvoltat *pro-* din Almăj (cf. *vre-o* devenit *vr-o*). *Prẹo-* s'ar putea datori unor forme sârbești ca: *preobraziti* «a transforma», *preobuči se* «a se îmbrăca altfel, a se deghiza».

[2]) De altfel cuvântul *fiu* nu e viu în graiul din Almăj. De aceea îl deformează adeseori. În text. 37 avem «viuț» în loc de fiuț.

[3]) Se poate însă că e o desvoltare fonetică proprie graiului almăjean.

[4]) Informatorii sunt următorii:

(I) = Bozovici — Iglica Bufta, 50.
(II) = Bozovici — Ilie Ruva, 68.
(III) = Șopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.
(IV) = Șopotul-Nou — Păuna Râncu, 50.
(V) = Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.
(VI) = Rudăria — Mihai Dobrén, 80.
(VII) = Rudăria — Icoana Măćei, 25.
(VIII) = Borlovenii-Vechi — Petru Mengu, 55.

Balcanică şi mai cu seamă « slava » Sârbilor, este serbarea patronului casei numită « prazńic ». După cum spune Iglica Bufta din Bozovici : « Toată casa îş are prazńicu iei. Kiemăm pră or şî care la prîndz [1]) ».

« Faśem prazńic la Vińiria mari, Sîmiedru, Aránźel, Sfîntu N'icolaie, Alímpii, Sîmpietru [2]). [În seara precedentă se face] śińişoara. Pun pră masă lumiń şî bucaće şî dzîśe Tată nostru şî tămîńe cu foc [stăpânul casei]. Ş-atunś prindźe dă táier, dă cućíe. Ş-atunś toţ prind dă cućie : Să trăiască gazda şî să rodźască cîmpu ; marva să trăiască, moşîia să rodźască. (Puńe acoló colac ş-o lumină şî grîu [într-o farfurie]. Aia să dzîśe cućía.) Ia cîć-um bob [de grâu] tot natu şî-l mănîncă ; [şi ce rămîne] ala-l puńe-n sămînţa śe puńe-m pămînt, în grîu. Mińedzî la prîndz tot aşa» (IV).

Unele case au câte doi patroni, anume unde soţii au « împreunat averea », adică în cazul când soţii erau copii unici şi din moşia a două familii, din două case, a rămas una singură (II).

Ca să scape de o primejdie mare, unii « prind prazńic », adică promit unui sfânt să-l serbeze în fiecare an pe lângă patronul obicinuit al casei (Rudăria).

Cu toate că e aproape de necrezut, se poate afirma că în Almăj nu se colindă. Numai copiii în Ajun, « ispră *Crăśun* sara, mierg în coliendră, dzîc : Bună dzîua lu Aźun, că-i mai bun-a lu Crăśun, viva. Măr[g] dîla casă la casă şî capătă cît-o mînă dă carńe o un lieu » (III).

Tot din Şopotul-Nou am notat un text mai lung al colindei copiilor :

« Colindă, colindiţă,
Dá-mi-ş malo lopătiţă.
Sus pră políţă
Iestă-o coastă ş-un cîrnat,
Săriţ, gazdo, dă ńi-l daţ.
Bună dzîua lu Aźun,
Că-i mai bun-a lu Crăśun.
Slobódzî-ńe, gazdo (IV) [3]).

[După ce îi lasă în casă, cântă : Naşterea ta Cristoase]. Atunś strîgă : Să trăiască, şî măi mult dă altán. Lapădă boabe prîn sobă, boabe dă cucurudz » (IV).

Şi la Bozovici « la Aźun să duc copiii în colindă dă la casă la casă. Cîntă Naşćerea ta Cristoasă. Uńi dau brînză, uńi clisă, alţî cîrnaţ » (I).

---

[1]) Pentru grafie vezi p. 59.

[2]) Informatorul înţelege că o casă prăznueşte la Sf. Dumitru, alta la Sf. Nicolae, etc.

[3]) E de remarcat că versul al doilea al colindei de mai sus are un cuvânt sârbesc « malo » puţin ; de asemenea « da-mi-ş » aminteşte terminaţiunea sârbească «-iş » dela persoana a 2-a sg. a prezentului verbelor în -i-. Sunt neobişnuite şi formele « colindiţă, «lopătiţă» » ; am aştepta « colindźiţă, lopăćiţă ».

La Bănia « îmblă la colendă colindaş » (V). Cântă numai «Naşterea ta Cristoase».

Totuşi « îmblă şî cu staua » (I) ; « cu stiaua » (II).

La Bozovici « îmblă şî Ţîgań noapća, la miedzu nopţî şî cîntă :

C-aiś, aiś şędźe Moş Crăćun ;
Lîngă Moş Crăśun,
Şędźe Sfîntu Anu-nou ;
Lîngă Sfîntu Anu-nou,
Şędźe Sfîntu Ion.
Cîntaţ, dom-marĭ, cîntaţ,
Şî la Ţîgań daţ.
Daţî-ńe cîrnatu,
Că ne dućem la altu.
Să trăiţ, la mulţań ferićiţ.
Dacă Dumńezău ńe va ajuta,
La anu ń-om împreuna (I).

La Bănia a fost obiceiul, pierdut cu totul astăzi, de a umbla între Crăciun şi Sf. Ion cu brezaia, numită « śerbu ». Informatoarea îşi aminteşte numai începutul cântecului după care juca « śerbu » :

Źoacă, śerbu, śérbuli,
C-ai corńiţă-mpungătoari,
. . . . . (V).

« La *Sînvăsîi* fac źoc, în sara aia dă *Anu nou*, la o casă numită » (III).

« La Anu nou puńe sup taire păr, puńe cărbuńe, puńe piępćin. Îl śćie că-i colţat [viitorul bărbat] cînd zgodźęśće piępćin. Cîn zgodźęśće cărbuńe dzîśe că-i ńegru. Cîndî zgodźęśće ińel, îi frumos. Cîn zgodźęśće bań, îi bănos. Cîn zgodźęśće păr, atunśa iar îi urît. Cîndî zgodźęśće culęşă, ie mîncătuorĭ. Cîn zgodźęśće plivais, ie domn. Atunśa vińe cîće una [fată] şî rădźică cîć-un táier. Şî să rîd alelálće dacă află rău» (IV).

Se mai aşează aşa subt farfurii « foarfiśi, ogrindźauă, crumpiéi » (I). Dacă fata ridică farfuria de pe foarfeci, atunci bărbatul îi va fi « om cu zănat » ; dacă nimereşte pieptene, va fi « colţos» , dacă e oglindă va fi frumos ; dacă e cartof, va fi « bubos », dacă e pâine, va fi « om cu năroc » (II).

Tot atunci se taie 12 foi de ceapă, le sară şi le lasă până a doua zi. Fiecare foaie de ceapă reprezintă o lună a anului ce vine. După cum vor fi de umede foile, se va şti cât de ploioase vor fi lunile respective(II).

Tot în seara aceea flăcăii « să fac măimúś, să-mbracă urît şî să bagă-ntră gloaće, s-atîrnă dă ięle, le ţucă, le źoacă. Fięćili nu śćie śińi-i. Unu-i popă şî unu-i priuoćasă. Numa oamiń să fac » (IV).

Tot în noaptea de Sf. Vasile « fata puńe o aţă dîla uşa iei pîn la a veśinului prăstă drum. Şî dac-o rupe śińeva, să mărită ; dacă n-o rupe, nu să mărită pră anu ăla » (IV).

Tot în noaptea aceea se îndeplinesc diferite rituri magice pentru aducerea iubitului (text. 103-105).

« Dźimińaţă, dă Anu nou, fata mare mătură ş-astrînźe gunoiu şî şădźe pră iel cu piśoarili s-audă pră śińiva strîgînd : Ioańe sau Petre. Spuńe c-aşa-i kiamă bărbatu cum s-audźe numili » (I).

În Almăj nu se umblă la Anul nou cu sorcova, cu pluguşorul, cu buhaiul, etc.

La *Bobotează*, numită în Almăj « Boćedz », când umblă preotul cu Iordanul « puńem un leu îm picsă la copii şî un fuior puńe pră cruśe la popă şî cucurudz şî păsúi la pitróp, ca să miargă bińe prăstă an, să rodźască » (IV).

» La Boćedz, atunśa ćińerimea să joacă-n nuś, în aluńe, în ţúcăr şî mai mulće al ia.

Cînd îmblă popa la Sfîntu Ion, śer fięćili molidvă şî bosîioc să-ş facă dă dragostă. Să duc la vrăjîtorĭ să le dăscînće, să fie plăcuće la źuń.

[La vrăjitoare, apa şi busuiocul le pune « pră masă », iar vrăjitoarea] aşa spuńe că, cum îi plăcut popa la lume şî la ţară, aşa să fie ięle dă plăcuće năinća źuńilor. Cu apa aia să udă şî bię. [Busuiocul] ăl poartă-n cap » (I).

Aghiazma luată atunci dela preot se păstrează tot anul. « Să udă [fetele] cîn să duc la źoc, cînd ai boală, bećejug » (IV).

La câteva zile după Bobotează femeile serbează « *Sîmpietru dă iarnă*. Nu lucrăm muierili ńimica » (I). « Trii sărbătorĭ, trii dzîle una după alta ; nu lucrăm lucrurĭ muierieşć » (IV).

Cei *Patruzeci de Mucenici* se numesc în tot Almăjul « Sîmţ ». «Patrudzăś şî patru dă moćińiś, dă sîmţ. Faśe turtă cu pui şî să duc cu pomană dîla unu pîn la altu. Cu o ţavă faśe patrudzăś şî patru dă pui d-aia pră turtă» [=decoraţii pe aluat] (IV).

La Bozovici decoraţiile făcute cu ţeava pe colaci se numesc « pupĭ ». Se fac din aluat nedospit şi nişte figuri omeneşti numite «sîmţ». Atât colacii cât şi « sîmţî » sunt unşi cu miere (II).

«La *Blagovişćană* [*Bunavestire*] fáśem foc afară şî la *Sîmţ* iar faśem foc afară în avlíe, în sălaşu mărvi. Atunśa să mănîncă pięşće şî altă śe nu» (I).

«Mi să pari că la Blagovişćană să duśi cu uiága la prun şî toarnă la rădăśină cîta. Faśi cîta kímătă şî áialaltă o bię. Iśi că să dzę rod moşiia» (VI).

La *Sf. Gheorghe*, «Sîmźordzu, aduc frundză vięrdźe dîm pădure şî pun la uşă să triacă marva pră sup frundza aia. Iar atuńś, la Sîmźordz, să dzîśe, atuńś cîm puńe frundza la uşă :

Codru să răsună
Şî lapćili să mi s-adună [sic] (IV).

Tot la Sf. Gheorghe « să răscucăie în uşa strunżi » (text. 142) şi tot atunci descântă să nu ia « mana dîla vaś, dîla uoi » (IV) (text. 141).

La *Lăsata secului*, numită «Zăpostîtu, s-astrîng şî fac comiédźii una-alta. Să faśe la şcoală conţărt. Atunś fac iar-aşa măimuś ; să fac kipurĭ» (IV).

«Marţ după Zăpostît vin *Sîmtoadźiri*. Alia-s dzîle răle dă lucră muierili la lînă. N'iś nu-nsară sara lucrînd. Una o lucrat marţ ; o prins o pîndză. S-o strîmbat gura la o parće. Baş la noi o fost aia. Şî un moş o curăţît la cucurudz sara, iar pră Sîmtoadźirĭ. Şî o avut doi purśei în sobă ; numa marĭ. Şî iei s-o źucat prîn tulei. Şî atunś źucîndu-să aşa, li s-o strîmbat craśi purśeilor. Şî dîn aia o şî murit.

Îmblă cu caii alia, dzîlili alia. Care le pośęśće, să cunosc potcoavili pră iel, pră şăli. Altu moare dîn aia. Altu măi are dzîle ; îi dăscîntă, îi dă prăstă liac. Faśe turţ micućęle aşa pră toaće dzîlili alia. Le numięśće. Atîća turţ faśe, pră cîće dzîle-z d-aălia. Le puńe pră masă şî le unźe cu mięre. Ş-aprindźe lumiń la ięle şî le numięśće atunś pră dzîle şî să roagă la dzîlili alia să-l ięrće. Şî dzîśe : Iertaţ, sfinţ, pră omu ăsta. Nu le dzîśe pră nume atunś» (IV).

« Sîmtoadźeru al mare ; iel îi la mijlóc [a cincea zi]. Ţîn ob dzîli Sîmtoadźeri. Cînd însară, muierili nu lucră. Să ćem că li ia Sîmtoadźeri. Spun că-s cai. Îmblă cu lanţăli. Şî mulţ i-o strîmbat, pră uńi dă gură, pră alţî dă piśoari. Iei tună dă marţ şî ţîn pînă miercurĭ. Atunći ies orbi şî şkiopi : sîmtoadźeri ai orbĭ şî şkiopĭ ; aia-s ăi mai răi. Pră la mulće căş undźe iestă cîć-o babă, întorc oalili cu fundu-n sus. S'ică să nu să mai întoarcă năpoi Sîmtoadźeri » (I).

« O săptămînă-i ţîńém. Nu lucrăm la lucru muieresc. Nu să lucră la lînă atunś. S-răi dă piatră. Bat caii cu craśi pră ăl śe lucră, caii Sîmtoadźerilor » (III).

« *Marţa vasălor* » e întâia marţi din post, întâia după « lăsatu dă brîndză ». Atunci spală gospodina vasele, mesele, scaunele, uşile, podelele, etc. Din mâneca dreaptă a unei cămăşi bărbăteşti se face spălătorul numit « vălúş » (II).

« Şî ţîńe vălúşu (rîza aia care o spălat vasăli) pînă la Sîmţ, ca să s-afumie cu iel, să nu le muśke şărpi prăstă an. La Sîmţ ia vălușu şî-l aprind şî s-afumă şî oamiń şî muierĭ » (I).

« Marţa-ncuńată » e a doua marţi din post. Nu lucrează absolut nimeni. « N'iś covăśi nu lucră la marţa-ncuńată » (I).

La *Mijlocul postului*, «Międzîli părięsîmilor, nu lucră dup-amńădzădz. S'ińe lucră dup-amńădzădz atunśa, áia boală o arie prăstă an : tîr năpói tîr năinće, cît mięrźe năinće, mięrźe năpoi.

Atunś numără oauăli pînă-n sară, ca să şćie cît să mai faśe pănă-m Paşć. Aşa o fost năinći vręmi. Ţîn ş-acú » (IV).

« La *Z'oi-márĭ*, [*Joia Mare*], aduc şîbioarie. Faśe grămiez micućięli şî li-aprindźe şî le dă foc. Şî cîţ muorţ ai, atîća focurĭ faś la morţăríe şî le dai dă pomană mortului. Şî să duc şî cu colaś, muierili, atunś, şî cu lumiń » (I).

« La Z'oi-marĭ să faśi foc, să scoală dźi dźimińaţă, dźi la trii şî să faśi foc în grădźină, pintru morţ, şî s-aduśi apă şî să varsă acoló pră iarbă vięrdźi spră uşurarea morţîlor. Şî la ćimitirĭ să faśi foc şî să duc şî lumînărĭ, tămîie şî să varsă apă pră mormînt » (I).

Focul acesta se face din beţigaşe de boz sau de alun, care n'au atins pământul niciodată (II). Tot atunci « dă dă pomană prăstă morţ » (IV).

Despre îngroparea bolovanului de sare în prag la Joia mare v. textul 166.

La *Vinerea Patimilor*, numită « Víńirea ńagră » sau « Vińirea oauălor », « roşăsc oauă ». Fac « oauă pestríţă cu pui » [încondeiază] (IV).

După Paşti « numa o źoie o ţîn, pintru că aşa s-o şćiut dîla Domnu Cristos că iel să nălţadză-ntr-o źoi, dar nu s-o-nnălţat pîn la şasă săptămîń, pîn la Ispás. Pintru că ięle [femeile] o cuźetat că să va-nnălţa-n dzîua aia » (III).

« Iestă tri mięrţă ręle şî trii źoi ręle, după Paşć. Care lucră să bolnăveşće d-ameţală la cap. Aşa spuńe la noi, śică ala-i bećejugu ăl rău » [=epilepsie] (I).

Marţi după Dumineca Tomii se numeşte « Mîtcălău. Atunś roşăsc oauă şî să cumăśesc fięćili una cu alta. Dau mîna una cu alta şî dzîc sora orĭ cumáśa. Şî să śinstăsc » (III).

« La *Ispas* duśe la morţărie pită, colaś, lumiń, oauă, dulśíń şî popa śićęşće. Împart dă pomană » (IV). Obiceiul acesta e nou, de când s'a instituit Ziua eroilor.

« *Strodorúsă*; sărbătorim; o dzî » (IV). Ilie Bălaure din Şopotul-Nou le numeşte « Strodorósăle. Le sărbăm. Îi rău dă trăsńet ».

« *Moşî dă sîmburi*. Cu o dzî năinće dă Rusali-s; sîmbătă năinće dă Rusali. Faśim sîmburĭ d-aia, urui dă cucurudz, şî-i dăm dă pomană morţîlor. Dăla casă la casă duśe. [Vecinii se dăruiesc]. Îl mănîncă cu lapći. Şî vin copiii dîla şcoală toţ şî le dă dă pomană » (I).

Şi sâmbăta înainte de « Sîmedru » sunt tot Moşi de sâmburi. Sâmburii se fac din păsat de porumb cu lapte sau cu brânză şi untură (II).

« *Moşî dă ćirięşă* » sunt marţia după dumineca tuturor sfinţilor. Se dau de pomană colaci cu cireşe (II).

« La *Rusáli*, atunśa iar să duc muierili pră luncă ş-aduc iarbă. Şî iarba aia o pun în ţoale să nu mănînśe muoli ţoalili.

Rusalili-s rupće dîn Sîmtoadźerĭ. Dzîśe că să nu greşîţ cu lucru, să-nsărĭ, că t'e ia Rusalili, atunś, ăle ob dzîle cît ţîn Rusalili. Îl bećejăşće pră uom. L-o luva[t] Rusalili. Îl strîmbă pră altu, o-l trămură » (I).

« La Rusali ţîńém noauă dzîle. Nu lucrăm la lînă pră Rusali. Ńiś la marvă nu dăm sari pră Rusali; stărpăsc. Pierd lapćili. Le pośęśće Rusalili alia, dzîlili alia. Omu iar să bećejăşće dîcă-ngă'ură śevá cu sfriędźilu. O pośit-o Rusálili » (IV). (V. text. 121, descântecul de pocitura Rusaliilor).

În cele opt zile cât ţin Rusaliile nu e bine să se urce cineva pe stânci sau în copaci căci cade: « l-o trînćit Rusálili» (II).

« La *Sîmdzîięńe*: tîrgu Săski pintru muierĭ, pintru ńevięstă. Atunśa ięle mărg la tîrg şî-ş cumpără śe le trăbui: cîrpe, kićięle » (III).

« Culęźem florĭ d-alia, sîmdzîięńe, şî or şî śe fal dă florĭ; babe iertaće şî fięće curaće. Să le culiagă dźimińaţa pră ińima goală şî să facă cunună. O puńe sus la o casă în cuń şî cîndî tuşăşće rău şî-i bećag şî să unflă pišoarili, mîńili, atunśa bagă sîmdzîięńe d-alia în scaldă şî-l scaldă.

Ięsă śeva pră iel, ięsă pî'rpor [pete roşii]; să scaldă-n rîu » (IV).

« Care să sîmt bolnávĭ, să dăzbracă şî să tăvălesc în roauă » (I).

Fetele aruncă cununa de sânziene pe casă. Dacă rămâne pe acoperiş, se mărită în anul acela (II).

La « *Sîmpietru* » se dă de pomană câte un colac şi mere văratice (II).

Înaintea lui Sf. Ilie, « *Sîmćilii* », femeile ţin pe «*Procopia*» (I), « *Aránżelu dă vară* » (II) şi « *Mărina* » (II) sau « *Sămărina* » (I). Toate sunt « dzîle răli dă trăsńići » (II).

De asemenea, după Sf. Ilie, « *Pîrlía, Pălía, Anafóca* » (IV), « *Pantălíili* » (II), trebue ţinute pentru trăsnet.

« *Pîrlia*, a doua dzî după Sfîntu Ilie. Nu lucrăm ńimica, ńiś la lucru muieresc, ńiś la cîmp, că-i rău dă trăsńiće » (I).

« *Pălia*: îi rău dă bećejuguri » (IV).

« *Vărtolomeiu* îi rău dă trăsńiće » (I).

Când e toamna lungă şi călduroasă se zice că e «vara lu Mihói» (VI) sau «vara lu Mióí» (IV). Se numeşte aşa după o zi numită «Mioi» care cade după unii la 26 Sept. (VI), iar-după alţii la 6 Oct. (IV). «Cîn nu-i vară năinća Mihoiului, apoi pră urmă músai să fie» (VI).

Toamna se ţine o sărbătoare numită « *Lusín*, cătră zăpostîtu dă Crăśun. Aia ţińim pintru marvă. Am audzît că fag vrăj. Puńi pră la coş lanţu, nu şćiu śi fac cu lanţu. Ańină cić-o săcuri pră coş, tot pintru hali, ca să nu poată să mănînśi » (VI). «Atunśa împréună numa ńeşće piępćiń dă lînă, la Lusín, că dzîśe, śică, să-nkięie gura lupului să nu mai mănînśe oili » (I).

« La Lusin, dîcă lucră, atunśa mănîncă hálili marva » (VI).

« A doua dzî după *Aránżel*, mięrźem la morţăríe, după obićei cu colaś, cu poami. Dăm morţîlor dă pomană » (I). Obiceiul acesta dispare.

La Arhangheli, întocmai ca la Lucin, se încheie gura fiarelor (text. 168).

« După Aránźel viṅe śinś dzîle pîn la zăpostîtu dă Crăśun. În alia śinś dzîle ţîn *Mărćiṅi*. Alţî ţîn şasă : tri pră slastă, tri pră post. Alţî ţîn patru : doi pră slastă, doi pră post. Îi ţîṅe. Iar nu lucră la lînă şî nu dă sare la marvă. Pośesc marva dzîlili alia, Mărćiṅi aia » (IV).

« La *Andrii* nu lucrăm, că-i rău dă spurś, dă lupĭ. Oamiṅi lucră » (I). « Atunśa-ş fac fiećili sara pră scrisa. Pun doauă florĭ dă śiriéş. (Cînd înfloare śiriéşî le puṅe biṅe pănă la Andrii). Şî le-mpréună sara. Dacă-i una măi înflurită dăcît aialáltă, atunśa nu să-mpréună şî dacă-s amîndoauă-nfluriće, atunśa ia să-mpréună cu śiṅe ghindźęşće » (IV).

« Năinće dă Sfîntu N'icolaie cu doauă dzîle ie *Vîrvára*. Cu o dzî nainće, iară ie *Bárbura*. Faśem pîṅe ş-o dăm dă pomană cu un fuior dă cîṅipă. Aşa ṅ-am pomeṅit » (I).

« Faśe turtă şî faśe cruśe cu laba mîţului pră turtă la Barbura. O dă prîntu Maica Bárbura » (IV).

La Vârvara şi Barbura nu e bine să mănânce copiii « păsui » (fasole), căci capătă « bube » (II).

La naştere. « Cînd să culcă omu cu muięria ispră dzîli marĭ, atunś să iau copii proşć orĭ corṅ (nu-i bun la minći) or skimbaţ (skimbaţ la minći) » (VII).

« Dăcă să iau copiii-m pîńćiśe la dzîle răle, atunśa-i faśe cu fălincă. Ięstă unu la noi făr piśoare ; o pus ţol, cojoc, la źenunki şî cu źenunki umblă. Aăia să fac aşa cu fălincă, dăcă să iau la dzîle răle : la viṅerile ṅęgri, la sărbătorĭ » (IV).

« Dacă-i sarśina dźinainći şî-i la driapta, însamnă fiśor, şî dacă porţ mai mult dźinapoi, aia-i fată » (VII).

« Dacă-i puṅe śiṅiva sare-n cap, la muięria greoaṅe, şî rădźică mîna-n sus la cap muięria, atunź ie băiat. Dar să nu şćie ia că i-o pus saria-n cap. Şî dacă puṅi mînili-n valie, atunś va fi fată » (I).

« Cînd îl boćadză şî ie copil şî vrię să facă fată, atunśa cîm viṅe dîla boćedz, îl bagă pră feriastă şî scoaće pră uşă. Ş-atunś faśe fată după copil. Dăcă-i fată şî vrię să facă copil, atunśa taie cîta dîm buric şî-l dă la un răţoṅ să-l mănînśe » (IV).

Femeia gravidă trebuie să se ferească de o sumedenie de lucruri :

« La mort să nu să ducă, că-ş faśe băiatu făr dă fire. Dăcă să duśe, să pună o aţă roşie la mînă. Să nu pună motca după cap, că-ş faśe băiatu cu buricu după cap şî să nu dźę cu cracu-n cîṅ şî-n mîţ, că-l faśe tot flocos. Să nu să uiće la oamiṅ urîţ. La cai să nu să uiće până să mîndzăsc caii, că-l poartă mai mult dă cît s-ar cădźa » (IV).

« Să nu triacă prăstă piśoarili cuiva, că samănă cu ala [copilul]. Să nu fure ṅimica, că-l va faśe cu sămn. Să nu le pună-m poală foarfiśili, că să faśe sup limbă broască. Să nu pună aţă la guşă, că-l faśe

cu buricu după cap, înfăşurat dă guşă. Să nu să sfădźască cu ńima, că va fi rău băiatu ăla, sau fată, śe va fi » (I).

« Cînd îi muięria groasă, nu-i slobod să să uićí la oamiń dź-ăi urîţ, dź-ăi skimbaţ, orbĭ or şkiopĭ. Şî cînd îi viedz, dź-aia, ći ghindźęść : Iei să fie ca iei, şî śe-i in mińi să fie curat. La mort cîn să duśi, so pună zgî'rgor roşu [ciucur] sau aţă roşîie la mînă or la dźęźit. Şî će ghindźęść : Mortu să fie galbin, şî śe-i in ćińi să fie roşu, curat. Cînd furĭ floari şî o puń la urięki, rămîńi cu sămn. Şî dacă furĭ carńi, or şî śe rei fura, s-o puń la dos ; atunś rămîńi fără sămn » (VII).

« Cînd ai strînsorĭ dźi naşćiri prăstă şăli şî la foali, atunśa o muięri, or mama muieri aiéia, ia un topor şî-l pitrięśi pră dupa-nśingătura muieri cari-i incărcată şî dzîśi :

Dź-o fi fiśoriel,
Să iasă la toporăl.

Tunś ia o furcă cari toarśi muięria şî iar o pitrięśi pră după brîu şî dzîśi :

Dź-o fi fićiţă,
Să iasă la furkiţă.

Dzîś dźi trii orĭ aşa » (VII).

« Să s-afume cu ghij dă śapă şî să sufle-ntr-o uiagă goală, atunź va naşće uşor » (I).

« Puńe o baligă dă vacă şî-m baligă puńe un uou şî dă cu cracu şî sparźe uou şî dzîśe :

— Cum faśe găina uou aşa să facă ia dă uşor, dă dăloc » (IV).

« Bărbatu o rădźică pră muięre în sus şî dzîśe :

— Io ć-am încărcat, io će dăscarc, cînd kinuie muięrea » (IV).

« Am audzît dîm bătrîń că la naşćere are drept să-j bată muięrea bărbatu » (I).

« Cîn faśe şî vrię să nu fie friguros, toarnă apă răśe pră iel întîń. Ş-atunśi-l scaldă cu apă caldă » (IV).

« După ś-au născut băiatu, atunś să puńe-m pat. Să duśe moaşa la popă să-i facă molidvă » (I).

« Dupa śi-l faś, atunśa-l spielĭ. Puń apă caldă şî puń in scălduţă florĭ şî puń un arźint ş-un uou crud şî dzîś :

Cum nu să prindźi rălili dźi uou şî dźi bań, aşa să nu să prindă dźi băiat. Cum i floaria dźi frumoasă şî dźi dragă la toată lumia, aşa să fie băiatu mieu.

Scălduţa atunśa o iai, dupa ś-il scaldz, ş-o lapidz la un loc curat

undźi nu să pişă ńima. Tot acoló s-o lapidz, tot într-un loc, pan crięşći băiatu, cît îl scaldz » (IV).

« Ş-atuns la tri zîle noapća îs *ursîtoarili*. Îs trii ursîtorĭ. Moaşa să dăşśinźe dîm brăśirĭ şî-ş lasă brăśirili acoló pră scamn lîngă pat. Şî faśe trii tu*Ar*şî le unźe cu mięre şî puńe um pahar cu apă tot pră scamn. Ş-atuns muięria care o născut să ia sama śe visază. Dźimińaţa dă turţîli la copii să le mănînśe şî, d-o visat bińe, are năroc dă băiatu ăla, sau fată, śe-i. Şî dacă visază rău, atuns îi la ńeferiśire » (I).

« La trii dzîli, sara, puńi pră o masă kimięşa lu tată-so şî puń trii lumiń şî trii colaś ş-on par cu apă. Îl skimbĭ băiatu tot în alb şî-i laş mîna driaptă afară; nu i-o leź. Ş-atuns visadză ursîtoarili; cari cum visadză.

Paaru l-am pus ras dźi apă pră masă. Io am adurmit o ţîră; ş-atunśa am visat. Dźim par s-o băut o ţîră apă. S'ică cînd bię, atunśi-i bińi, trăięşći gloata » (VII).

« Naşu vińe la băiat cu doauă lumiń şî pîndză cît îi faśe kimięşă băiatului. Aia dzîśe că-i crijma dîla naş » (IV).

« În colţu crijmi liagă bań, cît i să poaće » (I).

« La ob dzîle să duc la bisărică şî-l boćadză. Să duśe moaşa şî naşa. După ś-au dat numili popa, or veńit acasă, or făcut prînz şî o astrîns bań pintru a faśe haińe copilului.

Nu-l lasă sîngur [pe copil]. Şî dacă l-o boćedzat ńiś atuns nu-l lasă. Puńe un cuţît d-asupra lui pră liagăn. Pan cînd îmblă abúşîlia » (I).

« Atuns, cîn să duśe la boćedz, are să lucre mumă-sa pănă la boćedz tot lucru, ca să śćie tot lucru şî să-nvięţă tot lucru » (IV).

« Cînd duśi băiatu la bisărică, mamă-sa să scoală dźim pat şî să piępćină şî să spală şî să śćęrźi şî să skimbă şî ia mîătura, mîătură, ca să-i fie drag să mîături, să rînduie; şî dacă-i băiat ia toporu, taie lęmńi şî lucră, o-ngă'ură c-un sfriędźil, ca să-l tragă ińima să fie maistor; şî ia condźeiu şî scriie şî śićęşći, ca să-i fie drag la şcoală; şî źoacă, ca să-i fie drag la źoc; şî şuiră şî cîntă, ca să-i fie drag să cînći. C'i cauţ prîn ogrindźauă, să fie frumoasă, drăgăstoasă » (VII).

« Cînd îl aduśi dźi la bisărică, moaşa ţî-l dă pră firiastă şî-l ia tată-so şî-l puńi pră masă şî spuńi: Să fie vădzut ca masa. Pră uşă ięsă şî pră firiastă-l bagă » (VII).

Moaşei şi naşului li se dărueşte la botez câte o basma, « cîrpă ». « Cînd îi dă cîrpa [moaşei], îi toarnă apă pră mîń şî să śćęrźe cu cîrpa aia care i-o dă. Şî la naş iar aşa » (IV).

« Cînd faśi băiatu, nu-l lasă sîngur pană nu-l boćadză, pintru că, śică, vińi dracu şî skimbă băiatu.

După boćedz, cînd îl laş, puń un cuţît pră iel » (VII).

După botez « astrînźe veśiń, ńamurĭ. Faśe prîndz. Şî tot natu puńe

pră liagăn cît poaće. Nu s-apucă dă mîncare pănă nu puńe pră liagăn bań » (IV).

După botez « nu-l lasă şasă săptămîń ńiścum sîngur, că îl ia sătána, ăl înskimbă. La noi una, îi anu acu dă cînd o murit; şî iel [copilul]. Şapće ań o avut cînd o murit. Şî iel o fost înskimbat. Atîta o fost în cap cît oamińi ai bătrîń. Şî dă crescut n-o măi crescut, ńiś n-o vorbit. Ia l-o lăsat cîće cîta sîngură, c-o fost muięre sîngură. Ş-atunśa vădzînd că iel nu-i dă triabă, la şapće ań s-o dus la mănăstîre cu iel, la S'íclova. Şî iel, cîn s-o apropiat să-l baźe-m bisărică, atunśa atîta o ţîpat, atîta o ţîpat, ş-o ńegrit pănă să moară. Atunśa l-o băgat cîta în bisărică şî iel s-o şî căcat în bisărică. N'ezdrávăn. Ş-atunś o adus brîu lui la părinćili ăsta. O śićit părinćili şasă săptămîń şî la şasă stămîń o şî murit. Ăla o fost înskimbat » (IV).

« Duc śinstă şî la moaşă şî la naş, la şasă stămîń. Şî numa la moaşă un an dă dzîle, la dzîle mari » (IV).

« Unghiili la băiatu al mic să rup cu dźinţî şî li şkipi-n sîn, nu li lapidz, pană la anu. [Altfel] să faśi hoţ. Să nu-l tunź pană la anu, că să faśi hoţ» (VII).

« Pînă-i copilu dă śin-şasă ań, să duśe mama copilului cu creţońu la moaşă: Un colac mare şî brîndză, um pui fript sau găină, o lopăćiţă, o litră dă răkie, ş-atunś un táier dă melspáis, prăjîturĭ, şî mięră. În sănătaća copilului. Dar cînd întoarśe mama dîla moaşă, moaşa trăbe să-i dźę ór şî śé pintru copil, orĭ kimięşă, orĭ păpuś, o o căśuliţă, măcăr śe » (I).

« Dacă faśi muięria băięţ mulţ şî mor şî faśi unu mai pră urmă şî-l faśi viu, atunśa-l înfăşuie şî-l ia o muięri şî-l scoaći afară în mijlócu drumului şî-l lasă acoló şî ia să pitulă şî-l lasă sîngur. Şî or-śiń-ar vińi, orĭ uom, orĭ muięri, or Ţîgan, or lăięći, or duomn, fie śiń-ar fi, îl ia-m braţă şî mamă-sa atunśa ięsă şî-l kiamă nuntru şî ala-l scaldă şî ala udźęşći moaşă sau moşóń » (VII).

Dacă unui băiat i-au murit toţi fraţii mai mari, i se pune cercel, « śorśel », în ureche (VII).

E obiceiul să se boteze un copil cu numele unui frate mai mare mort. Cel care a primit astfel numele fratelui mort va zice: «Mi-s dupa pirít » (pierit) (VII).

Pentru a speria copiii se zice: « Nu će duśe că vińe popa să-ţ taie limba; că vińe coşăriu; vińe o lăiaţă şî će ia-n torbă; orĭ că vińe tată-to şî će bagă-m podrúm; će mănîncă şărpi » (I). «Fuź d-aśí, că vińe morońu. Aulă'lăăă-i morońu » (IV).

Ca să se ferească de foc copilul, se zice: « Fuź că-i bîja» (I). « Fuź că-i bîj » (IV).

Copilul din flori e numit « cópil. Dzîśe că-i dîn căpătat; n-are tată.

Cîn să duśe îm pădure la vînat apu are să zgodźască, că iel îi cópil » (IV).

La nuntă. Şi în Almăj, ca în alte regiuni româneşti, dumineca şi în zi de sărbătoare flăcăii şi fetele merg « la źoc ». Jocurile sunt : « ardźiliana, hoara, brîu, dă doi » (I) ; pe urmă «mădzărica, troapa» (IV).

« Cînd înśępe źocu, atunś fiśoru-ş kiamă cîć-o fată. Îi faśi din dźęźit. [Dansează fetele şi dela 10 ani.] O bătut toba să nu joaśe pînă trec dă patrusprăśe ań. Trisprăśe ań are fata şî are copil mic » (I).

Un alt prilej de întâlnire pentru tineret sunt clăcile. Iată cum se face o « clacă. Împart cáire prîn sat, la care vrię să ia, şî le toarśe muierili alia la casa lor. Ş-atunśa număsc, într'o sară (gazda care o dat caiere) cîn[d] să vină. Atunśa faśe mîncare bună ; mănîncă fięćili, muierili. După ś-o mîncat, atunśa să bagă fiśori » (IV). Aici se glumeşte, se cântă, se povestesc snoave, iar tineretul îşi petrece cu diferite jocuri dintre care e preferat « d-a năroiu » (text 169).

Fetele se căsătoresc la 17—20 de ani, iar flăcăii, la 20. E însă foarte frecvent cazul ca fete dela 15 ani şi flăcăi dela 17 ani să trăiască în concubinaj. Pe urmă, când au ajuns la vârsta legală, fac nunta, dacă nu s'au despărţit până atunci.

În general concubinajul e foarte obicinuit în Almăj. Una dintre cauzele principale pentru care tinerii omit să se cunune e că nunta e foarte costisitoare. Săracii trăiesc deci necununaţi. Întrebând o păreche de concubini de ce nu fac o simplă căsătorie civilă şi religioasă fără nicio cheltuială, mi-au răspuns că aşa ceva nu se poate fără nuntă. Iar tot ceremonialul nunţii, mâncarea, băutura, darurile, etc. costă o sumedenie de parale. Preferă deci să rămână necununaţi.

Astfel informatoarea Icoana Măćei din Rudăria e necununată din cauza sărăciei.

« Cîn m-am măritat io, io n-am făcut nuntă. M-am dus într-o sară. Şî cînd m-am dus la băiat, acoló, atunś, o-nśiput să cîncí ńamurili mięli :

Mi-z băga[t] źińiri-n casă
Şî nu mi-s slugă, ńiś gazdă.
Că sluga are sîmbrie,
Ieu mi-s rudă la cośie.

Cośia ii la scućală,
Ruda rămîńi afară.
Cośía-i băgată-n şofru,
Ruda-i mînată la lucru » [1]).

Aceasta a fost toată ceremonia de nuntă.

De obiceiu părinţii hotărăsc dacă o căsătorie se poate face sau nu. Starea materială a viitorilor soţi are mai mare importanţă pentru legarea

[1]) Nu înţeleg, şi nici informatoarea nu ştie motivul, de ce s'a cântat acest cântec potrivit cazului când flăcăul merge la casa fetei şi intră deci ginere în casă.

unei căsătorii, decât simpatia dintre tineri. Totuşi se iau şi bogat cu săracă şi invers. Fireşte, părinţii se cam opun.

Doina ce urmează e o dovadă că există şi căsătorii din dragoste în Almăj.

Biṅe plaśe fată săracă,
Că cu mîṅili să-mbracă.
Săracă-i mîndra, săracă,
Numa uoki iei să-m placă » (IV).

La Bozovici se pare că aceste cazuri sunt şi mai rare. « Fiśor bogat şî ię iar îi bogată. Aia nu să-ntîmplă să ia săracă » (I).

Peţitul se face aşa : « Cînd iei să înţăleg, ăi ćiṅeri, mînă pră mumă-sa, fiśoru, că să-ntrăbi părinţî fięći : vrę să dźę fata după copilu lor. Şî atunśa spun, să vorbiesc iei, şî li dă vorbă acuma că să-nvoiesc. Atunśa şî vorbiesc zîua că cînd să-i dźę baṅi. Atunś s-adună ṅamurili, a copilului, iau răkie cu iei şî să duc la părinţi fięći ; ş-atunśa îs toţ la mięsă. Ş-atunśi-ntrabă ăl mai bătrîn. Dzîśe :

— Am viṅit aiśa la dumṅavoastră, că ṅ-adusă un copoi, c-ar fi pierdut urma dź-o căprioară şî criędźim că aiś ar fi.

Atunśa gazda să duśi şî aduśi o fată dźi vr-o opt pan la dzăśi aṅ, kićită cu o cunună dźi foiofíe ş-o arată. Spuṅe :

— Poaće aia vo fi.

Oamiṅi dzîc :

— Să trăiască, să vină rîndu şî iei. Dar noauă ṅ-ar trăbui alta măi mari.

Atunś, cînd o văd pr-aia, spuṅe :

— După asta-mblăm noi.

Îl trămiet pr-ăl ćinăr s-o caući şî iel viṅi cu ia dźi mînă. Atunś toţ să rîd şî spun :

— Asta-i, asta-i.

Atunśa viṅi cu un táier, pus um măsái frumos pră iel. Ş-atunś mięrźi şî sărută mîna naşului. Ş-atunśa naşu îi puṅi ṅişći baṅ pră taier. Atunś sărută mîna la socru. Iar îi puṅi baṅ. Ş-atunśa ia în roată la toţ dźi la masă. Ş-atunś şî afară, prîn casă, la muieri li sărută mîna şî capătă baṅ. După aia aduśi baṅi şî-i numără naşu. Atunśa spuṅi naşu că să trăiască, că s-o-ncăsat atîta sumă dźi baṅ. Şî după aia atunś iei bieu răkie şî să pitrec.

Asta-i peţîtu.

Şî după asta să vorbesc cîn să facă nunta» (VIII).

La Bozovici, « dacă s-o aflat fata cu fiśoru, atunś mînă fiśoru pră tată-so îm pieţît. Şî să vorbięşći cu părinţî fięći śe parće dă la fată că vrę s-o ia după copilu lor. Altu-i dă pămînt, altu-i dă baṅ » (I).

La Şopotul-Nou « să duśe-ntrabă [flăcăul] că i-o dă şî-ntrabă cîtă

parće-i dă. Ş-atunś mînă pră tată-so şi pră numă-sa cu răkie şî mai astrînźe vro doi-trii. Atunśa ia şî naş, ca să şćie naşu cum să grijască. Apă atunś să duśe cu plosca cu răkie şî dă fięći năinće. Fata dă lu tată-so. Ş-atunś să vorbăsc cum fac nunta şî cînd fac. Să vorbăsc că s-aducă muzî'śili [fanfară], o trośili [viori, ţigani] » (IV).

Logodna se numeşte «dar». «Îi dă daru după ploscă [v. mai sus]; îi dă o cîrpă măriaţă care să cunună cu ia şî baň. Îi dă daru, śică. Atunś să vorbăsc cîn să facă nunta. Dumińica faśe fata şî luńa, fiśoru » (IV).

La Rudăria « s-o dus tata băiatului s-o logodźască sîmbătă sara. O luvat ńişći lumiń tata băiatului şî s-o dus la fată şi tata fięći o pus śina. Ş-atunś fata, i-o dat socri lumińili-n mînă; pană iei o śinat, ia o ţînut lumińili aprinsă la şăli » (VI).

La Bozovici « după pieţît, la uob dzîle fag daru. O dăruie fata. S-astrîng oamiń mulţ şî dau baň fięći. Le dă dă prînz, dîla zupă pîn la friptură şî băutură. Atunś hotărăsc cîn să fie nunta » (I).

După logodnă, « atunź, joi, năinće dă nuntă, să duśe cu pîńa la naş, cu śinsta naşului, pintru a cununa dumińică. Asta duśe mama copilului la naş. Tuot aşa, iar mama copilului, duśe sîmbătă sara pîńe, iar, la fată. Dîm pîńa aia fata să nu mînśi, numa fata o rupe ş-o dă la áialalţ dă pr-aśí care să află » (I).

Înainte de cununie, « fata sara să culcă pră masă. Şî dźimińaţa cîn să scoală dă noapće, să duśe la rîu după apă. Ş-atunś să-mbracă. Vińe nunta dîla fiśor şî să duc la bisărică.

Fata cîn să-mbracă îş puńi în sîn o ogrindźauă, baň, mięre dă stup mort. Cu mięria aia poaće să-ş farmiśe bărbatu. [Oglinda şi banii îi ia] să facă copii frumoş şî bănoş » (I).

Tot înainte de cununie, la Borlovenii-Vechi, «cîn să hotărăsc să facă nunta, atunśa fiśoru caută sîmbătă sara nuntaşî dźin ńamurĭ dź-a lui : verĭ, prięćiń. Unu-i stăgarĭ [1]), cari-i mai ńam cu iel. Şî dźin ńamurĭ, iar, unu-i cumna[t] dźi mînă. Alúia îi dzîc şî stîrśálă. Ăla ari aşa o plăncíćă, o ia aşa la grumaz [2]). Mierg dumińică dźimińaţa la fiśor acas şî după aia pliacă cu iei şî cu naşu la fată acas. Fata şădźi la uşă cu ńamurili; ari um bosîioc în mînă şî o vadră dźi apă. Ia cu bosîiocu apă şî-i stropięşći şî iei, cari trec înluntru cîći unu, lapădă baň în vadră. Ăl ćinăr măi pră urmă mięrźi; şî ia să sloboadźi să prindă dźi iel. Şî iel să păzăşći, prîntră oamiń, să nu-l prindă că zîśi dźin vorba alór bătrîń c-atunś cît trăiesc iei tot iel să traźi după ia (dăcă-l traźi ia). Dac-o miers înluntru, dźiloc pliacă la bisărică.

Sîmbătă sara a ćinără îş grijăşći toaći ţoalili, pintru ca să să-mbraśi

---

[1]) «Au şî stag cu trii colorĭ» (I).

[2]) En bandoulière.

dumińică la cunuńie. Amînat, cînd o gătat, să culcă cîta pră masă» (VIII).

«*La cunuńii* ia pliacă cu cumnatu dźi mînă. O ia dźi mînă şî mierg cu nuntaş cu toţ, cu naşu, tot doi cu doi şî múzîca li cîntă dźi năpoi. Îş puńi ńişći galbiń im păpuc; śică să fie norocoasă.

Cînd ocolieşći la cunuńie, să calcă pră piśor şî să zmîcón aşa dźi mînă unu pră altu, caută să să śéluie că cari să-l calśi mai intîń, o să-l tragă mai intîń, că după ala să traźi órśi fieł dźi-nţăliężiri întri iei» (VIII).

La Şopotul-Nou «dumińică faśe fiśoru fruşćúcu naşului cu nuntaş, cu stăgarĭ, cumna[t] dă mînă. Cumnatu dă mînă are o taută aşa, ca să să cunoască. Fata îş ia iar nuntăşîţă la stăgarĭ, la cumna[t] dă mînă; puńe cîć-o nuntăşîţă.

Atunśa să duc la bisărică. Fata mierźe cu un ńam a iei şî cu a doilia naş. Îi calcă-n urmă un ńam a iei, să nu-i ia śińiva urma. O ia un duşmán a iei, faśe rău cu vrăjîtorii.

Şî fiśoru mierźe cu naşu al dîntîń. Atunś să cunună. Ia vrię să-l calśe, numa iel nu sufără. Dăcă-l calcă, atunśa să dă iel după ia. Şî dăcă nu-l calcă, atunś ia să dă după iel.

Ia ogrindźaua ş-om bosîioc în sîn, ca să facă copii frumoş şî drăgăstoş» (IV).

La cununie mireasa are în cap «şláier». E obiceiu nou. Mai de mult era cu capul gol «cu ćicurĭ pră şăle», adecă cozi pe spate, «iar văduvili iera legaće cu cîrpa năpoi făcuće cu dîrlóź. Ş-or pus sfănţîś pră dîrloź. Acuma iară-i cu şláier [şi văduva]» (I).

«Cînd vińe dîla bisărică numără căşîli, cîţ ań vrię să nu facă [copii]» (IV).

«*După cunuńie* ies afar-amîndoi dźi mînă. Z'oacă acoló năinća bisăriśi ş-atunś pliacă la fat-acas ş-acoló mierg la masă. Acolo prînd toţ cu naşu cu nuntaşî toţ. După ś-o prîndzît, atunś ies afară la źoc. Cînd înśępi a-nsăra, mierg la masă iar, a ćinără şî cu ăl ćinăr şî cu naşu» (VIII).

După cununie «puńe prîndzu fata şî prînd. Mai źoacă cîta pînă să dogată prîndzu.

Cînd vin dîla bisărică uriadză nuntaşî. Ş-atunś îi sprijoańe cu răkie. Le ieşă năinće părinţî fięći» (IV).

Şi la Bozovici «prîndzu să faśi la fată. După prîndz, după śe prîndźe, ieşă źocu afară pînă-nsară. Cînd o-nsărat, vin ńamurili cu śinstă la fată. Un strîgător dă śinstă strîgă śinsta. [Zice :]

— Iar aveţ a mulţămi, kinéz dîla masă, cu śe s-arată şî cutare, cum îl vo kema, c-o śinstă frumoasă cum bińe vedźeţ dumńavcastră.

— Mare mulţám şî bóbdaprost» (I).

La fel şi la Borlovenii-Vechi, «seara vin ńamurili cu śinsta. Ieştă unu

dźin ńamurili găjdźi, cari arată śinsta. O puńi pr-o sîńie. Acoló puńi piţîli, puńi um purśel fripť o găiń fripći, brîndză, oauă, pîrjîturi, răkię, lumiń aprinsă şî li pridă la ăl ś-arată śinsta. N'amuri-n scurt a fieći dau cîrpi orĭ traśtă orĭ strań, brăśirĭ. Toći li kićesc acólo ş-atunś ăl śi strîgă śinsta mięrźi năinća mięsî la naşu şî la a ćinără şî ăl ćinăr ş-atunś ăla dźîśi :

— Bună vręmia, naşuli. Cu śi s-arată un ńam a găjdźi, c-o śinstă mîndră şî frumoasă cum bińi vidźeţ dumńavoastră.

Şî ięstă cari śinstăsc şî bań şî li pridau aići ćińiri. Bucaćili să proiau năpoi şî ţoalili śi ari li kićęşći pră masă dźinăinća iei. Cîn s-o gătat śinsta, atunśa să puńi śina. Atunśa pliacă cu nunta-ntriagă» (VII).

Şi la Şopotul-Nou «sara ńamurili fieći vin cu śinstă : cîrpie, colaś, mîncăruri dă toaće, purśei frîpţ. Puńe un ńam dă strigă śinsta : Cu śe s-arată un ńam a găjdźi (îl numięşće), c-o śinstă frumoasă, cum bińe vedźeţ dumńavoastră.

— Mulţaaam, mulţaaam, bogdaprooost» (IV).

La Şopotul-Nou, după ce « strîgă śinsta, atunśa źoacă şî şăd pănă dă cătră dźîuă. Ş-atunś źoacă pr-á ćinără śińe dă mai mult.

Cumnatu dă mînă baće-n táier cu bań : care dă mai mult întîia oară, ş-á dăuară, care dă mai mult? Z'oacă pr-á ćinără. Să-ntrec s-o źoaśe » (IV).

La Bozovici « după śe să gată śinsta vin dîla fiśor o mulţîme dă oamiń, dă muierĭ şî să pun sup feriastă şî cîntă naşului cu góvie :

Frundză vięrdźe dă vioală,
Ţucu-će dă govioară,
Ia fă bińe şî će scoală
Şî će du la soacra ta,
C-aiś nu ie casa ta.
Fi, miriasă, vięsălă,
C-acum mierź la casa tă,
La bărbat şî la socrie
Şî la casa dă moşîie.
Frundză vięrdźe dă bujor,
Audzîţ voi, cuscrilor,
Dăşkidźéţ porćiţăli
Să între cuscriţăli,
Că-s cuscre cu budză moi
S-ar săruta cu voi.

Să cîntă, ca cum dă pră dźal, ca cînćicu dă pră dźal.

Atunśi góvia să scoală şî pliacă. Cîn aźunźe la uşa oborului, mamă-sa o strîgă dă trii uorĭ. Atunś mirili să-ntoarśe napoi la soacră şî rupi bumbu cu keptoaria la guşă. Atunś cînd mięrźi acasă la fiśor, o sprijoańe soacra c-o pîńe mare-m braţă şî-i liagă cu brăśirili şî-i traźe-nnuntru pr-amîndoi, pră góvie cu mladojă'ńa. Le dă să bię cîta răkie şî să lingă sare dă pră pită. Atunś o aşază pr-un scamn pră góvie şî-i dă un copil mic îm braţă şî góvia dă la copil un colac cu brăśirĭ. Şî cîn să scoală góvia dă jos, puńă mîna pră un cuń sau doauă, să nu facă doi, trii ań copii.

Atuns ţîńe nunta pîn-la dzîuă. Mîńezî prînzu-i la cumetri, la cumnatu dă mînă.

Cumnatu dă mînă : un fraće [al mirelui], un strin ; poartă grija că după zupă, după carńa dîn zupă, după sarme strînźe baň, că śică-s călătorĭ vińiţ dîn dăparće şî li s-o frînt roţîli.

Atuns, dîla cumetri, nunta mięrźe iar la fiśor. Acoló atuns strînźi iară śinsta. După śinstă, atuns, vin dîrzari : aduc ţoalili fięći şî darurĭ dă śinstît la ńamurĭ. [Daruri făcute de fată : cămăşi, ştergare, pe care le dăruieşte mirelui şi rudelor mirelui]. Lu fiśor kimięşă, la soacră kimięşă, la suocru iar kimięşă, la naş iar kimięşă. Atuns la ńamurili ălelalće le dă peşkire.

Atuns să puńe śina. După śină fac lăutaşî źocurĭ şî glumĭ » (I).

La Rudăria mireasa o duce noaptea târziu.

« Cînd să duśi dup-a ćinără s-o kięmi dumińică noapća, cîntă la firiastă cuscrîli, vro tri-patru :

Bună sara, naşule.
Ia mînă-ţ cătańile
Să dźişkidă porţîle,
Să rupă zăvoarăle,
Să dźişcuńi porţîli,
C-acú vin cuscriţăli,
Cuscrăli cu budză moi
Numai buńi pintru voi » (VII).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ducerea miresei se face la Borlovenii-Vechi aşa : « Cîm pliacă dźi la părinţî iei, strîgă mamă-sa ; Leno o Măríooo, cum o kiamă, că śică să cauće năpoi, că să nu-i zăńići.

Mierg la fiśor acasă. Acoló mai źoacă vr-un źoc o doauă ş-atunśa fac vorbă că s-o furi. Ş-atuns dzîśi că : Cum fură lupu mielu ? Atuns iel o prindźi dźi mînă dźin mulţîmia aia şî fuźi cu ia-ntr-altă sobă şî iei şî rămîn acoló, să culcă » (VIII) [1]).

La Şopotul-Nou duc mireasa în zori. « Atunśa pliacă la fiśor dă cătră dzîuă. Uriadză íu, íu iiiu, hu, hu, huuu. Cînd o plecat, o strîgă părinţî : Ano, Ano. Atuns, fiśoru, bărbatu iei, să-ntoarsé năpoi şî rupe keptoaria lu soacră-sa » (IV).

Mai demult, la Borlovenii-Vechi, mireasa nu petrecea întîia noapte cu mirele. « Năinći o luvat-o cumnatu dźi mînă şî o dus-o la iel acas şî n-o mers pan luń dźimińaţă la naşu şî la-l ćinăr » (VIII).

A doua zi după nuntă, « luń dźimińaţa pră ia o-mbracă ş-o fac ca pră fămei. Ş-atuns mierg la rîu să să spięli cu nuntaşî şî cu naşu şî cu muzî'că. Acoló iau o vadră cu apă ş-o pun źos, iau cu cáucu apă ş-atuns iel ţîńi mîńili că să-i toarńi ia apă şî tot dźisparći mîńili că să n-aźungă

[1]) Şi la Rudăria se zice «cătr-al ćinăr. O şći cum fură lupu oaia ? Atuns iel m-o prins dźi mînă şî s-o dus. Atuns iei o tot aît : iii tůt» (VI).

apă. După aia iar iel toarnă la ia şî dau să să-nśéluie că s-aźungă pră mîń apă, că, dzîśi, c-aşa să prind dăcă ar fi curvarĭ. Atunś acoló mai źoacă cîta ş-atunś mierg la prîndz la cumnatu dźi mînă. Şî după ś-o prîndzît, ia să duśi cu ăl ćinăr dźi loc la ăl ćinăr acas, c-aşćaptă să-i vină dîrzari cu ţoalili, cu pat, cu ormán, cu scauńi [1]). Dîrzari kioćesc. Ş-atunś vin şî nuntaşî dźi la cumnatu dźi mînă cu muzîcanţî ş-atunśa dă ţoalili toaći-nluntru acoló şî după aia ies toţ şî fac źoc afară pană sara. Sara mierg cu toţ la-l ćinăr înluntru şî li puńi śina. Cînd o gătat cu śina, pliacă nuntaşî cu ăi ćińirĭ şî pitriec pră naşu pan acasă » (VIII).

Şi la Şopotul-Nou se spală lunea nunta la râu. Vine multă lume din sat să privească.

— «Haidáţ să vedźem că să spală a ćinără. A ćinără cu al ćinăr ia un vas, unu d-o parće, unu dă alta, îl duc şî împlu şi dă cu cracu-l varsă şî iar îl împle şî iar dă cu cracu-l varsă.

Al ćinăr cu a ćinăra duśe vasu cu apă acas. Găćez-dîn ia » (IV).

«La fiśor, [a doua zi de nuntă], pun fruşćucu, mai odźińesc, pun prîndzu şî sara iar vin ńamurili fiśorului cu śinsta. Numa la fiśor nu duśe cîrpe, numa śinstă : pită, mîncare, răkie, śe-gódźe trăbui ; cu cotăriţîli duc. Şî vin atunśa ńamurili fięći. Aduc ţoalili fięći. Aia să număsc dîrdzarĭ. Atunś śină, źoacă pr-a ćinără, strîgă śinsta » (IV).

«Mîńedzî, [marţi după nuntă], śinstăşće naşu cu mîncare, cu băutură. [Îi duce] traśta plină dă mîncare. Şî-i dă un rînd dă kimieş » (IV).

De asemenea şi la Borlovenii-Vechi «marţa fiśoru profaśi śinsta naşului : mîncari şî băutură. Atunśa kiamă pră naşu la śinstă şî pră urmă îi duśi naşului ńişći cotăriţ cu śinstă : colaś, purśei fripţ. Îi dă ş-o kimięşă naşului, a ćinără » (VIII).

Şi la Bozovici, « după asta, marţ la prîndz, să duśe mireasa şî cu mirili iar cu śinsta la naş. Îi duśe doauă cotăríţ cu mîncare, o litră dă răkie ş-una dă vin ş-un porc d-un an » (I).

«La uob dzîle după nuntă, iar la casa fięći, să fac oauăli clośiće. Faśe um prîndz cu ćińeri şî cu cumnatu dă mînă şî cu socri fięći. An gătat nunta acu» (I).

În tot timpul nunţii « naşu porînśęşće la lăutaş, că iel o plăćit muzî'ca » (I).

Pentru gătit îşi tocmesc o bucătăresă. « Îş plăćesc o muięre : socăśiţă » (I).

La moarte şi înmormântare. Când bolnavul e în agonie, « faśem o cruśe dă lumină dă śară şî puńem un leu la cruśe ; o puńe în mînă la mort. Puńe lumiń, trii o śinś, [muribundului în mână] » (IV). Lumânările

---

[1]) Informatorul, dându-şi seama că aceasta nu e forma adevărată dialectală, se corijează îndată : «scamńi».

sunt « śinś sau tri orĭ că şapće ; să nu fie cu ortác. Ăle śinś lumiń vińenvăluiće-n cîrpă sau într-un peşkir » (I).

« Să nu să facă moroń, îi puńe cîta molidvă în gură şî întră piśoare puńem un rug, um măśáş ».

« Noapća-l păzăsc. Să źoacă, fac comiédźii, mácăr că-i mort » (IV), (text 170).

« Mîńe, cînd pliacă cu iel la morminţ, atunśi-l petrięśe păn n-a pleca» (IV). « Kiemăm muierĭ, opt or dzăśe, la pitricut ; să pitręśem zorili» (I), (textele 82—85). «Tot în zîua dîla urmă, după śe trec doaospręśe, vin muierili cu colacu dîla mortu ś-o murit năinća lui. Atunśa la trii śasurĭ traźe vestîrea [trag clopotele] şî vińe lumea la mormîntare.

Atunś plecăn cu iel la groapă. Pră drum îi faśe śin[ś]-şasă odźíń ; şî la morţărie cînd aźunźem, pînă n-aşadză mortu-n groapă. Să bag[ă] o muięre-n groapă şî-i mătură groapa cu oprégu. Atunśa-l astrucă oamińi cu pămînt. Atunśa-nćinźe colaśi, puńe colaśi acoló pră măsai. Întîń dă la oamińi care o făcu[t] groapa. Ăi śe mai rămîn, colaś, îi imparće la copii. Atunś vin toţ dîla groapă acasă, ńamurili, la pomană » (I).

Mortul e dus pe «roabă. Oamini ai ś-o făcut groapa, le toarnă apă-m mîń şî să spală ispră mort după śe-i gata. Dau prăstă mormînt şapće colaś la copii o la oamińi aia care-o făcut groapa.

Dăcă-i ćinăr, scot stagurili şî răpizîli şî pun cîrpe la toţ, şî la al śe duśe cruśa, la cîntăreţ, la popă, la dascăl» (IV).

De acasă până la cimitir («morţărie») femeile «să cîntă» (textele 86-88).

Pentru ca o rudă apropiată să-l uite pe cel mort se face aşa : «Dăcă să zăuită mácăr-śińe cu o-mbucătură-m mînă, atunś o pîndzęśće şî-i dă ăluia care nu-l zăuită [pe cel mort]» (IV).

Pentru ca să nu se facă mortul moroiu «am audzît că oprăvięśće, numa nu şćiu cum fac» (IV). (Vezi textele 113—114, 117—118).

În cazul când din doi fraţi, născuţi în aceeaşi zi a săptămânii, unul moare, e neapărată nevoie «să muśască». Mucitul se face şi când tatăl şi fiul sunt «dzîláćiś» şi unul din ei moare (text. 118).

«Dăcă-s dzîláćiś doi fraţ. Unu o murit, unu o rămas. Atunśa măsură doauă aţă pr-ăl viu : una o puńe la al mort şî una o ţîńe la al viu. Caută un copil strin şî-l aduśe. Aia dzîśe că muśęśće cu iel. Ala să-i fie fraće, al strin, nu al mort. Dzîśe dă trii orĭ : — Să-ţ fie fraće ăsta, dar nu ăl mort. Şî-l traźe cătră iel aşá, dă prăstă umerĭ, ăl strin pră fraćili álui mort. Numa-l traźe [cu aţa]. Dar o muięre dzîśe : — Fradz dă cruśe. Să bećejăşće şî dzaśe atîta cu ańi. Nu-i bun dăcă nu muśęśće» (IV).

Mucitul se face şi mai târziu după înmormântare, dacă zilaticul rămas se îmbolnăveşte :

«Să duśe la mormînt şî iar îl traźe al strin pră fraći-so prăstă mormînt şî dzîśe : — Ăsta să-ţ fie fraće şî nu al mort. [Ia] un fir din salcă

ca um bît, îl sparże şî cu aia-l traże şî cu lanţu dîla coş. Salca o lapădă pră apă. Şî faśe trii turţ, ca palma, o ţîră dă turćiţă miś ; le friże cîta-n foc ş-acoló, la morminţ, le frînże, le lapădă» (IV).

»*Slobód apă dźi pomană*, la noauă dźîli după ś-o murit, şî la şasă săptămîń şî la źumătaći dźi an şî la anu. La noaua [sic] dźîli faś-un capśel (un colac mai mari cu cruśi), ş-o priscúră ş-on aránźil ş-o limbă şî trii patru colaś dź-ei slóbodz ; şî doauă bîći dźintr-o salcă, mai mult dźi alun ; şî să puńi o kită dźi florĭ ş-o lumină ş-on lieu în capu bîtului. Ş-atunśa-l puńi-n marżina rîului şî-nćinźi colaśi ş-aprindźi lumińili şî dă dźi pomană să fie lu cutari cui ii mort.

Ş-atunśa împli vadra dźi apă şî puńi um pięćic în rîu şî puńi un lieu pră pięćic. Ş-atunś sloboadźi apă dźin cantă pră pięćic şî dźîśi : Să fie apa slobożoară lu cutari. Tunśa ia pięćicu şî-l zvîrli pră apă şî ia o muięri sau um băiat um bît şî-l prindźi dźi pră apă pięćicu cu bîtu dźi tri orĭ. Ş-atunśi-l dă dźi pomană bîtu şî pięćicu ş-on colac» (IV).

După cel mort se poartă doliu un an şi mai mult : «jălim». Dacă a murit o fată mare, mama ei ţine doliu şi şase ani. Iglica Bufta din Bozovici a jelit treisprezece ani după fraţii ei morţi în războiu. Pentru doliu se poartă «tot ńegru, numa kimięşa-i albă ; cîrpă ńagră, cotrinţă, opriég». [Bărbatul] puńe pănclică ńagră la pălărie. Cît îi mortu pră masă, cu capu gol umblă».

«La şasă stămîńi-i puńe pomană. La şasă luń iară. Îi dă ţoale dă poman-atunś. Îi faśe părăstás la bisărică. Atunś la anu iară-i faśe pomană.»

«Dacă-i fată mare sau źuńe, să duśe-ntr-o sărbătoare cu lăutari la mormînt. D-acoló să duc, dîla morţărie, la locu numit un-să faśe źoc şî faśe źoc şî hoară mare ş-o dă dă pomană mortului cu lumiń aprinsă şî cu florĭ. Plăćęśće múzîca. Lăutaşî [zic] : Să fie lu Ana, lu Pătru, dă pomană» (I).

O rudă a mortului «în toată zîua, dă cîn moare mortu, să duśe şî dźîmińaţa şî sara la morţărie cu jăghiu şî cu tămîńe [1]) ; şî tămîńe toţ natu, cîd vrę. Dumińica puńe şî lumiń pră mormînt şî-n sărbătorĭ marĭ. Alt'ili adúc şî lăutaş. Cîntă cînćiśe dă jale şî dă źocurĭ» (I).

---

[1]) V. planşa II, 2. Iglica Bufta din Bozovici face drumul acesta la cimitir, în fiecare dimineaţă şi seară, de 30 de ani.

TEXTE

La observaţiile privitoare la grafie date în capitolul despre graiu (p. 36-39), adăugăm următoarele :

ć corespunde, în limba literară, unui *t* urmat de *e, i* : bićag (beteag).

dź corespunde unui *d* urmat de *e, i* : dźal (deal).

ś corespunde lui *ce, ci* : śerĭ (cer).

ź corespunde lui *ge, gi* : źană (geană).

ń corespunde lui *n* urmat de *e, i* : ńauă (neauă, nea).

t', d' sunt *t, d* palatali, când sunt urmaţi de *e, i* : bot'izat (botezat), d'i (de).

Majusculele corespunzătoare au forma C', S', Z', N', T', D'.

dz corespunde lui *z* din limba literară : dzîc (zic), sau unui *ţ* devenit sonor : să-dz vin (să-ţi vin) ;

ĭ este acel *i* final foarte redus din toate graiurile româneşti : lupĭ (lupi), corbĭ (corbi). Un *i* final în grafia întrebuinţată aici are valoarea unui *i* plenison silabic şi corespunde lui *ii* sau lui *e* finali din grafia oficială : lupi (lupii), viędźi (vede).

ę este *e* accentuat deschis din Banat şi Ardeal : vręme.

ie, ię, ia, uo, îă sunt diftongi în care *i, u,* şi *î* au valoare de semivocale : vriei, viędźi, muięria, tuor, rîău (vrei, vede, muierea, tor, rău).

După *l* semi-vocala *i* indică adeseori palatalizarea lui *l*, astfel în manuscris avem « val'a » iar aici «valia».

Accentul l-am notat numai la provincialisme necunoscute aiurea şi la cuvinte care în diferitele graiuri româneşti n'au o accentuare unitară : guźmánu, acoló, bolnáv.

Apostroful nu-l întrebuinţez de loc ; ar putea fi confundat cu semnul palatalizării aşa de des întrebuinţat în aceste texte. Cuvintele care, în urma unei eliziuni, formează un grup fonetic le-am reunit printr'o liniuţă : păn-acas (până acasă), puń-acoló (pune acolo).

BALADE

1

O fuost ńiscarĭ uoţ d-ăi bătrîń şî Lăzărică o ĭost unu dîntră iei. Şî aă'la o trăit bińi cu dîla noi, c-un moş Pătru Bulibăşa. Şî iel Bulibaşa ăla ş-o skimbat corńíţăli dă prau cu Lăzărică, ca să fie-ncredzut. Şî aşa pră Lăzărică ăla l-o prinz domńi ăi marĭ. Şî o aflat corńiţu lu Bulibaşa Pătru domńi ăi marĭ, c-o fost scris pră corńiţ. Şî pră urmă Bulibaşa s-o ćemut că-l prindźe şî pră iel. Şî pră urmă iel s-o otrăvit. O sărit cu calu prăstă poartă. Şî s-o otrăvit ş-o murit. Atunśa iei aşa o cîntînd cîn s-o ospătînd dă s-o-mpreunînd, că śică :

Bulibaşa uoţu,
Da śe ieş-tu roşu?
Io bieu vin roşu,
Că d-aia mi-s roşu.

Bănia — Ana Oţu, 67.

2

Acoló la iirŭga aia [1]) zîua o zîdźind şî noapća o căzînd. Şî atunś visază máoru al mai mari, pălíru Mănúlia, visază iel că atunśa vo sta zîdu că, cari muieri (muieria máorilor, că iei o fost mai mulţ máorĭ), că, cari vo vińí măi intîń cu prîndzu, aia s-o zîdźască-n zîd. Ş-atunśa zîdu vo sta. Ş-atunśa iel spuńi la maori aialálţ ś-o visat. Ş-atunśa iei o pus źurămînt că să nu spună la muierĭ.

Şî iei o spus la muierĭ, ailalţ maorĭ; o trecut prăstă źurămînt,viedz, o spus că să vină cu prîndzu amînat că, cari muieri vińi-ntîń, pr-aia o zîdźęśći-n zîd, ş-atunśa zîdu vo sta. Şî Mănulia, iel, n-o spus la muieria lui; iel s-o ţînut dźi źurămînt. Şî muieria lui o plicat cu prînzu şî o căzut şî l-o vărsat şî s-o dus năpoi în sat iară, ş-o profăcut dźi prînz şî iar o proplicat şî o aźuns cu prînzu la Mănulia, acoló, la bărbat. Ş-atunśa iel o luvat-o ş-o pus-o-n zîd ş-o zîdźit-o. Ia o fost cu copil mic la piępt. Ş-atunśa zîdu o stătut, n-o mai căzut. Ş-atunśa ia :

— Mănulio, Mănulio, nu ţ-o fi ţîie păcat, iśică, cînd m-ai luvat şî m-ai zîdźít, să rămînă copil mic.

A'pu Dumńizău măi şćie aśía [2]). Dźin ai bătrîń am auzît-o şî ieu.

Rudăria — Pătru Didraga, 72.

---

[1]) Vezi text 71.

[2]) Subiectul confundă Mânăstirea Argeşului cu balada lui Iorgovan. Pretinde că atunci a zis Iorgovan *„înśată, S'erno-nśată"*. Cerna s'a liniştit la locul numit *„Piatra lu Iorgovan"*.

3

MÎNĂSTÎRIA ARDZ'EȘ

Mănoli, Mieșćiru Mănoli, iiriá măi învățat dźi cît ai doi, ortaśi lui. Iei iiriau trii ortaś. Și s-o apucat să fac-o mînăstîri și să spuńá mînăstîria A'rdźeș. Și cît dzîua zîdźau, noapća să sudumiá. Ș-o lucrat vro doauă săptămîń. La doauă săptămîń o visat, Mănoli, Mieșterul [1]) Mănoli :

În zădar ći kinueșć,
Ca să mai zîdźeșć.
Num-așa vo sta
Zîdźitura ta,
Dacă mîńi vini [2])
Fíeśe muieri
Mai intîń dźi dźimińață,
Aia luvat,
În zîd s-o băgat.
Zîdu-atunś vo sta
Și nu vo mai pica.

Atunśa iel o spus la ortaś śe noapća o visat. Pră iei i-o źurat să nu spună la muieri cari vo vińi măi năinći :

Aia o fi zîdźită,
În zîd plămădźită.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ai doi mieșćeri la muieri-i spuńa :

Să găći prîndzu amînat,
Să spună că tîrdzîu s-o sculat.

Și Mănoli să ruga :

Să dźę Dumńizău o ploaii mari,
Să nu-i vină ńivastá-ri.
Dumńizău îl asculta,
Ploaii cu spumi ii da,
N'ivasta tot ii vińa.
Mănoli cînd o vidźa,
Cătră muieri dzîśa :
— Hai, muieri, să prîndzîm,
Apoi pr-umă [sic] să zîdźim.
Sus pră crist să suia,
În zîd m-o puńa
Și cătră ia dzîśa :
— Stăi, draga mia,
Num-oi înśirca,
Ca să plămădźesc,
Zîdu să-l zîdźesc.
Pietri tot puńa,
Pan o năroia
Pan la brîușor,
Pan la țîțîșoare.
N'ivasta strîga :
— Ooo, Manoli, Mieșteru Manoli,

---

[1]) E o pronunțare literară în loc de dialectalul *mieșćiru*.

[2]) Pronunțare literară în loc de *vińi*.

Zîdu rău mă strînźi,
Viiaţa să stînźi.
— Ooo, nu ći ćięmi, dragă bălioară,
Că io num-oi inćerca
Zîdu l-oi zîdźa
Şî cînd oi dogăta,
Pră ćińe ć-oi scoća;
Zîdu să nu cadă,
Mărioară dragă.
În zîd o donkiiá.
Sara vińa.

Mănoli udźa cu un copilaş iel cu iel acasă. Dźimińaţa să scoală, dźi lucru s-apuca, Mînăstiria Ardźieşului la doauă săptămîń o găta,

O astruca,
Cu mieşćeri pră ia.
La-mpărat strîga.
Cristurili li strîca,
Iei pră mînăstîri udźa.
Ş-o do astrucară.

Atunśa iei, ăi doi mieşćerĭ îş făcură ńişći ă'ripĭ dźi şîndźilă, ca să sară dźi pră ia.

Cum săriră
Şî muriră.
Mieşćeru Mănole,
Iel cînd îm săria,
Z'os cînd îm cădźa,
Fîntînă să făśa.
Lumia apă bia
Şî mi să găta.

Mănoli dźi śudă c-o spus ăialálţ la muierĭ (că iel i-o źurat ca să nu spună la muierĭ că cari vo pica să vină mai năinći, aia o zîdźęşći, ş-ăi doi o spus) şî iel dźi súdă c-o spus, atunśa s-o rugat dźi-mpărat, ca să strîśi cristurili şî iei să udźască sus pră mînăstîri că cîn sări źos să moară şî iei. Că cum o udźit iel dźi muięri, aşa să udźască şî muierili lor dźi bărbaţ. Iel asta spuńa dźi pră mînăstîri la popor.

[Pretinde că a auzit-o de la tatăl ei. Iar acesta a auzit-o] cri-că dźi la ăi bătrîń.

S'ică ş-acú ięstă mînăstîria Ardźeş acoló.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

4

LINĂ RUJĂLINĂ

Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
Ia plînźa
Şî foc stînźa.
Mama sa o-ntrăba:
— S'e-i tu, Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
S'e tot plînź
Şî foc tot stînź?
— Dăr cum io să nu mă plîng,
Şî io, mamă, foc să stîng?
Căutai către răsărit
Şî vădzînd Turśi vińind
Cu săbili săbiind,
Cu puşkili puşcăind

Dźim pišoari trupăind.
Mamă-sa cînd audza,
Cătră Lina îm dzîśa :
— Taś tu, Lină Rujălină,
Că mama ći vo luva
Dźi Turś mi ć-oi pitula
Şî ć-oi puńi în grădźină
Supt o tufă dźi gherghină
Cu on fir dźi tămîiţă
Să-mplićeşć la cunuńiţă.
Mamă-sa o îngrupa
Şî în casă să băga.
Turśi pră uşă tunară
Pr-a bătrînă o-ntrăbară :
— Soacră, socrişoara mia,
Undźi m-i ńivasta mia?
La Turś ia li spuńa :
Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
Ia o murit.
Turśi s-o-ntristat.
Ş-on Turc mai bătrîn
Cu barba dźi păr păgîn :
— Soacră, socrişoara mia,
Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
I supt o tufă dźi gherghină,
Cu on fir dźi tămîiţă
Împlićeşći cunuńiţă.
Turśi-n grădźină tunară
Şî pră Lina m-o aflară.
— Dăr tu, Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
S'i ć-ai pus aiśa în grădźină
Supt o tufă dźi gherghină
Cu un fir dźi tămîiţă
Să-mplićeşć la cunuńiţă?
O luvară, o ligară
Ca să triacă Dunăria,
Să triacă podu cu ia.
Atunś Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină,
Dźi un Turcuţ să ruga :
— «Măi, Turcuţul, dumńata,
Lasă-m mîna dźin stîngá
Să-m tocmesc cunuńiţá !
Măi, Turcuţul, dumńata,
Lasă-m mîna dźin dreaptá
Să-m śušesc ińęlili,
Că m-o tăiat dźęźićili.
Turcuţu cînd audza,
Mîna dźin driapt-o lăsa
Să śušască ińęlili,
Să nu-i taii dźęźićili.
Şî pră pod îm ażunźa
Şî Lină Rujălină,
Floari mîndră dźin grădźină
Îm dzîśa :
— Mai bińi rana pieşćilor
Şî smoala pietrilor
Dźicît muięria Turśilor.
Atunś săria-n Dunări.
Şî doi Turś săria după ia
Şî mi să ńica
Şî nu măi iişá.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

5

VIDA

A'pu aşa-m audzît povasta, dăc-o fi fost, că s-ar fi dus omu cu muięrea, domnu cu doamna, c-aşa i-o dzîs. O plicat la gostîie, la socrie. Pră iel l-o kiemat Ienăşăl şî pră ia o kiemat-o Vida. Şî mergînd prăstă codru, dzîśe Ienăşăl cătră Vida :

— Hai, tu Vido, doamna mia, cîntă un cîncișel, să ni pitrișim codru cu iel.

Ia atunș dzîși :

— Biini, io oi cînta, numa ni vo auzî Pană Roșîiană. Ș-atunșa, dzîși că, n-o fi biini.

— Lasă să vină, o dzîs Ienășăl.

O spus c-o fost drăguțu iei dzi cînd o fost ia dzi șapci ań.

Și ia atunșa înșępi a cînta dzi s-o legănînd codru. Ș-atunș puțînel viędzi că viini Pană Roșîiană. O iișît înăinca lor și s-o luvat la lupci. Și Ienășăl strîgă la Vida :

— Vido, Vido, doamna mia, vino dă-m azutorĭ, că ma biruie Pană Roșîiană.

Vida o dzîs, șică :

— Ienășăl, cari viț udzí, ala ma viț stăpîníi. N-o vrut să-i dzę azutorĭ, numa încă l-o împedzicat. I-o slobodzît brășinariu ca să să-mpiędziși. Atunșa dzin puțîn n-o biruit pră Ienășăl. Numa i-o dat Dumnidzău o pucęri dziodată l-o biruit iel pră Pană Roșîiană ș-atunșa l-o tăiat și pră urmă s-o slobozît la doamna lui, la Vida, și i-o tăiat capu și iei, șorșilat și mărzilat, așa s-audzi.

Ș-atunșa i-o pus capu-n dzisaz, c-o fost cu calu, și s-o dus la socri, la gostîie. Ș-atunșa în loc dz-a fi muiérea cu iel, scoaci capu și-l puini pră masă la socri. Și socri atunșa zbiară pră iel că ș-o făcut. Iel atunș spuini că :

— Soacro, soacro, taș că și țîie-ț fac așa. A'pu dz-ași nu șciu ș-o mai făcut.

Rudăria — Mihai Dobrén zis Meílă Bașa, 80.

6

VIDA

— Vido, Vido, doamna mia-re,
Și sufulcă-ț mîniș larz
Și împlicęșci la coláș !
Un colac
Dă un sac
Ș-o priscură
D-o măsură.
Haida, Vido, în gostie
La socrie.
Iše Vida (iut să prigăca) :
— Iacă Ghiță io mi-s gata.
Iei că mi-ș luva,
Lă socrie că plica.
Ia calu dă funi-l luva.
Iei la o culmi azunza.
Iel dîn grai așa-n grăia :
— Vido, Vido, doamna mia,
Cîntă tu un cîncișel,
Să trișin codru cu iel !
Iše : — Ghiță, Ghiță, domnu mieu,
(Iše) bucuros că reaș cînta,
S'-am un pocliță dă glas,
Văili s-or răsuna,
Lęmnili s-or clăcina,
Izvoarăli s-or turbura
Și Codrianu vo audzî
Cari pră miini m-o șirut
Și io n-am vrut să mă duc.
Pră ciini ce vo omorî

Şî pră miń mă vo luva.
— Vido, Vido, doamna mia,
Ieu voińic,
Iel voińic,
La care om udź,
Tu alúia să-i fi.
Ia că mi-ş înśepia,
Văili să răsuna,
Lęmnili să clăćina,
Izvoarăli să turbura
Şî Codrianu audza
Şî Codrianu că iişa :
Ghiţă, Ghiţă, śi-m răsuń tu văili
S'i-m claćiń lęmńili,
Şî-m turbur-izvoarili ?
La śi vrięi să ńi luvăm,
La lupći să ńi luptăm
O la murź să ńi-ntrięśim ?
Iśe : — Hai la lupći,
Că-s dźiriępći,
Dă dźimińaţă pănă-n dźi sară !
Atuńś o dzîs Ghiţă :
— Vido, Vido, doamna mia,
Bagă mîna-m pozonarĭ,
Scoać-o briptă ş-on amnarĭ
Şî-i dă bripţî cu amnariu
Şî mi-i taie brăśinariu !
Vida, Vida, aşa-n grăia :
— Tu voińic, iel voińic,
Io, cari viţ udźi,
Io alńia oi fi.
Ghiţă, Ghiţă să mîńia
Ş-odată să sufulca
Şî źos că mi-l trînća
Şî capu iut că mi-l tăia
Şî dîn grai iel aşa grăia :
— Vido, Vido, doamna mia,
S'i să fac şî cu ćińi ?
Capu iut că mi-l tăia
Şî-n dźisaź că-l puńa
Şî la socri că plica.
Cîn la socri aźunźa,
Uşa că i-o dăşkidźa
Şî-n curći să băga
Şî soacră-sa aşa-m dzîśa :
— Ghiţă, Ghiţă pră Vida n-ai [adus-o ?
Iel înluntru că să băga
Şî capu pră masă scoća.
Iśe : — Iacă-ţ fica ta,
C-aşa crięşćiri că i-ai dat.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

7

IORGOVAN

Dźi Iorgovan ala şćiu că nu-s minśuń. Şćim că ń-arată oamińi urma dźi cal pră piatră. Ala iar o fost un vićaz. În Băń o omorît leii năinći şî pră urmă o iişît o şcúrpie cu doauăsprăśi capići. Ia o iişît să-l mănînśi. Ş-alergînd după ię tot o aźuns-o colę, colę, tot i-o tăiat cîć-un cap. Ş-alergînd aşa, audźi un glas dźi fată prăstă S'erna dźíncolo. Ş-atunśa iel dzîśe cătră S'erna, că S'erna i apă răpeşînoasă :

Înśată, S'erno, înśată,
Ca s-aud glas dźi fată !

Că ć-oi śinstî c-o briană dźi aur. Ş-atuńś o-nśitat. Astăz acoló taśi, că-i in drum. Şî atunśa iel o tricut la fata aia. Ş-atunśa dă să să zborască

cu ia ş-odată s-o slobozît un petroń prăstă iei. Ş-atunśa iel îi dă-n gînd că piatra aia-i un sămn şî iel întrabă că dźi śiń-i. Şi ia atunśa-i răspundźi. Şî să află fraţ. Atunś iel o proîncălicat calu şî şcúrpia o scăpat c-un cap ńităiat. Dźi aśía nu şćiu ś-o fi mai făcut.

Să cîntă asta, numa noi nu şćim. Îs vorbi lovići [1]).

Să văd urmili, să viędźi urma calului. Undź-o tăiat cîć-un cap, să viędźi sînźili.

Rudăria — Mihai Dobrén, 80.

8

CÎNC'ICU JÎIULUI

Moşî spuńa, cînd am fost
noi păcurarĭ, cîncicu Jîiului.
Jîiu-ăl mic mari-o vińit.
Şî dă mari, mărźiń n-ari.
Şî unda śi-m aduśa?
Um brad mari dîn rădăśiń,
Lă rădăśina bradului
Iera um pat înkiiat.
Îm pat iera Ana Z'urźuliana.
Şî ia dîn grai aşa-n grăia:
— S'iń să vo afla
Pră miń să mă scoată,
Io alúia oi fi.
Um păcurarĭ dă oi audza.
Şî-n Jîi că mi-ş săria.
Nota Jîiu źumătaći,
Nota ş-a triilia parći.
Ia dîn grai aşa-n grăia:
— Nu ie Jîiu dă notat
Ca lapćili dă mîncat.
Păcurariu năpoi să-ntorśa
Au, Doamńi, că rău-i păria.
Ia, Doamńi, iar strîga:
— S'iń mi să vo d-afla,
Io alúia oi rămîńa.
Un voińic cu vaś iira,
Iel în Jîi că mi-ş săria.
Nota Jîiu źumătaći,
Nota ş-a triilia parći.
Ia iar grăia:
— Că nu ie Jîiu dă notat
Ca lapćili dă vacă dă mîncat.
Iel năpoi că să-ntorśa.
Ia, Doamńe, iar strîga.
Um moj bătrîn cu porśi iira.
Şî iel în Jîi că mi-ş săria.
Nota Jîiu źumătaći,
Nota ş-a triilia parći.
Ia dźîśa:
— Nu ie, taică, Jîiu dă notat
Ca slăńina dă mîncat.
Moşu la ia nu să uita,
Pan la pat aźunźa
Şî dă pat că prindźa
Ş-afară o scoća.
Dar Ana Z'urźuliana:
— Taică, nu mi-s io dă ćiń,
Niś tu dă miń.
Iśe: — Ană Z'urźuliană,
Am trii fiśorei
Şî trii ńipoţăi,
Să-ţ alęźim unu dîntră iei.
Dar moşu śică prîntru iel o scos pră Ana Z'urźuliana.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

---

[1]) Rimate.

9

A LU ANA Z'URZ'ULIANA

O, strigă, Doamńe, śińe strigă,
S'ińe strigă, śińe-m strigă?
Strigă Ana Z'urźuliana
Dîn turnu Sîbiiului, mă,
Dîla Tîrgu Jîiului, mă:
Care-n lume să d-afla, mă,
Pă pišorî să mi-o calśi
Mîna-n sînî să i-o bazi.
N'ima-n lumi nu s-afla-re,
Fără Iancu Sîbiiancu.
Rămaş mari c-au făcutî
Tot cu Iancu Sîbiiancu.
Ana dîn gură-n grăia, mă:
— Aşća poali śe le-nśingî
Io să nu le mai dăśing,
Dacă tu mă-i śeluí, mă.
Iancu dîn gură-n grăia, mă:
— Asta sabie ś-o-nśing
Io să n-o măi, zău, dăśing, mă,
Dacă nu ć-oi śeluí, mă,
Cap la mińi să nu fie.
Iancu, Doamńe, śe-m făśa, mă?
To-la soru-sa duśa, mă,
Puńe coećili pă masă.
Soru-sa, Doamńe-i dzîśa, mă:
— Sai tu, Iancu Sîbiiancu,
S'e puń coećili pă masă,
S'e caţ aşa dă rău [1])
Ca un şărpe dîn dudău, mă?
— Sorioară, soriiá, mă,
Cum să nu cat, zău, io rău, mă
Ca un şărpe dîn dudău, mă,
Rămaş mare ca-n făcutî
Tot cu Ana Z'urźuliana.
Soru-sa, zău, śe făśa, mă?
Dă iel, zău, să apuca, mă
Şî-l piepćina, zău, fiećęşći
Şî-l îmbrăca moierięşći.
Iancu, Doamńe, śe-m făśa, mă?
Tot la Ana că-n fuźa, mă
Şî strigă cu glas măi mare:
— Sai tu, Ano Z'urźuliano,
Scoaće capu pă feriastă,
Dă viez portu-i dă ńevastă!
Ana dîn gură-m grăia, mă,
Că bińe că-l conoşća, mă:
— Du-će, Ianculi, d-aśí, mă!
Nu ţ-î graiu moiiresc, mă,
S'i ţ-î graiu voińišesc, mă.
Iar Iancu dîn gură-m zîsă:
— Ano, Ano Z'urźuliano,
Scoaće capu pă feriastă,
Dă viez portu-i dă ńevastă!
Ana, Doamńe, śe-m făśa, mă?
Mila, zău, s-o întorśa, mă
Şî-nnuntru c-o slobozá, mă.
Iancu, Doamńe, śe-m zîśa, mă?
— Ia fă tu atîd dă bińe
Şî mi-aşćęrńe-m pat cu ćińe!
Ana, Doamńe, śe-m făśa, mă?
Ia în pat că n-aşćerńa, mă.
Ana, Doamńe, śe-m făśa, mă?
Pîngă foc că-i aşćerńa, mă.
Iancu dîn gură-m grăia, mă:
— Sai tu, Ano Z'urźuliano,
Nu mi-aşćęrńe pîngă foc, mă,
Că ţî-s lięmńili dă plop
Şî mă ćem că ard în foc, mă.
Zău, fă tu atîta bińe
Şî mi-aşćęrńe-m pat cu ćińe!
Ana, Doamńe, śe-m făśa, mă?
Mila, Doamńe, s-o-ntorśa, mă
Şî îm pat că-i aşćerńa, mă
Şî amîndoi să culca, mă.
Cînd a fost dă miez dă noapće,
Cînd dorm duşmańi pă moarće,
Iancu, Doamńe, śe făśa

[1]) Undeva a pus un zău; de ex.: śe zău caţ aşa dă rău.

Dîn somn că să pomeńa [1]),
Pă piśor că mi-o călca,
Mîna-n sîn că i-o băga.
Dar ię cîn să dăşćepta,
În okĭ ńegri să uita;
Iel în guriţ-o săruta.
Ię dîn gur-aşa-m grăia:
Atunś crăiasa aia a blăstămat sora lu arîmbaşu ăla, lu Iancu Sîbiiancu, că ię l-a-nvăţat să facă cu ię... să mă ierţ... ruşîńe.
Acuma o spus crăiasa aia:
Să fii, Iancule, sănătos,
Să-ţ fie pră folos.

Bozovici — Ilie Luca Pârlău (ţigan), 44.

10

Prăstă dźal, prăstă colńic,
Trięśe-o pruncă ş-un voińic.
Voińic mięrźi şuirînd,
Prunca mięrźi suspinînd,
Voińic mięrźi călărięśći,
Prunca mięrźi pră piśoari.
Şî voińic dîn gură aşa-n grăieśći:
— Taś, pruncă, nu suspina,
Că-i dă vină mumă-ta,
Mumă-ta şî tată-tu,
Că ć-o făcut frumoşă,
Să fi dragă źuńilor,
Z'uńilor, cătańilor,
Mai vîrtos căprarilor.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

11

C'IN'IRIEL VOIN'IC

Ćińiriel voińicî
Doarmi-n Sămińicî.
Murgu-i pripońitî
Cu sfoară d-arźintî.
Oţî mi-j vińa,
Pră murgu să-l furi.
Murgu străfiga,
Voińic să dăşćipta.
Iel dîn grai aşa grăia:
— Lupĭ să ći mănînśi,
Că tu-m străfigaş,
Dă mă dăşćiptaş.
Că frumos vis visam.
Ieram źos la plai
Şî mă logodźam
C-o fată dă crai.
Vińa păsărięli,
Strînźa la bobişoari....

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

CÂNTECE, DOINE

12

Cólo-n vali vălińică
Ięstă-o casă micućică
Cu firieşćili dă sticlă.
Dar în casă śińi-m şădźa?
O ńivastă frumoşîcă.
Dar dă lucru śe lucra?
Şădzi la masă,
Nú-şću coasă
O dăscoasă,
O lă lacrăm-varsă.
C-aşa-i vińi d-uńiuorĭ
Să să suii la munţ cu florĭ,
Să-ş prindă fraţ şî surorĭ,
Ş-aşa-i vińi d-altă dată

[1]) Începând cu versul acesta, informatorul nu mai cântă, ci recitează.

Să să suii la munţ cu brad,
Să-ş prindă mumă şî tată.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

13

Cîntă cucu sus pră moară.
Traźe-un căprăriel să moară,
Cu capu pră săbioară.
Da nu-s fraţ, da nu-s surorĭ,
Să-i dźę apă dîn urśor,
Să-l întrăbe : dă śe morĭ.
Să-i dźę apă dîn cîrśag,
Să-l întrăbe : dă śe dzac.
Vai d'e vin, vai d'e pelin,
Vai d'e dă voiṅicu-ăl strin.
Hai, soro, să-l miluim,
N'iś cu pită, ṅiś cu vin,
Numai cu ţîţa dîn sîn.

Şopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.

14

Vinde-ţ, bălo, śe-dz vi vinde [1]),
Vinde-ţ foaia din spinare
Dźi mă scoţ di la prinsoare,
Că mie mi s-au urît
To-la śasurĭ numărînd,
Ganguri ṅęgri măturînd
Şî la şolurĭ tot spălînd,
La minajă aşćiptînd.

Rudăria — Pătru Didrága, 72.

15

Haida, murgule, mai tare
S-aźunźem în sat cu soare,
Să ṅi dźę śeva mîncare
Mie-o oală dar de [1]) vin,
Ţie-um porţiion de [1]) fîn,
Mie pat împerinatî,
Ţíe grajdźu măturatî.

Rudăria — Acelaşi.

16

Fă-mă, Doamṅi, śi mă faś,
Fă-mă um bumbíţ dź-arźint,
Ca să mărg pră sup pămînt
Pan la mîndra la mormînt
Să văd mîndra s-o fi-mflat,
S-o fi-mflat, o putredzît,
De nu mai zîśi ṅimic.

Rudăria — Acelaşi.

17

Cînd mă uit la okĭ, la źęṅi
Dźi mîncare n-aş mai śęri.
Cînd mă uit la ţîţă-n sîn,
Piśoarili nu mă ţîn.
Cînd îdz văd piśoru gol,
M-aźunźi źunghiu să mor.
La guşa cu mărźęle,
Alia-n scurtă zîlile-re.

Rudăria — Acelaşi.

18

— Frundză vięrdźi bob dźi mac,
Ia ieş, mîndro, pan îm prag!
— Ba io, badźo, c-am bărbat
Şî mă ćem c-o fi păcat.
— Ia ieş, mîndro, nu ći ćęmi,
Că şî ieu am muięri.
Numa iiṅim-aşa-m śęri
S-am drăguţă şî muięri.
Muięria să mă grijască,
Mîndruţa să mă iubiască.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

---

[1]) Subiectul imită pronunţarea literară.

19

Frundză vięrdźi dźi săcară,
Îm viń o vięst-asară
Că mîndra-i bolnavă iară.
Ma mir, Doamńi, cum oi faśi
Să mă duc să văd cum dzaśi,
Să-i văd faţa, obrăźoru,
Să-m stîmpăr jălia şî doru.
Morĭ, mîndruţo, o ći scoală,
Orĭ dodă'-m şî mie boală!
Să nu dzîś mîńi poimîńi
Că ţ-î boala dźi la mińi.
Boala viń dźi la rău,
Ca şî apa pră părău.

Rudăria — Aceeaşi.

20

Badźo, cînd oi muri ieu
Să viń la mormîntu mieu,
Să-ţ iai sapă şî lopată
Şî să-m faś pămînt grămadă!
Pră dźi supra gropi mięli,
Să prisădźeşć viuorięli!
Viuorięli florĭ adîńś,
Cîn li viedz, badźo, să plînź
Şî să dzîś, badźo, aşa:
— Săraca mîndruţa mia,
Sărac ćinăr ś-am iubit,
Ca dźiloc o putrădzît.

Rudăria — Aceeaşi.

21

Fire-ai, mîndro, blăstămată,
Cîn ć-am sărutat odată,
Ţ-o foz gura fărmăcată.

Rudăria — Aceeaşi.

22

Cîm plieś, badźo, la păduri,
Vin la noi dupa săcuri,
Să-dz dau apă dźim pahar.
Să nu frînź śéva la car,
Să-dz dau guriţa mię toată,
Să nu frînź la car vr-o roată.

Rudăria — Aceeaşi.

23

Frundză vięrdźi dźi susai,
C'inără mă măritai
Şî răi socri-n căpătai.
Socri răi, bărbatu-i cîńi,
Taie-mbucăturĭ dźin mińi
Şî mă mînă să li frig
Şî pr-umă să li mănînc;
Mă mînă la săśirat
Sîngură fără bărbat.
Săśirai cît săśirai,
Dźęźitu-al mic mi-l tăiai.
Cursă sînźi, nu docursă,
M-o aźuns doru dźi muică
Şî plicai pr-o poćicuţă.
Mă-ntîlńii c-o rînduńuţă.
— Rînduńá dźin ţara mia,
Să-i spuń tu la muic-aşa,
Să-n trămiată um pićisel,
Să mă leg la dźiźiţăl;
Să-n trămiată-o cîrpuşoară,
Să mă leg să nu mă doară.
Rînduńică, sora mia,
Să-i spuń tu la mam-aşa:
Să-m scoată ţolíţăli,
Să li scoată-n drumu-al mari
Şî să li dźę foc şî pară,
Să să vadă prăstă ţară.
Z'umătaći lęmń-uscaći,
Să să vadă prăstă saći,
Z'umătaći lęmńi vierdz,
Să să vadă prîn liviedz,
Prîn liviedz cari li viedz.
La casa muikiţî mięli,
Lipită cu băliźęli,

Dźinuntru-s faguri şî mięri.
Iară casa strińilor
Ii lipită-i văruită,
Dźinuntru-i otrăvită.

Rudăria — Aceeaşi.

24

— S'e-m stai, bădiţă-n [1]) cărari?
Vino şî ći bagă-n casă,
Că bărbatu nu-i acasă
S'i-i în sat şî lucru ari
Şî nu-m vińi ńiś astară!
Cînd ńi fu somnu măi dulśi,
Pră bărbat dracu-l aduśi.
Vińí şî bătu îm poartă
Şî poarta fu încuńată.
Să dusă ş-o dźişcuńę'
Şî bărbatu aşa-m dzîsă:
— Bună sara, boiriasă,
S'i ć-ai incuńat în casă?
— Bărbaći, suflitu mieu,
M-am încuńat că m-i rău.
Iar tu la ś-ai vińit,
Lucru nu l-ai isprăvit?
— Io-am vińi[t] după cojoc,
Că dźi frig înghieţ pră loc.
Cojocu-i băgat în ladă,
Du-ći, dragă, şî mi-l adă!
— Io nu poś că mi-s bićagă.
Să dusă bărbatu la ladă,
Şî-m află' o păpuşîcă.
— Păpuşîcă, draga mia,
Dźi śe-m şădz în lada mia?
— Lasă-mă cu Dumńizău,
M-am pus aiś că m-i rău.
Scoasă păpuşa dźin ladă,
M-lùvă pă'puşa la źoc
Şî m-o źoacă rumîńęśći,
Dźi numai skinćei zărięśći.
Şî m-o scapă pră firiastă
Şî s-apucă dźi ńivastă.
Şî-m ia ńivasta la źoc
Şî m-o źoacă rumîńęśći,
To[t] dźi pămînt bufăńęśći

Rudăria — Aceeaşi.

25

— Frundză vięrdźi dźi sălcuţă,
Scoaći-ţ patu măi mîndruţă!
— Undźi să mi-l scot ńeicuţă?
— În grădźină sub gutîn.
Spuńi-m, mîndro, pr-un-să-dz vin!
Că să-dz vin dźi cătră dos,
Mă împiędźic în rogoz.
Şî să-dz vin dźi cătră faţă,
Că cîm-vin ći iau îm braţă
Şî ći sărut cu dulśaţă.

Rudăria — Aceeaşi.

26

Baći-i, Doamńi, dźi năroc
Că la mińi n-ávu loc,
Că cîn s-o-mpărţî[t] nărocu,
Ieu atunś am fost la lucru
Şî cînd am vińit acasă
Şî nărocu să gătasă.
La uńi o dat cu caru,
Mie m-o dat cu păharu.
N'iś păharu nu doplin,
Z'umătaći cu vińin.
N'iś păharu nu doras,
Z'umătaći cu năcaz.

Rudăria — Aceeaşi.

27

Amărîtu-i amărît,
Cînd ii omu năcăjît,

[1]) Pronunţare literară în loc de *bădźiţă*.

Să cunoaşći pră păşît,
Că păşăşći-nśitońel,
Cu năcazu după iel.

Rudăria — Aceeaşi.

28

Pră sub vîrvul [1]) dźalului,
Tręśe Ion cu mîndra lui.
Şî ieşîră-n curmătură
Şî să sărutară-n gură
Şî pusără rămáj bun.
— Tot ţ-an spus, mîndro, ţ-an spus,
Că mă duc, mîndro, mă duc,
Dară tu nu m-ai credzut.
Dar acú voi să mă credz,
Că triiań nu mă mai vedz.
Triiań, o vrięme lungă,
Poaće doru să ń-azungă.
Io mă duc, drumu udźęśće.
Mîndra plînźe şî şuśńęśće.
Io mă duc, drumu rămîńe,
Mîndra plînźe după mińe
Şî la toţ le pare biń̨e.

Şopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.

29

Au că mor, au că mor,
Ustăńit şî plin dă dor.
Cîtu-i dźalu dă nalt,
Dă trii uorĭ l-am proumblat
Şî dă mîndra n-am mai dat.
Cuodrule cu frundză vięrdźe,
Caut pră mîndra nu să viędźe,
Nu să viędźe, nu s-audźe,
Că n-are, Doamńe, dă undźe.
Reaş muri, moarća nu-m viń̨e,
Reaş trăi şî n-am cu śiń̨e,
Că cu śiń̨e-aş fi trăit,
M-o pus faţa la pămînt
Şî dă mult o putrădzît.
Fă-mă, Doamńe, śe m-ii faśi,
Fă-mă un bumbiţ d-arźint,
Să mă duc pră sup pămînt,
Pîn la mîndruţ[ă]-îm mormînt,
Să văd cum o putrădzît:
Mîna cu iń̨ęlili,
Gîtu cu mărźęlili,
Faţa şî sprînśęńili
C-alia-m taie vîńili
Şî-m scurćadză dzîlili.

[Informatorul pretinde că el a făcut cîntecul:] «L-am iscosît ieu dă plăśęre».

Şopotul-Nou — Acelaşi.

30

Dzîsă muica cătră mińe:
— Însoară-će, măi copile;
Însoară-će, ia pră surda,
Că-ţ aduśe oi cu suta
Şî-ţ aduśe boi cu gula.
Io dă muica ascultai,
C'iń̨eriel mă însurai
Şî pră surda o luvai.
Dă uoi şî dă boi im plaśe,
Dar cu surda n-am śe faśe.
Şî cu surda ś-o să-i fac,
O să-i dau cu maiu-n cap.
Dzîsă muica cătră mińe:
— N-o omorî, măi copile;
Viń̨iri-i tîrgu la Sasca,
Du-će şî-ţ vindźe ńevasta.
Nu cotá tu prieţ cum vriei
Lapăd-o pră cîţa lei.
Io dă muica ascultai
Şî la tîrg călătorii
Şî pră surda o tîrguíi.
Mă-nsurai, luvai pră muta.

---

[1]) Influenţa limbii literare.

Şî cu muta biné-m mięrźi,
Stă pră loc şî îm kimięşći.
Şî la muta biń-o trag,
Stă pră loc şî-m dă dîn cap.

Şopotul-Nou — Acelaşi

31

Păsăruică, mută-ţ cuibu,
C-o veńit badźa cu plugu.
Plugu şădźe sup părięće
Şî bădźiţa-i după fięće,
Boii pasc la iarbă vięrdźe.
Păsăruică, mută-ţ casa.
Io casa m-aş mută,
Nu mă lasă ińima.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

32

Aşa cîntă mîndra sara
Ca şî cucu primăvara,
Aşa cîntă dă frumos,
Dă răsună valia źos.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

33

Aźungă-ćе, mîndro-aźungă
Doru mieu la prîndzu tău.
Aźungă-ćе, mîndro-ażungă
Mila mię
La śina tă.
Aźungă-ćе, mîndro, doru-n culmi
Şî să morĭ ca ńima-n lumi.
Aźungă-ćе doru-n cale,
Şî să morĭ făr lumănare.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

34

Păsăruică albă biné,
Plínźe ińima în miné
Ca copilu-al dă tri dzîle.
Copil mic măi inśată,
Dar ińima mię ńiśodată.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

35

Mă dusăi la Liupcová,
La drăguţa Ilená.
Légai calu la feriastă.
— Şădźeţ ! — Bună sara-n casă.
Ia-m pusă śina pră masă.
Io śinai şî mai rămasă.
Ia mă rupsă a mustra :
N-an śinat numá la iá.
Io źuram şî nu pria,
Că şćiam că-i cam aşa.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

36

Sus la munće ploaie, ńinźe,
Mîndra mię şădźe şî plînźe.
Źos pră saće roaua cadźe,
La mîndruţa m-aş abaće.
Şî uşîli-s încuńaće ;
La fereşć o pus fięră.
O ghindźit că să pier.
N-am perit cîn am fost mic,
Dar acu că mi-s voińic ?
N-am perit cîn am sup[t] ţîţă,
Dar acu cîn am drăguţă ?

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

37

Coborĭ, Doamńe, pră pămînt,
Să viedz maikili cum plîng.
Maikili după viuţ [sic],
Fięće marĭ după drăguţ,
Ńevięstă după bărbaţ.
Frundză vięrdźe floare mare,
Io mă duc mîndro-n cătańe,
Tu rămîń şî spală haińe.

Să spelĭ şî năframa mia,
Care-an şćers lacrămĭ cu ia.
Astăz, mîńe şî poimîńe,
Rămîń, mîndro, făr dă mińe.
Ia doru şî-l puńe bińe
Într-un corn dă cîrpă ńagră
Şî mi-l bagă-n fund la ladă
La tri dzîle ia şî-l caută.
Dăcă-i cîrpa-mpăturată,
Ia cîrpa şî mă jălieşće,
Că şî io pră undź-oi fi,
Tot la ćińe m-oi ghindźi.
Pană ńagră dă cocoş,
Ilia-i în Logoj
Şî criśeşće să-l jăleşć
Cu kiţă'le viorintă,
Cu cotrinţa-ntuńecată,
Cu kimieşă dă bumbac,
Cu doi trîndăfiri-n cap
Şî cu păru răćedzat.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

38

Okilor dă plîns topiţ,
Culcaţî-vă şî muriţ,
Dăc-aţ fost ńenărośiţ,
Ś-aţ iubit nu măi găsîţ.
Plînźeţ okĭ şî lăcrămaţ,
Că voi ví-săţ vinovaţ,
Ś-aţ iubit nu mai aflaţ,
Śe vedźeţ nu mai lăsaţ.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

39

Muică urîtu mă śere,
Nu mă da făr dă plăśere!
Muică urîtu će-ntrabă,
Nu mă da făr cîrpă ńagră!
Că şî urîtu are liac:
Cu patru scînduri dă brad
Şî cruśa dă lemn uscat.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

40

S'ińe vińe, nu-i dă mińe,
S'ine-ntrabă, iar nu-m plaśi,
S'ińe-m plaśe, n-am śe-i faśi.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

41

Prîngă casa mîndri trec,
Cu ńimica nu m-aleg.
D-aş şći bińe, m-aş alęźe,
Dă tri orĭ pră dzî reaş trięśe.
Dăcă, mîndro-ţ pare rău,
Îngrădźęşće drumu mieu
Tot cu in şî cu pelin
Şî cu crenźi dă băgrin,
Ca, mîndruţă, să mă-nspin,
Ca la ćińe să nu vin.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

42

Iubięşći-mă, ńeică dragă,
Iubięşći-mă, dacă-ţ plac,
Dacă sîlă nu-ţ fac.
Iubięşći-mă dacă vriei,
C-acolia m-aşćaptă trii:
Unu-i Duţă cu Măćei
Şî ńeicuţa-i prîngă iei.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

43

Frundză dă briboi.
Ć-aflai, curvo, ieu cu doi.
Unu će băia pră spaće,
Źuraş, curvo, că ţ-î fraće.
Unu će băia pră păr,
Źuraş, curvo, că ţ-î văr.
Ia dzî, mîndro, şî će źoară,
Ś-ai iubit tu tot să moară,
Numa ieu să mai trăiesc,
Pră mîndruţa s-o iubăsc.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

44

— Mare-i noapća şî săńin,
Dar tu, badźo, nu măi viń.
Vădzînd că tu nu măi viń,
Pusăi doru căpătîń
Şî vai că rău mă uodźińii.
— Io pră drum am zăbăvit
La o mică dă feriastă
Şî la o mîndră dă ńevastă.
D-aş avea şî io ńevastă
N-aş aśerá la feriastă,
Să văd mîndra mię o ięsă.
Nu e mîndra mę
S'i-i al cińe dă bărbat
C-un dărab dă lemn uscat,
Jap, jap, jap la mińe-n cap.
Trecui zîdu dă urdzîś,
Cu curu plin dă beşîś.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

45

Du-će, mîndro, duśi-ć-ai
Şî drăguţ să nu mai ai,
Că drăguţ cum ţ-am fost ieu
Nu ţ-ar mai da Dumńidzău.
Dar aşa cu budză moi
Ar măi fi şî prî la noi.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

46

Liagănă-će, códrule,
Piśe-ţ frundza galbină.
Galbină şî uscată.
Să şći, mîndro, ieşć lăsată.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

47

Śińe iubięşće şî ţińe:
Dă-i, Doamne, năroc şî bińe.
S'ińe iubięşće şî lasă:
Dă-i, Doamńe, moarće-n casă
La copii şî la ńevastă
Şî la todz dîn casă,
Numa pră ńeica să-l lasă.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

48

Am audzît, badźo, am audzît,
Că s-ar faś[e]-o moară-n vînt
Să maśińe aur ş-arźint.
Dar la ia
Śińe să duśa?
Fięće şî ńevięstă.
La fięće gur[a]-amară
Să duśe toată ţara,
La muieri-i gura dulśi,
N'ima nu să măi duśi.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

49

Hai să dzîśem unu,
Să să facă doi.
Doauă ţîţă fata are.
Să bem vin, să bem vin,
Să ńe vesălim.
Foaie dă măslin
Şî dă rosmălin.

Hai să dzîśem doi,
Să să facă trii.
Tri piśoare
La căldare,
Doauă ţîţă fata are.
Să biem vin, etc.

Hai să dzîśem tri,
Să să facă patru.
Patru roće caru are
Tri piśoare la căldare....

Hai să dzîśęm patru,

Să să facă śinś.
S'inś dźiędźiće la o mînă,
Patru roaće caru are....

Hai să dzîśem śinś,
Să să facă şasă.
Şasă boi la plug să mînă,
S'inź dźiędźiće la o mînă....

Hai să dzîśem şasă,
Să să facă şapće.
Şapće dzîle-n săptămînă,
Şasă boi la plug să mînă....

Hai să dzîśem şapće,
Să să facă opt.
Op-piśoare racu are....

Hai să dzîćem opt,
Să să facă noauă.
Noauă luń muieria poartă,
Op-piśoare racu are,
Şapće dzîle-n săptămînă,
Şasă boi la plug să mînă,
S'inź dźędźiće la o mână,
Patru roaće caru are,
Tri piśoare la căldare,
Doauă ţîţă fata are.
Să biem vin, etc.
(Cîntă fiećili la şădzătorĭ aşa, la pietrieśeri.)

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

50

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere um pui.
Puiu dzîśe ćirimpíri.
C'irimpirĭ mă-ntrabă,
N'eiculiţă dragă.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere o raţă.
Raţa dzîśe racu-macu,
Puiu dzîśe ćirimpiri.
C'írimpírĭ mă-ntrabă,
N'eiculiţă dragă.

Să dusă mătura la tîrg.
[mătura la tîrg.
Să cumpere o gîscă.
Gîsca dzîśe rúsun-fúsu,
Raţa dzîśe, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg.
Să cumpere o curcă.
Curca dzîśe lúlu-mă,
Gîsca dzîśe, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere o oaie.
Oaia dzîśe tunźi mă,
Curca dzîśe, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere um porc.
Porcu dzîśe taie-mă,
Oaia dzîśe, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere o vacă.
Vaca dzîśe mulźi-mă, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere um bou.
Bou dzîśe źugă-mă, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,

Să cumpere un cal.
Calu dzîśe hamu-mă, etc.

Să dusă mătura la tîrg,
[mătura la tîrg,
Să cumpere o fată.
Fata dzîśe mărítă-mă,
Calu dzîśe hámu-mă,
Bou dzîśe źugă-mă,
Vaca dzîśe mulźi-mă,
Porcu dzîśe taie-mă,
Oaia dzîśe tunźi-mă,
Curca dzîśe lúlu-mă,
Gîsca dzîśe rúsun-fúsu,
Rața dzîśe racu-macu,
Puiu dzîśe ćirimpiri,
Ćirimpiri mă-ntrabă,
Ńeiculiță dragă.

Șopotul-Nou — Aceeași.

STRIGĂTURI

51

Cîn źoacă [la nuntă], cîntă ţîgańi
din gură :
Unt, soacră, unt,
Că bun piępćin ţ-aduc.
Unźe, soacră, pragu,
Că ţ-aduc pră dracu.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

52

Kiućesc [la nuntă] :
Mă-nsurai, luvai muięri,
Luvai mumă mumii mięli.
Ieşî nora în obór,
Dar fug boii dă s-omor.
Na-na-ná, Boiańe, na,
C-asta nu ie moarća ta,
Ći ie ia, muięria mia.
Aj duś-o marţ la tîrg,
Ńiś dracu nu-m dă ńimic.
Aj da o cu ştric cu tot,
Dă mi-ar da śińeva un zlot.

Bozovici — Aceeași.

53

Iiiu śoarăăă,
Că góvia ńi kioară.
Iiiu nuntăăă,
Că govia-i curtă.

Bozovici — Aceeași.

54

Źoacă, mîndro, nú će da.
Că kimięşa nu-i a ta.
Şî cojocu dă pră ćińe
Îi luvat dîla veśińe.

Șopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

55

Hop, ćicăloasă.
Śińe će făcu frumoasă,
O, Păuna, rupćigoasă?

Șopotul-Nou — Aceeași.

TRADIȚII. VIEAȚA DIN TRECUT

56

[Spuneau bătrânii că mai demult nu erau drumuri, şosele, în Almăj.

Almăjul era legat de regiunile vecine prin poteci. Transportul se făcea pe cai sau se lua sarcina în spate.

Almăjul e ca o albie. Mai de mult era apă peste tot Almăjul. Împăratul Traian «cu cătănimea» a făcut drum apei Nerei spre Dunăre.

De fapt spre apus, dincolo de Şopotul Nou, se îngustează valea Nerei şi formează un defileu.

După ce s'a scurs apa, s'a adunat popor din toate părţile. Astfel s'a populat Almăjul.]

Bozovici — Ion Verindeanu Beică, 47.

57

Am audzît dîn bătrîń că biserica noastră îi făcută dă opt numere, mai mult nu. Într-ale opt numere, cu policra Ćosa, Jorkescu, Kitrinescu, Pîşlea, Terianu, Budu, Popî'şć. Aşća familii o făcut biserica asta.

[Pe atunci erau 280 numere în sat; acuma sunt peste 1000. Turcul a avut cetate de pământ în capătul satului.

Informatorul pretinde că toate informaţiile de mai sus le-a cetit :] «Îi scris în istorie».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bozovici — Nicolaie Jurkescu, 60.

58

Năinće s-o kiemat Marźina [satul] şî iel o fost mai în sus, [cam la 1 km. spre Sud].

Dîn povestîrili bătrîńilor aşa să şćie că, năinće dă Rumîń, o fost um popor ungur aşădzat, nu pră locu ăsta undże astădz să află Băńía, dar mai în sus cu vro doi kilometărĭ, la moara lu Procópie. Şî acoló ar fi fost satu ala care l-o kiemat Marźina. Dar prîn năvălirea Turśilor, Unguri au părăsît comuna lor şî locu o rămas dăşărt. Să dzîśe că cînd au fuźit Unguri dă Turś (au fost dă Turś sprînjît), ar fi făcut o boaltă mare: Lacu lu Săbişćan. Ş-acum să află acolo hîrburĭ dă oală. Lucrurile comunale le-o pus acoló şî iei o fuźit.

Rumîńi or veńit ca fugarĭ, scăpaţ dîn robia Turśilor, ca păstorĭ dă viće. O trăit îm păduri, îm peşćiră. Apoi atuńś s-o aşădzat mai amînat Rumîńi.

Bănia — Ion Borozan, 83, fost subofiţer.

59

Tata meu iel o murit dă obdzăşîdoi dă ań. Iel m-o spus dîla bătrîńi

lui că tot aşa o foz dă mare stăjăriu [1]) şî iel ar fi fos pus dîn vrięmia Ungurului, dă cînd o fost Unguri pră aiś. Şî-n Frunća Máierului şî-n Cracu Comorî şî-n Kiacoţ o şăzut Unguri şî-n Gaura Corńi; acoló-i pieşćiră.

După-mpăratu Trăian o fos şî Daś pr-aiśa.

Bănia — Ştefán Şuşară, 64.

60

Ięstă o pieşćiră mare la Pîndză acoló la Kiácoţ. Şi mai ięstă un loc, iară la Kiacoţ, la Zbăg. Acoló s-o pitulat oamińi dă Turc. Şî măi ięstă unu lă Voińícoţ, iară o pieşćiră mare dă s-o zbăguit oamińi.

Bănia — Acelaşi.

61

Am fost îm bătaie ş-atunśa am fost în Albania. Ş-atunśa am mărs cu ńeşće tunurĭ, să le duśem la front. Ş-atunś m-am întîlńit cu o muięre ş-am śerut cîta pîńe să-m dźe prîntru bań, să-i plăćesc, sîrbięşći. Şî ia o ghindźit că mi-s Ungur. Ş-atunśa ia o spus că n-are. Şî vińe o fată a iei şî ia spuńe:

— Mamă, mamă, haidáţ acas că sîn flămîndă. Iśe rumîńęşće. Dzîc:

— Prîntru śe nu grăieşć, fa ńevastă, rumîńęşće. Ia o dzîs:

— Frumos grăieştĭ rumîneşte, ţucu-te dă frate [2]). Ş-atunśa spuńi:

— Ţ-dau cîta mălai că n-am pîni. Ş-atunśa am vrut să-i dau bań. N-o primit bań dîla mińe. În vorba aia a noastră o măi vińit um popă. Iera cu um piśor dăsculţ, unu-ncălţat. Dzîc:

— Domnu priot, dă śe nu ieşć incălţat. Dzîśe:

— Am avut numa o părięke dă păpuś şî unu l-am dat la mięşćer să-l kićască. Am fost în Gábrova; o fost un sat mic.

Bănia — Acelaşi.

62

Îm patrudză-şî-opt am fost la şcoală. O vińit Turśi; o şădzut o săptămînă. O ieşît popa Dobromir şî popa Gruia; li-o ieşît năinće. În turnu bisăriśi o fost şălbócu lor. Pră Valia-Mare am fuźit. Turśi o spus că iei o dat contract popilor că, cît o fi ńam dă Turc, nu vo măi viní-m Băńia, fiindcă i-o primit cu bucurie.

Bănia — Crăśun Dârlian, 97.

---

[1]) Între Bozovici şi Bănia, la marginea şoselei, este un enorm stejar secular, uscat de vreo doi ani. Aici e centrul Almăjului. Vezi p. 29.

[2]) Subiectul imită pretinsa pronunţare a femeii.

63

Satu o fost măi mic. N-o fost slobod în vrięmia aia să pună cătană cînd o fost unu-n casă. N-o fost căş d-aíśa dîla dos la vale, numa pruń.

Bănia — Acelaşi.

64

În vrięmia aia n-o fost car ferecat la ńima, numa dă lemn. Şî zăvoarăli o foz-dă corn; şî plugu tot dă lemn.

Roţîli le-mped'eca cu gujbĭ dă lemn. Şî lęmńili le lega iar cu gujbĭ dă lemn. Cu líşîţîli aduśa lemn dîla pădure.

Bănia — Acelaşi.

65

Moşu Franţ cînd o primit împărăţîia, am foz-dă şcoală-n vrięmia haia. Am învăţat múştăru cu puşć dă lemn. Ş-am făcut prezentír la S'orogău. Atuńś o vińit împăratu d-o vădzut Băńili.

A'păi cînd o vińit împăratu, o vińit cu alt împărat. Iera budzat, urît; i-o fost uică la Franţ Iózif. I-o dat împărăţîia la ńepot.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bănia — Acelaşi.

66

Ar fi fost Turś aiśa, prîn audzîre. Pră urmă d-aiś s-o dus în Rîşáva. Cînd am fost la şcoală, Turśi o fost în Rîşáva. Pră urmă s-o dus în uostru, în Adacalía. A'poi după śe m-o lăsat dîn cătăńie, i-o sprînjît d-acoló să să ducă la satu lor.

O vińit după Turś Sîrbi. Sîrbi i-o zăgońit pră Turś. La Turśi ai Morţ, acolo i-o omorît. I-o acupit în kięia aia, dîncoaś dă Ćirégova.

Bănia — Acelaşi.

67

Acoló ięstă un loc. Acoló să-mpreună tri api: Ńergăńiţa, Băńiięşu, şî Coşáua. La locu ala ięstă pădurĭ marĭ şî ięstă stînś marĭ dźi piatră. Pră vremurili viekĭ ar fi-mblat huoţî dźi codru pră acoló. O vińi[t] dźim Pustă. Şî iei o-mblînd prîn Rumîńia, o-mblînd prîn Turśía, prîn Sîrbía. Şî furau bań dźi prî la bisăriś, dźi prî la bogaţ. Şî iei o ascundzînd baṅi prî la locurĭ numiće, prî la dźaluri numiće şî prî la izvoară şî prî la fîntîń; o făcînd sămńi prîn pietri şî prîn cruś şî pră lęmńi, că să śćie iei să ia vr-odată dź-acoló cîn să lasă dźi hoţîie.

Şî unu dźila noi, un moş bătrîn, şădzîn la uoi, o aflat acoló, la

Botu Calului, într-o políță dźi piatră, o aflat bań. Și moșu ala îm spuńa mie că și bańi i-o śićit, că îs făcuț dźin o mie șasă sući șaidzășásă. Iel o șădzut la uoi și i-o spus doi oamiń bătrîń că să caući la Botu Calului și, undźi vo afla o cruśi pră piatră, să facă măsură pră apă-n sus, ș-acoló vo afla făcut dźin śocan un cîntarĭ pră piatră. Ș-acoló să caući că numa va luva mușkiu dźi pră piatră.

O avut planurĭ dźi pră vrțmia hoțîlor. Iei n-o foz dź-aiś, o foz dźintr-alći părț.

Borlovenii-Vechi — Petru Mengu, 55.

68

O fost un sat aiś pră vale; s-o numit Scorțarĭ, n-o avut să facă șîndźile ca acú [din «coajă dźi ćei» au făcut acoperiș la casă].

S-o-mmultat satu și s-o mutat încoaś, [mai la vale]. Șapće bordźție o fost acoló. S-o tras la pădure.

O spus că la Cîmpu Gîrbóțului o fi fost vr-o poiană. Acoló o șćiut iei c-o fost o poiană. Acoló o vińit cai sălbaćiś.

Am audzît că Almăju o fost înkis dźi apă și s-o slobodzît apa cătră Sasca-m vali. Pră Kția Săski o pușcat. Valia asta o fost înkisă.

[Zice că Traian a tăiat ieșire spre Sasca].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Borlovenii-Vechi — Meilă Mengu, 84.

69

Iestă aproape doauă suće dă ań [de când s'a întemeiat satul]. S-ommultat acoló la Șopotu ăl Vekiu ș-o veńit după pămînt. Uńi sînt veńiț dîla Rumîńia dîla Drumu Oii. Așa m-o spus bătrîńi mei.

[Cătunul] Stănśílova. Iestă acoló prăstă o sută dă colibĭ, pră dźalurili ă'lia. Dźalu Stănśílovi. D-áia i-o dzîs Stănśílova, că acolo o stătorit Turśi atunś cînd o fost Turśi. C-o fost Turśi pr-aiś patrudzăś dă ań. Aiś d-aia-i dźíše Groș, că s-or dźimicat dă or rămas morț ca groșî, a noșći pră Turś.

Șopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.

70

Gúńișći [dealul deasupra satului].

La Arie, acoló la Gúńișći, să văd arăturili și aria undź-o treerat.

După vîrv, dźincoló, să cunoașći bińi c-o fost ocnă, o fost rudă. Atunś o fost păduri pr-aiś, numa acoló o fost poiană.

Așa audzîi dźin bătrîń c-ar fi fost păduri, smidă, pră iś pră lunśili noaștri. Pră urmă li-o dat cîć-un dărab dźi smidă dź-aia, ca să taie.

să pună bucaći. Cu bătaie i-o făcut dźi să curáţă. Care n-e lucrat, l-o bătînd, i-o dînd la cur.

Ăi bătrîń o-mblat vara în śoariś, în nădraź ş-o fost cîći triizăś într-o casă şî n-o avut sobă, num-aşa. Śic-o făcut focu în mijlócu sobi, ca lăieţî, ş-acolo o durmit toţ, aşa-n roată, prîngă foc.

Rudăria — Mihai Dobrén, 80.

71

Atunś o fost Rîşáua a Turcului. Ş-aşa împăratu cu Turcu o dat rămaş că să facă o borúgă împăratu nostru că să miargă boruga aia pană la Işă'lńiţa. Ş-acoló să facă o moară şî moara aia să facă o pîńi. Ş-atunśa, dacă faśi pîńa, rămîńi Rîşáua a împăratului nostru. Împăratu nostru o făcut ş-o dobîndźit Rîşaua fără bătaie, fără ńimic. Ş-atunś Turcu s-o dus.

Rudăria — Pătru Didrága, 72.

POVEŞTI, LEGENDE, SNOAVE

72

Śic-o fost un uom ş-o avut o fată ş-un copil. Ş-o murit mumă-sa. Ş-o luvat altă muieri. O luvat mumă vitrică la ăi doi copii. Şî ia o dzîs că să-i ducă copiii, cătră bărbat. Şî bărbatu o plicat cu iei. Şî fata o fost mai mari şî copilu mai mic. Ş-o luvat fata śinuşă. Cît o miers, o prisărat śinuşă. Şi tată-so i-o dus îm păduri, pustînătaći, undźi n-o fost ńima ş-o dzîs că să duśi s-aducă lięmńi. I-o lăsat la foc ş-o pus curcúbăta-n lięmn. Cîn vîntu o bătînd, curcubăta o făcînd śoc-śoc în lięmn, copilu dzîcînd c-audz vińi tata cu lięmńi. Şi pră urmă śică o şădzut doauă dzîli acolo, o vădz-că nu mai vińi tată-so. Atunś o plicat năpoi acas şî s-o dus tot pră urma śinuşî. Atunśa sara o azuns şî s-o pus după uşă. Şî ia o dzîs : Viedz, dăc-ar fi copiii, ar strînźi droburili dă pră masă. Atunśa fata o dzîs : Hă-ń-aiś, mumă. Atunśa ia o dzîs că nu i-o dus. Toată noapća s-o sfădźit şî dźimińaţa i-o luvat şî i-o produs. Şî fata o luvat tărîţă. O pus tărîţăli pră drum şî vulpili o mîncat tărîţăli. Ş-atunś n-o măi vińit ; o şădzut acoló-m păduri. Şî află o baligă dă śută ş-o puńi-n foc, ca să facă turtă, fata. Şi vińi Dumńidzău cu Sfîntu Pătru şî dzîśi că ś-au în foc, cătră fată. Şî ia o dzîs că i-i ruşîńi s-o scoată. Ş atuńs o dzîs Dumńidzău că s-o scoată. Şî cînd o scos-o, o fost o mîndră dă pită. Cît o tăiat dîn ia, o procriscut pita. Şî Sfîntu Pătru i-o făcut un arc băiatului să puşki joaviń. Ş-atunśa o trăit iei multă vrięmi acolo în pustînătaći. Şî iel să duśi vr-odată la urc şi viędźi vr-o vulpi. Iel încinźi arcu să dźę-n ia. Atunśa dziśi :

— Nu da, Petre-n mińi că mi-s greoańi. Ţ-oi da um puişor ; ţ-o prindźi odată bińi.

Mîńidzî să duśi. Află o lupoańi. Lupoańa iar aşa dzîśi că să nu dźę-n ia, că-i greoańi. La a triilia dzî află o ursoańi. Aia iar aşa dzîśi că-i greoańi şî-i dă um puişor, iar îi vo prindźi odată bińi. Şî i-o căpătat toţ trii puii şî i-o criscut marĭ. Atunś soru-sa să-ndrăźęşći cu vr-un zmău. Şî dzîśi zmău către soru-sa că cum să facă să-l prăpădźască pră fraći-so. Soru-sa dzîśi că nu poţ să-l omorĭ, că-s puii cu iel. Atunś soru-sa dzîśi că să-i lasă um pui şî iei că i-i urît tot sîngură. Apoi mîńidzî o dzîs că să-i lasă toţ trii ogarî lui, că o zbierat ăla făr dă iei. Atunś i-o lăsat toţ trii. Ş-atunśa iel să duśi-m păduri sîngur. Şî zmău vińi şî bagă căţăii-ntr-o śitaći şî pliacă după iel. Şî l-o aflat pră iel. O dzîs zmău către iel :

— Petre, ći mănînc. Iel o dzîs că-i dă să-i roadă curaua dîla ćeşî'lă şî iel s-o suit într-un copaś, Pătru, ş-o dzîs :

— Lasă-mă să strîg că pier şî pier voińic ćinăr. Atunś o dzîs, iśi :

— Uuu, uşor ca vîntu, grieu ca pămîntu, na, cuculi, na.

Atunś o audzît vulpia :

— Audz, stăpîńoru nostru cum să vairă. Atunśa lupu i-o dat o palmă vulpi ; o dzîs că minći. Şî pră urmă cînd o strîgat a doaua oară o audzît lupu. Şî cînd o strîgat a tria oară, atunś o audzît ursu. O dzîs, iśi :

— Audz stăpîńoru nostru cum să vairă, iśi.

Cînd o datî ursu, s-o sodomit zîdurili ; o iişît vulpea afară.

Cînd o dat lupu, o ieşît şî iel afară. Cînd o dat ursu, o ţîşńit toţ trii afară. Cînd o aźuns afară, o dzîs că cum să să ducă iei, ca vîntu o ca gîndu. O dzîs :

— Ca gîndu, că stăpîńoru nostru pieri acuma. Cînd o aźuns acoló, o dzîs zmău către Pătru :

— Cobor-ći dîn copaś, să ći mănînc. Atunś ogarî o şî aźuns. Atunś o dzîs :

— Faśiţî-mi-l prau şî pulbăr, numa unturiśa s-o alęźiţ dîn iel. Atunśa o ales untura ş-o plicat la soru-sa. Cînd sara o aźuns la soru-sa o-nśintat untura la foc ş-o dzîs :

— Captă soră la mińi.

Ş-atunś i-o dat cu untura prăstă uokĭ, iel iei, ş-o-ntrăbat-o că :

— Cum viedz acuma ? O dzîs :

— Ca prîn urekili acului.

I-o dat a doaua oară. O dzîs că viędźi ca prîn sîtă. Atunśa i-o dat ş-a tria oară. O dzîs că nu viędźi ńiścum. Şî pră urmă o dzîs că s-o ducă pră ia undźi o omorît pră zmău. Ş-o dzîs că să-i dźę un os. Şî i-o dat un os. Ia o pus osu bińi. Ş-o năpustît-o fraći-so acoló. Şî iel o plicat şî miergînd pră drum află o fată dă-mpărat că plînźi la vr-o fîntînă,

că aşćaptă s-o mănînśe vr-un bălaur. Nu li-o dînd apă bălauru în satu ăla numa dacă i-o dat cap dă om să mănînśe. Şî atunśa Pătru o dzîs cătră fată că să-i capći-n cap. Iel o fost adurmit şî fata dă-mpărat l-o stropit cu-o lacrămă cînd o vădzut că ieşă bălauru. Şî iel dzîśe :

— O, fie-ţ curvă mumă-ta.

L-o ars cîn s-o dăśćiptat. Doauăsprăśi săźeţ o avut la arc ş-o omorît doauăsprăśi capići. Bălauru o avut doauăsprăśi capići.

Ş-atunśa s-o-mplut lumea dă apă. Şî iel o tăiat vîrvu la limbĭ la bălaur ş-o dzîs cătră fată că s-să duc-acas. Şi iel o luvat ogarî şî s-o dus. Împăratu o-ntrăbat fata că cum o scăpat. Iel vrię s-o dźę dup-aăla cari-o scăpat-o pră ia şî să-i dźę źumătaći împărăţia lui. Un Ţîgan audźi şî să duśi şî taii gutúrîli la limbĭ la bălaur. Ţîganu spuńi că iel o omorît bălauru. Fata spuńi că nu. Împăratu vrię să facă nuntă cu Ţîganu.

Şî atunśa cînd să fie nunta cu Ţîganu, provińi Pătru cu ogără'ii lui. Atunśa fata strîgă că iel îi, dar nu-i Ţîganu.

— Ăsta-i tată.

Atunś o arătat iel vîru la limbĭ, nu ca Ţîganu gutúru. Atunśa s-o-ntocmit să facă nuntă cu iel împăratu. Iel o dzîs că s-o aducă şî pră soru-sa la nuntă. Ş-atunś s-o dus după ia ş-o adus-o la nuntă. Şî s-or cununat. Şî s-aşćarnă sara dă culcari. Ş-atunś soru-sa o dzîs că să arăći undź-o făcut aşćernutu la ăş-ćineri. Şî ia puńi osu dă zmău acoló. Şî moari Pătru. Şî pră urmă-l îngroapă pră Pătru. Ş-atunśa căţăii stau pră mormîntu lui. Nu-i poaći dăzgîrńi ńima. Dzîśi vr-o śoară că :

— Prindźiţ o śoară-bară ca mińi şi să-i rupiţ capu prăstă iel, cănvie măi frumos dă cum o fost.

Vulpea o dzîs :

— Vină măi aproape, că ńi-săm surdz, n-audzîm dă plîns.

Şî cînd s-o coborît śoara, haţ cu laba pră ia. Şi i-o rup[t] capu şî Pătru o-nviat. Şî s-o dus şî pră soru-sa o omorît-o atunś, şî pră Ţîgan.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

73

[POVESTEA LUCEFERILOR]

Luśafărĭ. Unu l-o făcut lupoańa şî unu l-o făcut oaia. O fost un păcurarĭ la oi. S-o slobodzît lupu ş-o luvat o oaie. Acú păcurariu o suduit : Dăcă vii fi lup ş-ai luvat um berbięśe. Dăc-o fi lupoańe ş-o luvat oaie, iar o suduit. O dzîs dă ruşîńe. Ş-atunśa, o fost lupoańe ş-o luvat oaie. Şî ięle o porńit greoańe. Ş-atunśa lupoańa n-o mîncat oaia. Atunśa ięle-o făcut doi copii. O crescut marĭ. Şî iei ş-o făcut un arc ş-o prins la joaviń cu arcu ş-o mîncat, o trăit. Acuma dîla o vręme să duśe lupoańa cu oaia la apă să bię apă. Tręśe oaia dîla vale. Lupoańi i s-o făcut kefu să mănînśe oaia :

— Nu-m sodomí apa, că će mănînc. Trięše oaia dîla dźal :

— Nu-m turbura apa, că će mănînc. Atunś o mîncat-o. Să duše la copii. Dzîše copilu lupoańi :

— Mamă, undźi-i muma ?

— Io nu şćiu undźi-i, o dzîs. A'păi iše :

— Dăcă nu şćii, mă doare capu. Îm dai cîta ţîţă prîn jîpu ăsta.

O spart un jîp şî i-o dat ţîţă prîn jîp . Ş-atunśa o strîns-o :

— Acuma, mamă, undźi-i muma ? Atunś spuńe. Iše :

— Am mîncat-o.

— O nu mai avuşî'ş ši să mănînś, numa pră ia ? Atunśa, dăcă n-ai mai avut ši să mănînś, şădz ašía.

— Acuma noi, fraće, haidáţ în lume, cătră fraći-so.

Atunśa o miers cît o miers. S-o dăspărţît drumurili. Atunś iei ş-o primeńit boţîli. O dat ăla boata ălúia ; ăla o luvat pră alúia. Ş-o dzîs aşa :

— Dăcă vii pieri tu, fraće, năinća mię, să piše tri picurĭ dă sînźe îm boata mię ; dăc-oi peri io, să piše tri picurĭ dă sînźe îm boata tă.

Acu ala a uoii l-o kiemat Bosioc şî ala a lupoańi l-o kiemat Semeńíc.

Acu ăla a oii o aźuns într-un oraş. Acoló s-o-nvăţat o hală şî toată sara ia cîć-un copil ; îl mănîncă. Iel s-o-nsurat. S-o dus la o muięre-n casă şî s-o-nsurat. Acuma iel dzîše :

— Mă muięre, io mă duc după hala aia s-o aflu, s-o omor, că-n toată sara ia cîć-un copil. «Aulă'lă, aulălă, luvă' Baba Colţată copilu».

— Ba nu će duše, iše, că śiń̨e s o dus, n-o măi veńit. Iše :

— Că-m iau cîńi cu miń̨e şî mă duc.

Ş-o luvat cîńi şî s-o dus. O miers cît o miers prîm pădure, o făcut focu ş-o şădzut la foc. Audźe că dzîše dîm pădure :

— Uhuhú, Bosîioc, mor după foc.

— Vino, baico, će-ncăldzăşće, o dzîs copilu.

— Bá io, că mă ćem dă şomî'ii tăi, d-ogărî'ii tăi.

— Vino, baico, nu će ćęme.

— Vino, na viţă dîn cosîţă dă-i liagă.

S-o dus, o luvat şî cîńi i-o legat. Cum aźunźe, puńe-o mînă dă om pră foc. Copilu dzîše :

— Vino, baico, mănîncă bucaće dî ă'şća.

— Nu mănînc d-alia, mănînc dî ăşća ; će mănînc şî pră ćiń̨e.

Atunśa, odată să slobodzî la copil să-l mănînśe. Copilu o dzîs :

— Şomîii miei, ogărîii miei, pră iá. Hala o dzîs :

— Viţă dîn cosîţă să să facă lanţ dă fier. Atunś s-o făcut, şî cîńi n-o putut să scăpe şî l-o mîncat. Atunśa pică tri picurĭ dă sînźe îm boata lu Semeńic. Atunśa iel să ia şî pliacă, ş-aźunźe în oraşu ăla şî tăman s-abaće la casa ś-o fost fraći-so. Atunś muięrea dzîše :

— Au, Bosioaśe, dă mult n-ai veńit. Iśe :

— Nu mi-s io bărbatu-tău, io mi-s fraće cu iel, nu mi-s io bărbatu-tău. Numa dăcă m-oi culca io cu ćińe să piśe sabia, să-m taie capu şî dăcă n-oi fi io bărbatu-tău, să piśe sabia, să-ţ taie dźędźitu al mic. Atuns o picat sabia dîn cuń şî i-o tăiat dźędźitu al mic. Atunśa iel mai şădźe acoló şî iar vińe Baba Colţată şî ia un copil. «Aulălă, aulălă, luvă Baba Colţată copilu». Iśe :

— Ieu mă duc, iśe, după ia, s-o prind, s-o omor.

— Ba, nu će duśe. Viedz fraći-to s-o dus şî n-o măi veńit. Iel nu-n-ţălęźi, numa ia cîńi cu iel şî pliacă. Mięrźe, mięrźe-ntr-o pădure şî faśe focu. Baba Colţată dzîśe :

— Uhuhu, Semeńic, mor dă frig.

— Vino, baico, će-ncăldzăşće

— Ba, că mă ćem dă şomîii tăi, d-ogărîii tăi.

— Vină, nu ći ćeme.

— Vină, na viţă dîn cosîţă şî-i liagă.

Să duśe şî ia şî iel. O bagă-n foc. Şî cînd aźunźe, dzîśe :

— Parĭ băgaş viţă dîn cosîţă-n foc?

— Ba mă puricai dă puriś.

Ia atunśa cum aźunźe, puń-o mînă dă om pră foc. Copilu dzîśe :

— Vino, mănîncă bucaće dî ăşća.

— Nu mănînc d-alia, mănînc dî ăşća, će mănînc şî pră ćińe. Atunśa, odată să sloboadźe la copil să-l mănînśe. Baba dzîśe :

— Viţă dîn cosîţă să să facă lanţ dă fier. Iel dzîśe :

— Să va faśe astă a mę, că io am băgat-o-n foc. Şomîii miei, ogărîii miei, pră ia acu. Ş-atuns o toată rupi. Şî dzîśe copilu :

— Să-m spuń acu undźi-i fraći-meu. Iśe :

— L-am înghiţît, ie-n dźędźitu al mic. Crapă dźędźitu şî-l scoaći. Crapă dźędźitu şî l-o scos.

— Cum să fac să-l înviu?

— Ia cutare, iśe, buiędźe dă pră poiană şî-l friacă şî vo-nvia.

Acuma l-o scos şî l-o-nviat. Acu iei pliacă năpoi şî dzîśe Semeńic c-o fost la muięrea lui. Atunśa spuńe cum o fost. Bosîioc nu criędźe, ghindźęşće că s-o culcat cu muięrea lui. Atuns o dat prăstă o pieşćiră. Acu cum să facă să-l storască pră Semeńic.

— Haidáţ, măi fraći, să sărim prăstă pieşćiră.

Cînd iel o sărit o şî cădzut îm pieşćiră. Atuns Bosioc să duś-acasă. Viędźe că-i ístină cum o spus fraći-so, că-i tăiat dźędźitu al mic la muięre. Atuns să năcăjăşće că l-o storît pră fraći-so şî fraći-so l-o scos pră iel. Atunśa iel śe faśe? Să duśe, îj dă şî iel îm pieşćiră. Atuns Dumńidzău viędźi că-i greşală, o greşît. Ş-atunśi-i scoaće Dumńidzău la śerĭ. Şî pră Bosioc îl puńe Luśafăru dă dzî şî pră Semeńic îl puńe Luśafăru

dă sară. Şî iei tot la trii ań să-mpréună şî să sărută. Cîn să sărută iei, atuńś rodźęşće grîu în anu ala.

Mă-ncălecai pr-un ariś
Şî veńii păn-aiś.
Ariśu fu făr-dă şa,
Io povăstuii că fu aşa.
Că io nu sînt om d-ai miśinoş
Dă care potcovięşćę puricu
Pră frundza ćeriului,
Pră slava ćeriului;
Puńe cîtă o ocă şî źumătaće la un
piśor, ploaia ploaie, pulbăru
mięrźe după iel.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

74

O fost tri păcurarĭ la oi. Toţ tri o avut ibómńiśe. La toţi tri li-o furat scăpărămîńcili. Al măi mare caută să facă focu: Nu-s. Caută al mijlośin: Nu-s. Caută al mic: Nu-s. Atuńś śe să facă? Să văd prăstă doauăsprăśe míluri dă pămînće, văd o zare dă foc. Să duś-al măi mare. Afl-un moş:

— Bună vręmia, tato moş.

— Mulţămez-dumitale, taiki.

— Dar nu-m vii da cîta foc?

— Taica-ţ dă cîta foc, dăcă-n spuń o povastă ńeaudzîtă, ńevădzută,

— Că nu şćiu, tato moş.

— Ei, pii dăcă nu şćii, îm vii fi dźimińaţă dă fruşćúc. Îl ia şî-l liagă.

Ai doi aşćaptă. Nu măi vińi. Atuńś pliacă al mijlośin. Să duśe la moş. Află c-o aprins butoarca şî o pus capu pră coadă. (O foz Doamńe-Apără moşu). Vędźe pră ăla legat:

— Bună vręmia, tato moş.

— Mulţămez-dumitale, taiki.

— Da nu-m vii da cîta foc?

— Taica-ţ dă cîta foc, dăcă-n spuń o povastă ńeaudzîtă, ńevădzută.

— Că nu şćiu, tato moş.

— Ei, pii dăcă nu şćii, îm vii fi mîńe dă prîndz.

Al mai mic aşćaptă. Nu măi vin. Să ia şî pliacă şî iel. Iel o avut un topor. Cît mięrźi, ascućí toporu. Aźunźe la moş. Vięźe pră ăia legaţ.

— Bună vręmia, tato moş.

— Mulţămez-dumitale, taiki.

— Da nu-m vii da cîta foc?

— Taica-ţ dă cîta foc, dăcă-n spuń o povastă ńeaudzîtă, ńevădzută.

— Şćiu, taico moş. Îţ spun:

Cîn s-o-nsurat muma şî s-o măritat tata, śe, io li-am foz-d-aźutorĭ la nuntă.

— Asculţ, tato moş, povasta?

— Ascult.

— Şî io ascut toporu. Mă mînară la moară

Cu un foale dă veveríţă
Plin pănă-n lopăćiţă.

Măśinai şî plecai. M-aźunsă o săće. Mă-ntorş năpoi. Ei, dar să beu cîta apă. Cu śe să beu? Luvai capu şî sparş ghiaţa şî băui cîta apă. Şî am plecat. Dźeţ prăstă uńi

Vînturînd la bob
În vîru lui plop;
Paili pică şî boabili s-ańină.

— Maica lui, cum ăla

Vîntură la bob
În vîru lui plop;
Paili pică şî boabili s-ańină?

— Ćе miri dă mińe şî nu će miri dă ćińe că ieş făr cap.
— Asculţ, tato moş, povasta?
— Ascult.
— Şî io ascut toporu. Măi mierş cîta, dźeţ dă unu

Vînturînd la năgără
Cu á śorobără
În vîru lui scară;
Paili pică, boabili s-ańină.

— Ei, cum ăla

Vîntură la năgară
Cu á śorobară
În vîru lui scară;
Paili pică, boabili s-ańină?

— Ei, će miri dă mińe, nu će miri dă ćińe că ieş făr cap. Măi mierş cîta, dźeţ dă unu

Vînturînd la miei
În vîru lui bordźei;
Paili pică, boabili s-ańină.

— Cum ăla

Vîntură la miei
În vîru lui bordźei;
Paili pică, boabili s-ańină?

— Ei, će mirĭ dă miṅe, nu će mirĭ dă ćiṅe că ieş făr cap. Atunś io puş mîna să văd śe tot dzîc iei aşa. Cîm puş mîna, nu-i capu. Atunśa mă-ntorş năpoi şî îl văd că o pus

Un piśor dă śară
Ş-unu dă năgară
Şî mănîncă cîća fraź pră coastă.

Io cur după iel şî nu poś să-l prind. Atunś śe să fac? Îi dźeţ foc. Al dă śară să topí şî al dă năgară arsă. Şî-l luvai şî-l puş la loc. Ş-atunśa aźunş acasă la nuntă. Dar mă-ntriabă părinţî că ś-am zătrít. Da m-i ruşîṅe să spun.

— Asculţ, tato moş, povasta?

— Ascult.

— Şî io ascut toporu. Odată, poc, în capu lu moş. Omorî pră moş, dăzlegă fraţî şî plecară. Atunśa să dusără la oi şî făcură nuntă şî zuzîie. Dar mi-s şî io la nuntă. Îm dźeţără un śur cu cîta dzamă ş-un fus ş-un oidolán şî plecai pră drum la dźal. Mă-ntîṅii cu 'Traia Babe (îi orb d-un okĭ). Iel o dzîs că «bunu-i drumu». Io an-ghindźit că dzîśe că «bunu-i fusu». Io atunś, bruţ, cu fusu n okiu; îl orbii. Mă-ntîṅii cu Micolae Boia[1]). Iel dzîsă că «bună-i calia». Io ghindźii că dziśe că «bună-i dzama». Io atunś, śuru, śurăíi şî-l arş. Rămîṅę pliaş.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

75

O fost un moş c-o babă, săraś, şî n-o făcut gloaće păm bătrîṅ. Apă atunśa o făcut un copil. Dară iei-is săraś, cum să trăiască? O plecat să-l dźę copilu slugă. O dad d-o fîntînă. Bieu cîta apă.

— Bună apă şî limpiće, copile.

Odată o ieşît Doamṅe-Apără din fîntînă. Iśe:

— Śe mă poćeşć, moşule?

— Ńimic, fătu mṅeu, nu će poćesc, numa dzîş cătră copil: bună apă şî limpićĭ.

— Aşa mă kiamă pră miṅe, moşule. Undź-ai plecat cu copilu?

— Să-l dau slugă.

— Dă-mi-l mie la-nvăţămînt.

— Io mi-s sărac, nu poś să-l dau la-nvăţămînt.

— Ba dă-mi-l, că nu-ţ śer ṅimic.

I-l dă moşu.

— Cînd ţ-o fi dor dă iel să dzîś: bună apă şî limpiće, iel dăloc o fi aśí.

---

[1]) Un ţăran din Şopotul-Nou, chel.

Ăl ia Doamńe-Apără. Şî ari unspráśe sluź; tot aşa-s luvaći. Puńe pr-ale unspráśe sluż şî faśe cămară dă lęmńe şî le dă foc şî puńe copilu pră lęmńe d-asupra şî-l ardże. Ş-atunśa caută prîn śenuşă; îl află ca um bob dă cucurudz. Atunśi-l suflă şî să faśe iar cum o fost fiśoru. Iśe:

— S'-ai mai învăţat, mă?

— Am învăţat śéva-śéva.

Iar puńe pr-ale unspráśe sluź, faśe cămară dă lęmńe şî le dă foc. Puńe pră copil d-asupra pră lęmńe şî-l ardźe. Ăl caută-n śenuşă-l află cît un bob dă grîu, îl suflă, îl învie. Iśe:

— Ś-ai mai învăţat, mă?

— Am îmvăţat pră źumătaće.

Acuma vińe moşu. Dzîśe:

— Bună apă şî limpiće. Ięsă copilu. Iśe:

— Tată, să iai sama că toţ îs luvaţ ca mińe şî ńe puńe la rînd, uńi ca alţî, faţa uńi ca la alţî, ţoalili uńi ca la alţî. Şî să iai sama, că nu mă scoţ, nu mă cunoşć.

Atunśa iar faśe cămară dă lęmńe şî-l puńe pră copil şî-l ardźe; îl faśi śenuşă. Îl caută şî-l află cît un bob dă mei. Îl suflă şî să faśe iar copil cum o fost. Atunśa:

— Ś-ai mai învăţat, mă?

— Am învăţat cu una mai mult dăcît ćińe.

Atunś lu Doamńe-Apără i-i śudă c-o dzîs că o-nvăţat cu una mai mult dăcît iel. Acuma vińe moşu şî-j ia copilu, că-i vręmia. Ii puńi la rînd uńi ca alţî, faţa uńi ca alţî, dă nalţ uńi ca alţî, ţoalili una ca alta.

— Acu, moşule, dăcă-l cunoşć îl iai, dăcă nu-l cunoşć, nu-l iai.

— Păi cum, fătu-mieu?

— Nu-m pasă.

Dar copilu i-o spus moşului că să cauće că guźmánu ie măi pră okĭ la copil.

— Atunś, iaca ăsta-i.

— Hm, dară śińe ć-o-nvăţat?

Atunś pliacă; să duc acas. S'-o-nvăţat? S-să facă un cal d-aur şî d-arźint. Şî śińe-l năroaie-m bań, alúia să-l dźę. Acu s-o făcut copilu un cal d-aur ş-d-arźint. O plecat la tîrg moşu să-l vindă. Copilu o spus:

— Tată, iai sama bińe! Śińe mă vo luva, să nu dai căpăstru, că nu poś să mă mai strîc. Atunś, hai pliacă. Ięsă Doamńe-Apără năinće:

— Moşule, undź-ai plecat cu calu?

— La tîrg, să-l vind.

— Da nu mi-l dai mie?

— Ţî-l dau, dăcă mi-l nărói-im bań. Puń-ale unspráśe sluź şî trag bań şî-l năroaie-m bań. Acuma să-l ia. Cîn să-l ia, moşu nu dă căpăstru. Moşu traźi, zmău traźi; moşu traźi, zmău traźi; şî-l scoće zmău

căpăstru. Atuns ia calu şî-l bagă-m plímiţă dă piatră, prîntu c-o dzîs că şćie cu una măi mult dăcît iel. Atunśa Doamńe-Apără s-o dus la o nuntă să facă răle şî pră cal l-o-ncuńat, l-o lăsat să moară. Acuma iel rînkiadză acoló. Să duc copiii zmăului şî să źoacă prîngă uşă. Atuns iel dzîśe, calu :

— Puică, puică, scoaćeţî-mă şî pră mińe d-aiśa.

— Nu pućem, că-i uşa-ncuńată.

— Śęre dîla mamă-ta keili, că mięrźem, ńe călărim pîn la rîu. Vă călăriţ pră mińe. Trînćiţî-vă, tăvăliţî-vă, plînźiţî-vă, că vă dă keili.

Să trînćesc, să tăvălesc, să plîng :

— Dă-ńe, mamă keili ! Numa să ńe duśem pîn la apă să ńe călărim pră iel şî iară-l aduśem. Îi dă keili şî-l dăşcuńe. Unu-l duśi dă căpăstru şî unu să călărięśći pră iel. Cînd aźung la apă, odată pięri calu. Să faśum pięśći.

Vińe Doamńe-Apără şî nu-i calu. Atunśa Doamńe-Apără să faśi o vidră şî cure pră apă. Întîńęśće śinś pięść :

— Bună calea, śinś pięść ?

— Mulţămim dumitale, vidro.

— Da n-aţ întîńit um pięśći ?

— Ba l-am întîńit ierĭ.

Întîńęśće patru pięść :

— Bună calea, patru pięść.

— Mulţămim dumitale, vidro.

— Da n-aţ întîńit um pięśći ?

— Ba l-am întîńit asară.

Întîńęśće trii pięść :

— Bună calea, trii pięść.

— Mulţămim dumitale, vidro.

— Da n-aţ întîńit um pięśći ?

— Ba l-am întîńit d-azńaţă.

Întîńęśće doi pięść :

— Bună calea, doi pięść.

— Mulţămim dumitale, vidro.

— Da n-aţ întîńit um pięśći ?

— Ba l-am întîńit măi incoló cîta. Întîńęśće um pięśće.

— Bună calea um pięśće.

— Mulţămez-dumitale, vidro.

— Da n-ai întîńit um pięśće ?

— Ba l-am întîńit la vadu ăla.

Şî la vad o fost o fată dă-mpărat. Ia apă. Atuns copilu o dzîs cătră fată :

— Fată, fată ! Mă fac un ińel dă aur în dźędźitu tău. S'ińe mă va śęre, să nu mă dai.

Ș-ażunże Doamńe-Apără :

— Fată, fată ! Dă-m ińelu, că-i a mieu. Să ţîńe dă ia păn-acas. Ș-o dzîs copilu :

— Cînd o fi să mă dai, odată să mă scoţ dîn dźędźit şî să mă lapidz şî să dzîś aşa : Na, facă-să curţîli taći plińe dă mei. Atunś iel ţîńe una :

— Dă-m ińelu că-i a mieu. Ș-faś-o laută dă tuleu şî dzîśe în lauta aia dă tuleu :

— Dă-m ińelu, că-i a mieu. Dîla o vręme dzîśe-mpăratu :

— Fată, dar dă-i ińelu ăla, c-or mai fi ińęli ca ăla, că nu măi putui să mă odźińesc.

Atunś odată-l ia şî-l lapădă şî să făcură curţîli lu-mpărat plińe dă mei. Doamńe-Apără s-o făcut un răţoń şî mănîncă la mei. Şî mîncă' şî mîncă' şî-ntr-o crăpătură o rămas tri boabe. Nu le-o vădzut. Atunś dîla ale tri boabe odată săre copilu şî, poc, în şălili răţońului. Răţońu dzîśe :

— Măi dăi odată ! Şî copilu dzîśe :

— Odată m-an făcut ş-odată dau.

Cu vorba aia o śćiut copilu mai mult ca Doamńe-Apără. Atunś o şî crăpat răţońu dă śudă.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

76

DRAGOBIEC'E

Aşa spuńe c-o plecat dragobięćili la pădure, la munći, şî i-o-ngheţat fluieru la nas. Atunś o avut un sloięće la nas, că d-aia l-or băźucurit aşa.

Drăgobięće cînd o plecat la munće cu oili, ş-o pierdut oili şî dîn dăparće o vădzut ńeşće bolobăń. O credzut că-s oili. O-nśeput să cînće şî să źoaśe. Şi cînd o vădzut că-s bolobăń, o-nśeput a-ntrista ş-a cînta cînćic dă jăle. Şî iar o mai miers cale lungă şî mai dăparće ş-au găsît oili. Ș-atunś au înśeput să źoaśe dă bucurie că li-o aflat. Lăutaşî pră laută [cîntă] :

Asta-i cînćicu lu Dragobięći cîn ş-o pierdut oili şî le-o proaflat. Îţ spuńe şî dîn gură. [Spune şi text lăutarul ţigan. Se cîntă la nuntă].

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

77

BABA DOKIA

Baba Dokía care o plecat la munće dă o murit acoló. Ia o avut o nuor şî ia o fost muięre rîă. Ia o pus pră noru-sa să facă dîn lînă nágră

albă şî dîn albă să facă ńagră. Şî spălîn-lîna la rîu o veńit la ia un înźer şî o kićit-o cu florĭ, ş-o făcut lîna ńagră albă şî dîn albă, ńagră. Ş-o-nvăţat-o să spună c-o veńit un fiśor dîla munće : Ş-acoló o-nflurit, iestă florĭ şî ie cald la munće. Atunśa Dokía o luvat pră Pătru, pră slugă, cu caprîli ş-o plecat la munće. Şî cînd o mărs acoló la munće, o-nghieţat nasu lu Pătru ; s-o făcut ţuţúr. Şî dzîśe ia cătră iel : «Ţu dzîś în fluer, da io muor dă frig». Ş-o şî murit, şî ia, şî iel, şî caprîli. S-o făcut piatră. Şî dîn trupu iei izvoară apa N'érgăńului dîla munće.

Ia o luvat doauăsprăśe cojoaśe. Cînd s-o umplut dă ńauă, l-o lăpădat ; şî cîn s-o umplut altu, iar l-o lăpădat, păn o udźit dă tot în cămaşă. Atunś o şî murit ; o-ngheţat, s-o făcut piatră.

Şopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.

78

BABA DOKIA

Baba Dokía o avut nor. Şî ia o băźucurit pră noru-sa. O mînat-o la rîu să facă dîn lînă laie albă şî dîn albă să facă ńagră. Dar ia tot o frecat şî nu măi poaće să facă, noru-sa. Ş-atunś Maica Mărie o scoborît la ia şî i-o dat doauă kiţ dă florĭ, brebeńei, micsă şî cocoşăi, ş-o dzîs : «Na, să le dai lu soacră-ta şî să-i spuń că la munće o dat brebeńeii şî cocoşăii şî micsa». Atunśa li-o dat la soacră-sa. Atunś soacra o dzîs :

Ahă', o trecut Kilendarĭ,
Cu sînźili tarĭ.
Pră Mărţîşor
Îl pun la curişor.

Atunśa ia o luvat cîńi şî sluga şî oili ş o plecat la munći. Acú la munće, Dumńidzău o pus s-o storască, undźi tăt o făcut rîăle, ploaie şî vînt şî ńauă.

Ş-atunśa Dumńidzău o făcut-o piatră şî oili şî cîńi şî pră slugă. Atunś o curăţît-o Dumńidzău dă păcaće. Dîn trupu iei izvoară apă, dîn piatra aia.

Atunś n-o putut-o Dumńidzău s-o dostorască în luna lu Mărţîşor. O mai luvat împrumut dîla Príer doauă stămîń. D-aia vin vijulíi, vremurĭ răle în luna lu Príer. Dzîśe oamińi : Acú-s împrumutărili, că d-aia-i vręmia rîă.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

79

BABA DOKIA

O fost o babă ş-o avut o nor. Şî baba o pus pră nora să facă lîna ha ńagră s-o facă albă. Ş-atunś o-mblat Domnu Ristos cu Sfîntu Pătru pră pămînt şî iei află pră nora spălînd la lînă şî să vaită dźi babă. Şî baba o fost mărhaşă, o ţînut capri, o avut şî moş. Şî Hristos cu Sfîntu Pătru o adus kiţ dźi florĭ ş-o dat la nora cari s-o văitat ş-o spus să-i dźę babi florili şî să-i spună că ieştă florĭ la munći şî iarbă dźistulă. Şî baba să mîńię' că cum poaći ia să şadă cu caprili şî la păduri ieştă florĭ dźistuli, la munći.

Şî ia atunśa dźîśi că să duśi la munći cu caprili, şî ia şî moşu ; şî doauăsprăśi cojoaśi o luvat cu iei. Şî s-o pus vręmi ră pănă toaći cojoaśili le-o lăpădat dźi pră ia, că s-o udat, şî ia o udźit goală făr ţoali. Ş-atunśa ia s-o rugat la Dumńidzău s-o-mpetriască ; ş-o-mpetrit-o. S-audźi aşa că s-ar fi vădzut undźiva caprili împetrići cu moş cu tot şî cu baba. Dź-atunśa să dźîśi Baba Dokía. Şî să numięşći dźi la dźîua iei doauăsprăśi dźîli vręmi ră. Cînd vidźem primăvára că-i vręmia ră, dźîśim că-s babili. Cîn trec babili, atunśa ńi bucurăm că să faśi vręmi.

Rudăria — Mihai Dobren, 80.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

80

Iiriá doi fraţ şî iiria săraś ş-o plicat să să pună slugă la vr-úndźiva. Ş-atunś s-o dus într-un sat măi in dźiparći ş-o aflat o babă şî baba-i întrăba :

— Undźi vă duśiţ voi, dragă ?

— Am plicat pră saći să ńi puńem sluź.

— Aşa, sluź vreţ să fiţ ?

— Vrem, că ńi-săm săraś.

— Atunś vă iau ieu. Mie-m trăbi sluź. Nu vă dau lucru greu. Unu să-m păzîţ o vacă, unu să-m rîńiţ în grajdźĭ.

Copiii, bucuroş c-o udźit slugă, dźimińaţa cîn s-o sculat, ăl mari s-o dus cu vaca, ăl mic o udźit să rîńască-n grajdźĭ. Sara vińa al mari cu vaca şî dźîśa cătr-ăl mic :

— S'e-i, frăţioruli, cum ć-ai muśit astădz ? Iel o spuz :

— Bińi. N-am avu lucru greu, dź-abię am scos o postavă dźi bucliuc. Dar tu, cum ć-ai păstorit ?

— Ooo, io iar bińi. Şădźi vaca tari bińi. Pućam să iau masa cu mińi, să prînd pră masă, ca omu, dă nu să prînd pră źos.

— Aşa, frăţioruli, dźiś-al mic, vrei să dăm skimb ? Ieu să mă duc la vacă, tu să rîńeşć în grajdź.

— Vrieu, du-ći ! C'i las, că ieş-mai mic, ca să odźińeşć.

Iei să śiluiau unu pră altu. Ăl mari o ghindźit că num-o cárliţă dźi bucliuc o scos ăl mic. Iel o scos noauă cară. Şî vaca şădźa rău, triśa noauă otară. Ăl mic să duśa cu vaca şî luva masa cu iel, că iel cridźa că prîndźi pră masă. Masa o ţîńa-n şăli, ba coló să şadă vaca, ba coló, ba coló ; şî nu şădźa ńiś-úndźi.

Iel nu măi prîndza.
Vaca noauă otară triśa
Şî napoi vińa.
Sara aźunźa
Acasă să-ntrăba.

Dźîśa al mari cătră-l mic :

— Cum, fraći, măi vrei să fii slugă ?

— Baaa nu măi vreu. Dar tu ?

— N'iś io.

— Hai să-i spuńim babi : Noi nu măi şădźem.

La baba să duśa. Baba li spuńa :

— Uită, dragă, luvaţ dźisaźi şî duśéţî-vă la bunarĭ, în obuor, că-m bunarĭ îz baṅi miei. Şî unu vă băgaţ îm bunarĭ şî unu staţ afară. Dźîś-ăl mari cătr-ăl mic :

— Bagă-ći tu, frăţioruli, că tu ieş-măi mic ; ći pot traźi iut afară. Ăl mic să băga, ăl mari să ghindźa că împli dźisaźi cu galbiń şî-i scoaći afară şî fuźi şî pră ăl mic îl lasă îm bunarĭ. Ăl mic s-o socoćit, împlú o dźisagă şî-n aialáltă s-o băgat iel. Ş-atunś strîgă :

— Sus, fraći, c-am împlut dźisaźi !

Ăl mari i-o tras, i-o luvat la umăr dźisaźi ş-o fuźit. Şi cîn s-o dźipărtat dźi satu ala, fraći-so ăl mic o scos mîna dźin dźisaź şî i-o dat o palmă lu fraći-so la urięki. Fraći-so să ghindźa :

— Doamńi, śińi dă-n mińi ?

Cri-că Dumńizău,
Pintru frăţioru mieu,
Că o fi păcat
Că io l-am lăsat
Îm bunarĭ ńicat.

Şî iel tot fuźa. Fraći-so proscoća mîna dźin dźisagă şî-i măi da o palmă. Şî iel iar să ghindźa :

— Ooo, frăţioru mieu ! Laz dźisaźi źos şî mă duc să-l scot.

Dźisaźi-i lăsa,
Napoi să-ntorśa.
La bunarĭ să duśa,
Fraći-so nu iiriá.

Fraći-so ăl mic luva dźisaźi şî fuźí-ntr-o tufă. Fraći-so ăl mari, cîn să prontorśa, dźisaźi nu-i afla. Atunś iel să ghindźa :

Fraćili mieu pră cari am vrut să-l śelui io, iel m-o śiluit pră mińi.

Iel să întorśa,
La un dukian să duśa,
Um biś cumpăra,
Pră drum îm plica,
Pră drum pliuscăia :
C'a, Boian !
Hăis, Floran !
Lîngă tufă ażunźa.

Iel boi n-ávia,
Numa minţa
Şî tot strîga,
Dśim biś im pocńa :
Hai, Floran !
Hai, Rujan !
Fraći-so-l audza,
Dă nu-l cunoşća.

Iişá dźin tuf-afară, ca să-ş pună dźisaźi cu galbiń în vr-un car. Prăstă fraći-so da.

— Ooo, frăţiorul mieu, dă firi-ai al dracului să fii. Cum ţ-o dat în gînd să faś aşa, să strîź la boi şî tu n-ai ?

— Dăcă n-aş fi făcut aşa cu biśu, nu pliuscăiam, tu la mińi nu işai.

Dźîś-ăl mic cătră al mari :

— Iaca, fraći, mięrźim acasă şî-mpărţîm bańi. Să dus-acasă, împărţîră bańi, ş-um ban iira mai mari, nu puća să-l împartă şî dźîśa că cum să facă.

Dźîs-al mari :

— Lasă, fraći, io l-oi manuntá mîńi dźimińaţă :

La grięc m-oi duśa
Şî l-oi manunta,
Ieu ţîie ţ-oi da.

Nu şćiu, i-o fi măi dat, o nu i-o fi măi dat.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

81

IORGOVAN

Iiriá un om şî-l kima Iorgovan. Ş-atunśa iei iiria doi fraţ. Şî iel iiria mai mic, Iorgovan ala. Ş-atunśa fraći-so alalalt iiria bogat ; avia doi boi

ș-o iapă. Acuma so rugat dźi fraći-so să-i dźę boii s-aduc-un car dźi lęmńi dźi la păduri. Iel iiria cam prostovan. Fraći-so-i da boii cu caru șî să dušá la păduri. Iel cîn să duša la păduri acoló, o traz boii cu caru lîngă un fag ș-o-nśiput să taie fagu. Șî fagu cîn cădźa, cădźa drept în car ș-omora boii șî frînźa caru. Atunśa iel śi să facă? Să duša la fraći-so acasă.

— Frăţîoruli, iśi, dă-m iapa să scot boii dźi la um prípor că, iśi, nu pot să iasă. Iśi:

— Cum să-ţ dau io iapa, śi, cîn m-ai luvat șî boii șî nu mi i-ai măi adus. Iel:

— Frăţîoruli, c-o ploiat o ploaie mari șî-i imală șî nu pod boii să iasă.

Ș-atunś iel să băga-n grajdź șî luva iapa ș-on topor șî s-o dus la păduri. Șî cînd o fost la păduri, o fost un iaz mari ș-acolo iiria răţă în iaz. Ș-atunśa iel o dat cu toporu s-omoară o raţă. Ș-atunśa cînd o dat, toporu s-o cufundat șî nu l-o mai vădzut, toporu. Ș-atunśa iel iişá sus la cîmpie cu iapa. Ș-atunśa un drac s-o dus la iel. Ș-atunśa o spus:

—S'i faś tu, Iorgovańi, aśía? S'-ai zvîrlit toporu-n iaz să ńi mănînś răţăli?

S'i:

— N-am vińit să vă mănînc răţăli, śi am vińit, iśi, că-m fac o casă mari șî să-m tai lęmńi dźin păduri, ca să-m fac grádźie. Atunś iel o-nśercat șî liemnu ăla șî liemnu ăla, cari-i bun dźi grádźie. O spus dracu:

— Mă, Iorgovańi, śi faś tu aśía, atîta tăitură-m păduri? Tu vrii să ńi tai păduria noastră toată?

S'i:

— M-trăbi lęmńi mulći, îm trăbi bîrńi, în trăbi cosoroabi, în trăbi căpriorĭ șî-n trăbi șî lăćęţ șî să fac șî sîndźilă, că s-astruc casa.

— Stăi, Iorgovańi, nu tăia, am să-dz dau io ţîie un foali dźi galbiń și să nu ńi tai păduria. Atunś iel o stătut ș-o spus:

— Poţ să-m dai, numa să văd cîţ îm dai.

Atunśa dracu să procufundá-n iaz șî spuńá cătră dracu al mari śi vria să facă Iorgovan cu păduria. Atunśa dracu al mari, îl întrăbá:

— S'i i-ai imbunat tu lui, ca să nu taie păduria?

— Io i-am îmbunat foalili ăl cu galbiń.

— A'pu ia-l șî du-l, numa să-l înśerś pră Iorgovan, cari viţ fi măi iuţ la luptă.

Atunśa iel cum să-l înśerśi pră Iorgovan? S-o dus la iel șî i-o dus foalili cu galbiń:

— Iaca-ţ, Iorgovańi, plata. Iel o spus:

— Pintru śe?

— Pintru să nu tai păduria. S'i:

— Ahaaa, pintru păduri-m dai? S'i :

— Da pintru păduri-ţ dau. Atunśa Iorgovan o luvat foalili şî l-o puz źos ş-o şădzut pră iel cu curu. Tunś dracului ii păria rău c-o dat foalili cu galbiń. Dźîśa cătră Iorgovan :

— Da şćii, Iorgovańi, śi dzîc ieu?

— Ba nu şćiu; daca-n spuń. S'i :

— Viedz tu iapa asta? Cari om luva iapa asta-n şăli ş-om ocolí iazu dźi trii uorĭ, alúia vo udźí foalili cu galbiń. Atunś Iorgovan dzîśa :

— Aaa, tu ieşć în stari să ocoleşć iazu dźi tri orĭ cu iapa-n şăli? Iiş-mic tu dź-a luva iapa-n şăli şî să ocoleşć iazu cu ia. Dracu o dzîs :

— Io mi-s mic? Io nu pot să iau iapa-n şăli şî să ocolesc iazu dźi tri orĭ? Atunś dracu dzîśa :

— O să probim şî să-l ocolim. Atunś dracu luva iapa-n şăli şî-ntr-o clipită ocolia iazu dźi trii orĭ. Ş-atunśa vińa la Iorgovan şî Iorgovan să spăirá şî dzîśa :

— Aaa, asta n-ai făcut-o bună. Iazu nu s-ocolieşć-aşa.

— Numa spuńi, Iorgovańi, cum! Tot ari să fie foalili dźi galbiń a meu. Ocolieşći şî tu dacă poţ! Tunśa Iorgovan încălica calu şî-l cuprinsă cu piśoarili dźi prăstă foali ş-atunśa-i da la cal pinćin să miargă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Calu mirźa.
Dźi tri orĭ iazu-l ocolia
Şî la dracu să duśa
Şî cătră dracu dzîśa :

— Vez tu, draśi? Io an luvat calu numa-n piśoari ş-am ocolit iazu cu iel, dar tu-l luvai in gîrgă şî-n sîlă l-ai ocolit. Iorgovan dzîśa :

— Stăi, draśi, că mai avem noi dźi lucru amîndoi. Şi Iorgovan să făśa pućerńic om. Ş-atunśa dracu dzîśa cătră iel :

— S'i mai avem noi, Iorgovańi, dźi lucru? Foalili ăl cu galbiń, dracu dzîśa, tot i-a mieu. Iorgovan dzîśa :

— Cum să poaći să fie a tău? Mi l-ai dat mie. Trăbi să fie a meu. Atunś dracu dzîśa :

— Aven să ńi măi înśircăm dźi dău-orĭ. Atunś Iorgovan dzîśa :

— Pućem să ńi-nśircăm cum vrei; foalili cu galbiń tot i-a mieu. Atunśa dracu dzîśa :

— Hai să ńi-nśircăm. Să faś, Iorgovańi, cum dzîc io.

— Da fac, cum să nu. Numa să faś tu năinći, să vidźen cum faś. Atunś dracu dzîśa cătră Iorgovan :

— Şuiră tu, Iorgovańi, ca mińi, să să răsuńi valia dźi trii orĭ. Atunśa vo fi foalili cu galbiń a tăi. Tunś Iorgovan dzîśa :

— Aaa, tu şći să şuirĭ śobăńeşći? Tu ai fost la oi? Tu ai fost pă-

curarĭ ca miṅi? Şćiu măi mul-ca ćiṅi să şuir, şî măi tari, şî măi frumos. Ia şuiră, să ć-aud, dzîśa Iorgovan. Atuns iel înśępi să şuiri.

Cînd iel şuira,
Lęmnili să clăćina,
Rîurili înśita,
Izvoarîli săca.
Iorgovan dzîśa :

— Num-atîta poţ să şuirĭ, mă draśi? N'iś n-am audzît ṅimic.
— S'e, n-ai audzît ṅimic?
— N-am audzît, mi-s cam surd.
— S'i să mai şuir odată?
— S'i mă-ntrăbĭ? Ai să şuirĭ dźi trii orĭ, dzîśa Iorgovan.
— Atuns cîn măi înśipiá dracu să şuiri a doaoară :

Lęmṅili să clăćinau,
Dźin rădăśină picau.

Atunśa Iorgovan iar dzîśa :
— Num-atîta, mă, poţ să şuirĭ tu măi draśi? Pria slab ći porţ. Să ći văd, măi ai odată să şuirĭ cît dźi tari poţ tu, că dźi doauă orĭ n-am audzît ṅiś-cum cum ai fişcoṅat.
Atunź dracu proînśipiá să fişcoană a tria oară.

Cînd dracu fişcoṅa,
Iorgovan surdza.

Ş-atuns cătră dracu dzîśa :
— Lasă-ći, draśi, măi! Slab la piept ieşć. N-ai fişcoṅat dźi ṅimic. Numa lasă să fişcón io dźi trii orĭ, atuns vii viďźa tu śi-i fişcoṅat.
Dracu dzîśa :
— Fişcoaṅi, Iorgovaṅi, să ć-aud io pră ćiṅi, că tu pră miṅi nu m-ai audzît.
Iorgovan dzîśa :
— Stăi, draśi, numa să-ţ spun să faś cum spun io. Am să ći leg la okĭ, că cînd fişcon io odată, tu ai să surdzăşć.
— Aşa fişcóṅ tu dźi tari, Iorgovaṅi?
Iorgovan dzîśa :
— Numa ai s-asculţ dźi miṅi că io n-am să-ţ voiesc rău. Tuns Iorgovan îl liga la okĭ şî grija un mai. Ş-atunśa cătră dracu dzîśa :
— C'-ai prigăćit, draśi? Să fişcon?

— M-am prigăćit, fişcoańi, dźîśa dracu, să ć-aud.

Atuns Iorgovan luva maiu şî-i trăźa-n cap.

— Ai audźît, draśi, cum am fişcońat?

—S'i, că numa ca um puric m-o muścat. Cînd da Iorgovan a doaua oară în iel, tunśa :

— Ai audźît, draśi, cum am fişcońat a doaua oară?

— Am audźît, Iorgovańi, nu măi şuira. Ai şuirat dźi dădăuorĭ, dar m-i dźistul, că cîm vi şuira a tria oară, ari să mi să dźişkięie capu.

Iorgovan dźîśa :

— Nu, draśi, că tu ai şuirat dźi trii orĭ. Io am să măi şuir odată.

Iorgovan cîm maiu îl luvá,
În dracu cîn prodá,
Dracu źos cădźa,
Cătră Iorgovan dźîśa :

— Iorgovańi, dźizliagă-mă la okĭ. Să fi tu al dracului cu şuirat cu tot, că mi s-o dźisfăcut capu şuirînd. Iorgovan îl dźizliga şî cătră dracu dźîśa :

— S'e, mă draśi, cun ţî să-mpari? Am şuirat miriéu o tari? Dracu dźîśa :

— Ba tari, Iorgovańi, ai şuirat, dă capu mi s-o crăpat. Şî Iorgovan dźîśa :

— Ai dźîs, draśi, c-avem să ńi-nśircăm dźi trii orĭ. Dźi dădăuorĭ ń-am înśircat. Cum ń-om înśirca a tria oară? Dracu dźîśa :

— Nu ń-om înśirca alt cum. La fugă ń-om luva. Cari om fi măi iuţ, ala om cîşćiga foalili cu galbiń. Iorgovan dźîśa :

— Aaaa, numa la asta nu ć-ai luvat cu mińi. La fugă, aia vreu şî ieu. Şî la asta am să ći birui. Vies-tu, draśi, copilu ăla? Ala-i copilu mieu. Dacă-l vii aźunźi tu pră iel, cîn ći iai la fugă, atuns foalili cu galbiń vo fi a tău. Dracu dźîśa :

— Aaa, cu ala mă iau ieu la fugă?

— Cu ala. Ala-i copilu meu śi-i numa uriekili dźi iel şî-i micućel. Tuns Iorgovan dźîśa :

— Acú, draśi, ia-o la fugă! Cîn dźîc ieu, ai să fuź, cîn copilu vo plica năińća ta, tuns tu s-alerź. Iorgovan strîga :

Iii tut, ipuraş,
Să fuź colę pră ogaş.
Iepuru fuźa,
Dracu alirga,
Dźin oki-i piria.
La Iorgovans ă duśa.

S'i :

— Ooo, Iorgovańi, tot să-ţ fie a dracului copilu tău.

Iel fuźa,
Dracu nu-l măi azunźa
Către Iorgovan dzîśa :

— Iorgovańi, numa una am să măi dzîc către ćińi.
— Dzî, mă draśi, śi vrei ; io mi-s popa tău. Iorgovan dzîśa :
— Mai vrei tu śéva, măi draśi ?
— Numa una mai vreu. Să mă iau la luptă cu ćińi
— Cu mińi vrei să ći iai la luptă ? Iiş-pria mic tu dźi luvat la luptă cu mińi. Haida tu cu mińi, să ći iai tu cu taica meu al bătrîn la luptă, că cu mińi ieş pria slab, că noi doi or-şî-ś-am probit, io tot ć-am biruit.

Ş-atunś să duśa-m păduri Iorgovan cu dracu ; să duśa la o gaură. Acolo locuia un urs. Ş-atunśa Iorgovan către dracu dzîśa :

— Cînd io oi bruśí cu bîtu la gaură, atunś taica mieu vo iişá, cu ćińi la luptă să vo luva. Dar să vă-mbrăţîşaţ braţă la braţă, faţă la faţă.

Taica lui iişa,
Dracu cînd îl vidźa,
Îm braţă să luva.
Ursu cînd îl îmbrăţîşa,
Z'os pră dracu-l trînća,
Carńa i-o fărîma,
Oasăli li frînźa.
Iorgovan să profăśa,
La dracu să duśa,
După un liemn şădźa,
La dracu strîga :

Fuź, draśi, ăsta ari să-ţ pună capu, că ăsta-i bătrîn, nu iiş-tu ca iel. Fuź şî hai cu mińi !

Dracu să răzbia,
Dźi la urs scăpa.
Ursu mărăia,
Pră dracu-l şkipa.
Dracu atunś fuźa,
Cu Iorgovan să duśa.
Iorgovan dźîsa :

— S'i mai vrei tu draśi acu ? Cum să ńi mai luptăm şî śi să mai faśem ? Dracu dzîśa :
— Numa una om mai făśa. Viez tu, Iorgovańi, palósu ăsta ?
— Îl văd, draśi. Dar śi să fac cu iel ? Fă tu năinći, să vidźen śi faś !
Tunś dracu dzîśa :
— Cari vo luva buzduganu ăsta şî-l vo zvîrli sus la nor, alúia-i vo udźi foalili cu galbiń. Tunś Iorgovan dzîśa :
— Ooo, zmăuli, tu ieşći-n stari să-l zvîrlĭ la nor.

Tunś dracu-l luva,
Buzduganu-l zvîrlia,
Trii dzîli-mbla,
Api-l afla.

Iorgovan dzîśa, śi :

Ferdinand I. din Cluj • Biblioteca Universitară • ROMÂNIA

— Viedz, mă draśi, luna aia? Viedz că-s doi oamiṅi-n ia, unu-i covaś, unu-i căldăraş. Dracu-i vidźa, cătră Iorgovan dzîśa :

— S'i fac, mă Iorgovaṅi, oamiṅi aia-n lună?

Şći, mă draśi, śi făśa
Unu caii potcovia,
Unu tot căldărĭ făśa.
Io cînd cu buzduganu oi da,
În lună să vo duśa
Şî potcoavi vo făśa,
Caii-i vo potcovi,
La noi nu vo mai viṅí.

Dracu cînd audza,
Cătră Iorgovan dzîśa :
— Lasă, Iorgovaṅi.
Nu-m da buzduganu
Să-l bată cu śocanu,
Că io pră ćiṅi ć-oi duśa
În şăli la casa ta.
Iorgovan dzîśa :

— Cum, şî pră miṅi mă iai, şî foalili cu baṅ şî iapa, că-i a mię?

Dracu pră toţ îi luva,
Pră Iorgovan cu iapa
Şî foalili-ntr-o mînă
Şî mirźa o săptămînă
Ş-acas aźunźa.
Înuntru să băga,

Cătră Iorgovan dzîśa :
— Aiśa ţ-î casa ta, Iorgovaṅi?
Aiś ai locuit,
Pră miṅi m-ai biruit?
— Aiś am locuit,
Pră ćiṅi ć-am biruit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Şî cu śi-i astrucată casa tă?
— Cu noauădzăşînoauă dźi piei dźi drac.

Cătră copii dzîśa,
Iorgovan strîga :
— Curiéţ copii, prindźéţ dracu
Şî-l viţ omorî
Şî-l viţ bilí,
În casă pięlia viţ puṅa,

Gaura la pod om astupa.
Dracu cînd audza,
În luft să duśa
Şî pră Iorgovan îl lăsa.
Şî dacă vo ii,
Vo mai trăi.

Rudăria — Aceeaşi.

82

Iiria o muięri şî iiria-ncărcată. Şî ia iiria cu bărbatu la păduri, la porś. Şî ia o făcut um băiat la păduri şî iei ii puṅa numi Iorgovan. Şî iei nu l-o mai boćidzat. Şî iel o criscut mari pan-o aźuns pră la vro ópsprăśi aṅ. Atunś dzîśi tată-so cătră iel :

— Măi Iorgovaṅi, s-aduśim pră popa să ći boćidzăm aiśa la păduri. Dumiṅică-l aduśém să ći boćędză. Dar să nu pleś cu porśi pană nu viṅim noi dź-acasă.

Iel întrăba :

— S'iṅi-i, tată, popa ala? S'i faśi cu miṅi, cum mă boćadză?

— Ţ-toarnă apa-n cap şî-ţ puṅi numili.

Dumiṅică să duśa, pră Iorgovan la colibă nu-l afla. Şî tată-so o-nśiput să-l strîźi:

— Măăăi Iorgovaaaṅi!

Iel dźintr-o vali mari să răspundźa:

— Hăăă-hăăă, mă taaată.

— Vino, măăă Iorgovaaṅi, c-o viṅit popa să ći boćędză!

Da ţîṅi-l, faaata lui dźi popă, pană vin io la iel! Atunś popa dzîśa:

— S'iṅi-i ala dźi s-audźi dźi strîgă aşa taaari dźi sună valia?

— Ala-i Iorgovan copilu mieu.

Şî cum i-ai pus numili?

— Iorgovan.

— Iorgovan să-i rămînă numili şî io mă duc. Popa s-o dus acasă. Şî Iorgovan viṅa. Şî tată-so dzîśa:

— Mă Iorgovaṅi, ći du şî tu acasă, ći du şî tu prî la bisărică, faś şî tu śi faśi lumia aialaltă îm bisărică, c-acuş îdz viṅi vręmia, ca să ćensurăm! Tunś Iorgovan cobora acas şî să duśa la bisărică şî să puṅa la rînd cu oamiṅi. Tunś popa cînd iişa cu cădźęlṅiţa, oamiṅi să-nkina şî cîn să-nkina, unu aźunźa cu capu-n curu lui. Iel proda cu capu-n curu aluilalt, ăl dźin năinća lui. Ala să-ntorśa, o palmă-n obraz îi da. Iel să prontorśa şî proda-n ălalalt, în ortacu lui ş-atunśa să băćau ca draśi îm bisărică.

Tunś să duśa acasă şî tată-so-l întrăba:

— S'-ai măi vădzut tu, Iorgovaṅi, la bisărică? Ai făcut şî tu ca oamiṅi ăilalţ?

— Ooo, taaată, iśi, am făcut. Cîn m-am băgat îm bisărică, işî popa c-un pitrón şî-n capu alúia şî-n capu alúia da. Şî oamiṅi să-nkinară. Ş-ăl dźinăpoiu mieu dźęţă cu capu în curu mieu. Şi ieu prodźęţ cu capu în curu ăl dźi dźinăinća mię. Şî al dźi dźinăinći să prontoarsă şî-m dźęţă o palmă în obraz. Şî io mă prontorş şî-i dźeţ iar ieu o palmă alúia dźi dźinapoiu meu. Şî ṅi băturăm ca draśi-m bisărică.

Rudăria — Aceeaşi.

83

SPUMA DZ'I PRĂ MARE

O fost o muięri ş-o fost cu bărbat muięrea aia. Şî ia s-o-ncîlśit cu popa. Ş-atunśa ia s-o culcat cu popa. Şî cîm bărbatu să duśa dź-acasă, popa iiria aproapi şî-l vidźa pră bărbat cîn să duśa dź-acasă şî să duśa la ia. Ş-odat-o plicat bărbatu la Bozovíś şî popa l-o vădzut şî s-o dus la ia

acas. Şî ia s-o culcat cu iel. Bărbatu cînd o vinit dźi la Bozoviś, s-o făcud bićagă ş-o dzîs :

— Au, mă bărbaći, ca rău m-i.

— S'i-ţ fălęşći, śi ći doari ?

— Tot ma doari, nu şćiu dźin śe să-m fie liacu. Să ći duś, să-m aduś cîta spumă dźi pră mari.

Tunś bărbatu plica să-i aducă cîta spumă dźi pră mari. Ia să vorbia cu popa că cîn să duśi după spumă dźi pră mari, iel să să ducă la ia. Şî popa luva şî crî'śnicu. Şî bărbatu o plicat după spumă dźi pră mari. Ş-atunś s-o-ntîlńit cu ńeşći lăutaş. Tunś lăutaşî-l întrăbară :

— Undźi ći duś tu, mă omuli, undźi ai plicat ?

— Ma duc, că m-i bićagă muiękea şî m-o mînat după spumă dźi pră mari.

S'i :

— Ai, mă, napoi, că ia nu-i bićagă, numa ia să ţîńi cu popa. Hai cu noi napoi.

— Şî śi faśiţ voi cu mińi, că ia mă viędźi ?

— Nu ći viędźi, că cîn ń-apropiem noapća lîngă casă, ći băgăm într-un sac şî ligăm sacu la gură şî-l luvăm pră umăr şî baćim la firiastă şî ńi rugăm dźi ia să ńi sloboadă înuntru. Şî omu atunśa aşa făcu. Săntoarsă cu iei napoi şî cîn s-apropiară dźi casa iei, îl băgară-n sac şî ligă sacu la gură şî Ţîgańi bătură la firiastă. Şî ia iişî la firiastă şî dzîsără :

— Sińi ví-săţ voi la firiastă şî śińi baći ?

— Noi ńí-săm ńeşći lăutaş. Nu vi faśi bińi să ńi primeşć să odźińim la voi ?

Tunśa o dzîs :

— Ba vă primăsc. Şćiţ să cîntaţ frumos ?

— Şćim să cîntăm dź-eli lumeşć.

Atunśa-i slobodzî nuntru lăutaşî şî iei luvară sacu pră umăr şî s-o băgat în sobă. Atunśa dzîśa :

— S'-ai tu, măi Ţîgańi-n sacu ăla ?

— Dźi-elia noaştri, dźi-eli ţîgăńeşć. S'i :

— N-ai loc cu sacu-n sobă, că-i strîmćală-n sobă.

Tunś Ţîgańi o dzîs. S'i :

— Noi băgăm sacu su pat. Ş-atunśa l-o băgat su pat sacu şî ia o făcut mîncari, o tăiat găiń ş-o śinat. Tunśa o dzîs cătră Ţîgań că să dzîcă, ca să źoaśi ia cu popa. Atunśa Ţîgańi o-nśiput să cînći şî ia o-nśiput să źoaśi cu popa. Ia dzîśa :

Sus, popo, sus,
Că bărbatu mi s-o dus
După spumă dźi pră mari,

Să mă ţuśi-n curu-al mari.

Tuns Ţîgańi dzîśa :

Dar dac-oi dźizliga sacu,
Atuns vii vidźa pră dracu.

Atunśa dzîśa :
— S'i dzîś tu, măi Ţîgańi?
— Aşa zîc io. Aşa m-i zîcala mia. Atunśa iar o-nśiput să źoaśi şî iar dzîśa :

Sus, popo, sus,
Că bărbatu mi s-o dus
După spumă dźi pră mari...

Dźi trii orĭ o dzîs tot aşa şî Ţîgańi tot aşa o dzîs :

Dar dac-oi dźizliga sacu,
Atuns vii vidźa pră dracu.

Cînd o dzîs a tria oară, atuns Ţîgańi o dźizligat sacu ş-atuns o vădzut pră dracu. Ş-atuns o iişît bărbatu dźin sac. Ş-atuns ńeşći lăutaş o şădzut la uşă şî uńi o şădzut la firiastă şî iel o-nśiput să bată pră popa şî pră crîsńicu. Ş-atunśa popa o spus că iel plăćeşći să nu-l bată. Atunśa iel o plăćit cu bań. Crîsńicu n-ávia bań să plăćască. Ş-o-ntors crîsńicu curu-n sus şî i-o pus o lumină dźi milikę'rţ în cur pan-o tricut lumina toată în curu crîsńicului. Ş-atunśa i-o slobodzît.
Ş-o vińit Dumińica şî ia o dzîs către bărbat :
— Mă bărbaći, mă duc cîta la bisărică.
— Poţ să ći duś.
Atunśa popa cînd o vidźa, înśipia să cînći :

Frumoasă-i muierea ćasta.

Atuns crîsńicu dzîśa :

Frumoasă pră paralili noaştri.

Crîsńicu prodzîśa :

Io parali n-am avut
Curu fieşńic l-am făcut.

Tuns lumia dzîśa :
— Oooo, Doaaamni, ca frumos cîntă popa-m bisărică.
Atuns bărbatu iei dzîśa :

Cîntă, ca dracu să-l ia.

ZORILE, PETRECEREA MORTULUI, BOCETE

84

ZORILI MORTULUI

În dzîua dă să-ngroapă; pănă-n dzî dźimińaţa. Stau [femeile] lîngă mort. Atuńś ięle să-nśep a cînta. Vińe: patru-ntr-o parće, patru-ntr-alta sau śinś. Cîn jumătać[e]-o gătat, atuńś înśępe alialalći.
Fire, trîndăfire;
S'-ai zăbăvit,
Dă n-ai înflurit,
Dă ierĭ dźimińaţă
Pănă d-astă mińaţă?
Trîndăfiru-m dzîsă:
Ieu mi-am zăbăvit
Tot la śudz prăvint
Păn s-o dăspărţît
Suflet dîla oasă
Cu mare durięre,
Cu păręre ră-re.
Du-će, Ioańe, du-će
Tot pră drum năinće,
Pană vii azunźá
Ła al măr dă Sîmpetru,
Dă vîr[f] pîn la śerĭ,
Poale źos pră mărĭ;
Pră poală înflurit.
Iară źos la rădăśină
Iestă o maică bătrînă,
Maică Mărie iera,
Cu caucu-i adăpa,
Drumu li-arăta.
Iar să merź năinće
Şî să nu-n greşăşć,
Drumu să-l sminćeşć.
Să nu će abaţ la stînga,
Că-s răzorĭ araće,
Cu spiń sămănaće,
Să ć-abaţ la driapta,
C-acoló vo fi
Florĭ pintru dor,
Pintru ăi călătorĭ;
Florĭ vi culięże,
Dă dor îdz vo tręše.
Iar să mierź pră drum
Pan vii azunźá
Ł-al mîndru dă rai.
Ła rai śiń-iera?
Maica Prięşesta.
Łucru śe-m lucra?
Vii şî morţ scria.
C'e roagă, Ioańe, će roagă,
Să će scrie în coala viilor.
Roagă, Ioańe, nu ruga,
Dacă n-ai rugat
Cînd porîncă s-o dat.
C'-oi scri-n coala morţîlor:
Îrćie măi am,
Condźei n-am perdut.
Dar dîn coala viilor
Îrćia am sfîrşît,
Condźei am pierdut.
Iar će du, Ioańe, će du
Pînă vii azunźá
Undźe śerbi or ara
Şî śuće or sămăna.
Du-će, Ioańe, du-će
Pînă vii azunźá
Ł-al ńegru pămînt;
C'e roagă dă Domnul sfînt,
Să nu grăbască,
Să će putrădzască,
Că tu-i vi da
Faţa ta

Sup pravíșća lui,
Iar spaćili tîăle
Pră braţăli lui.
Dumńezău să će ierće,
Să fii iertat,
Sufletu uşurat,
Dîla noi plecat.

[Fiecare vers e cântat de două ori de o echipă de patru femei; echipa ceealaltă reia acelaşi vers şi-l cântă tot de două ori :]

Fire, trîndăfire,
Fire, trîndăfir !

Bozovici — Iglíca Bufta, 50.

85

DĂ PITRICUT LA MORT

Cînd s-apropie să-l ducă la groapă, în sobă, pană n-a plecat. Una-nśępi şî patru-s aşa. S'inś dă toaći.

Vară, vară, primăvară,
Săśitoasă şî amară,
Vînturoasă, iar săśitoasă !
Dîn copići scînćei mărg
Şî pră nărĭ veńin îi pică
Şî dîn gură pară-i cură.
Şî grei vameş că mi-ş ierea.
Şî luvau vamă
Fără samă.
Dă tălazu mărilor
Florili sînguri-nflor,
Sîngurięli să dăsflor.
Vińe nuviriel dă ploaie
Şî nu vińi cum să vińi
Şî mi-j vińi văirînd,
Toată lumea spămîntînd.
Toaće izvoarili o săcat,
Numa unu o rămîńat
Şî somodźía aşa-m dzîśa :
Să mi-ş iasă pan afară !
Io afară nu mi-ş ies,
Că pră pat că m-am culcat,
La odźină m-am lăsat.
Copilaş dăpră boćíţă,
Fięći marĭ pră munuńioari,
Kimiećíţă pră cîrşoari,
Şî kimiéţ pră cîrjîioari,
Z'uńiláş pră fluirięli.
Somodźía aşa-m dzîśa :
Că stag ńegru rădźica
La uşîţa mortului.
Şî ięstă un măr dă Sîmpietru
Şî pră poali-i înflurit
Şî pră vîr ie-mpupit,
Cum ăi bun dă mirosît.
Ięstă un brad mari rotat,
Aşa-i dă mari minunat
Cu vîrvărĭ pană la śerĭ,
Cu poalili prăstă mărĭ.
Doamńe, la tulpina lui,
La tulpina lui śiń şădźa ?
Doamńi, Maica Prięśista
Şî cu Sîmtă Maică Mărie.
Şî mi-ş şădźi şî mi-ş scrie
Tot pr-o coală dă arćie.
Şî i-i scamnu dă mătasă
Tot dă sîrmă, Doamń-aliasă,
Şî i-i scamnu dă răkită,
Dă răkită împupită.
Roagă-mi-ći dorului,
Să-ţ azući dźalului !
Şî pră drum să nu grăbieşć,
Că şî măi rău putrădzăşć.
Spinăruica-i putrădza
Şî faţă albă călfidza
Şî okişori pănjańa.
Roagă-mi-ći dźalului,
Să-ţ azući dorului !
La mijlócu drumului
I-o lină fîntînă.
Şădźi cu păharu-n mînă,
S'iń trięśi mi-l înkină.

Ș-așa apa ii dă răśi
Și dă dor îi trięśi.
Dar apă să nu mi-j bię,
Că-i apă zăuitată,
Să zăuită dă lumea toată
Și dă strin și dă veśin
Și dă toaći ńemurięli
Și dă buńi surorięli
Și d-ăi buń dă puișorĭ.
Doamńi-i dă grădźiń cu florĭ,
Ș-atunś vo viní,
Cînd cu śierbi oi ará
Și cu śućе-oi sămăna.

Bănia — Ana Oțu, 67.

86

[Continuă pe altă melodie] : nu-i tot un viers. [E melodia pe care am auzit-o la Bozovici].

Firi trăndăfiri,
Ieș-roșu la firi
S'i ć-ai zăbăvit
Dă n-ai influrit
Dă ierĭ dźimińață
Pan d-ăstă-mińáță?
Tu mă-ntrăbĭ pră mińi,
Da io n-am înflurit,
Că io mi-am prăvit
Tot la śudz prăvind
Suflit dăspărțînd,
Suflit dîla oasă
Dîn lumi frumoasă,
Oasă păcătoasă.
Hai, dorule, hai
Haida dupę mińi,
Să ći duc pră ćiní,
Să ći duc la rai.
Mortu să ruga
Să-l scrie în ăi vii.
Somodźía mi-j dzîsă :
Ieu îl scriu în ăi muorț,
Că fuoili s-o-mplut,
S'erńala s-o sfîrșît,
Condźeiu l-o pierdut.
Mortu iar să proruga
La driapta să-l dźę,
Că-s răzorĭ araći
Și cu florĭ sămănaći.
Dar la parća stîngă,
Că-s răzorĭ ńiaraći
Și cu spiń sămănaći.
Și mortu iar ruga.
Dă će roź, dă ba,
Dacă n-ai rugat dă mult
Cînd an dat vięstă-n sat.
Pămînći,
Pămînći !
Dă astădz năinći
Să mi-l prindz părinći
Cu Aránźil Meílă.

Bănia — Aceeași.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

87

Cînd pliacă cu mortu la morminț, atunśa pînă n-a plecá, îl petrięśe. A'pu ięstă doauă petrięśerĭ. Unu dzîśe că : «Pră śe cîmpu-al pîrjolit» și alta să dzîśe : «Pup dă trîndăfir.» Ięstă-n saćili ălia, că-i scris în cărț, în țăitúngurĭ.

Pră śe cîmpu-al pîrjolit,
Pră Ion îl duśa
În legăńelu-al dă mătasă.
Iel să văita.
S'ińe mi-l duśa
Sus la Iristos,
Undźe-i raiu vedźeros.
Și iel să ruga
Să-l scrie-n ăi vii.
Maica nu će poaće scrie-n ăi vii,
Că coala mi s-o-mplut

Şî condźiiu l-am perdut
Şî śerńala an sfîrşît.
Numa Maica mi ćе scrie,
Mi ćе scrie în ăi morţ
Că coala-i mult goală
Şî condźiiu l-am noit
Şî śerńala an grijît.
Haida, Ioańe, pră drum năinće
Sus la grădźină,
Că drumu ţî l-am măturat.
Bać-o, Doamnńe, dă grădźină
S'ińe s-o dus nu măi vińe.

[Patru femei cîntă. Ceealaltă petrecere cu «Pup de trandafir» a fost publicată într'o gazetă pentru popor. S'a răspândit nu de muit în sat, din Moceriş.]

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

Că noi doi ńe vorbiam,
Toaće le-mplińam.
Dar acuma, vai dźe mińe,
Rămîn ca o pasăre-m pădure.
Să faś cum vii puća,
Ieu cred tu nu vii şădźa,
Să proviń la mińe,
Să mă iai cu ćińe.

[Femeia spune un vers, celelalte îl reiau în cor :]

Scoală, Petre, vai dźe mińe !
Undźe, drago, ai plecatî
Şî pră noi cum ń-ai lăsatî ?

Atunśa-dz vińe, Domnule, să dzîś, nu şću cum ; dar aşa.... După cum ţ-î durieria şî jălia dă mare.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

88

Cîntat după mort pînă la mortărie.

Scoală, Petre, scoală !
O nu ţ-î păca[t] dă Dumńedzău,
Că cum rămîn ieu.
Dacă io aş puća,
Dzîlili li-aş împărţî,
Dă ćine n-aş udźi.
Dragă, io aş merźá,
Cu ćińe aş şădźa,
Niś d-on rău ieu nu ţ-aş fi,
Că dă toaće ć-aş îngrijî.
Roagă-ćе lui Dumńezău,
Să merg, Petre, şî ieu,
Că-i păcat dă Dumńezău,
Să rămîn văduvă ieu.
Că muieria făr bărbat
Ie dă vorbă tot în sat.
O nu şći tu, dragă, bińe,

89

Ia scoală, Păuńe, scoală,
Scoală-ćе, măi vorbieşće,
Că acuma-i a dîn urmă.
Dar că noi nu ńi mai întîńiimuuu,
N'iś pră lume să vorbiiimuuu.
Nu-i păcat dă Dumńidzăăăuuu,
M-ai lăsat tot sîngură-riuuu. [1])
O, n-audz, Păuń-audz,
S'e io ć-aş ruga.
Să mă iai şî pră mińe,
Să mă iai cu ćińe,
Că n-am mumă,
Că n-am tată
N-am fraţ,
N-am surorĭ,
N-am fieće,
N-am fiśorĭ,
Mi-s pustîńe-n lume
Ca mierla-m pădure.

[1]) De aici înainte recitează, nu mai cântă.

Dar şî mierla ńamurĭ are
Cucuşoru frăţîior,
Rîduńaua verişor.
Cum ghindźeşć să putredzăşć,
Pră mińe să mă jăleşć,
Că şî io ć-oi jăli
N'iś pră lume nu ń-om măi întîńi.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

90

Odolian, Odolian,
Dă śi n-ai murit încă an,
Să nu torc şî pră duuán. [1])

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

DESCÂNTECE ŞI PRACTICE MAGICE

91

DĂ DZ'OKIAT

O plecat,
Pră cale,
Pră cărare,
Să-ntîlńi Ion cu dźiokitoriu-n cale;
Ińima-i săcară,
Criéri-i turburară.
Io śe mă socoćii?
În źenunki-nźenunkiai,
Trii săbi-n mînă luvai,
La toţ capićili tăiai,
Dîla toţ sînźe luvai,
În capu lu Ion lăpădai.
Puşă'i snagă la snagă,
Os la os,
Mai vîrtos dă cum o fost.
Să rămînă luminat,
Curat,
Ca dă Maica Mărie lăsat.
Pică sînźe-aiś colię,
Pică oki cui će dźokię'.
Dăscînćicu-i dîla mińe,
Liacu dîla Maică Mărie.
Dăscînćicu mieu
Şî liacu dîla Dumńezău.
Io suflu prăstă cap,
Dźidźiokiu s-să ducă-n sat.
Io suflu prăstă frunće,
Dźidźiokiu s-să ducă-n munće.
Asta-i dźidźiokiu dă cap. Puń mîna pră frunće şî dăscînţ.

Bozovici — Iglíca Bufta, 50.

92

DĂSCÎNC'ICU SÎMC'I MAIKI MĂRII

Dăscînt lu Pătru dă dźidźokĭ.
S'iń o dźokiat,
O crăpat.
S'ini-o rămńit,
O plesńit.
Şî dăc-o fi dă om,
Să crăpe boarfili,
Să ieşă sămînţîli.
Dăc-o fi dă muiere,
Să crăpe ţîţîli,
Să cură lapćili,
Să-i moară copilu dă foame.
Dăc-o fi dă fată mare,
Piśe cosîţa,
Să nu să măi măriće.
Oaia-ş linźe mielu,
Vaca-ş linźe viţălu,
S'uta linźe roiu.
Io ling pră Pătru

[1]) Parodiază bocetul.

Dă dźokituri,
Dă rămńituri,
Pătru să rămînă
Curat,
Luminat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat.
Că io cu limba i-am dăscîntat,
Sîmtă Maică Mărie,
Liac din limba mia să-i fie.
Dăscînćicu mieu,
Liacu dîla Dumńidzău.

Asta dzîśe dă trii uori. Dăscîntă-n apă. Ia un cuţît şî puńe apă-n scafă şî dăscîntă. Faśe aşa cu cuţîtu acoló-n apă. La urmă după ś-o gătat, stîmpără tri cărbuń în apă; udă pr-al dźokiat.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

93

DĂ DZ'IDZ'OKIU

Cînd îl doari pră om capu dă varsă. Ala dăscînt aşa cu mîna şî cu apă, dăcă nu-i lîngă mińe. Tămîńi [în apă].

Dăc-o fi dźiokiat un om,
Să-i crăpi capu,
Să nu să miri dă ńima,
Să-i cură boaşîli.
S'i iera o păsăria,
Codălbia;
Dźidźokiu-l luvai
Din creii capului.
Şî dăcă l-o fi dźiokiat o muieri,
O starpă, o cu lapći,
Să nu să miri dă ăl bićag,
C-o fi frumos, o urît.
Dăcă l-o fi dźiokiat o babă,
Să rămână surdă-n lumi-n ţară.
C-o fi urît, o frumos
Cum Dumńidzău l-o lăsat,
Maică Mărie liac i-o dat.
Dăcă l-o fi dźiokiat o fată mari,
Sînzi din coadă-i curia
Şî dźidźiokiu din cap îl luva
Şî în mări-l duśa,
Undźi-s făclii aprinsă,
Mieşă-nćinsă.
Şî Dumńidzău îl dăruia
Şî la mări-l duśa.
O, Maică Mărie, să ruga,
S'ińi l-o fi dźiokiat,
O dă mic, o dă mari.
S'i ira o păsăria,
Codălbiá,
La iazu mărilor să duśa.
Dźidźiokiu din frunći,
Dźidźiokiu ăl din cap,
Du-ći-n sat la śińi ć-o fi mînat.
Cu toaći dzîlili m-an rugat,
Că liac i-an dat
Şî cu gura l-an dăscîntat.
O, Maică Mărie-n loc sta,
Toaće haińili le-am mînat,
Dîla Dumńidzău sfîntu le-am [mînat.
Şî cum să scutură bosîiocu dă [roauă
Şî iarba dă pămînt,
Aşa să să scuturi bićagu
Dă toaći spaimili,
Dă toaći boalili.
Pră cali,
Pră cărari
Şî Domnu Ristos dă folos.
O, Maică Mărie, Doamnă mari,
Nu pot să-ţ şăd în cali,
Că înźereii će păza,
Dźidźiokiu din cap să duśa,
Din zgîrśili nasului.
Undźi-s făclii aprinsă,
Acolo să-l dăruiască
Cu strădomaşî i-am mînat,

Cu gura i-am dăscîntat
Cîn ţî să baći ćęmia, la copii.

Bănia — Ana Oţu, 67.

94

DZ'ISCÎNC'IC DZ'I DZ'IDZ'OKIU

Dźokiu dźi la cutari dźin cap
Să să ducă-n sat.
Dźokiu dźi la cutari dźin frunći
Să să ducă-n munći.
S'iń-o dźokiat pră cutari, o crăpat,
S'ińi-o rămńit la cutari, o pliosńit.
Dźi-o fi dźokiată dźi muięri,
Să-i crăpi ţîţa,
Să-i piśi cosîţa,
Să-i moară băiatu dźi foami,
Să să miri lumia şî ţara dźi ia.
Cutari să udźască curat,
Luminat,
Ca dźi la Dumńizău lăsat,
Ca dźin tată sămănat,
Dźin mumă făcut,
Dźin moaşă scăldat,
Dźi naşă boćidzat,
Ca staua-n śerĭ,
Ca roaua-n cîmp.
Ca poala Maiki Mării.
Dźin limba mię liac să-i fii.
Hei, acú dź-o fi dźi om dźokiat,
Să-i crăpi boaşăli,
Să-i cură pişatu,
S-să miri lumia şî ţara dźi iel.
Cutari să rămînă curat,
Luminat, etc.
Dź-o fi dźi fată mari,
Cu cosîţa pră spinari,
Să-i crăpi ţîţa,
Să-i piśi cosîţa,
S-să miri lumia şî ţara dźi ia.
Cutari să rămînă curat,
Luminat, etc.
O plicat un om roşu,
La o păduri róşii
Cu o săcuri roşii
Să taie un lemn roşu,
Să facă o strungă roşii,
Să mulgă oi roşii
În strungăriaţă roşii,
În cumpănă roşii.
Dźin cumpănă roşii,
Îl puńa în străcătoari roşii.
Străcătoaria roşii o luva
Ş-o puńa-ntr-un sălśińęr roşu.
Sălśińęriu roşu nu să şćia
S'i să făśa.
Aşa nu să şćia śi să făśa
Dźokitoriu cu dźokitoaria,
Rămńitoriu cu rămńitoaria,
Cu toaći miraćili,
Cu toaći dźizmiraćili
Dźi la cutari.
Cutari udźá curat,
Luminat,
Ca dźi la Dumńizău lăsat,
Ca dźin tată sămănat,
Dźin mumă făcut,
Dźin moaşă scăldat,
Dźi naşă boćidzat,
Ca staua-n śerĭ,
Ca roaua-n cîmp,
Ca poala Maiki Mării.
Dźin limba mię liac să-i fii.
Aşa cu mińili goali dźiscînţ la cap. Atunś sufli prăstă cap.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

95

D'I D'ID'IOKIU

Fuź d'id'iókiu
D'in creii capului.

D'im fața obrazului !
D'id'iokiu cu muroń,
D'id'iokiu cu muroańi.
Ińima i-o crăpat,
Sînźili i l-o vărsat,
Iar să rămînă curat,
Luminat,
Ca d'i moașa iar scăldat,
D'i naj bot'izat.

D'iscînț așa-n săc, cu suflitu suflat. [Suflă peste cel bolnav.]

Pătaș — Ana Băśilă, 78.

96

DĂ MÎNĂTURĂ

Śiń-o mînat cu o mînă,
Întorc cu doauă.
Și śiń-o mînat cu doauă,
Întorc cu trii...., etc.
Śiń-o mînat cu opt,
Întorc cu noauă,
Cu noauădză-și noauă.
Să să ducă dă pră capu a lui śe-i [bećag,
Să rămînă curat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat,
Că io m-an rugat la Maica Marie.
Maica Marie audzá,
Pră scară dă śară să cobora
Și cu biśu pocńa
Și toaće durierili dîla cutare luva.
Și iel să rămînă curat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat
Atunśa dzîśe :
Fuź strîgă
Și strîgoańe
Și muruoń
Și muroańe,
Și rămńituri
Și prăvituri,
Nu sta,
Nu șădźa.
Dîla cutare
Duśe-vă-ț în mări ńegre.
Acolo să vă zădźinați
Și pră cutare să-l curățați
Dă răle,
Dă durieri.
Și să vă duśeț dîn grădźină în [grădźină,
Păn viț da prăstă stăpînă ;
Și dîn sat în sat,
Păn viț da prăstă a ś-o mînat.
Da tu, cutare, să rămîń curat
Ca dă Dumńidzău Isus Cristos lăsat.

Dăscîntă-n apă și molidvă. Să pună noauă fáluri dă bucaći în apă. Puń sare, puń pită, puń cucurudz, puń păsui, puń crumpiel, puń tămîńe, dulće, śapă, piparcă. Și cu mătura și cu cuțîtu să dăscînći. Să să spięli și se rămîńe s-o lapidźe la hotar, undźe să hotărășće cu veśinu. Cum să hotărășće cu veśinu, așa să să hotărască rău dîla iel.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

97

DĂ MÎNĂTURĂ

Mînătură curată,
Mînătură spurcată,
Năpoi întorcată,
Du-ći la mărili ńegri,
C-o criśit fińi voștri,
Să vă dúśeț să cununați
Și să bięț și să mîncați
Și pră cutare curat să-l lăsați.
Să rămînă curat.
Luminat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat.

Dzîśe dă trii ori. Iar prodzîśe :

Mînătură curată, Mînătură spurcată, Năpoi întorcată, Duśi-vă-ţ la mărili vînăće..... Ş-atuns dzîśi : Duśivă-ţ la mărili albi....,
Io v-am dăscîntat,
Prăstă mărili ńęgri v-am aruncat,
Cutare curat o rămîńat.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

98

AL DĂ MÎNĂTURĂ

Mînătură spurcată
Şî noauă văduvi văduvići
Şî dîla cutari oprăvići.
Şî cu puşca l-am puşcat
Şî cu mármor l-am mărmurit
Şî cu prau l-am prăuit
Şî ălúia cari-i bećag l-am mînat
Şî cu pięli goală l-am mînat,
Pră roată l-am încălicat
Şî cu coarńi dă capră l-am [îmbruţat
Şî-n N'érgăń li-am ńicat ś-am [îmbruţat
Şî o vińit mînătura pră apă
Şî io am mînat-o pră săc.
Şî iar o mînat mînătura pră săc
Şî am mînat-o-n apă.
Şî du-ći, mînătură,
Prîn foc, prîn apă,
Că ieu cu gura ć-an dăscîntat
Şî dźalu al mari ţî l-am dat
Dă keltuială şî dă oprăvit.
Şî du-ći pră povói !
Du-ći la dom-so năpoi,
Să nu-i dźę a sta,
La pat îl vo culca,
Z'os să-l trînćască !
S'iń i-o fi dat cu una,
Îi dau cu doauă.
. . . . . .
S'iń i-o fi dat cu opt,
Îi dau cu noauă,
Cu noauă cară-ncărcaći,
Ca dă sari apăsaći.
Şî źos să-l trînćască
Şî căcaina să-l lovască.
Şî cum întorc patru boi la capići,
Aşa să să-ntoarcă
Făcăturili,
Mînăturili.
Şî iel rămîńę' curat,
Luminat,
Ca dîla Dumńidzău Sfîntu lăsat.
Şî să nu poată sta,
Să nu poată-mbla,
Pan dă miń vo da.
Şî liac i-an dat,
Cu gura i-an dăscîntat.
Şî io dăscîntătoari,
Şî Domnu Ristos dă fălos.
Şî Dumńidzău sănătaći-i da
Şî Maica Mărie cu iel iera.
Am dăscîntat aşa cu mîna.
Să pun mîna pră iel.

Bănia — Ana Oţu, 67.

99

D'I MÎNĂTURĂ D'-A SPURCATĂ

Cîn d'iscînţ d'i mînătură d'-a spurcată, iar d'iscînţ cu spurcat.
Iartă, sfînt'i pămînt'i,
Că nu t'i-mpung pi t'iń,
Împung mînăturili.
Mînătură cu d'áuul,
Mînătură cu muroań,
Mînătură cu păduroani,
Napoi să napoiaţ,
În codri pustîń să plecaţ,
Undźi săcuri n-o tăia,
N'iś cocoş n-o cînta,

N'iś urmă d'i om nu s-o afla !
Ion să rămînă curat,
Luminat
Ca d'i la moaşă scăldat,
Ca d'i naj boti'zat.

Cu cuţît, cu tamîńi şî apă o răkie şî molidvă, şî ai. Bię. Să udă d'i noauă orĭ. [Cuţitul] îl puń orĭ după uşă orĭ sup pat, îl împlînţ îm-pămînt.

D'i trii orĭ să d'iscîntă.

Pătaş — Ana Băşilă, 78.

100

ACU FAS'EM PRĂ SCRISA

Să să măriće fięćili sau fiśori.

Iai brăşirili dă prîngă iei şî le duś la vrăjîtoare. Şî zvîrli brăşirili pră coş. Aşa dzîś :

Iiu brîuşoru mieu,
Îl zvîrlii pră coş.
Dă pră coş ieşî un cocoş.
Cu ćicu dă fier,
Cu ăripili dă oţăl.
Să nu-dz dźę a sta,
Să nu-dz dźę a şădźa,
Pănă-n lumi-n ţară vii pleca,
Dă scrisa lu cutare vii da.
Să nu-i dźę a şădźa,
Să nu-i dźę a mînca,
Să nu-i dźę a lucra,
Să nu-i dźę a uodźińi,
Să nu-i dźę a durmi,
Pănă la cutare vo vińi.
În vis s-o visădză
Ş-aievea să-l vadă.
Cu ćicu să-l ćocńască,
Cu ăripili să-l pălăpăiască,
La cutare să-l porńască.

Pan dă trii uorĭ asta să faśe aşa.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

101

DĂ DRAGOSTĂ

Faź dă dragostă-n mięri şi cu bosîioc.
Cum traźi albina
La stupină
Dă pră toaći florišęlili,
Dă pră toaći dźelurięlili,
Dă pră toaći rîurięlili,
Cum aliargă,
Cum să zbuśumă,
Cum aduśi,
Dă toaći căsuţăli şî le umpli,
Aşa să s-astrîngă toţ fiśori la cutari
(sau fięţśili la fiśorĭ),
Că cu mięri voi indulśi,
Cu bosîioc voi mirosî
Şî slava Domnului s-o coborî.

Pan dă trii orĭ. Atunś fata sau fiśoru ia puţînă mięri şî-ş unźe źęńili [pleoapele] şî haińili pră iei. Şî pliacă la joc.

[Busuiocul] îl poartă la iei.

[Vrăjitoarea ţine mierea şi busuiocul în mână când descântă.]

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

102

DĂ DRAGOSTĂ

Cum aliargă albina la stupină,
Aşa s-alęrźe cutare după mińe.
Şî cum ie dulśi mięria,
Aşa să fiu dulśi ieu la cutari.
Şî cum nu poaće ńima fără sare,
Aşa să nu poată iel fără mińe.

Acu dzîśe :

S'iń-o fi făcut urîśuńe
C-o mînă,
Io întorc cu doauă.

S'iń-o făcut cu doauă...
Iar, pan-la noauă.
Le luvai,
În mărĭ le lăpădai
Şî pră miṅe, cutare, mă curăţai.

Cu mięri şî cu bosîioc. S-să ungă şî să ungă pră ăla care vrię. Bosîiocu-l puṅe-m pozonarĭ, dacă-i om, şî dacă-i muięre-l puṅe după brîu. [Femeia să se ungă în crucepe faţă].

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

103

Îi fac pră scrisa. Aruncă brîu-n sus pră coş; şî marţ sara şî sîmbătă sara:
N-árunc brîu lu Ana,
Numa arúnc un cocoş
Cu ćicu dă fier,
Cu ăripili dă lemn,
Cu măsîăli dă oţăl;
S-să ducă la soţu lu Ana,
Cu ćicu să-l ćocńască
Cu ăripili să pălăpăiască,
Dîn som să-l pomeńască,
La Ana să-l porńască;
Să nu poată lucra,
Să nu poată mînca,
Pîn-la Ana vo pleca.
Cu ńima să nu zborască,
Pîn cu Ana s-să-ntîńască.
D-o fi dîn sat,
Să vină dăzmăţat,
În vis, să-l visădz
Ş-aięvia să-l văd.
D-o fi legat,
S-să dăzlięźe.
D-o fi dăzlegat,
S-să prolęźe.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

104

PRĂ SCRISA SPURCATĂ

[Se aruncă la fel brîul pe coş, la Anul nou sau marţi şi sîmbătă seara].
Arunc în sus pră coş
Un ńegru cocoş,
Un lag vălác
Ş-un şărpe-ntărîtat,
Cu dracu mestăcat,
La soţu lu Ana mînat,
S-o ia, să nu poată sta.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

105

[La Anul nou fetele ies la miezul nopţii în grădină.]
Prindźe dă gard:
Nu scutur gardu,
Scutur pră dracu,
Să-m aducă soţu mieu,
În vis să-l visădz
Ş-aięvea să-l văd.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

106

Li fac d'i dragostă în mięri.

Cum să-ntoarśi śicoaria şî pozomócu cătră răsărit, cătră sfinţît, aşa să rămînă care s-or împreuna, să fie śinstîţ şî îndulśiţ pîn la sfîrşîtu vieţî. Cum îi mięria îndulśită şî śinstîtă, aşa să fie şî iei plăcuţ şî vădzuţ pan la sfîrşîtu vieţî.

Îm mięri să d'iscîntă, mănîncă în gură şî unu şî altu, o-l unźe.

Pătaş — Ana Băśilă, 78.

107

[DE LEGAT]

Apăi la legat trăbui śară dă stup mort şî cu brăśinariu care-i alúi dă s-o şćers cînd o iubit — să mă ierţ. Aşa fac muierili cînd au trai rău cu oamińi. În dos dăscîntă, în şăle, la foc şî dzîśe :
Nu leg brăśinariu,
Numa leg trupu cutărúia,
Să nu să măi poată duśe ńiś-undźe.
Numa dîla mińe să fie dăzlegat ;
Şî dă fată mare şî dă văduvă
Şî dă muiere cu bărbat, legat.
Noauă noduri le liagă. La tot nodu dzîśe odată [cu mînile la spate].
Ş-fac păcaće. Asta nu-i bun.
[Zice că moare omul dacă nu-i desleagă]. Sînzili să suie-n cap.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

108

[DE DESLEGAT]

Dară dacă să zgodźęşće dă-i omu legat, dă nu poaće să facă cu muierıa ńimic, aia iară-ţ spun.
Atunśa trăbui slobodzîtură (făńină dîla care o faśe-ntîń) şî apă dîla rîu. Slobodzîtura s-o pună-n apă şî să dzîcă aşa :
Cum să sloboadźe făńina dîla [moară,
Aşa să să sloboadă iel.
Şî cum să duśe popa cu mic cu mare
La rîu lui Iordan Boćedzătuoriu [să boćadză apa,
Aşa să rămînă iel curat
Şî dăzlegat.

Bozovici — Aceeaşi.

109

APĂ DĂ VÎNTURI

Dă-i vînturos omu şî să scutură, atunś [face] apă dă vînturĭ. Dzîśe :
Dumńidzău porînśa,
Mílili pleca,
Pră cale, pră cărare.
Pră Ana aflá-n drum mare
Dăsculţă şî dăşćinsă.
Prîn saće cu zănaće,
Toaće uşîli aflá-ncuńaće,
Cuţîćili-ncordaće.
Numa uşa a lui bećag (a lu Ana)
Afla coşu dăstupat,
Fereşćili dăşkisă,
Uşa dăscuńată.
Să luvară,
Pră uşă să băgară,
În vatra focului l-aflară.
Îl frînsără,
Snaga-i luvară,
Pućerea-i luvară
Şî-n zăstrúg o-ncuńară,
Prăstă mărĭ zburară.
Pră Ana o luvară
Dîla vale dă drumu al mare o [lăsară.
Îm plímiţă o-ncuńară,
În gunoi o băgară.
Acoló rămîńę'
Cîntînd,
Văierînd.
N'ima n-o audzá.
Sîmtă Maică Mărie la ia coborá.
O luva sup poala iei,
Supt áripa iei.
Taś, tu Ano,
Nu će cînta,
Nu će văiera,
Că dă milĭ m-oi ruga,

Liacu ţî-l vo da.
Stano, Ileano, Sîndziano,
Cătaţ,
Liacu lu Ana-l daţ,
Dîm pămînt,
Dă sup pămînt,
Dîn iarbă,
Dă supt iarbă,
Dă supt ale livedz vierdz,
Dă supt ale izvoare răś,
Dă supt toaće pietrišęlili,
Dă supt toaće florišęlili,
Dă supt ai munţ cărunţ,
Că io cu tămińe v-oi tămińa,
Cu floare mare v-oi afuma,
Cu bosioc v-oi stropí,
Cu salcă v-oi lăstărí,
Cu mięre v-oi indulśí.
Ana să rămînă
Curată,
Luminată,
Ca staua dă pră śerĭ.
Ca roaua dă pră pămînt.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

110

APA DĂ VÎNTURI

Cîn ći dor oasăli, pišoarili şî mińili. Cîn să udă aia, cu apa-i trięśi.
Vînturĭ miś,
Vînturĭ marĭ,
Vînturĭ mijlośín !
Noauă vînturĭ băća,
Dîn trúpăt trupăia,
Dîn śijmi călca
Şî salca să clăćina,
Că toaći vînturili o băća
Florĭ albi dă pră poćeś !
Cu ață roşîie am dăruit
Şî cu bań am potcovit.
Apa dă pră văi vińa
Şî toată să clăćina
Cînd pră rîu merźa.
Şî Maica Mărie să ruga,
Maica Mărie curăţîtoari,
La toată lumea leac aduśa
Dîn toaći poćišęlili,
Pră roauă,
Pră śață
Şî Milialifíe să vorbia
Şî lîngă salcă şădźa.
Şî Milialifíe să ruga
Şî la toată lumia liac li da.
Şî o plicat źoi dă dźimińață
Şî Foiofía şî Trăndăfira.
Şî ia-n coaći şî-n źenunkĭ şădźa.
Şî ia licuitoari
Şî Domnu Ristos dă fălos să li fie.

La asta trăbui trii firi dă salcă, lăstarĭ dă salcă şî cîta mięri pusă-n apă şî să să ungă şî să bię. Cîn să dogată apa, lăstari să-i ducă la rîu.

Bănia — Ana Oţu, 67.

111

DĂSCÎNC'ICU SPĂLAT

Cumpără oală noauă ş-o duśe la vrăjîtoare. Acoló puńe noauă fięlurĭ dă florĭ. Nu le pućem spuńe pră nume [nu le ştie]. Şî le puńem şî le fięrbem şî, marţ sara sau sîmbătă sara, care vrię să să spięle, caut-un fer dă plug, ăl lat, să puńe cu pišoarili pră iel la rîu şî bećagu să dăzbracă dîn haińe, rămińe gol, şi vrăjîtoaria-i toarnă apa-n cap, pră iel tot, aşa :
Cum spală apa toaće petrišęlili,
Toaće lomurięlili,
Aşa să să spięle Ion
Dă toaće făcăturili,

Dă toaće lăpădăturili,
Dă toaće fărmăcăturili,
Să rămînă luminat,
Zbiśulat,
Ca apa dă curat.
Cum întoarśe fieru tot pămîntul,
Aşa să să-ntoarcă toaće durerili [dîla Ion.
Dăscînćicu-i dîla mińe
Şî liacu dîla Maica Mărie.
Dăscînćicu mieu
Şî liacu dîla Dumńezău.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

112

DZ'I SPĂLAT

Să spală. Dźiscînćic dźi spălat.
Să duśi la rîu cu um fir dźi bosîioc
şî-nćină-n rîu şî spuńi :
—Bună dźimińaţa, rîu dźi roaună.
—Mulţamés-dumitali, dragă cutari.
—Şădz pră scamn dac-ai vińit.
—N-am vińit să şăd pră scamn,
Ńiź dźi aur, ńiź dźi arźint,
Śi-am vińit cu apa tă să mă spielĭ
Pră faţă,
Pră braţă,
Pră źinunkĭ, pră coaći.
Îm faţă să-m puń soarili
Cu zărili,
În okĭ stălili,
În dos luna
Cu zărili.
Să fiu drăgostoasă
La bărbaţ şî la toată lumia.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

113

S'INSTĂLI ĂLI MARI

Îi pun śinstăli ăli marĭ sîmbăta şî marţa pînă-m prîndz. Acoló trăbui noauă turţ dă grîu, noauă fięlurĭ dă florĭ, o lingură noauă, o scafă noauă [de lemn], o aţă cît îi omu dă naltă, o păra îngăurită, mięre, pînză-m patru colţurĭ, dacă ie om trăbui cocoş, şî dacă-i muięre, trăbui găină, lumină dîla prazńic. Atunś după śe să dăscîntă, trii dźile nu ięs-afară omu ăl bećag. Îl unźe cu mięre în faţa obrazului şî umeri. Tot odată şî turţîli vińe unsă cu mięre. A triia zî turţîli să dau la copii să le mînśe, dar să nu vină ńima cu duuan sau muierĭ cu dimistraţii (muierĭ fie-cum), pintru că-i lucru curat. A triia zî omu să spală şî apa śe să spal-o sprijoańe pr-o tranţă curată şî ia tranţa şî ale noauă fięlurĭ dă florĭ şî să duśi la rîu şî le scutură pră rîu şî florili le lapădă pră apă. Atunś-inśępi vrăjîtoaria să dăscînće. Mai năinće să dăscîntă sîmbătă dźimińaţa.
Maică Marie şî mílili alefíi,
Nu şădźaţ,
Nu vă-mbiiaţ,
Numa alergáţ
Şî liacu să i-l daţ ;
Nu-ngăduiţ,
Nu zăbăviţ,
Prăstă toaće dźalurili să porńiţ
Şî s-aduśéţ
Toaće florišęlili,
Toaće lecurięlili,
La Ion să le puńéţ
Şî snaga să i-o aduśéţ.
Cu pita v-oi sătura,
Cu apa v-oi adăpa,
Cu florĭ v-oi kićí,
Cu mięre v-oi indulśi,
Cu bań v-oi plăći.

Să vă dúśeţ
În pustieşag,
Undźe cocoş nu cîntă,
N'iś săcure nu taie.
Acoló să vă fie
S'ina
Şî odźina.
Iară ála să rămînă
Luminat,
Zbiśulat,
Ca dă moaşă scăldat,
Ca dă naşă boćedzat.
Liac, Doamńe, să-i fie.
Pućęria nu-i dîla mińe,
Dîla Maica Mărie.
Dumńizău sfîntu să-i ażućе.
Şî voi, milostî'vńiśilor,
Cu Dumńizău la munće.

Bozovici — Iglíca Bufta, 50.

114

SĂ FAS'EM DĂ MURON'

Fuź muroń,
Fuź strîgoń
Dă pră capu lu Pătru,
Dîn faţa lui,
Dîn virtuća lui,
Că cu tămîńe ć-oi tămîńa,
Cu mătura ć-oi măturá,
Cu cuţîtu ć-oi tăia,
Prau şî pulbăr ć-oi făśa
Şî-n vînt ć-oi sufla,
N'imic dîn ćińe n-oi lăsa.

Asta spun dă trii orĭ. Sara cînd însară, cînd omu nu doarme şî n-are odźină ńiś cîtă, n-are lińişće.

Bozovici — Aceeaşi.

115

Care o fost tare rău, să faśe muroń [după moarte], care o foz vrăjmaş. Hai să-i dăscîntăm.

Îi dăscîntă fără vorbe, atunś cîm pliacă la morţărie. Ia moare dă vardză ş-o cîntărięşće la dosu spinări (puńe la dos cîntariu ş-o cîntărięşće). Nu caută să vadă cît ii, numa faśe kímăta. Ş-atunś moaria aia dă varză o toarnă pră iel în săcriń ş-atunś mai faśe şî áltăśe, o cruśe dă măśiaş şî i-o puńe-n sîn la pięle. Dar altu care-i rău dă tot, ii bać-un cuń in foale.

Îi pośęşće [moroiul pe oameni]. Îl tośęşće sînźili pră gură sau pră nas [pe omul cel pocit de moroiu].

Bozovici — Aceeaşi.

116

[OPRĂVITUL MOROIULUI]

Îl oprăvięşće. Atunśa-i faśe turtă crudă ş-o dă pră feriastă dă pomana murońului ălúia. Al ś-o primit-o să duśe cu ia la rîu ş-o lapădă pră apă şî dzîśe aşa :

Să să ducă ala, cum îl kiamă, [mortu ala,
Undźe vo sta apa, acolo să stai,
Cu noi ńimic să nu măi ai.

Bozovici — Aceeaşi.

117

DĂ BUBĂ

Bubă mică,
Bubă mare,
Nu-nfla,
Nu gînfa,
Nu-mpunźe,
Nu străpunźe ;
Că io-i inźuńinkia [sic],

Rugăśuńe mi-oi făśa,
Maică Mărie ć-o spărźa.
Aşa pănă dă trii ori.

Bozovici — Aceeaşi.

118

ACUMA FĂ DĂ MÎNĂTURĂ!

Mînătură curată,
Mînătură spurcată,
Cu scrisă-mpănată,
S'e viń ca o iapă,
S'e viń rînkezînd,
Ca o scroafă grăoćind,
Pră capu lu cutare picînd?
Că ieu m-oi duśa,
Toaće coasăli li-oi strînźa,
Piśoarili vi li-oi tăia,
Prăstă noauădză-şî noauă dă dźa-
[luri v-oi lăpăda,
În mări ńegre vii aźunźa.
V-oi tăia ośoarili,
V-oi curma vîńili,
V-oi frînźa mîńili.
Căşîţă v-oi făśa
Şî foc le voi da,
Scrum dîn voi oi făśa
Şî lu cutare li-oi da,
Într-o lingură dă apă v-o bia.
(Îi dăscînţ în apă şî-l udz şî bię.)

Bozovici — Aceeaşi.

119

DĂSCÎNTĂ DĂ MORON'

Trăbui ai, prau, tămîńe şî untură. Toaće le mięstăcă în untură. Ş-atunś să duśe după uşa căşî şî dăscîntă c-un cuţît.

Dăscînt lu Pătru dă moroń.
Moroń viu
(ięstă iei dă oamińi-s ca şî morońi),
Moroń mort.
Sărí dracu dă după uşă,
Dă după uşă-n mijloc dă casă,
Dîn mijloc dă casă,
Pră masă,
Dă pră masă-n scafă,
Dîn scafă-n lingură,
Dîn lingură-n ińima lu Pătru.
Carńa-i mînca,
Pućęrea-i săca,
Sînźili-i surbí,
Faţa o-ngălbiní.
Şî plecară noauă moş
Cu noauă coasă.
Noauă fiśorĭ
Cu noauă puşkĭ.
Cu puşkili-i puşcară,
Cu coasîli-i tăiară,
Cu ai ii aíi,
Cu prau îi proíi,
Cu untură unturai,
Cu tămîńe-i tămîńai,
În foale dă capră-i băgai,
Prăstă mări-i aruncai,
Undźi calu nu să călărięşći,
Fata mare cosîţa n-o-mplećęşći.
Acoló vo trăi
Şî vo lăcui.
Pásăria albă,
Coada albă,
Cîntă-n śerĭ,
Cîntă pră sup śerĭ.
Undźe cîntă piatra să dăspică.
Aşa să să dăspiśe
Dźokiturili,
Rămńiturili.
Strîgońi,
Morońi
Să fie
Stîmpăraţ
Ş-aşădzaţ.

Cutare să rămînă
Curat,
Luminat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat.
Sîmtă Maică Mărie,
Liac dîn gura mia să fie.
Dăscînćicu mieu,
Liacu dîla Dumńidzău.
Io puţîn am dăscîntat.
Sîmtă Maică Mărie liac mult m-o [dat.

Unźe cu untura aia la tălpĭ şî la ińimă pr-ăl bećag. Cînd îi bećag rău. Potriveşć că-i dźokiat rău dă moroń.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

120

MIERG LA MUS'IT

Acuma cînd un om să bolnăvieşće, are săcătaće (n-ai pućęre) în mîń şî piśoare, în toaće oasăli, să duśe la o vrăjîtoare ş-o kiamă să muśască, la tată-so, la fraće, la care i-o fi mort, dacă îs întro dzî sau într'o lună făcuţ, dacă-s dzîláćiś sau lunaćiś. Ş-atunś ia un om strin; îl prindźe fraće sau tată. Ş-atunś acoló ia lietcă, la morţărie, o trestie, o lumănare ş-o zămiścă. Atunśa încalică mormîntu şî cu omu ăl strin bolnavu să-mbrăţîşadză şî cu lanţu dîla coş i-inśinźe prăstă mijlóc.

Tu mortule (o spuńe vrăjîtoaria)
Dă astădz înainće
Trestia să-ţ fie fraće,
Cu Ilia nu măi ai ńimic,
Că Ilia fraće ş-o aflat,
Dă ćińe s-o lăpădat.
Ţîie aśí să-ţ fie śina şî odźina,
Iar Ilia să i să ducă toaće durerili
Dîn toaće mădulărili.
Tu atunśa fraće-l vii măi avię
Cîm pămîntu-l vii măi călca,
Cîńipă vii sămăna,
Îm baltă vii puńa,
Îm míliţă vii băća,
Cu piępćińi vii piepćina,
În furcă vii torśa,
Kimęşă dîn ia vii făśa;
Io cred că ńiś atunśa ba.
Rămîń cu Dumńezău,
Io mă duc cu fraćili mieu.

Trestia să-ngroapă-m pămînt, bećagu pliacă acasă, nu măi caută -nnăpoi pînă acasă. Şî d-atunś îş prindźe strinu fraće sau tată pînă la moarće. Îs fradz dă cruśe.

Zămiśca o-mpart iei doi, źumătaće o mănâncă unu, źumătaće altu şî cu lietca faśe groapă-m pămînt şî puńe trestia.

[Letca o întrebuinţează ca un sfredel].

Bozovici — Iglíca Bufta, 50.

121

DĂ POS'ITURĂ

Iar îi dăscîntă dă pośitură:
Noauădză-şî noauă dă pośiturĭ,
Noauădză-şî noauă d-aducăturĭ,
Noauădză-şî noauă dă-ntîńiturĭ,
Să năprăćiră
Şî la cutare veńiră
Ş-o pośiră.
Atunśa Ana plecă pră pămînt
Cîntînd,
Văierînd.
N'ima n-o audzá,
Numa cu Sîmtă Maică Mărie [să-ntîńa:

— Un-će duś, tu Ana?
— Mă duc, Maică-n lumi,
C-o tunat rău-n miń.
Carńa-m mînca,
Pućęrea săca,
Sînźili-n surbí,
Faţa m-o-ngălbiń.
Întoarśi-će-nnăpoi, nu će duśe,
Că ieu liacu ţî l-oi da
Şî durierili şî váiećiśili li-oi luva
Şî la śerĭ oi nălta,
După núvirĭ oi pitula.
Nu să vo măi vedźa,
Nu să vo măi audzî
Pînă viacu ş-aminu vo fi.
Vi fi pośită dă luń, dă marţ, dă miercurĭ, dă źoi, dă vińirĭ, dă sîmbătă, dă dumińică.
Noauădză-şî noauă dă pośiturĭ,
Noauădză-şî noauă d-aducăturĭ,
Iertaţ,
Şî liacu lu Ana-l daţ.
Că io v-oi dăscînta,
Şî cu mięre v-oi indulśi,
Şî pră Ana o zviduí.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

122

DĂ POS'IT

Cîn să ćęmi, cîn fuźi, cîn să smińćęşći la mińći.
Pośitură dă dzîua,
Pośitură dă noapći,
Noauădză-şî noauă dă pośiturĭ.
Nu sta, nu şădźa,
Că cu cuţîtu ć-an tăiat,
Cu săcurea ć-an snopit,
Dîla bićijúg durerili am oprăvit,
Dîla casă la casă.
Şî liac i-an dat
Şî Maică Mărie
Cu iei să fie.
Iar cu cuţîtu şî c-un fir dă mătură în apă. Şî cu cuţîtu la foale şî cu aiu codrului, cu untura porcului.

Bănia — Ana Oţu, 67.

123

UNSURA DĂ NOAPC'E

Dă săre băiatu dîn ţoale şî nu poaće durmí, ş-atunś caută untură dă porc ńegru. Ş-atunśa împréună-n untură ai, sare, tămîńe, prau; ş-atunś dzîśe (dă la o muięre care şćie). Aia dăscîntă în trii sărĭ. Dzîśe mai intîń:

Dăscînt copilului unsura dă noapći.
Stu cală,
Stu bală.
Stu hală,
Stu haloańe,
Stu zmei,
Stu zmăoańe,
Stu draś,
Stu drăcoańe,
Stu víorĭ,
Stu vioroańe,
Stu pădurĭ, păduroańe,
Stu muma păduri,
Stu muma ogaşîlor,
Fuźiţ,
Dúśeţî-vă
Dîn stręşîna căşî,
Dîm pragu uşî,
Dîn prag,
Dă sup prag,
Dîn casă,
Dă sup casă,
Dîm pat,
Dă sup pat,

Dîm masă,
Dă sub masă,
Dîn aşćernut,
Dă supt aşćernut,
Dîn căpătîń,
Dă sup căpătîń.
Carńa nu-i mînca,
Pućęrea nu-i săca,
Sînźili nu-i surbí,
Fața nu i-o-ngălbiń,
Somnu nu-l sminći !
Că io cu limba oi dăscînta.
Cu untură dă porc ńegru ć-oi afuma
Şî cu ai će aíi
Şî cu prau će proíi,
Cu tămîńe ć-oi tămîńá,
În foale dă capră ć-oi băga,
Prăstă mărĭ ć-oi arunca,
Undźe calu nu să călărięşće,
Fata mare cosîța nu-mplećęşće.
Copilu să rămînă curat,
Luminat,
Ca dîla Dumńidzău lăsat.
Iar unźe la tălpĭ şî la ińimă ş-o puńe sup stręşîna căşî, acoló să şćę.

Şopotul-Nou — Păuna Râncu, 50.

124

Sara cîndî nu poț să dormĭ, o copilu mic nu poaće să doarmă, atunś dzîś (cum îl kiamă copilu) :
O avut, Doamńe, Pătru, o avut
Un copil dă domńişor
Cu okĭ lăcrămaț,
Cu ińima sînźe-nkiegat.
Dar iel pră ńima nu vedźa,
Numa surorili lu Lazăr li vedźa
În cîmpu cu florĭ,
Dîn florĭ albiń,
Dîn albiń śară,
Dîn śară lumiń.
Lumińili s-aprindźa,
Raiu să dăşkidźa,
Maica Mărie cu Maica Vińirĭ să rîdźa
Şi dîn gur-aşa-m dzîśa :
S'iń-o spuńe poviasta mia
Z'oi sara dă tri ori,
Vińerĭ sara dădăuórĭ,
L-oi scoaće dîn mă'gubĭ,
Dîn păgubĭ,
Şî l-oi duśe-n rai,
Undźe-s mięsă-ńćinsă,
Făclii aprinsă,
Acoló vo trăi,
Acoló vo lăcuí.
Asta cînd o dzîś dă trii orĭ, atunś adoarme.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

125

DZ'I CRUS'A MARI

Cîn nu doarmi băiatu ăl mic.
Cruśi mică,
Cruśi mari,
Cruśi sfîntă ş-alduită.
Dźin cruśi mică,
Dźin cruśi mari,
Dźin cruśi sfîntă ş-alduită
Să naşć-albină,
Dźin albină mięri,
Dźin mięri śară,
Dźin śară lumănari.
Lumănaria s-aprindźa,
Sfînta Maică Mărie în mîń o luva,
Pră cutari să suia,
Îm biź dźi foc plisńa,
Toći halili li sprînja.
Cutari udźa cu Domnu
Şî cu somnu.
Sfîntă Maică Mărie să-l adoarmă,
Sfîntă Maică Mărie să-l dźişćępći.
Să dzîśi dźi trii orĭ şî dźiscînț

cu cuţîtu şî-l puń la liagăn sau la pat la răstámiţă, undźi doarmi băiatu.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

126

DĂ-N DZ'E SOARE

Cîn će doare capu dă-n dźe soare. C'e doare o pănă-m prîndz, o dup-amńadzădz; nu će doare să će ţînă una. Atunś mă duc cu omu bećag la rîu. Dăscînt cu noauă pietri dă noauă orĭ:

Soare-n dźe soare,
Soare mic,
Soare mare,
Soare alb,
Soare galbin,
Soare ńegru,
Soare vierdźe,
Soare noauădză-şî noauă dă sorĭ;
Soare rumîńesc,
Soare ţîgăńesc,
Soare turśesc,
Soare slovăśesc,
Soare sîrbăsc,
Soare noauădză-şî noauă dă sorĭ,
Soare văśesc,
Soare căiesc,
Soare oiesc,
Soare porśesc,
Soare cîńesc,
Soare mîţăsc,
Soare noauădză-şî noauă dă sorĭ.
Ieş dîn creii capului,
Dîn faţa obrazului,
Dîn toaće înkeieturili,
Dîn toaće mădăurili,
Că io ć-oi dăscînta,
Cu piatră ć-oi aşădza
Şî-n apă ć-oi ńeca.
Şî-n apă će văd
Şî-n apă să fii
În capu lu ălui bećag să nu măi fii.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

127

DĂ MUS'IT

Io am dzăcut un an dă dzîle, şî m-o śećit popĭ, şî m-o făcut slujbe-n bisărică, şî dî prî la apătícărĭ, şî dîla doctur, şî nu m-o trecut pănă o muśit cu mińe-m prag.

Um bît aprins dă śeróń îm mînă ş-o lumină aprinsă [ţine] al bećag. (Io am ţînut). Şî trii iéşkii (răsăriće dîn lemn care săr cîn curmĭ lemnu) pră prag ard cu tămîńe pră ieţle. Şî al bećag şădźe-n źenunkĭ, şî muierea dăscîntă cu săśeră la şăle şî dzîśe:

Cruśe mică,
Cruśe mare,
Cruśe sfîntă şî alduită.
La capiće colţ dă fier
La ińimă colţ dă vier.
Lumină dîn lumină
Lumina s-aprindźa,
Raiu să dăşkidźa,
Domnu Cristos scobora,
Pră scară dă arźint,
Păn la Ana la pămînt,
Îm braţ-o luva,
Cu biśili dă foc pocńa
Hálili le sprînja.
Fuź, hale
Fuź, aloańe,
Fuź, draś,
Fuź, drăcoańe,
Fuź, víuor,
Viuoroańe,
Păduri,

Păduroaṅe
Zmiei,
Zmăoaṅe,
Muma codrului,
Muma ogaşului,
Muma păduri.
Fuźiţ, urîćilor,
Dăsplăćićilor,
Dîla Ana.
Nu-ngînfa,
Nu-nfla,
Că ieu cu săśira ć-oi dăscînta,
Şî ć-oi tăia,
Cu tămîṅe v-oi tămîṅa
Şî-n codri pustîṅ v-oi mîna.
Şî v-oi da cośie dă cărat
Şî lumină dă vedźerat.
Asta îl dzîśe dă trii ori, tot aşa.
Cúştule mult dăscînćicu ăsta prîntu
că ăsta-i dăscînćic mare.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

128

DĂ Z'UNGHIU

Cauţ un fuior dă vară. Şî će duś
după uşă şî dzîś întîṅ :
Scoş plugu,
Arai,
Sămănai,
Încolţîră,
Răsăriră,
Crescură,
S-alęsără.
Io mă duş
Şî le culéş,
Le făcui grămadă.
Iele muśedzîră.
Le scuturai dă sămînţă.
Li-am pus în apă şî li-am topit.
Le scoş din apă şî le spălai.
Le spălai
Şî le uscai.
Le bătui.
După śe le bătui, le piepćenai.
Li-am făcut caier.
Am tors
Şî an-coţît
Ş-am urdzît
Ş-am învălit
Ş-am năvădźit
Şî am ţăsut.
Am tăiat pîndza.
După ś-am tăiat pîndza,
Am fiert-o-m pîrlău.
După ś-am fiert-o,
An scos-o,
An spălat-o,
An croit-o,
An făcut-o kimięşă,
An cusut-o.
Al bećag o luvă
Ş-o imă.
Io o luvai
Ş-o spălai
Pînă să făcu tranţă.
Cum nu să şćie dă tranţa aia,
Aşa să nu să şćie dă źunghiu dîn [oasăli lu Pătru.
Io am dăscîntat
C-un fuior dă vară.
Am dăscîntat
Şî l-an legat,
Prăstă mări l-am aruncat.
Maică Mărie,
Liac dîn gura mię să fie.
Dăscînćicu mieu,
Liacu dîla Dumńidzău.
Io puţîn am dăscîntat,
Sîmtă Maică Mărie
Liac mult m-o dat.
Aţa dă źunghiu o puń pră după
guşă şî pră după mînă, undźe-l
doare. Şî pănă dăscîntă faśe aţa.

Ș-atuns faše aşa roată cu aţa îm palmă şî atuns puńe pr-al bećag să lingă sare dă pră palmă; dă trii orĭ întoarśi roata şî linźe sare.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

129

DĂ-NTORS

Cîn trăieşće omu rău cu muieria, atunśa să dzîše un dăscînćec să săntoarcă: dă-ntors.
S'ińe o făcut cu una,
Întorc cu doauă;
S'ińe o făcut cu doauă..., etc.
S'ińe o făcut cu opt,
Întorc cu noauă.
Noauă cară dă-ncărcaće,
Cu craśi găzîće,
Cu parĭ bătuće,
Dă urîśuń,
Dă năprăćiturĭ,
S-să ducă
Pră cale,
Pră cărare,
Pră drumu al mare.
S-să facă văndălác.
S-apuše pră socác.
S-să facă musculiţă,
S-apuše pră ulíţă.
Ale răle
Să să spiele,
Ale buńe
Să s-aduńe.
Cun s-adună lumea la foc şî la apă,
Aşa s-s-aduńe ale buńe.
Că io-i dăscînta,
Cu tămîń-oi tămîńá,
Cu sare oi săra,
Cu fuńiźină oi fuźiná,
Cu piparc-oi pipărca,
Codri pustîń oi mîna
S'ińe o făcut cu noauă,
Întorc cu noauădză-şî noauă.
Iar śiń-o făcut cu suróc,
Întorc năpoi cu foc,
S'iń-o făcut cu noauă,
Întorc cu mîńili cu amîndoauă.
A' mătură măturătoare
Casa Ańi apărătoare!
Cun să astrînźe gunoiu-n casă,
Aşa să s-astrîngă
Urîśuńili,
Năprăćiturili.
Cum nu poaće să facă popa boćedz [făr bosioc,
Aşa să nu poată sta la Ana
Cum nu stă luna şî soarili,
Aşa să nu şćę urîśuńili.
— Bună dźimińaţa, cîrćiţă [mare, doamnă mare.
— Mulţămez-dumitale, Ano, [d-aor şî d-arźint.
— Şădz pră scamn d-aor ş-d-ar- [źint!
— N-am veńí-să şăd,
Num-am veńí-să mă spelĭ
Şî să mă curiţ.
Cun curiţ curţîli tăli dzîua şî [noapća,
Aşa să mă curiţ pră mińe dă toaće [urîśuńili.
Că pră cap,
Pier dă drac;
Pră mîń,
Pier dă cîń;
Pră ţîţă,
Pier dă mîţă;
Pră dos,
Pier dă urs;
Pră trup,
Pier dă lup;
Pră piśoare,
Pier dă śoară;

Pră tălpĭ,
Pier dă şărpĭ.
Pră gură muţîia,
Pră okĭ orbia.
Ana să fie curată,
Luminată,
Dîla Dumńidzău lăsată,
Dîn tată născută,
Dîn mamă făcută,
Dîn naşă boćedzată.
Ca auru dă curată.

Asta-l dzîśe dă tri orĭ. Puńe-n apă sare, piparcă, tămîńe, fuńizină, şî dăscîntă c-un fir dîn mătură. Ş-faśe cruśe, să udă şî bię şî aialaltă. S'e mai rămîńe o lapădă întră drumurĭ, un-să dăspart drumurili.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

130

DĂ IZDATU

Fuź, izdaći, nu sta,
Nu şădźa,
Că pră sup pămînt ai vińit,
Pră sup pămînt ć-am mînat
Şî cu cuţîtu ća-n tăiat
Şî-n mărĭ ć-am mînat
Şî cu pišoru ć-an călcat
Şî cu vîntu ć-am mînat,
Dîla casă
La casă.
Şî ăn lumi ć-am mînat
Şî-n noauă otară oprăvíći.
Şî undźi afli pră dom-so la masă
Şî źos să-l trînćeşć.
Şî iel udźí curat,
Luminat,
Dîla Maică Mărie lăsat.
Şî Dumńidzău liac i-o dat.

Cînd îl doar la ińimă şî să înf ă la foali, asta-i izdat.

În apă dăscîntă, cu cuţîtu. Ş-acoló puńi cîta tămîńi. Ş-atunśa-i dă cîta să bię şî pră urmă-l udă, pră care-i bećag.

Bănia — Ana Oţu, 67.

131

D-APUCAT

Dă durięrea pięptului, dă tusă.
Şasă dzîle-n săptămînă rugătoari
Şî io dăscîntătoari.
Ş-amin, amin, dăscînćicu lu Dum-
[ńidzău.
Ş-o plecat tántoru cu tăntoroańa
Ş-apucatu cu apucătoańa
Dîla casă la casă.
Undźi află uşa-ncuńată
Şî feriasta astupată
Şî sărí-m prag.
Şî dîm prag sărí-m masă
Ş-aflară pră cutari cari-i bićag
[îm pat
Şî-l îndźisară şî-l apăsară
Şî numa cu suflitu-n oasă-l lăsară.
Şî vińiră la Ana dăscîntătoari
Cu cosîţăli pră spinari
Şî cu piępćińi dă lînă-ntr-o mînă
Şî cu foc şî cu tamîńe
Şî cu ieşkii răsărići.
Cîn vo mai înverdzî lemnu
Şî bińi să vo kićí,
Ş-atunś şî ńiś atuńś.
Şî nu fuźi cum fuźi.
Păru dîn şćim
Şî cîlţî dîn stupă
Şî liac să-i fii.
Şî Iană, Iană!
S'i ieş-modorîtă
Dă pră văi veńită?

Că cu toaći dzîlili m-an rugat
Şî liac i-an dat.
Că io an dăscîntat,
Toaći durerili li-am mînat
Dîm pięb [1]), dîn şăli.
Şî liac i-o dat
Dîn toaći dzîlili...
[Nu ştie cum se termină].

Îm vińi să casc, c-aşa cîn dăscînt îm vińi să casc.

Cu pępćińili dă lînă şî cu foc şî cu trii ieşkii şî cu tamîńe şî cu codzîli pră spinari cari dăscîntă.

Bănia — Aceeaşi.

132

[PENTRU MANA VACII]

S'ińo luvat mana dîla vacă
Năpoi să să-ntoarcă.
Să nu-i vină a sta,
Să nu-i vină a şădźa,
Pană lapćili năpoi îl vo mîna la [vacă.

Şî aśí trăbuie o salcă dă undźe baće pr-apă. Şî lapćili să fiarbă în cîta oală la foc, gazda ala care-i cu vaca. Şî atunśa dzîśe. Cu salca baće lapćili :

Nu bat lapćili,
Numa bat fărmăcătoaria
Care o luvat mana.
Vaca să rămînă curată
Ca dîla Dumńidzău lăsată.

Lapćili să-l ia şî să-l lapidźi pră apă şî să dzîcă :

Cum vin izvoarili dîla Dumńidzău
Aşa să vină mana la vaca mię.

Şî salca o lapădă iar cu apa. Ş-atunś dăscîntă dă dźidźokiu :

Fuź strîgă
Şî strîgoańe
Şî muroń
Şî muroańe.
S'ińć-o dźiokiat,
O crăpat.
Şî śińio rămńit,
O plesńit.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

133

D'I BRÎNCĂ

Cîn să-nflă capu.
Bubă albă,
Bubă roşîie,
Bubă viorintă,
Bubă mohorîtă,
În noauă kipurĭ,
În noauă falurĭ,
Lătăńeşt',
Frănţuzăşt',
Ungurieşt',
Să nu coś,
Să nu răscoś,
S'i napoi să-ntorś,
Să rămînă curat,
Luminat,
Ca d'i moaşă scăldat,
D'i naş bot'izat.

Şî-n unsoari şî-n fie-śe d'iscînţ. Să unźi iar cu tamîńi.

Pătaş — Ana Băşilă, 78.

134

D'I MOART'I

Cînd căzńeşt'i şî nu să duśi.
Înźer, înźerielu mieu,
Roagă-t'e la Dumńidzău

[1]) Piept.

Pintru sufliţălu mieu!
D'in dzî-n dzî,
D'in noapt'i-n noapt'i,
Păn la śasu al d'i moart'i.
C-o plecat pr-o pot'eśá,
Ş-o rupt o floriśa.
D'in floari să făcu albină.
D'in albină să făcu lumină.
Lumina s-aprinsă,
Raiu să d'işkisă
Şî Maică Marie sosá.
D'i iera d'i cale,
D'i plecare,
D'i mîn-o luva
Pîn la poartă cu ia nu sta.
Poarta i-o d'işkid'a,
M-potrocól o scriá,
Scamn d'-od'ină-i da,
La od'ină rămîńa.

Pătaş — Aceeaşi.

BCU Cluj / Central University Library

135

NUMĂRĂTURA MARE

Cînd îi omu bolnav, će duś lîngă iel la pat, će puń pră ženunkĭ, aprindz o lumănare dîla prazńic ş-atunś înśepĭ să dzîś:
O plecat un om mare
La o pădure mare,
C-o săcure mare
Să fac-o bisărică mare
Cu noauă uş,
Cu noauă fereşć,
Cu noauă altăriele.
Toţ oamińi care lucra
Dă Maică Mărie să ruga.
Maică Mărie nu-i asculta;
Năcăjîtă mare iera,
Că-n dăpărtare pleca,
Fiul scump a iei căuta,
La Maica Miercurĭ azunźa.
— Maică Miercurĭ,
N-ai văzut copilu mieu?
— O, Maică Priacurată,
Dacă l-oi fi văzut,
Nu l-an cunoscut.
Iar pleca văicărînd,
La Maica Vińerĭ azungînd,
— Maică Vińerĭ, n-ai vădzut
Copilu mieu al scump?
— O, Maică Priacurată,
Dacă l-am vădzut,
Nu l-an cunoscut.
Iar plecă văicărînd
Prîn cuţiće ascuţiće,
Prîn topoară-mbărburaće,
Prîn sîmśele sîmśelaće.
Iar plecă drum dăparće,
Azunsă la Maica Dumińică.
— Maică Dumińică,
N-ai vădzut scumpul meu copil?
— O, Priacurată Maică,
L-an văzut
Întră doi tîlharĭ,
Bătut şî kinuit,
Cu trestie bătut;
Cuńe-m palme bătînd
Şî faţa lui scumpă şkipiind
Şî cunună dă spiń pră cap punînd.
S'ińe vo şći povasta mia
Şî nu vo spuń-o,
Dă trii orĭ pră an,
Sau dă doauă orĭ în lună,
Sau odată-n săptămînă,
Vai de sufletul alui om.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

136

O fost on moş, bătrîn. Tata lu mama. Ala ńe spuńa poveşć în toată sara. Şî cînd kínuie omu şî nu poaće să moară, [a zis] să-i spuńem numărătura mare.

Ai o săśiră-n mînă ş-o lumină-n
aialaltă :
Bisericuţă mică,
Bisericuţă mare,
Cu noauă altare,
Cu noauă altărięle.
Dară-n ia
S'ińe-m şădźa ?
Maică Prięśesta şădźa,
Îm patru cornurĭ dă pămînće să
[uita,
Pră toţ fiu-să dă maică-să-i găsa,
Numa fiu-so nu-l găsa.
Pleca pră cale,
Pră cărare,
Pră drumu-al mare,
Să-ntîńa cu Ion Sîmćon în cale.
— Buna cale, Ioańe Sîmćoańe,
Naşu lu Dumńidzău,
N-aţ vădzut fiul meu ?
— Maică Prięśistă,
Şî dăcă l-am vădzut,
Nu l-an cunoscut.
— Ii liesńi d-a cunoaşće :
Obrăźoru lui,
Buldzu caşului :
Okişori lui,
Mura codrului ;
Sprînśęńili lui,
Pana corbului ;
Kimieşoara lui,
Faţa źolźului ;
Puşkiśoară,
Dúdźitu dă vară ;
Săbioara lui,
Fulźiru dă sară ;
Căluşălu lui,
N'egru pinćińor.
— Ba l-am vădzut,
Nu mi s-o-mpărut,
La poarta lu Pilat,
Răstîgńit pră crući dă brad.
Doi răzbunţ sta
Cu jórdzîli-l lovia,
Pelíţa pica,
Domnu-l alduia
Şî grîu să făśa.
Cu súliţa prîn coastă-l suliţá
Şî sînźili-l tośa
Şî Domnu-l alduia
Şî vin să făśa.
Numa-ntoarśi-će năpoi
Şî lasă ţoale înźereşć
Şî ia ńęgre călugăreşć
Şî će du la rîu lu Iordan
Şî će spală pră faţă,
Pră braţă,
Pră dalbă pelíţă
Şî će uită sus la răsărit :
Ii vedźa codri-nfrundzînd
Şî cîmpi-nverdzînd.
Năpoi să-ntorśa
Şî lăsa ţoale înźereşć
Şî luva ńęgre călugăreşć
Şî să duśa la rîu lu Iordan
Şî să spăla
Pră faţă,
Pră braţă,
Pră dalbă pelíţă
Şî uita sus la răsărit :
Vedźa cîmpi înverdzînd
Şî codri-nfrundzînd,
Păsărĭ cîntînd,
Pră Domnu śeriului ş-a pămîn-
[tului veńind.
Iśe :
— S'e ć-ai dat, Doamńe, la cîń
[dă ć-o robit ?
— Nu m-am dat prîntu mama,
[prîntu tata,
Numa prîntu lumea prîntu toată.
Pănă acú n-o plîns muma după
[copil,
N'is copilu după mumă,

N'iś vacă după viţăl,
N'iś viţălu după vacă,
N'iś oaia după miel,
N'iś mielu după oaie.
S'iń-o murit, nu s-o cumińecat;
S'ińe s-o-mpreunat, nu s-o cununat;
S'ińe s-o născut, nu s-o boćedzat.
Dar d-aiś năinće vo plînźe muma [după copil,
Copilu după mumă;
Vaca după viţăl,
Viţălu după vacă;
Oaia după miel,
Mielu după oaie;
Ş-aşa toaće bobitoaćili.
Şî śińe vo muri, să vo cumińeca,
Şî śińe să vo-mpreuna, să vo [cununá,
S'ińe să va naşće, să va boćidza.
Atunś dzîśe Sîmtă Maică Mărie:
S'ińe nu vo spuńe poviasta mia
În dzî odată,
O-n săptămîn-odată,
O-n lun-odată,
O-n an odată,
L-oi luva dă mîna stîngă
Şî l-oi duśe pră culmea strîmbă,
În iad, undźe să bat şărpi berbeśíu
Şî să taie forfeśíu;
Şopîrlili,
Ca bîrńili
Şî broaşt'ili,
Ca vaśili.
Acolo vo trăi,
Acolo vo lăcuí
Pănă-i viacu ş-amínu vo fi.
Şî śińi vo avię poviasta mia
Şî vo spuń-o
În dzî odată,
O-n săptămîn-odată,
O-n lun-odată,
O-n an odată
L-oi luva dă mîna driaptă
Şî l-oi duśe pră calia driaptă
În rai, undźe-s mięsă-ńcinsă,
Făclii aprinsă.
Acoló vo trăi
Ş-acoló vo lăcuí
Pănă-i viacu ş-amínu vo fi.
Viedz, io dacă şćiu că kínuie omu şî nu mă duc, am păcat. Cîn sminćesc la asta, atunś şćiu că moare omu şî cîn nu sminćesc, nu moare.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

137

NUMĂRĂTURA MARI

O plicat un om mari
La o păduri mari
Să taii un lemn mari,
Să fac-o bisărică mari,
Cu noauă-uş,
Cu noauă uşîţă,
Cu noauă firieşć,
Cu noauă firistuikĭ,
Cu noauă scamńi,
Cu noauă scămńęli,
Cu noauă-altari,
Cu noauă-altărięli.
Pră scam-mic, scamn mari
S'ińi-n şădźa?
Maica Prięśistă
Şî śića
Carći mică,
Carći mari,
Carći dragă,
Cît o ari.
Pră toţ drazi iei fii afia,
Numa pră drag fiul ei,
C'eriului ş-a pămîntului,
Nu-l afla.
Şî plică Maica Prięśistă

Tînguindu-să,
Amărîndu-să,
Dźi cosîţă dźisplićindu-să,
Prîm pietri colţuraći,
Prîn săcurĭ bărburaći,
Prîn cuţîći ascuţîći,
Prîn acoańi-mpungătoari,
Pan aźunźa sînźili
La-mfăşurătoari;
Ş-aźunźa la Toma Postul.
Toma Postul îmbia
Să şadă pră scam-mic, scam-mari,
Scamn galbin dź-aur şî dź-arźint.

— Ooo, Toma Postul, n-am vińit să şăd pră scam-mic, scam-mari, scam-galbin dź-aur şî dź-arźint. Am vińit să ći-ntrăb: Ai vădzut pră drag fiul meu, tuturor ćeriului ş-a pămîntului?

— Ba, Maică Prięśistă, nu l-am vădzut; şî dacă l-oi fi vădzut nu l-oi fi cunoscut.

— Că-i lesńi dź-a cunoaşći:
La braţă,
Iarbă criaţă.
La brîu lui,
Ii foiofiu,
În doi umiriei,
Z-doi lućifirei,
Îm faţă-i soarele
Şî-n dos ii luna.

— Ba, Maica Prięśistă, nu l-am vădzut. Du-ći la naşu Ion, Sfint-Iion. Iel măi dźiloc l-o fi vădzut. Iar plică Maica Prięśistă,
Tînguindu-să,
Amărîndu-să,
Dźi cosîţă dźisplićindu-să,
Prîm pietri colţuraći,
Prîn săcurĭ bărburaći,
Prîn cuţîći ascuţîći,
Prîn acoańi-mpungătoari,
Pan aźunźa sînźili la-nfăşurătoari.

Ş-aźunźa la naşu Ion, Sfint-Iion. Naşu Ion, Sfint-Iion, o-mbia să şadă pră scam-mic, scamn-mari, scamn galbin dź-aur şî dź-arzint.

— Ooo, naşu Ioańi, Sfint-Iioańi, n-am vińit să şăd pră scam-mic, scam-mari, scam-galbin, dź-aur şî dź-arźint. Am vińit să ći-ntrăb: Ai vădzut pră drag fiul meu tuturor ćeriului ş-a pămîntului?

— Ba, Maica Prięśistă, nu l-am vădzut; şî dacă l-oi fi vădzut, nu l-am cunoscut.

— Că-i lesńi dź-a cunoaşći:
La braţă,
Iarbă criaţă.
Vismîntu lui viorint,
Încins prăstă pămînt.
Murgu lui sună dźi vară,
Puşkiţa lui sună dźi toamnă.
În doi umiriei,
Doi luśifiriei.
În faţă-i soarili
Şî-n dos ii luna.

— Ba, Maica Prięśista, l-am vădzut la rău loc; îl kinuia cîńi şî păgîńi dźi Jîdovĭ pră cruśi dźi brad; în mîń şî-m piśoari ii băća băskíi dźi fier cu maili dźi oţăl. Numa du-ći la rîu dźi roauă a lu Iordan să ći spelĭ pră faţă, pră braţă, pră alba pilíţă, să laş smoala pietrilor, să ći şćerź cu năramă frumoasă, să laş haińi-nźireşć, să iai ńegri călugăreşć şî să ći sui în vîru Sfićagului şî să cauţ asupra munţîlor. Vii vidźa munţî-nfrundzînd şî izvoară izvorînd şî pră ćel dom-mare aćingîndu-să sau dźi ćerĭ sau dźi pămînt. Maica Prięśistă iar plica,

Tînguindu-să,
Amărîndu-să,
Dźi cosîţă dźisplićindu-să.

Pan aźunźa la rîu dźi roauă lui Iordan şî să spăla pră faţă, pră braţă, pră alba pilíţă; lăsa smoala pietrilor, să şćirźa cu năramă frumoasă, lăsa haińi-nźireşć, luva ńęgri călugăreşć şî să suia-m vîru Sfićágului şî căuta asupra munţîlor şî vidźa

Munţî-nfrundzînd
Şî izvoară izvorînd

şî pră ćel dom-mari aćingîndu-să sau dźi śerĭ sau dźi pămînt.

— Ooo, drag fiul mieu, ćeriului ş-a pămîntului, śe ć-ai dat la cîń şî la păgîń să ći kinuie pră cruśi noauă dźi brad? În mîń şî-m piśoari să-ţ bată băskíi dźi fier cu maili dźi oţăl?

— Ooo taś, maica mia,
Nu dźîś-aşa,
Că cu cît vorbieşć,
Cu atîta păcătuieşć.
Nu ma-m dat pintru miń
Sau pintru ćiń
Sau pintru maică
Sau pintru taică.

M-an dat pintru lumi, pintru toată; pintru orb şî pintru şkiop, pintru mut şî pintru surd. Pan n-a da-mă ieu la cîń şî la păgîń să mă kinuie pră cruśi noauă dźi brad, în mîń şî-n piśoari să-m bată băskíi dźi fier cu maili dź-oţăl,
Oaia nu ş-o lins mielu,
N'iź vaca viţălu.
S'iń s-o-mprionat,
Nu s-o cununat,
S'iń-o născut,
Nu s-o boćidzat;
S'iń-o murit,
Nu s-o cumińicat.
Iar dź-acú năińći
Oaia-j vo linźi mielu
Şî vaca viţălu;
S'iń să vo-mpriona
Să vo cununa;
S'iń vo naşći,
Să vo boćidza.
S'iń vo muri,
Să vo cumińica.

S'iń vo şći povasta asta şî nu vo dźiś-o

În săptămîn-odată,
Ori-n lun-odată,
Ori-n an odată

îl vo luva Dumńizău dźi mîna driaptă, îl vo duśi pră drumul[1]) driept pan la poala raiului şî numa-i vo arăta poala raiului.

Şî-l vo luva Dumńizău dźi mîna stîngă şî-l vo dući[1]) pră drumurĭ strîmbi şî strîmći pan la iad. Ş-acoló vo locui în vięś. Iar cari vo şći povasta asta şî vo dźiś-o

În dźî odată,
În săptămîn-odată,
Ori-n lun-odată,
Orĭ şî-n an odată,

îl vo luva Dumńizău dźi mîna stîngă şî-l vo dući[1]) pră drumurĭ strîmbi pan la iad şî numa-i vo arăta iadu. Şî-l vo proluva Dumńizău dźi mîna driaptă şî-l vo duśi pră drumurĭ driepţ pan la poala raiului ş-acoló vo locui în vięć în vięćilor[1]). Amin.

Când ii bićag dźi moari, aprindz o lumină şî i-o spuń.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

---

[1]) Imită pronunţarea literară.

138

[CUM SE APĂRĂ DE DEOCHIU]

Ca să nu-l dźioaki, puńe mîna la trup la ia şî faś-aşa :
Cum nu să dźioaki trupu, aşa să nu să dźioaki iel [copilul].

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

139

Şî cînd îi dăscîntă, dă sîmće că-i dźiokiat, atunśa-l linźe pră frunće :

Cum linźe vaca viţălu
Şî oaia mielu dă mlaś,
Aşa ling io pră iel dă dźidźokiu.

Bozovici — Aceeaşi.

140

Udă cu pişăţî băiatului pră śińe o viędźe că l-o dźokiat. Şî cînd îl boćadză, îl puńe pră pragu uşî şî puńe curu pră iel, moaşa. [Zice] :

Cîn s-o mai dźokiá curu,
Atunś să să dźoakie băiatu.
Atunś şî ńiś atunś.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

141

Dăcă dzaśi dă friguri, să vină o muięri cari-i fuźită după bărbat dîla părinţ. Atunśa să ia găliata cu bosîioc cu apă şî să miargă la al bićág [şi să-l ude pe cel bolnav.] Să fie astrucat, ca să nu vadă śini-l udă. Şî dzîśi :

Cum io l-am udat cu apă,
Şî frigura l-o lăsat
Şî io acas am plicat [1]).

Bănia — Ana Oţu, 67.

142

[CUM SE OPREŞTE PLOAIA]

Aud că Ţîgańi fac aia, care fac la cărămidă. Cîn s-apucă dă cără-

[1]) Frigurile se mai vindecă şi aşa că un necunoscut este rugat să dea o palmă bolnavului.

midă, atunś prind o broască ş-o bagă-n cărămidă. Acoló stă. Nú-şćú, o pun la coş, undź-o pun cărămida aia.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

143

Ieştă ńeşće buiedz pră cîmp, ca omu şî băle şî măi intuńecaće şî ńegre dă tot, cum i omu. Iele-s numa-mpupiće. Şî le ia muieria o omu şî le puńe una d-o parće şî una d-áialaltă parće sub brîu. Şî le sorośeşće : Dîcă i-i mai drag dă alta, să-nfloară care-o sorośit-o, şî dacă i-i mai drag dă ia, să-nfloară iară care-o sorośit-o.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

144

La Sîmźordz, fac în sara íspră Sîmźordz, ca să nu ia mana dîla vaś, dîla oi, să nu ia lapćili. Faśe unsură îm prag cu ai, cu prau. Dăscîntă cu o săcure şî dzîśe că :

Fărmăcătoare,
Vrăjîtoare
Să nu ia mana dîla marva mie.
Fărmăcătoare dă pră śerĭ,
Fărmăcătoare dă pră mărĭ,
Fuźiţ dîla marva mie,
Că ieu cu ai v-aíi,
Cu prau vă proíi,
Cu untură vă unturai,
Cu tămîńe vă tămîńai.
Să vă dušiţ
În codri pustîń,
La marva mie să nu viń.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

145

RĂSCU'CĂIE MARVA

Atunśa puńe un fir dă salcă la găliată ; ş-un lioşćan puńe la găliată. Faśe un colac şî puńe colacu pră găliată şî mulźi vićili, oili, prîn colac. Şî la a dîla urmă puńe doauă gloaće miś, un copil ş-o fată, unu d-o parće unu dă alta. Şî copilu dzîśe : cucu, şî fata : răscucu. Dzîc şî dă trii orĭ. Ş-atunśa trag dă colac şî rup colacu. Cîta puńe-n saria oilor şî ălalalt îl mănîncă. Aşa-i obliśeriu, cînd o docîntat cucu, să răscućăie marva. Dacă nu le răscucăie şî fată după śe o cîntat cucu, atunś pierd lapćili.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

146

La vaś. Mierźe doi copii la vacă. Au un colac. Unu şădźe d-o parte, unu dă alta la vacă. Ţîn cu mîńili dă colac sub vacă. Dzîśe unu : cucu,

altu : răscúcu, dă trii orĭ. Ș-atunś trag şî rup colacu-n doauă. Unu rămîńe cu cît o apucat cu mîńili ; şî unu şî altu. Îl mănîncă [colacul] cu lapće dîla vacă. Aşa-i daćina că cînd fată-n vrięmia cînd cîntă cucu, audźe cucu şî trăbă răscucăit, că să aibă lapće vaca, să nu stărpască, să aibă mană.

Șopotul-Nou — Ilie Bălaure, 83.

147

[PENTRU A CÂȘTIGA UN PROCES]

Ieu fac şî cu curat şî cu spurcat. Îi strîg pi numi : Golgóta, Gavril, Mat'ímot'éi, ăi d'im baltă. Sâmbăta şi marţa.

Cînd ieş-kemat, ai cu śińi o źud'icată [atunci chemi pe cei necuraţi]. Spuń că îi plăt'eşt' pi ućigă-i.

[Mergi sîmbătă sau marţi seara la râu]. Strîź :

Golgota, Gavril, Mat'imot'éi,
Ăi doauădză-şî pátru d'i d'áulĭ,
D'i grabă să grăbiţ,
La mińi să ieşîţ,
Cu bińi, cu bucurie să-m fiţ (aźutorĭ) !
Că v-oi plăt'i, v-oi dărui,
Cu plată mari viţ fi,
Că v-oi da şî cap pintru capu mieu,
Numa aźutorĭ să-m daţ,
D'ila źud'icată să mă scăpaţ.

Atunś iai pietrili d'im vad. [Mergi la vad]. Capu năpoi să nu-l întorś, ńiś cruśi să nu faś. Iau noauă pietri d'ila baltă, d'ila vad, d'ila iei, şî apă.

După ś-aduś pietrili acasă la vátră, t'i-ncaliś şî dzîś :

Pi pivă mă-ncălicai,
Pi toţ vă strîgai,
Aźutorĭ să-m daţ.
Că io v-am plăt'it
Şî v-am dăruit.

Li puń sup pat. Merź mîńe und'i ieş-kiemat cu ália. Li iai în śéva, într-o olcuţă. Cu apa t'i spelĭ şi pietrili li iai îm pozonarĭ. Acoló cîn tuń inluntru [la proces], li lapidz, să nu t'i vadă ńima.

Pătaş — Ana Băśilă, 78.

148

[CÂND SE ZIDEȘTE O CASĂ]

Puńi la colţ, [la o casă nouă la temelie], un sfănţî'c, o para d-ăli albi, um paár [cu puţină apă]. Îl zîdźęśći. Și : ăli răli să să spęli și ăli buńi să s-aduńi la casa mię. Așa dzîși.

Bănia — Ana Oţu, 67.

149

Puńe um pui, maistoru, și-l zîdźęśći acoló, pintru că să fii dźiscumpărată casa. C-așa o fost la-i bătrîń, așa o fost pomińirea. Îi vorba așa că, cînd îi gata casa dźi să să baźi-n casă, atuńś moari unu. Așa o dzîs ăi bătrîń. Dź-aia puńi puiu, ca să nu moară omu, să moară puiu ala.

Rudăria. — Mihai Dobreń, 80.

150

DO'DOLI

Lăięţăli să fac dódolĭ. Să-mbracă-m boj. Ș-atuńś pliacă prîn sat cîntînd și ies muierili și le udă cu apă. Cîntarea lor i-așa :

Rugă, păpărugă,
Ia iej dă ńe udă
C-o găliată d-apă
Prăstă lumia toată.
Pămîntu să să moaie,
Umiedzală să vină.
Ploaia iar să vină,
Dă copii să-i fie milă.
Copiii-s fără păcat,
Pămîntu-nsătat.

Întoarśe-ţ, Doamńe, mila ta
Și nu ńe lăpăda :
Marva-nsătată,
Viţa ńeudată.
Și moșîia uscată.
Doamńe, să vină, să vină
Ploaie lină,
Să ńe vină apă dăstulă.
Rugă, păpărugă,
Mila ta, Doamńe, ńe udă.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

151

Să-mbracă, să fac duóldore cu buoj, cu florĭ, nu le mai cunoșć śińe-ś, fięće curaće, școlăriță, și cîntă :

Ploaie, Doamńe, ploaie,
Undźe-i valia sacă,
Să să umple d-apă.
S'ęrńe cu śurielu,
Toarnă cu śubăru.

Rudă, rudă,
Vină dă ńe udă
Cu găliată plină,
Udă prîn grădźină.

Dar să bagă şî prîn căş şî udă casń iśi. Şî cu śiṅe să-ntîńesc pră drum, tot udă. Le dă tot natu cît poaće, cîć-un leu.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

DEMONI, FIINŢE FANTASTICE

152

MUMA PĂDURI

Tata lu mama, iel o fost noapća la oi sîngur într-o pădure şî iel o adurmit. Cînd iel să pomeńęśće viędźe că şădźe o hală la foc. Dară dźiśe moşu :

— Dar tu noapća? Ia o dzîs :

— Şî io noapća, toată noapća. Iśe :

— Ai avut mare năroc c-ai avut ai la ćiṅe. Atunś şî rupe a mînca ai din pozănarĭ. Ş-atunśa ş-ia pră uşă afară şî să duśi.

Muma păduri [a fost], d-aia o dzîs ia : Şî io noapća, toată noapća.

Şopotul-Nou— Păuna Rîncu, 50

BCU Cluj / Central University Library Cluj

153

Şî fraćilĭ lui iar, d-acoló s-o momit hala la iel. S-o făcut muięre ş-o veńit la iel noapća. Şî iel atîta o slăbit dă n-o putut să păşască pră lume. Acú-ntr-o sară ia iar viṅe la iel. Numa n-o doażuns la iel, c-o văzdut-o lupi ş-o curs lupi după ia. Ia n-o mai putut să piară, că lupu n-o mai clipit dîn okĭ. Şî ia strîgă la iel, la om :

— Marcooo, Marcoo, curĭ, că mă mănîncă lupi, curĭ că mă mănîncă lupi, nu mă lăsa, Marco !

Atunśa iel nu i-o răspuns, ńis n-o curs. Ş-atunś o mîncat-o lupi. O scăpat omu dă ia. Smăoaṅa s-o momit la om.

Şopotul-Nou — Aceeaşi.

154

Muma păduri spămîntă copiii. Îmblă noapća.

Bănia — Ana Oţu, 67.

155

O spus un om că o fost la păduri cu ortaśi. O fost la porś. Ş-o viṅit la medzî nopţî muma păduri ş-o-mbrăţîşat uşa, la colibă. Atunś iel s-o sculat ş-o luvat săcurea ş-o vrut să dźe-n muma păduri. Şî muma pă-

duri nu fuźa. Iel odat-o dat cu pieptu-n uşă şî cădźa uşa cu iel prăstă muma păduri. Atunśa iel dzîśa :

— La śi-ai vińit tu aiśa la noi? Ai ghindźit că ńi ćęmim dźi ćińi?

Şî muma păduri atunś să scula şî plica mîrăind. Ş-atunśa iel cîn s-o băgat înuntru dzîsă cătră ortaś :

— Ooo, dăr taari fu muma păduri. Asta trăbi să ńi fac-un rău pan la dzî noauă, că o suduii şî ia plică mîrăind. Ş-atunś dźimińaţa cîn s-o sculat, fiecari s-o dus la cośińili lor să sloboadă porśi afară. Şî cîn să dusă moşu la cośina lui, află' o scroafă năroită-n sînźi. Şî moşu dzîsă :

— Adz vădzut, ortaśilor, că v-an spus io voauă c-ari să ńi facă muma păduri un rău.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

156

PRICOLIS'

S-o făcut dîn om cîńe. O avut năpoi [coadă] şî ńima n-o şćiut. Ş-o mînat muięrea la moară şî iel s-o dus după ia s-o muśkie. Şî ia o dat cu furca şî i s-o prins caieru dîn furcă în dźinţ. Şî vińe şî vaită cîtră iel şî cîtră soacră-sa c-o veńit un cîńe mare şî abia s-o apărat dă iel. Şî iel s-o-nśeput a rîdźe şî i-o vădzut caieru în dźinţ. Ş-atunśa o dzîs cîtră iel :

— O ieş-tu cîńe? Atunśa l-o luvat şî l-o căutat şî l-o vădzut că are coadă. Ş-atunśa i-o ars cu fieru coada şî n-o măi avut coadă. Ş-atunś o fost om şî iel întră oameń. N-o măi putut să să facă cîńe.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

157

Pricoliś : oamiń cari au coadă; să fac lupĭ. Mănîncă mîndzî mai cu samă şî cîńi. Îi ardźi coada, atunś nu să mai poaći faśi pricoliś.

Bănia — Ana Oţu, 67.

158

[MOROIU]

O murit o muięre lîngă mińe. În doauă sărĭ o veńit. Şî m-o şuierat într-o noapće la pat. Ş-a doau-oară o fost în ştală ńeşće doź. Mi li-o luvat şî li-o pus după uşă. Cîn mă duc dźimińaţa, nu pućam dăşkidźe uşa să întru-nuntru. Dă fapt asta nu-i minśună.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

159

VÎLVĂ

Vin aşa núviri şî să-mpréună amîndoi núviri. Atuns rup lęmńili din rădăśină, cîn să bat vîlvili, că vîlva-i om.

C-o fost unu ş-o fost cu fraći-so ş-o strîns la fîn. Da iel o dzîs cătră fraći-so. Iśe :

— Să vă lăsaţ cîta să vă odźińiţ că io mă duc într-un loc.

Şî iel s-o dus, s-o dăzbrăcat şî s-o făcut vîlvă şî s-o bătut cu altă vîlvă. Şî iel o dzîs atunśa cătră fraći-so :

— Acu nu vă ćęmereţ, că acu nu ploaie, nu vińe núvăru.

Şî atuns s-or apucat dă a strînźe la fîn şî iel s-o culcat c-o fost năduşît, trecut dă apă, dă luptáće śe s-o luptat cu vîlva áialaltă. O foz-mai tare iel dă cît áialaltă vîlvă.

Năinće vrięme, îm bătrîńęţă, o fost vîlve. Acu nu să şćie d-aia. O fost cam proşći, da tot o fost cuminće : s-o făcut núvăr.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

160

MILOSTÎ'VN'IS'

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'ică nu-i iirtat să ći piş pră sup strięşînă, că ięstă milostî'vńiś Cînd ći piş în masa lor, sup strięşînă, atunśi-ţ ia snaga dźin mîń, dźin piśoari. Nu poţ să lucri, nu poţ să mierź. Atuns ći duś la vr-o vrăjîtoari şî-ţ dźiscîntă.

Ięstă o babă sau o muięri cari şćie. Şî trăbi opt fięći. Ş-atuns o duśi pr-a bićagă la rîu ş-o puńi pră un scamn în rîu. Ş-atunśa baba aia faśi noauă kiţ dźi florĭ. În toată kita cîć-un fięl dźi floari. Tuns baba mięrźi năinći ş-ăli opt fięći după ia. Ş-atuns udă baba kita în apă ş-atunśi-i dă lu a bićagă-n cap cu kita şî dzîśi aşa :

Hai la rost, la rost.
Să miargă snaga undź-o fost,
Măi vîrtoz dźi cum o fost.

Ăli opt fięći tot aşa dzîc ca baba şî ocolęşći pr-a bićagă dźi trii orĭ şî tot aşa dzîśi dźi trii orĭ.

Rudăria — Icoana Măćei, 25.

161

ZMEI

[A auzit] c-o zburat pră sus.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

PĂSTORIT

162

LA MĂSURATU OILOR, LA SMÎLDZ

La doauă săptămîń după Sfîntu Ghiorghi, doisprăśe oamiń s-adună la măsuratu oilor. Fiecare, vińerĭ sara ş-aduśe oili la stînă, le bagă-n-luntru şî după aia dau mîna fiecare unu cu altu. Şî după aia s-apucă dă muls, toţ la-mpreună. Şî sîmbătă dźimińaţa uńi rămîn la polóşćie şî uńi să duc cu oili. Şî ăi ś-o rămas la poloşćie taie mieii care şî i-o adus fiecare stăpîn şî fac dă prîndz. La unsprădzăśe śasurĭ aduc oili la stînă, le ocolęşće cu tămîńi şi mîncarea să-mparće la stăpîń. Fiecari-ş duśi o găliată să-ş primască minája. După aia, după ś-o-mpărţît-o, fiecari om îş ia găliata şî să aşadză la prîndz. Înăinći bieu răkie dîla unu pînă la alalalt, toţ. Şi după aia s-apucă dă prîndz toţ, kioćesc, zbiară, puşcă, fac vesălie. După ś-o prînzît toţ, proiau găleţîli şî li spală cu apă. Ş-atunś mierg toţ la uşa strunźi, să kićesc cu frundză vięrdźi şî s-aşadză fiecari pr-un tutuc şî s-apucă dă muls. Fiecari îş mulźi oili lui. După ś-or gătat cu mulsu, mięrźe cu găliata cu lapćili să **i-il** măsuri. Acoló-z doi oamiń ; unu ţîńi cupa şi unu toarnă cu o oală dîn găliată în cupă şî cînd i cupa plină îl toarnă-n cumpănă. Cînd mai ari lapći năpoi în găliată, îl toarnă iar în cupă. Nu s-o-mplut cupa, ş-atunś dă cu aragu, îl măsură. Aragu ăla ari crestăturĭ. Atunś şćie cît lapći ari. Cari ari mai mult lapći dîn iei ala-i baś. După śe s-o terminat, s-o gătat cu măsuratu, mierg oamiń iar cîdzva cu oili ş-ăialalţ rămîn la polóşćie, strîng lapćili, fac caşu, fierb dzăru şî fac urdă. Strîng lięmńi dă noapće, provin cu oili sara, iar li mulg. Cîntă cît mulg, puşcă, fac visălíi. După aia fiecari merg şî să culcă.

Dumińică dźimińaţa la noauă śasurĭ, la năprăuór, mulg oili. Pro-dănou fac mîncare ş-o-mpart. Dumińică să faśe şî dzamă şî să frig şî mieii-m brucă. Kićęşće acoló la găliată cu frundză vięrdźi şî liośćan.

Caşu-l vind şî iau sari prîntru oi ; plăćesc păşunatu oilor.

Bănia — Domăskin Urúś, 32.

163

MIERZ'IM LA SMÎLDZ

Cîn ń-apucăm dźi măsurat oili, oprim mieii şî ńe-mpreunăm toţ ortaśi dźi faśim um pîlc şî otărîm o dzî cîn să li măsurăm. Măsurăm luńa, źoia şî sîmbătă. Ş-atunś merg gazdăli dź-acasă cu băutură,

cu pîńi ş-acoló tăiem, tot natu, dăcă nu doi miei, da unu tot taie, ăl măi bun. Şî-i friźim la foc îm brucă, aşa-i mai dulśi. Şî-l încinźim aşa lung pră źos, pră pońevĭ şî frînźim pîńa, la tot natu cîć-un dărap; lăpădăm dźi la unu păn la altu. Ş-odată să scoală toţ îm piśoari cu uieźili-m mînă şî zîc aşa:

— Mulţămim lui Dumńizău pănă astăz că ńí-săm îm paśi, ńí-săm la viiaţă toţ.

După ś-am măsurat lapćili, apăi ń-aşăzăm la prîndz.

Tot natu-ş mulźi oili lui şî după śi li-o domuls, atunśa puńim în măsură, în cumpănă, lapćili. Aia-i, aşa dźîśim noi, găliata şî aia-i măsurată cîći oki ari. Ş-atunśa la tot natu să viędźi cît lapći o făcut. În găliata haia să faśi iar un ráboş şî aăla-i sămnat în oki. Ala-i dă aşa-n vali şî să viędźi cît îi ud. Ş-atunś, după śi l-o măsurat, atunś s-aşadză la prîndz, cum am dzîs. Ş-atunś să şćie cari-i mai mari cu lapćili; ala să dzîśi baś, baś mai mari. Şî dź-aśía unu după altu mărg cînd li vińi rîndu să ia dźi la oi.

Cari ari numa o ocă, ia doauă găleţ. Cari nu do-ari o ocă, lasă să fie oca dźi la toţ.

Atunśa să şćie cari-s păcurari, iar. Cari să-nvoiesc. Şî ăialalţ să duc toţ acas cu mielu fripţ. Mai mănîncă dźin miel ş-acoló. Mai mănîncă şî striń, că vin Ţîgań. Şî muzî'ca vińi ńikimată dźi ńima. Li dă şî lor lapći ca şî la aialalţ, s-aducă la ăi dź-acasă. Lapćili ăla îl împarći prî la toţ, îl aduc acasă.

Rudăria — Mihai Dobren, 80.

164

După Sîmźordz măsură oili. S-astrîng stăpîńi, dzăśe o doispräśe şî duc mîncare, cîć-um miel, cîć-o găină, śe are omu. Şî-mpreună şî mięstîcă-n căldarea mare. Şî doi, tri, o patru îi friźe-m frigare [miei, iezi]. Atunś cînd îi fiartă, pocńesc cu pişćolu şî vin păcurari cu oili. Atunś să duc; tot natu-ş mulźe oili lui. După śe le-o muls toţ, atunś măsură lapćili cu o cupă. Altu faśe doauăsprăśe cupĭ, altu faśe śinś, altu doauă până la una. Care are puţîńe, faśe bîrc; nu-i cupa. Măsură c-un bît şî scrie pră bît cît are tot natu. Atunśa pocńesc cu pişćoalili că-i gata, o măsurat. Atunś puńe mîncarea. La tot natu-i dă unu ca la altu mácăr să fi pus numa o găină. Ş-atunś iar propocńesc cu pişćoalili ş-atunś rup a mînca. Dau răkie dîla unu păn-la altu. Toţ bieu. Atunś păcurari, după ś-o mîncat, pleacă cu oili. Atunś astrînźe lapćili, faśe caş. Al vindźe, cumpără sare. Sarea o dă la marvă, la oi. Nu dă ńima sare, numa pră aia o au.

Atunś să vorbăsc care au viće mai mulće; rămîn doi păcurarĭ. Ş-atunś care are mai mult lapće, cupi mai mulće, ala rămîńe baś întîń.

Ş-atunś, dă cum au lapće mai mult, tot ala mięrźe mai năinće, pănă la sfîrşît, pănă să gată. Cîn să gată, le-alięźe ; tot natu-ş ia marva lui.

Şopotul-Nou — Păuna Rîncu, 50.

165

Sara năinća lu Sfîntu Ghiorghi culeg buiedz d-ăle cu lapći, lăptaş. Cu cuţîtu le taie dîla rădăşină şî le toacă acoló şî le puńe-n sare şî le dă să mănînśe [oile]. Au lapći atunś. Cum sloboadźe buięźa lapće, aşa slobod oile.

Bozovici — Fira Cocorăscu, 84.

166

[CAND MULG OILE DE SF. GHEORGHE]

Atunś puńe leuşćan la găliată. Aşa-i bun, aşa am vădzut dîn bătrîn. Atunśa ia colacu şî-l încină-n lapći şî-l rupe. Prindźe dă iel. Îl împart.

Bozovici — Aceeaşi.

167

La źoi marĭ îngrupá crúşăţu dă sari-m prag şî în dzîua dă Paşć, cîn trăźa arî'ngu-l scoća şî saria aia o da la oi. Dzîśa că ii mięrźi bińi prăstă an la oi. Aia dă ali-i bună ; dă luvat nu ia mana.

Bănia — Lisăvieta Puia Lăban, 67.

168

Lă Aránźil bagă unu-ntr-altu piępćińi. [Zice :]

Piępćińi i-am înkiiat,
Gura halilor am înkiiat
Şî dîla oili mięli halili le-am mînat,
Şî cu dzîua mari m-an rugat.

Şî ia o ulśică mică. Am pus cîta foc în ia ş-am întors-o cu curu-n sus după uşă, lîngă piępćiń. [Zice :]

Halili le-am mînat dîla marva mię.

Bănia — Ana Oţu, 67.

169

[Mai de mult se zicea că] nu-i bińe pîntru marvă să să stîngă focu ; îi rău dă marvă. [Acopere] în śenuşă jaru, [ca să rămână până îl aprinde din nou].

Bozovici — Ilie Ruva, 68.

JOCURI LA PRIVEGHIU

170

[Flăcăii şi fetele] să źoacă d-a năroiu : să puńe unu-m mijlócu sobi, um băiat pră un scamn d-ăi miś. Altu l-întrabă :

— Dă śe şăz tu aśía?

— Mi-s năroit.

— Dă cîţ metărĭ?

— Dă trii.

— S'in să ćе scoată?

— Petra. (Viedz, o fată vińe).

Atunś să sărută şî rămîńe fata-n locu lui. Ş-aşa măi dăparće, scot unu pră altu.

D-a pliećera : śuśesc o cîrpă şî taie doauă bîće. Faśe pră bîće ńeşće sămńe, śinś o şasă crestăturĭ, tăieturĭ. Atunś, care dă cu bîćili şî pică una pră dos, una pră faţă, cîće tăieturi-s, atîća pliećeri-i dă pră palmă.

D-a caii : învăluie-ntr-un strojac doi oamiń. Puńe dos la dos. Unu-ş ia o oală spartă-n cap ş-a doilia ia o mătură. Mătura spuńe că-i coada ; oala-i capu. A treilia să suie pră iei doi şî ia o boată-n mînă şî mînă caii. Iei vriau să-l trînćască. Omu traźe cu boata-n cap la cal şî sparźe oala. Ş-atunś ăla cu coada pliacă prîn sobă, prîn oamiń, şî baće cu coada. Apoi rîs ńe-mai-pomeńit fac.

Bozovici — Iglica Bufta, 50.

GLOSAR [1])

aă'la 1, 72 (p. 84), *acela.*
acoańi 137 (p. 133), *ace mari.*
acupí 66, *a aduna grămadă* [din sârb. okupiti «zusammentreiben»].
Adacalía 66, *insula Ada-Kaleh.*
aducăturĭ 121, *farmece, aruncături.*
aflá (refl.) (p. 51), *a se înțelege.*
aiéi (p. 54), *celei.*
aíi 119, 123, 144, *frecai cu usturoiu.*
alduí 136, *a binecuvânta.*
alduită 125, 127, *binecuvântată.*
aleffi, mílili — 113, *zâne, iele.*
Alímpii (p. 40), *Sf. Alipie Stâlpnicul* (26 *Noemvrie*).
aloáńe 127, *demon, duh necurat* (cf. haloańe).
altă še (p. 42), *altceva.*
altán, dă — (p. 40), *la anul.*
amînat (p. 53), 2, 3, 58, *târziu.*
Anafóca (p. 45), *sărbătoare băbească, după Sf. Ilie.*
Andríi (p. 46), *sărbătoare băbească* (30 *Noemvrie*).
apă, ápăi (p. 52), 65, *apoi.*
apătícărĭ 127, *farmaciști.*
api, apu 81 (p. 97, 101), *apoi.*
apucat = durierea pieptului, tusă 131.
apucătoańa 131, *demon, personificarea boalei numită* «apucat».
arág 162, *băț cu crestături cu care se măsură laptele la stână.*
Aránźel, Aránźil (p. 40), 167, *Arhanghelii Mihail și Gavril.*
Aránźelu dă vară (p. 45), *sărbătoare băbească; cade înainte de Sf. Ilie.*
Aránźil 86 (v. Meílă), 168 (v. Aránźel).
aránźil (p. 58), *un fel de colac ce se face la pomană.*
arćíe 85 (p. 107), *hârtie.*
arĭocat (p. 35), *avocat.*
Arie 70 (v. Gúńišći).
arîmbáș 9, *căpitan de hoți.*
arĭ'ng 167, *clopot.*
arș 74 (p. 89), *arsei.*
ašerá (la feriastă) = caută să vadă 44, *a sta la pândă.*
astrînźe (p. 48), *a aduna.*
astrucá (p. 57), 3, 81 (p. 97), *a acoperi.*
astrucat, astrucáći (p. 31), 81 (p. 102), 141, *acoperite.*
au 8, 28, *of, aoleo.*
aulă'lă, aulă'lăăă (p. 49), 73 (p. 85), *aoleo.*
avlíe (p. 42), *curte.*
azńáță, d— 75 (p. 91), *azi dimineață.*
aźunș 74 (p. 89), *ajunsei.*

Baba Colțată 73 (p. 86), *monstru care mănâncă copii.*
babili 79, *zile cu vreme rea la începutul primăverii.*
băgrín 41, *salcâm.*

---

1) Cifrele indică textele în care se găsește cuvântul. Între paranteze e notată pagina dacă cuvântul se găsește în Introducere și «Obiceiuri» sau dacă textul e mai lung. Ordinea literelor e următoarea : ć urmează lui *c*, *dz* și *dź* lui *d*, *ś* lui *s* și *ź* lui *z*. Explicațiile, tipărite cu litere drepte separate de cuvânt cu semnul egalității, sunt date de informatori. Verbele nu le-am dat totdeauna subt forma infinitivului și nici substantivele subt forma singularului, ci așa cum se găsește fiecare cuvânt în text.

Pentru cuvintele de origine sârbească am dat și etimologia, când aceasta n'a fost dată în vreunul din dicționarele noastre.

băiá, će baie = će mîngâie 43, *a netezi, a a mângâia.*
băiat, băięţ (p. 47, 48, 49), 46, 94 123, 125, 140, *prunc, copil mic.*
baico 73 (p. 86), *babo.*
bală = hală 123, *demon.*
Băń, Băńili 7, 65, *Băile Herculane.*
Băńięşu 67, *nume de părău, afluent al Nerei.*
Băńili 65 (v. Băń).
Barbura (p. 46), *sărbătoare băbească* (3 *Dec.*).
bărburaći, săcuri— 137 (p. 133), *securi cu călcâiul mare.*
baş (p. 43), *chiar.*
băskíi 137 (p. 133), *cuie mari, piroaie.*
băźucurí (p. 35), 76, 78, *a batiocori.*
bećág (p. 45), 98 113, 126, *bolnav.*
bećejăşće, să — (p. 44), *se îmbolnăveşte.*
bećejúg (p. 42), *boală.*
bećejugu ăl rău (p. 44), *epilepsia.*
berbeśíu 136 (p. 132), *ca berbecii, cap în cap.*
bićag (p. 39), 83 (p. 104), 93, 137 (p. 134), (v. bećag).
bîće 170 (v. bît).
bićijug 122 (v. bećejug).
bîj, bîja (p. 49), *se zice copiilor ca să se ferească de foc.*
bîrc 164, *băţ cu crestături; serveşte la măsuratul laptelui la stână.*
bît, bîći, bîće (p. 58), 81 (p. 101), 127, *băţ.*
Biuul (p. 37), *nume de deal.*
Blagovişćană (p. 42), *Bunavestire.*
boaltă 58, *peşteră.*
boarfili 92, *testiculele.*
boată, boţîli 73 (p. 85), *băţ.*
bóbdaprost (p. 53) (v. bogdaprooost)
bobişoari 11.
bobitoacili 136 (p. 132), *dobitoacele.*
Boćedz (p. 42), *Bobotează.*
boćíţă = legănel 85 (p. 107).
bogdaprooost (p. 53), *bogdaproste.*
boj, buoj 150, 151, *boz.*
bolobă'ń 76, *bolovani de piatră, stânci.*
borúgă 71, *canal.*
Botu Calului 67, *nume de loc.*
brăţare (p. 32), *manşetă cu dantele la cămaşa femeiască.*
Breazova (p. 28), *numele popular al satului Borlovenii-Noi.*
briană 7, *mreană.*
briboi 43, *o buruiană.*
brîncă = cîn să-nflă capu 133.
briptă 6, *briceag.*
brucă 162, 163, *frigare.*
bruśí 81 (p. 101), *a scormoni.*
bruţ 74 (p. 89), *imită sgomotul ce-l face fusul înfipt în ochiu.*
bucaći 96, *alimente.*
bucliúc 80 (p. 94, 95), *gunoiu, bălegar.*
bufăńí 24, *a bufni.*
buiędźe, buiedz 73 (p. 86), 143, 165, *buruiană.*
bumbíţ 16, 27, *năsturaş.*
bunarĭ 80 (p. 95,96), *puţ.*
Bušáua (p. 26), *numele popular al râului Buceava şi al satului Şopotul-Nou.*
Buśevinţî (p. 26), *locuitorii satului Şopotul-Nou.*
butoarcă 74 (p. 87), *buturugă.*

căcaină 98, *diaree, disenterie.*
cală = hală 123, *demon.*
călfidzá 85 (p. 107), *îngălbenea la faţă.*
cămară dă lęmńe = grămadă 75 (p. 90), *rug, grămadă de lemne.*
cămă'şnuri (p. 32), *jambiere (de piele); ghetre (de mătase).*
cantă (p. 58), *vas de tinichea în care se ţine apă, stropitoare* [din sârb. kanta «Giesskanne»].
capśél (p. 58), *colac mare cu cruce deasupra, la pomană.*
căptá, să capći 72 (p. 83 şi 84), *a se uita, . să se uite, a căuta.*
căput (p. 32), *veston de lână, ţesut; flanelă.*
cárliţă 80 (p. 95), *albie.*
căşi'ţă 118, *grămadă de scânduri, lemne, etc. clădite.*
căsuţăli 101, *celulele din faguri.*
cazănźíe (p. 28), *velniţă.*
Cîmpu Gîrbóţului 68, *câmp lângă satul Gârbovăţ.*
cîntă, să — (p. 57), *se boceşte.*
cîrpă (p. 32, 47, 52, 57, 58), *broboadă, basma.*
cîrjîioari 85 (p. 107).
cîrşoari = cîrj (85 p. 107).

cîrśág 13, *urcior*.
cîca 74 (p. 89), *câteva*.
cîta (passim), *o leacă, puţintel*.
cîtă, ńiś- 114, *nici o leacă*.
cîţa 30, *câţiva*.
cîtră 156, *către*.
clisă (p. 40), *slănină*.
cocoşăi 78, *un fel de flori*.
colendă, la — (p. 41), *la colindat*.
colindaş (p. 41), *colindător*.
copíl (p. 46), 72 (p. 82), 145, *băiat*; (p. 35, 50) *flăcău*.
cópil (p. 49), *copil din flori*.
corń (p. 46), *tâmpiţi, idioţi*.
corńíţ, corńíţăli dă prau 1, *corn în care se păstrează praful de puşcă*.
cornuri 136, *colţuri*.
coşăriu (p. 49), *hornarul*.
Coşáua 67, *nume de pârău, afluent al Nerei*.
cośíe (p. 50), 127, *căruţă*.
cotá 30, *a căuta*.
cotăríţ (p. 56), *coşuri, panere*.
cotrínţă (p. 32), *şorţul dinainte*.
covás (p. 43), 81 (p. 102), *fierar*.
cracu, craśi (p. 43, 46, 47, 56, 129), *picior*.
Cracu Comorî 59, *nume de loc*.
creii 126, *creerii*.
creţońu (p. 49), *cadou ce se duce şase ani de-arândul moaşei*.
cri-că (p. 35), 3, 80 (p. 95), *cred că*.
crist, cristuri 3, *schele la zidirea unei case*
criśí 37, 97, *a da de ştire, a striga*.
crumpiél, crumpiéi (p. 41), 96, *cartof*.
crúşăţu dă sari 167, *drob de sare*.
cućíe (p. 40), *farfuria în care se pune un colac, grâu şi o lumânare şi care se saltă la* prażńic.
culéş 128, *culesei*.
culę'şă (p. 31, 41), *mămăligă*.
cumáśa (p. 44), *surată, soră de cruce* [sârb. kumača «id»].
cumăśesc, să- ţięćili (p. 44), *se prind surate*.
cumetri (p. 55), *părinţii* «cumnatului dźe mînă».
cumnat dă (dźi) mínă (p. 38, 52, 53, 55 56), *asistentul miresei* [sârb. ručni dever «id»].
cumpănă 94, 162, 163, *vas mare în care se măsură laptele la stână*.
cuń (p. 54), 115, *cuiu*.
cur 74 (p. 89), *fug*.
curcu'bătă 72, (p. 82), *tidvă*.
cure, curĭ, curiéţ 75 (p. 91), 81 (p. 102) 153, *fuge, fugi, fugiţi*.
curtă 53, *fără coadă*.
cúştule 127, *costă*.

ćęmia 93 (p. 112), *moalele capului*.
ćeşî'lă 72 (p. 83), *traistă de piele*.
ćic 100, 103, *cioc de pasăre*.
ćicurĭ (p. 53), *cozi de păr*.
ćinăr, ăl— (p. 53, 54, 56), *mirele*.
ćinără, a — (p. 53, 54, 56), *mireasa*.
ćińerĭ, ăş— 72 (p. 84), *însurăţeii*.
C'irégova 66, *satul Teregova* (*jud. Severin*).
ćirimpíri 47, *imită strigătul puilor de găină*.

dăcă (passim), *dacă* (cf. dîcă).
dădăuórĭ 124, *de două ori*.
dăloc (p. 47), 75 (p. 89), *îndată* (cf. dźiloc).
dá-mi-ş (p. 40), *dă-mi*.
dar (p. 52), *logodna*.
dărab 44, 70, dărap 162, *bucată*.
dascăl (p. 57), *învăţător*.
dăuară, á — (p. 54), *a doua oară*.
d'áuul, d'áulĭ (p. 37), 99, 147, *diavol*.
dăzgîrńí 72 (p. 84), *a separa* [sârb. razgrnuti «auseinanderscharen»].
dîcă (p. 37, 45), 143, *dacă* (cf. dăcă).
Dîlbośéţ (p. 28), *numele popular al satului Dalboşeţ*.
dimistraţii 113, *menstruaţie*.
dîrdzarĭ, dîrzarĭ (p. 55, 56), *cei ce duc hainele, zestrea miresii la nuntă*.
dîrlóz (p. 53), *perniţe de lână în jurul cărora îşi împletesc femeile cozile*.
dîrzarĭ (p. 55) (v. dîrdzarĭ).
Doamńe-Apără 74 (p. 87), 75 (p. 89-92), *diavolul*.
do-ari 163, *are în deajuns*.
doażuns, o — (p. 38), 153, *a ajuns de-abinelea*.
docîntat, o — 145.
doctur 127. *medic*.
docursă (p. 38), 23, *curse până la sfârşit*.
dodă'-m 19, *dă-mi*.
dódolĭ 150, *paparude* (cf. duóldore).
dogătá (p. 38, 53), 3, 162, *a se isprăvi de tot*.

domuls, o — 162, *a sfârșit de muls.*
donkiiá 3, *a încheia de tot.*
doplin 26, *plin de tot.*
dorás 26, *plin ras.*
dostorască, s-o — 78, *s'o prăpădească de tot.*
Dragobięće, Drăgobięće 76, *Dragobete, Aflarea capului Sfântului Ioan.*
droburili 72, (p 82.) *firimituri.*
Drumu Oii 69, *numele unei localități din Vechiul Regat.*
dúdźitu = dudăítu 136, *tunetul.*
dulęće 96, *dovleac.*
dulśíń 44, *prăjituri.*
duo'ldore 151, *paparude* (cf. dódolĭ).
duș, mă — 128, *mă dusei.*
duuán 90, 113, *tutun.*

dzîláćiś (p. 57), 120, *născuți în aceeași zi a săptămânii.*
dzîș 75 (p. 89), *zisei.*

dźeț, dźețĕ, dźețĕră 74 (p. 89), 82 (p. 103), *dădui, dădu.*
dźilóc (p. 52), 137 (p. 133), *îndată, degrabă* (cf. dăloc).
dźimicá 69, *a tăia bucăți.*
dźinăpoiu mieu 82 (p. 103), *dinapoia mea.*
dźiscumpărată 149, *răscumpărată.*
dźizmirećili 94.
dźokiturili 119, *deochiurile, personificarea deochiului.*

fal, falurĭ (p. 45), 96 *fel, feluri.*
fălí 83 (p. 104), *a lipsi.*
fălíncă (p. 46), *defect corporal.*
fie-śe 133, *orice.*
fięśńic 83 (p. 105), *sfeșnic.*
fișcońá, fișcón 81 (p. 99), *a șuiera.*
foiofíe, foiofíu (p. 51), 137 (p. 133), *foiofoiu.*
forfeśíu 136 (p. 132), *ca și cu foarfecile.*
frígura 141, *friguri, malaria.*
friże răkie (p. 28, nota 2), *a fierbe țuică* [cf. sârb. peći rakiju (peći = «a frige»)].
Frunća Máierului 59, *nume de loc.*
fruș́ćúc (p. 53, 56), 74 (p. 87), *mâncarea de dimineață.*
fuńíżină 129, *funingine.*
fużíná 129, *a mânji cu funingine.*

ganguri 14. *coridoare.*
Gaura Corńi 59, *nume de loc.*
gazda (p. 40, 50), 132, 162, *stăpânul casei, proprietarul.*
găzíće 129, *călcate în picioare.*
ghij dă śapă (p. 47), *coji de ceapă.*
ghindźí (p. 46), 36, 61, 80 (p. 95), 155. *a gândi, a crede.*
gînfá 117, *a umfla.*
Gîrbóțu (p. 28), *numele popular al satului Gârbovăț.*
gîrgă, în — 81 (p. 98), *în cârcă.*
gloată, gloaće (p. 41, 48), 75 (p. 89), 145. *copil, copii*; (p. 41)' *fete.*
gódźe, śe — (p. 56), *orice.*
gostíe, gostîie 5, 6, *ospeție.*
góvie, govioară (p. 54), 53, *mireasă.*
grádźie 81 (p. 97), *cherestea* [sârb. gragja «Bauholz»].
grăoćind 118, *grohotind.*
greoańi (p. 46), 72 (p. 83), *gravidă.*
grięc 80 (p. 96), *negustor.*
groasă (p. 47), *gravidă.*
groș 69, *bușteni.*
Groș 69, *nume de loc.*
gulă = śoardă 30, *cireadă.*
Gúńișći 70, *nume de deal numit și* «Arie» [cf. sârb. Guvnište «nume de loc»; guvno «arie»].
guș̆ă (p. 46, 47, 54), 128, *gât.*
gutúr, gutúrili 72 (p. 84), *cotor.*
guźmánu = clăbă'ț bă-sáma (p. 59), 75 (p. 90), *căciulă.*

ha 79, *cea.*
hală 123, 125, 127, 152, 153, *monstru, demon*; 73 (p. 85), *monstru care mănâncă copii*; (p. 45), 168, *fiare sălbatice, lupi.*
haloańe 123, *demon* (cf. aloańe).
hamu-mă 47, *înhamă-mă.*
hă-ń-aiś 72, (p. 82), *iată-ne aici.*
hoară (p. 58), *horă.*

iarbă creață 137 (p. 133), *izmă creață.*
iéșkii 127, 131, *așchii, surcele.*
iii tút (p. 55, nota 1), 81 (p. 100); *strigăt cu care se alungă lupul sau alte animale.*
iiiu 53, *chiot.*
iirúgă 1, *canal.*

imá 128, *a murdări.*
imală 81 (p. 97), *noroiu.*
îmbărburaće 135, (v. bărburaći).
îmbruţá 98 *a lua în coarne, a împunge.*
îmbuná 81 (p. 97), *a promite.*
înfăşurătoari 137 (p. 133), *gleznă, unde se înfăşură aţa opincilor.*
împreuná (a să —) (p. 41), 1, 73 (p. 87), 159 *a se întâlni*; 163, *a se întovărăşi*; 136 (p. 132), *a se căsători.*
împrioná (a să —) 137 (p. 134), *a se căsători.*
împrumutările 78, *zilele cu vreme rea dela începutul lunei Aprilie.*
împupit 85 (p. 107), 143, *îmbobocit.*
încărcată 82 (p. 102), *gravidă.*
încăsá (p. 51), *a încasa.*
încuńată (v. marţa-ncuńată).
încină 112, 166, *a întinge, a muia capătul, vârful unui obiect într'un lichid.*
îngă'ură (p. 45, 48), *sfredeleşte.*
îngăurit 113, *găurit.*
însingătură (p. 47), *cingătoare.*
însintá 72 (p. 83), *a încălzi, a înfierbânta.*
însitońel 27, *încetişor.*
întiní (p. 37), 74 (p. 89), 75 (p. 91), *a întâlni.*
întîńituri 121, *demoni.*
întorcată 97, *întoarsă.*
înźuńinkiá 117, *a îngenunchia.*
îrćie 84 (p. 106), *hârtie.*
Işă'lńiţa 71, *satul Ieşelniţa, jud. Severin.*
iscosî' 29, *a născoci.*
íspră (p. 40, 46, 57), 144, *spre, înspre, deasupra, înainte de.*
ístină, îi — 73 (p. 86), *e adevărat.*
íše, íşî, íşî-că (passim), *zice că, cică.*
iut 6, 80 (p. 95), *iute, repede.*
izdat, 130, *o boală,* (cînd îl doari la inimă şî să înflă la foali).

jăghiu (p. 58), *jeratec.*
jălim (p. 58), *purtăm doliu.*
jap-jap-jap 44, *imită sunetul loviturilor de băţ.*
jîp 73 (p. 85), *fag.*
joaviń 72 (p. 82), 73 (p. 84), *fiare sălbatice.*
jordzîli 136, *nuiele.*

kefu 73 (p. 84), *pofta.*
Kęia Săski 68, *defileul prin care iese râul Nera din Valea Almăjului.*
keptoaria (p. 54, 55), *chiotoare, butonieră.*
Kiácoţ 59, 60, *nume de loc notat în hărţi Ciacovăţ.*
kićí (p. 54), 61, *a tocmi, a drege*; 113, 131, 162, *a împodobi (cu flori).*
kićięle (p. 45), *articole de toaletă.*
Kilendarĭ 78, *Ianuarie.*
kímătă, faşi — (p. 42), 115, *faire semblant.*
kimí 30, *a face semne cu capul, a da din cap* [sârb. kimati glavom «a da din cap»].
kimiećíţă = doamńi d-ăli marĭ 85 (p. 107) [sârb. kmetica «Bürgermeistersfrau»].
kimięşă (p. 32), 37, *cămaşă.*
kimięţ 85 (p. 107).
kinéz dîla masă (p. 53), *titlul ce se dă naşului când se strigă «sinsta».*
kipurĭ, să fac — (p. 43), *se deghizează.*
kită, kiţ (p. 58), 78, 79, 168, *buchet.*
kiţă'le 37, *fota dinapoi* [sârb. kecelja «şorţ»].

lă (p. 37), 6, 8, 12, 168, *la.*
lăbdat (p. 32), *lăudat.*
Lacu lu Săbişćan 58, *nume de loc.*
lăćęţ 81 (p. 97), *laţuri, leaţuri de pus peste căpriorii casei.*
lag (lac) vălác (v. vălác).
lăiaţă (p. 49), *Ţigancă de laie.*
láibăr (p. 32), *jiletcă.*
lăięći (p. 49), *Ţigan de laie.*
lăptaş 164, *un fel de buruiană, cu suc alb ca laptele.*
lăstărí 109, *a împleti cu nuiele.*
lătăńeşt' 133, *latineşti.*
laută 75 (p. 92), *vioară.*
lăutaş (p. 55, 58), 76, *lăutar.*
limbă (p. 58), *un fel de colac la pomană.*
limpiće 75 (p. 89), *limpede.*
lioşćan 145, 162, *leuştean.*
líşîţîli 64 = cum îi piscu la car 64, *un fel de sanie cu care se cărau lemnele.*
litră, (p. 56), *litru, kilogram.*
Liúpcova 35, *satul Liubcova (jud. Caraş).*
lomurięlili 111, *rămurele rupte.*
lopăćíţă, lopătiţă (p. 40, 49), 74 (p. 87), *spată, omoplat.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lovići, vorbe — 7, *cuvinte ce rimează.*
luft 81 (p. 102), *văzduh.*
lúlu-mă 47, *imită bolborositul curcanului.*
lumíń (p. 44, 57), *lumânări.*
lunaćiś 120, *frați născuți în aceeași lună.*
Luśín (p. 45), *sărbătoarea băbească (18 Oct.)* [din sârb. Lučin dan «St. Lukas' Fest»].

mácăr că (p. 57), mácăr să 164, *cu toate că* [cf. sârb. màkar da].
mácăr śe (p. 49), *orice*; -śińe (p. 57), *oricine* [cf. sârb. màkar šta, màkar ko].
mădúurili 126, *membrele.*
mădzărica (p. 50), *un dans.*
mă'gubĭ = păgubi 124.
măi (passim), *mai.*
maică 137 (p. 134), *bunică.*
măimuś (p. 41, 43), *măști, deghizați.*
máistor (p. 48), 149, *meșteșugar, meșter.*
malo (p. 40), *puțin* [sârb. malo «id».].
mana (dîla vacă) 132, 144, 167, *laptele dela vacă.*
manuntá 80 (p. 96), *a face bani mărunți.*
máor, máorĭ 2, *zidar.*
mărăí 81 (p. 101), *a mârăi.*
Mărćíńi (p. 46), *șase zile la lăsatul secului de Crăciun în care nu se lucrează la lână.*
mărhașă 79, *crescătoare de vite.*
măriață (p. 52), *foarte frumoasă.*
Mărina, Sămărina (p. 45), *sărbătoare băbească, înainte de Sf. Ilie.*
mármor 98, *marmură.*
mărmurí 98, *a înmărmuri.*
marța-ncuńată (p. 43), *a doua marți din postul Paștilor.*
marvă (p. 40, 42), 144, 145, 150, 164, 169, *vite.*
Marźina, 58, *numele vechiu al satului Bănia.*
măsái (p. 51, 57), *față de masă.*
măśáș (p. 57), *măcieș.*
mătrial (p. 31), *material de zidit, cărămizi.*
Meílă, Aránźil— 86, *Arhanghelul Mihail.*
melșpáis (p. 49), *prăjituri.*
métărĭ 169, *metri.*
Micolae 74 (p. 89), *Nicolae.*
micsă 78, *o floare.*
micućęle (p. 43), *mititele.*
Mihói (v. vara lu Mihoi).
międzîli părię'sîmilor (p. 43), *mijlocul postului Paștilor.*
mierș 74 (p. 88), *mersei.*
mięsă 93 124, 136 (p. 88), *mese.*
mijlośín 74 (p. 87), *mijlociu.*
milĭ, mílili, milialiíe, mílili aleffi=milostî'vńiśili 109, 110, 113.
milikę'rț 83 (p. 105), *stearină.*
míliță 120, *meliță.*
milostî'vńiś=dzîńi 113, 160, *iele.*
mílurĭ 74 (p. 87), *leghi.*
minájă 14, 162, *hrană, hrana soldatului, a pușcăriașului.*
mińață, d-astă —, d-ăstă — 84 (p. 106), 86, *azi dimineață.*
mînătură 69, 98 99, 118, *farmec, aruncătură.*
mîńedzî, mîńezî, mîńidzî (p. 40, 55. 56), 72 (p. 83), *a doua zi.*
Miói (v. vara lu Mihoi).
miráćili 94 *deochiurile.*
miriéu 81 (p. 100), *încet.*
mi-s (passim), *sunt.*
miśinoș 73 (p. 87), *mincinoși.*
Mîtcălău (p. 44), *marțea după Dumineca Tomii când se prind surate fetele.*
mîț (p. 46), *pisică.*
mladojă'ńa (p. 54), *mire* [din sârb. mladožeńa «id.»].
mlaś 137, *lichidul uterin.*
moașă (p. 49).
mośińíś (p. 42), *mucenici.*
modorîtă 131, *întristată.*
molidvă (p. 42, 47, 57), 96, 99, *aghiazmă.*
morminț (p. 57, 58), *cimitir.*
moroń, muroń (p. 49, 57), 95, 114, 119, *strigoi*; 132, *demon.*
morțăríe (p. 44, 57, 58), 88, 115, 120, *cimitir.*
Moșî dă ćirięșă (p. 44), *marțea după dumineca tuturor sfinților, când se pomenesc morții.*
Moșî dă sîmburĭ (p. 44), *sâmbătă înainte de Rusalii când se pomenesc morții.*
moșie, moșîie (p. 27, 40, 42), 150, *pomet.*
moșoń (p. 49).
Mośiríș (p. 28), *numele popular al satului Moceriș.*
motcă (p. 46), *tort.*

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII REGELE FE

muikíța 23, *măicuța.*
muică 23, 30, 39, *mamă.*
mumă 72 (p. 82), 73 (p. 85), *mamă vitregă.*
muma códrului 127.
muma ogaşului, — ogaşîlor 123, 127.
muma păduri = aia iar îi hală; aia pośęşće cînd întîńęşće omu, muięrea, noapća 123, 127.
munuńioari = cunuń dă florĭ 85 (p. 107).
muróń (v. moroń).
muroańe 96, 132, *strigoaie.*
músai (p. 45), *trebue.*
múştăru 65, *exerciții militare.*
muśí (p. 57), 120, 127.
muśí (a să —) 80 (p. 94), *a se trudi.*
muśke, muśkie, să — (p. 43), 156, *să muşte.*
muzî'ca, múzîca (p. 35, 53, 55, 58), 163, *orchestră țigănească.*
muzî'śili (p. 52), *fanfara.*

năltá 121, *a înălța.*
na-na-ná 52, *strigătul cu care se chiamă boii.*
năprăćí 121, *a arunca un farmec* [din sârb. napratiti «induco»].
năprăćitúrĭ = iar hale, urîśuń d-alea 129.
năprăuór = la noauă śasurĭ (*dimineața*) 162.
năpustît, o — 72 (p. 83), *a părăsit.*
nărámă 137 (p. 133), *năframă.*
năroí, nărói 1 pers., năroaie 3 pers., 3, 75 (p. 90), *a îngropa în noroiu, nisip, în zid, într'o grămadă de bani.*
năroită-n sînzi 155, *scăldată în sânge*; năroit 170, *îngropat, cufundat.*
năroiu, d-a — (p. 50), 170, *joc la clacă şi la priveghiu.*
natu, tot — (p. 48, 58), 163, 164, *tot omul.*
ńauă (p. 59), *zăpadă.*
N'érgăń (p. 22), *numele popular al râului Nera.*
N'ergăńíța 67, *nume de părău, afluent al Nerei.*
ńezdrávăn (p. 49), *anormal.*
ńima (passim), *nimenea.*
ńí-săm (passim), *suntem.*
ńiś-cîtă 114, *nici un pic, deloc.*
ńiś-cum (p. 49), 72 (p. 83), 81 (p. 99), *deloc.*
ńiś-úndźi 80 (p. 95), *nicăiri.*
noí 87, *a înnoi.*
nor, nuor, 77, 78, 79, *noră.*
numărătura mare 136, 137.
nuntăşîță (p. 53), *druşcă, prietenă a miresei.*
nuor (v. nor).
núvăr, nuvirĭ 121, 159, *nour.*
nuviriel 85 (p. 107), *nouraş.*

o (p. 49, 52, 57), 106, *ori, sau.*
o... o 93, *sau... sau.*
o (p. 39, 55 nota 1), 73 (p. 85), 156, *au* (*particulă interogativă*).
oamiń (p. 41, 43, 46), *bărbați.*
ob dźîli (p. 43), *opt zile.*
obliśęriu 145, *obiceiul.*
obor, obuór (p. 31, 54, 52), 80 (p. 95), *curte.*
odźíń (p. 57), *opriri* (*rugăciuni*) *în drumul ce-l face procesiunea mortuară până la cimitir.*
ogără'i, ogărí'i 72 (p. 84), 73 (p. 85), *ogari.*
ogaş 81 (p. 100), 123, *vale.*
ogrindźauă (p. 41, 48, 52), *oglindă.*
oidolán = carńe 74 (p. 89).
oprăví (p. 57), 116, 122, *a opri pe cel mort să se facă strigoiu*; *a mâna durerile în altă parte.* [din sârb. opraviti «a trimite a goni, a alunga»].
oprăvit, oprăvići 98, 130, *mânat, trimis în altă parte.*
oprieg, opreg (p. 32, 57, 58), *şorțul dinapoi foarte scurt, cu «śucurĭ» colorați, lungi până la pulpe.*
ormán (p. 56), *dulap.*
ortác, ortaś 3, 82 (p. 103), 155, 163, *tovarăş, tovarăşi la stână.*
ortac, cu — (p. 57), *cu soț.*
ośoarili 118, *oscioarele.*

par, paár (p. 47), 148, *pahar.*
păcurarĭ (p. 34), *ciobani, ciobănițe.*
păduroańe 123, 127, *demon.*
pălăpăiască, să — 100, 103, *să lovească cu aripile.*
Pălía (p. 45), *sărbătoare băbească*; *după Sf. Ilie.*
pălír 2, *arhitect.*

palós 81 (p. 101), *buzdugan.*
pană, pan, pănă, păn (passim), *pană.*
pănclícă (p. 58), *panglică.*
pănjăna 85 (p. 107), *împăinjenea.*
Pantălíili (p. 45), *sărbătoare bătească; după Sf. Ilie.*
păpuc, păpuś (p. 32, 53), *pantofi.*
păpărúgă 150 (v. rugă).
parće (p. 51, 52), *zestre.*
parĭ 73 (p. 86), *mi se pare.*
părię'sîmilor (v. międzîli).
păsúi (p. 42, 46), 96 *fasole* [din sârb. pasulj. «idem»].
păzăsc (p. 57), *privegheazā pe cel mort.*
Pemĭ (p. 27 nota 3), *Cehi.*
peşkír, peşkire (p. 55. 57), *ştergar.*
pestríţă, oauă — (p. 44), *ouă încondeiate.*
petrięše, — zorili (p. 57), 87, *cântă mortului* «zorili».
petrięšere 87, *bocet care se cântă mortului în zorile zilei când îl înmormântează.*
picsă (p. 42), *puşculiţă.*
piéšćiră 73 (p. 86), *groapă adâncă.*
pii 74 (p. 87), *apoi.*
pîlc 162, *turmă de oi.*
pinćinór 136, *pintenog.*
Pîndză 60, *nume de loc.*
piparcă 96 129, *ardeiu.*
pipărcá 129, *a pipăra cu boia de ardeiu.*
pirít (p. 49), *pierit, mort.*
pîrjîtúrĭ (p. 54), *prăjituri.*
pîrlău 128, *ciubăr în care se opăresc ruţele.*
Pîrlía (p. 45), *sărbătoare bătească; după Sf. Ilie.*
Pîrlipă'ţ (p. 28), *numele popular al satului Prilipeţ.*
pĭ'rpor (p. 45), *spuzeală.*
pišćólu, pišćoalili 163, *pistol.*
pitricut (p. 57) (v. petrięšere).
pitroń 82 (p. 103), *pietroiu.*
pitróp (p. 42), *cântăreţ la biserică.*
pivă 147, *piuă.*
plănćícă (p. 52), *panglică.*
pliaş .74 (p. 89), *chel.*
plię'ćeră, plię'ćerĭ 169, *basma sucită ca un maţ; serveşte de biciu în jocul* «d-a plięćera» [cf. sârb. pleter «Flechtwerk»].
plímiţă 75 (p. 91), 109, *beciu, pivniţă.*
pliośní, plisní 94 125, *a plesni.*
pliuscăí 80 (p. 96), *a plesni cu biciul.*
pliváis (p. 41), *creion.*
pocliţăl 6, *procleţel, proclet, blestemat.*
podrúm (p. 49), *pivniţă.*
polícră 57, *nume de familie* (cf. sârb. poreklo «Familienname»].
polóşćie 161, *stînă.*
poněvĭ 163, *păturі mari din pânză de saci.*
porîncă 84 (p. 106), *poruncă.*
porţîion 12, *porţie, tain.*
postavă 80 (p. 94), *copaie.*
Postul, Toma — 137 (p. 133), *Apostolul Toma.*
poś 74 (p. 89), 75 (p. 89), *pot.*
poť'eśá 134, *potecuţă.*
potrocól 134, *registru.*
povói 98, *puhoiu.*
pozănarĭ 152 (v. pozonarĭ).
pozomóc 106, *o floare.*
pozonarĭ, pozănarĭ 6, 102, 147, 152, *buzunar.*
prau 72 (p. 83), 98 119, 123, 144, *praf de puşcă.*
prăuí 98 *a prăfui, a pune praf de puşcă.*
prăví 86, *a privi.*
prăvind 86, *privind.*
prăvint 84 (p. 106), *privind* (?).
pravísća 84 (p. 107), *privirea* (?).
prăvitúrĭ 96, *farmece, aruncături* [din sârb. praviti «a face].«
prazńic (p. 40), 113, 135, *serbarea sfântului ocrotitor al casei.*
prezentír 65, *defilare.*
pridă' (p. 54), *pradă.*
primeńí 73 (p. 85), *a schimba.*
prînd, prîndźi (p. 35), 80 (p. 94, 95), *prânzesc, -zeşte.*
prisădźí 20, *a planta.*
priscúră (p. 58), *un fel de colac ce se face la pomană.*
proaflá 76, *a găsi din nou.*
probí 81 (p. 98, 101), *a încerca.*
Procópia (p. 45), *sărbătoare bătească; înaintea lui Sf. Ilie.*
procriscut, o — 72 (p. 82), *a crescut la loc.*
procufundá, a să — 81 (p. 97), *a se cufunda din nou.*
prodá 81 (p. 100), 82 (p. 103), *a da din nou, a da la rândul său.*
pro-dănou 161, *din nou.*

produs, o — 72, (p. 82), *a dus din nou.*
prodzîše 83 (p. 105), 97, *a zice din nou.*
prodźéţ (p. 39), 82 (p. 103), *dădui şi eu la rândul meu.*
profăşi (p. 56), 2, *a face din nou.*
profăşá, să — 81 (p. 101), *se prefăcea.*
proiau (p. 54), 162, *reiau, iau din nou.*
proíi 119, 123, 144, *prăfuii, pusei praf de puşcă.*
proîncălicá (p. 39), 7, *a încăleca din nou.*
proînşipiá (p. 39), 81 (p. 99), *începea din nou.*
proluvá 137 (p. 134), *a lua din nou.*
prolęże, s-să — 103, *să se lege de data aceasta.*
prontoarsă, să — 80 (p. 96), 82 (p. 103), *se întoarse la rândul lui, se întoarse înapoi.*
prontorş, mă — (p. 39), 82 (p. 103), *mă întorsei la rândul meu.*
proplicá 2, *a pleca din nou.*
propocńí 164, *a pocni din nou.*
prorugá, a să — 86, *a se ruga din nou.*
proscoćá 80 (p. 95), *scotea din nou.*
proumblá 29, *a cutreiera.*
provin 72 (p. 84), 88, 161, *vin din nou.*
pui (p. 42), *decorații făcute cu o teavă pe turta ce se face la cei 40 de Mucenici*; (p. 44) *desenele de pe ouăle încondeiate.*
púlbăr 73 (p. 87), 114, *praf.*
pup 87, *boboc de floare*; pupĭ (p. 42) (v. pui 1).
puş 74 (p. 89), *pusei.*
puşă'i 91, *pusei.*
puşcăind 4, *trăgând cu puşca.*
Pustă (p. 28), 67, *şesul Banatului.*
pustiieşag 113, *pustietate.*

ráboş 163, *băţ încrestat cu care se măsură laptele la stână.*
racu-macu 47, *imită strigătul raței.*
răkie (passim), *țuică.*
rămńí 92, 94 132, *a arunca un farmec, a fermeca.*
rămńitoriu, -toaria 94, *fermecător.*
rămńitúri 92, 96, 119, *farmece, vrăji.*
răpeşînoasă 7, *repede.*
răpíźili (p. 57), *ripidele (în Banat, la slujbele bisericești se îmbracă 13 băieți, numiți dieci, în stihare; 6 țin câte un sfeşnic, 6 țin câte o ripidă — un fel de evantaliu de lemn — şi unul ține o cruce).*
răsăriće 127, 131, *sărite, despicate.*
răscucăí (p. 43), 142, 145, 146, *a îndepărta dela vită efectul cântecului cucului care se manifestă prin pierderea laptelui.*
răstámiţă 123, *scândura patului de către părete* [cf. sârb. rastaviti «trennen»].
răzbí, a să — 81 (p. 101), *a se svârcoli să scape.*
răzbúnţ = tîlari aia care l-o răstignit pră Domnu Cristos, 136 (cf. sârb. razboinici «Räuber»].
rînduie (p. 48), *deretică.*
Rîşáua, Rişáva (p. 37), 66, 71, *orașul Orşova.*
Ristos 79, 93, 98 *Hristos.*
rîză (p. 43), *cîrpă, sdreanță.*
roabă (p. 52), *năsălie.*
roiu 92, *puiul ciutei.*
rudă (p. 50), *oişte.*
rudă 70, *minereu* [din sârb. ruda «Erz»].
rug (p. 53), *măcieş.*
rugă, păpărúgă 150, *strigătul paparudelor.*
rúsun-fúsu 47, *imită şuieratul gâştei.*

săbiind 4, *dând cu sabia.*
săcătaće 120, *slăbiciune, sleire.*
săcríń 115, *sicriu.*
sai 9.
sălaşu mărvi (p. 42), *ocolul vitelor.*
şălbóc 62, *sentinelă.*
salcă (p. 36, 57, 58), 145, *salcie.*
sălśińęr(ĭ) 94, *prepeleac.*
săm (v. ńí-săm).
Sămărina (v. Mărina).
Săminíc 11, *piscul Semenic.*
sárme (p. 55), *sarmale.*
săt, săţ (v. ví-săt).
scăpărămîncili 74 (p. 87), *uneltele de scăpărat: amnar, cremene, iască.*
Scorţarĭ 68, *numele vechiu al satului Borlovenii-Vechi.*
scoş 128, *scosei.*
scrisa, fac pră — (p. 46), 100, 103, 104, 118, *fac farmece de dragoste.*
scućală (p. 50), *adăpost.*
şcúrpie 7, *balaur.*
şćę, să — 123, 129 (p. 127), *să stea.*
şćim 131, *ştim, un fel de câlți.*

sfănțî'ć, -ți's (p. 53), 148, *monetă austriacă de 20 de creițari.*
Sfićágului, vîru — 137 (p. 133).
șibioarie = și'bii dă buoj uscat (p. 44), *bețigașe de boz.*
sîmburĭ (p. 44), *păsat,* «urui», *de porumb fiert în lapte, cu brânză și untură; se dau de pomană la* «Moș dă sîmburĭ».
Sîmćilii (p. 45), *Sf. Ilie.*
Sîmiédru (p. 40), *Sf. Dumitru.*
sîmșelaće 135, *ascuțite.*
sîmșele = bripț 135, *bricege.*
sîmț (p. 42), *sfinți*; (p. 42), *figuri omenești din aluat nedospit uns cu miere; se fac la 40 de Mucenici.*
Sîmț (p. 48), *sărbătoarea 40 de Mucenici.*
Sîmźordz (p. 42), 144, *Sf. Gheorghe.*
sîńíe (p. 54), *fund rotund pentru mămăligă.*
sîrmă 85 (p. 107), *țesătură din fir de aur sau de argint.*
skimbaț (p. 46. 47), *anormali.*
șkipí (p. 49), 81 (p. 101), 135. *a scuipa.*
șláier (p. 53), *văl.*
slastă (p. 46), *dulce, frupt, când nu se postește.*
slóbodz, colaș dź-ei — (p. 58); *un fel de colaci.*
slobodzîtură = fănina díla care o fașentîń 108.
sloićće 76, *țurțur de ghiață.*
smăoańe 153, *monstru, demon.*
smîldz 162, 163, *măsuratul laptelui la stână.*
sminćí 84 (p. 106), 136 (p. 132), *a greși.*
snagă 91, 109, 113, *putere.*
sobă, sobe (p. 31, 41, 55), 83 (p. 104), *cameră.*
socác 129, *uliță.*
socăśíță (p. 56), *bucătărească.*
sodomí, sudumí, a să — 3. 72 (p. 83), *a se surpa*; 73 (p. 85), *a murdări.*
șoĭru (p. 50), *șopron.*
șoluri 14, *cești* [din sârb. šolja «Tasse»].
șomi'i 73 (p. 85), *un soiu de câine.*
somodźía 85 (p. 107), 86, *o zână.*
soriiá 9, *sorioară.*
sparș 74 (p. 88), *spărsei.*
spinăruică 85 (p. 107) *spinare* (diminutiv).
sprijoańe (p. 53, 54), *întâmpină*; 113, *prinde.*
sprînji' 58, 66, 125, 127, *a risipi, a alunga.*
spurś (p. 46), *lighioane sălbatice, lupi.*
stăjărĭ (p. 29), 59, *stejar.*
ștală 158, *graid* [din sârb. štala «Stall»].
stămîń (p. 49, 58), 78, *săptămâni.*
Stănśílova (p. 30), 69, *cătun al satului Șopotul-Nou.*
stărpí (p. 45), 146, *a pierde laptele* (*despre vite*).
stătorí 69, *a se opri, a se stabili.*
stîrśálă (p. 52), *asistentul miresei* [din sârb. trčalo «Läufer, Renner»].
storî' 73 (p. 86), 78, *a prăpădi.*
străcătoari 94 *strecurătoare.*
strădomáș pl. 93, *boală la copii.*
străfigá 11, *a strănuta.*
străgan (p. 32), *astrahan.*
strań pl. (p. 54), *cergi, pături de așternut.*
ștric 52, *tunie.*
strîgă, strîgoańe, strîgoń 96, 119, 132, *demon.*
strîmćálă 83 (p. 104), *strâmtoare.*
ștrimfĭ (p. 32), *ciorapi.*
strin (p. 57), 13, 120, 163, *străin.*
Strodorósăle, Strodorúsă (p. 44), *sărbătoare bătească înainte de Rusalii.*
strojác 170, *cearșaf pentru pat.*
strungăriață 94, *cupă în care se mulg oile.*
stu! = năpoi! 123 [din sârb. stu! «zurück!»].
stupă 131, *un fel de câlți.*
suróc = sorośęśće cînd iț faše rău 129, *farmec, aruncătură.*
șușní 28. *a ofta.*
sviétăr = căput de lână (p. 32), *flanelă.*

ś 6, *ci.*
śe 74 (p. 87), *zice.*
śe-godźe (p. 56), *orice.*
śeluí (p. 53), 9, 80 (p. 96), *a înșela.*
śerbu (p. 41), *brezaia, turca.*
śerón 127, *cer* (*copac*).
śi (v. iśi).
S'íclova (p. 49), *satul Ciclova.*
śińișoară (p. 40), *cina din ajunul sărbătoarei sfîntului ocrotitor al casei.*
śinstă (p. 49), 52-56), *dar, cadou, cadou de nuntă.*
śinstî' (p. 44, 56), *a dărui.*
śipcă (p. 32), *dantele.*

śoacă (p. 27, nota 3), *pisc de deal, deal, pădure.*
śoară-bară 72 (p. 84), *cioară.*
śoc-śoc 72, (p. 82), *imită lovitura unei tidve în lemn.*
śorobáră 74 (p. 88), *ciur* (?).
S'orogău 65, *Băile Herculane.*
śorśel (p. 49), *cercel.*
śorśilat 45, *cercelat.*
śudz 84 (p. 106), 86, *minuni.*
śurăí 74 (p. 89), *a ciurui, a cerne cu ciurul.*
śuriel 151, *sită.*
śuru 74 (p. 89), *imită sunetul ciurului.*
śuśí 4, *a suci.*

taică 8, 74 (p. 87), 81 (p. 101), 137 (p. 134), *bunic, moş.*
táier, táire (p. 40, 41, 49, 51), *farfurie.*
ţăitúnguri 87, *gazete.*
tămî'ńe (p. 40, 58), 129, *tămâiază.*
tántoru, tăntoroańa 131, *tartor.*
targă (p. 32), *şortul dinapoi, lung, fără ciucuri* (v. planşa II, 2).
taută (p. 53), *lentă.*
tîlvă (p. 27, nota 3), *pisc de deal.*
tîr năpoi tîr năinće (p. 43), *o boală.*
ţîră, o — (p. 48), *o leacă.*
ţoale, ţoalili (p. 32, 44, 52-56, 58), 123, *haine.*
ţolíţăli 23, *haineţele.*
toşeşće, îl — sînzili 115, 136 (p. 131), *îi curge sîngele* [din sârb. točiti «giessen»].
traştă (p. 54, 56), *traistă.*
trecut dă apă 159, *asudat.*
troapa (p. 50), *un dans.*
trośili (p. 52); *viorile, taraţul de Ţigani.*
trup 77, 78, 107, 129 (p. 127), 138, *organul sexual.*
trupăí 4, 110, *a tropoti.*
trúpăt 110, *tropot.*
ţucá (p. 41), *a săruta.*
ţúcăr (p. 42), *zahăr, zaharicale.*
tuleu, tulei (p. 43), 75 (p. 92), *cocean de porumb.*
tuná 4, 121, 147, *a intra*; (p. 43), *a începe.*
tuor (p. 31), *ogrinţi, ce rămâne din ţânul mâncat de vite.*
Turśí ai Morţ 66, *nume de loc.*
tut (v. iii tut).
tutúc 162, *butuc.*
ţuţúr 77, *ţurţur de ghiaţă.*
udźí (p. 49), 3, 5, 6, 28, 77, 80, 81 (p. 98, 101), 94 125, 130, *a rămânea.*
uiágă, uiężili (P. 42, 47), 163, *sticlă.*
uică 65, *unchiu.*
uiężili (v. uiagă).
umă, pr— 3, 23, *pe urmă.*
unturái 119, *unsei cu untură.*
unturíśa 72 (p. 83), *untura.*
uostru 66, *insulă.*
uriadză (p. 53), *dau chiote.*
urc 72 (p. 82), *vânătoare.*
urúi (p. 44), *urluială, cereale măcinate gros.*

vădz-că, o — 72, (p. 82), *a văzut că.*
váiećiśili 112, *vaietele.*
válác, lag — 104, *şarpe, balaur* (?).
Valia-Mare 62, *nume de loc.*
válúş (p. 43), *spălător, cârpă cu care se spală vasele.*
vándálác 129, *balaur* (?).
vara lu Mihói, Mióí (p. 45), *timpul călduros de pe la sfârşitul lui Septemvrie* [cf. sârb. Miholjdan «Michaelistag»].
Vărtoloméiu (p. 45), *sărbătoare băbească; după Sf. Ilie.*
vedzerat 127, *luminat.*
vestîrea (p. 57), *tragerea clopotelor pentru mort.*
vijulíi 78, *furtuni, vijelii.*
vîlvă 159, *vrăjitor care stăpâneşte furtunile şi grindina.*
Vinirea mari (p. 40), *sărbătoarea Sfintei Paraschiva*; — ńagră, — oauălor (p. 44), *Vinerea patimilor.*
vioală (p. 54), *o floare.*
víorí, víuor, vioroańe, viuoroańe = băsáma ieştă şî pră sus d-ăle răle 123, 127, *demonul, personificarea furtunei.*
viorínt 37, 133, 137 (p. 133), *vioriu, violet.*
vîr, vîru 72 (p. 84), 74 (p. 88), 85 (p. 107), 137 (p. 133), *vârf, vârful.*
virtuća 114, *puterea.*
Vîrvára (p. 46), *sărbătoare băbească* (4 *Dec.*).
vîrvă'rĭ 85 (p. 107), *vârful unui pom.*
ví-săt, ví-săţ (p. 38), 38, 83 (p. 104), *sunteţi.*
vítrică 72, (p. 82), *vitregă.*
viuţ 37, *fii, copilaşi.*
viva (p. 40), *vivat!*

Voińícoţ 60, *nume de loc.*
vr-o 68, 72 (p. 82-83), *o.*
vr-odată 72 (p. 82), *odată.*
vr-un 72 (p. 83, 84), 80 (p. 96), *un.*
vr-ůndźiva 80, *undeva.*

zădźiná, a să — 96, *a se așeza.*
zăgońí 66, *a goni, a alunga* [din sârb. zagoniti «hinter etwas treiben»].
zămíścă 120, *franzeluță* [din sârb. zemička «Semmel»].
zănat (p. 41), 109, *meserie.*
zăpostîtu (p. 45-47). *lăsata secului* [din sârb. zapostiti «zu fasten anfangen»].
zăstrúg = lăduță 109, *cutie* [din sârb. zastrug «schüsselartiges Holzgefäss mit Deckel»].
zătrí 74 (p. 89), *a zăbovi.*
zăuitá (p. 55, 57), 85 (p. 108), 85 *a uita.*
Zbăg 60 *nume de loc* [din sârb. zbeg «refugiu»].
zbăguí, a să — 60, *a se retugia* [din sârb. zbegnuti se «zusammentlüchten»].
zbišulat 111, 113, *uscat.*
zborî 7, 107, *a (se) vorbi.*
zgî'rgor (p. 47), *ciucur.*
zgodźí (p. 41, 50, 108), *a (se) nimeri.*
zmîcón (p. 53), *smucesc, smâncesc.*
zupă (p. 52, 55), *supă, ciorbă.*
zuzî'ie = lăutaș 74 (p. 89), *muzică.*
zviduí 121, *a vindeca.*

żugă-mă 47, *înjugă-mă.*

EMIL PETROVICI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

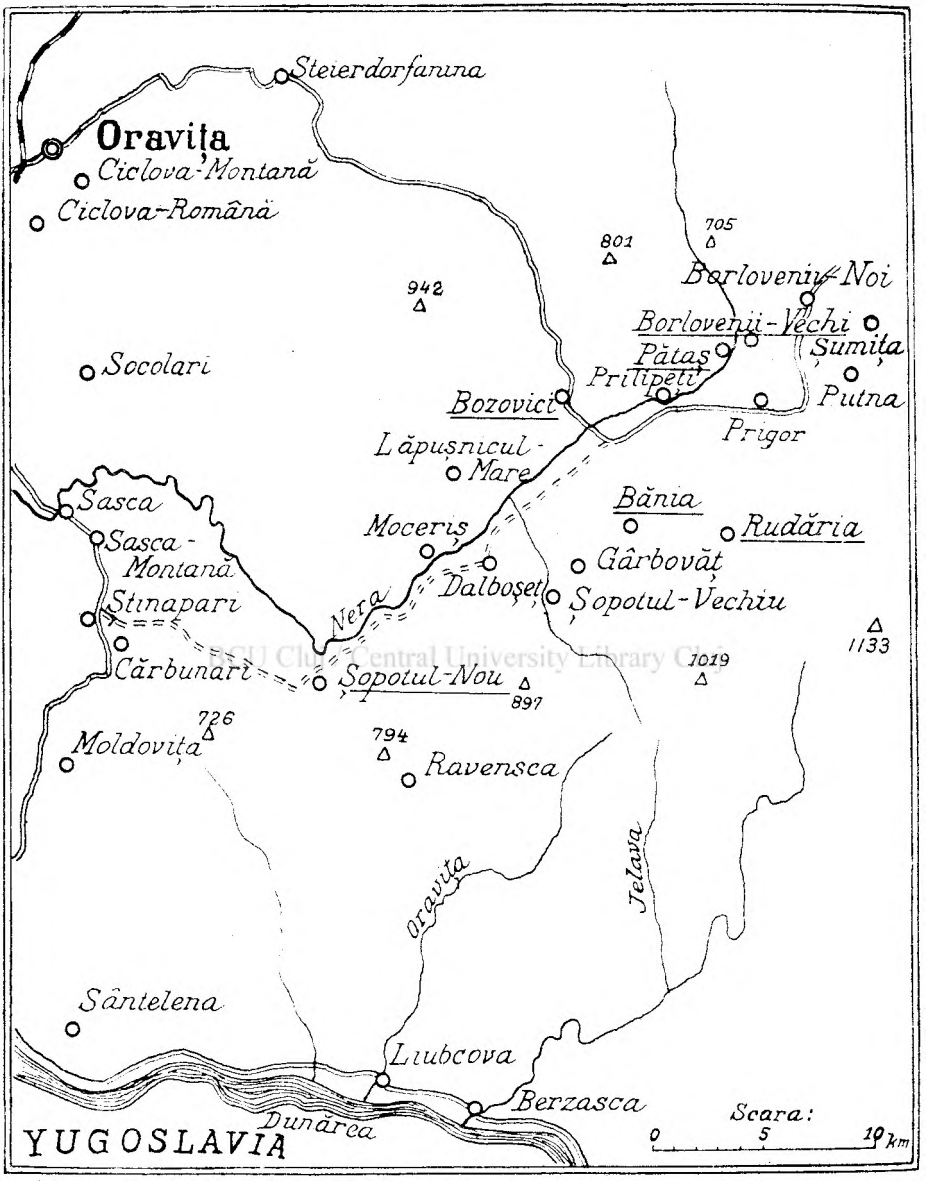

Harta regiunii cercetate
(Satele anchetate sunt subliniate)

RAPORTUL DIN 1756 AL UNUI CHIRURG GERMAN DESPRE CREDINȚELE ROMÂNILOR ASUPRA MOROILOR

Intr'o notă bibliografică, publicată în «Anuarul Institutului de Istorie Națională» din Cluj, IV (1924), am semnalat între altele și cartea chirurgului *Georg Tallar*, apărută în 1784, în care autorul vorbește amănunțit despre vampirii credințelor populare românești, numiți de țărani «moroi». Cărticica aceasta, pe care o amintește și d-l Andrei Veress în volumul II al Bibliografiei sale româno-maghiare, este o raritate bibliografică. Din motivul acesta, mai ales însă fiindcă literatura noastră folklorică și etnografică este relativ săracă în informații din secolele trecute, cred că este interesant să dau aici o scurtă analiză a cărții și conținutului ei.

Broșura se găsește la Biblioteca Universității din Cluj, subt No. 170680. E tipărită în limba germană, cu litere germanice, format octav mic și are 87 pagini. A fost editată la Johann Georg Mössle, Viena și Lipsca.

Titlul complet este următorul :

VISUM REPERTUM
ANATOMICO - CHIRURGICUM

oder

Gründlicher Bericht
von den sogenannten
Blutsäugern, Vampier,

oder

in der Wallachischen Sprache Moroi

in der

Wallachey, Siebenbürgen, und Banat

welchen

eine eigends dahin abgeordnete Untersuchungskommission
der löbl. k. k. Administration im Jahre

erstattet hat.
Durch
Georg Tallar
Wundarzten.
Wien und Leipzig,
bey Johann Georg Mössle.

(*Mit von Baumeisterischen Schriften*)

În introducerea editorului se arată că Românii din Ardeal, Banat, Croaţia şi Sirmia au credinţa deşartă că frecventele cazuri de moarte care se observă între postul Crăciunului şi sfârşitul lunii Aprilie, se datoresc faptului că unii morţi, care înviez în mormintele lor graţie puterii unor ierburi, reapar şi sug sângele celor sănătoşi, omorîndu-i astfel. Asupra acestor credinţe s'au răspândit veşti şi în ţările mai civilizate, unde ele au început să fie crezute. Astfel s'a născut dorinţa să se clarifice acest fenomen. O comisiune trimisă pentru a studia chestiunea nu a adus rezultate prea mari. Abia chirurgului Georg Tallar i-a reuşit în 1756 să explice lucrurile complet şi să convingă poporul de credinţele sale deşarte (sic !). Acest chirurg merită încrederea cu care a fost onorat de administraţia imperială a Banatului. El a studiat cu mare sârguinţă ştiinţele la şcoala înaltă din Mainz, s'a perfecţionat în Strasbourg la Colegiul Salzmann şi a servit 18 ani în calitate de chirurg de companie, batalion şi regiment subt Geyer, Veterani şi principele Lobkovitz în campaniile Austriei împotriva Francezilor şi Turcilor. Însăşi lucrarea sa, pe care în cele ce urmează editorul o prezintă publicului cetitor, dovedeşte cât de fericită a fost alegerea sa pentru ca să studieze problema «moroilor». Familiarizat de mult timp cu obiceiurile, moravurile şi vieaţa neamurilor din Banat, stăpân pe limbile maghiară, «valahă» şi latină, a putut să-şi culeagă informaţiile direct. A întrebat pe cei sănătoşi, a îngrijit pe bolnavi şi a autopsiat chiar morţii. Din întâmplare editorul a putut să afle manuscrisul din 1756, în care Tallar şi-a consemnat observaţiile. L-a găsit vrednic să-l dea publicităţii.

După aceste cuvinte introductive ale editorului urmează, la pagina 9, raportul lui Tallar. Începe cu o prefaţă («Vorbericht») :

Nu numai Românii și Sârbii, ci și oamenii inteligenți aparținând altor popoare, cred că morții Valahilor pot învia înainte de vreme și sug sângele celor sănătoși, omorîndu-i astfel. Credința această deșartă îndeamnă țărănimea, ca atunci când observă că sănătatea populației e rea, să nu recurgă la alte ajutoare raționale ci să desgroape morții.

Oricât de severe ar fi măsurile administrației, oricât de bune ar fi sfaturile care li se dau Românilor, ei totuși deschid mormintele celor suspecți, taie cadavrelor capetele, înfig pari în inimile lor sau ard cadavrele întregi.

Vieața lor religioasă e plină de credințe deșarte. Ei cred mai mult în înșelăciunile Satanei decât în puterea Creatorului. Înșiși preoții lor sunt foarte inculți; foarte puțini știu să scrie și să citească. Fantazia lor de asemenea e pradă superstițiilor. Orișice fenomen pe care nu-l pot înțelege este explicat prin credințe deșarte. Ajunge să treacă un călugăr printr'o regiune, să răspândească știrea despre «moroi» și toată regiunea devine rebelă. Pentru observatorul neinfluențat este bătător la ochi că soldații imperiali care trăiesc în mijlocul populației, niciodată nu sunt atacați de vampiri, deși tocmai ei nu duc o viață prea exemplară din punct de vedere moral și religios. De asemenea Nemții colonizați între Români nu au nimic de suferit din partea moroilor. Dintre Români însă mor în fiecare an sute în câte un județ după cum cred ei — în urma vampirismului. Ei nu vreau să înțeleagă că nu sunt de vină morții lor și că medicamente bune ar scădea această mortalitate. La medic nu se duc, în schimb cer sfatul popilor, care sunt tot atât de superstițioși ca și ei. Autorul a avut de cinci ori ocazia de a studia vampirismul și de trei ori a făcut și autopsia cadavrelor. Pentru întâia dată la Deva în 1724, a două oară la Obârșia, în Muntenia, în 1728, a treia oară în trei localități din Banat, a patra și a cincea oară tot în Ardeal. A asistat la exhumarea morților; pe doi dintre cei mai vestiți moroi îi cunoscuse când erau încă în vieață. El își propune să redea în cele ce urmează cât se poate de conștiincios observațiile sale. Înainte de a da însă descrierea boalei, vrea să arate care este felul de traiu al Valahilor. Întâi va fi vorba despre posturile lor religioase, extrem de severe. Se va studia apoi în ce anotimpuri fac moroii ravagiile cele mai mari. Va urma descrierea obiceiurilor Valahilor. Se vor cerceta în continuare fenomenele boalei. În sfârșit se va insista din nou asupra traiului și obiceiurilor țăranilor români și de încheiere se vor analiza cauzele pentru care unii dintre morți rămân mult timp în pământ nedescompuși, pe când alții putrezesc repede, cu toate că au murit de aceeași boală și au fost îngropați în aceleași condiții.

Biserica obligă pe Români să postească de patru ori pe an. Mic şi mare ţin aceste posturi cu cea mai mare sfinţenie în orişice împrejurare. Chiar şi cei mai mari răufăcători, care nu pregetă să omoare oameni, să-şi ardă victimele cu fierul roşu, să fure cai şi boi, care în sfârşit, după obiceiul ţării, îşi fac din banditism o meserie, cu niciun preţ nu ar păcătui împotriva posturilor. Postul Paştilor ţine 6 săptămâni, plus una albă, în care se permite mâncarea de ouă, grăsimi, brânză şi lapte. Postul de Sf. Petru durează 2—3 săptămâni, uneori şi 4 săptămâni, cel de Sf. Marie 2—3 săptămâni, cel de Crăciun 5—6 săptămâni. În postul Sf. Marii şi al Paştilor nu se mănâncă nici peşte. Boala care loveşte pe Valahi, începe de obiceiu în ultimele două săptămâni ale postului Crăciunului, se înrăutăţeşte către sfârşitul lui şi nu durează niciodată mai mult decât până la Sf. Gheorghe. Câteva săptămâni înainte de această sărbătoare ei încep să iasă din bârloagele lor şi să lucreze. Aerul curat şi mişcarea opreşte cursul boalei. Dacă însă în timpul boalei li se dau medicamente bune, atunci boala dispare după 2—3 săptămâni, cel mult după o lună şi după sărbătorile Crăciunului nu se găseşte nicio urmă a ei. Românii cred că nicio zi din săptămână nu este mai primejdioasă pentru moroi ca Sâmbăta, când ei trebue să stea în mormânt. De aceea îi desgroapă în ziua aceasta, spre a-i pedepsi pentru setea lor de sânge, pe care şi-o satisfac în celelalte zile ale săptămânii. Cât de greşită este însă părerea aceasta o dovedesc înşişi morţii care au fost găsiţi în poziţie neschimbată, aşa cum au fost înmormântaţi, oridecâteori au fost exhumaţi, în oricare zi a săptămânii.

De câteori autorul era chemat la bolnavi care afirmau că au fost atacaţi de moroi, îi interoga precum urmează :

De câte zile stau la pat?

— De 2—3 zile.

De ce se plâng?

— Îi doare inima.

Unde este inima?

— Bolnavul arată regiunea stomacului şi a intestinelor.

Pot dormi?

— Da. Dar imediat ce adorm vin moroii.

Ce aspect are moroiul şi cine este el?

— Mortul cutare sau moarta cutare.

În momentul de faţă moroiul este prezent?

— Nu. Îl vede numai când doarme, uneori şi când e treaz. Mulţi bolnavi însă afirmă că moroii nu se văd.

Toţi cer însă cu insistenţă să se deschidă mormintele moroilor, căci altcum vor trebui să moară cu toţii. Cu toate că împotriva celor

mai severe oprelişti ale autorităţilor se deschid mormintele şi oamenii au prilejul să se convingă de zădărnicia superstiţiilor lor, totuşi nu pot fi convinşi că greşesc. Când scot morţii din groapă şi îi ciopârţesc, ei adună sângele din cadavre şi ung bolnavii cu el. Dar leacul acesta nu le ajută nimica şi bolnavii mor mai departe. În Călacea credeau oamenii că un copil de 4 zile este moroiu, deoarece maică-sa a fost bolnavă în tot timpul sarcinei. Când desgroparea micului cadavru şi ungerea bolnavilor cu sângele lui nu a dat nici un rezultat, i-au spus autorului că trebue să mai fie şi alţi moroi. Făcând o cercetare la faţa locului, chiar şi preoţii din sat au încercat să mistifice pe Tallar, iar primarul satului i-a declarat ritos, că pot autorităţile să oprească cât de mult desgroparea moroilor, ei tot nu se vor lăsa de acest obiceiu, fiindcă nimic altceva nu poate să ajute împotriva marei mortalităţi din sat. Îndată ce însera, nu mai ieşia niciun om din colibă, pentru a nu cădea pradă moroilor.

În cele următoare autorul descrie amănunţit simptomele boalelor celor ce se cred atacaţi de moroi. Tallar presupune că principalele cauze ale lor trebue căutate în alimentaţia greşită a Românilor în cursul postului de Crăciun şi în timpul sărbătorilor. Descrie această alimentaţie şi traiul Românilor precum urmează :

În timpul postului Românii mănâncă ceapă crudă, usturoiu, ridichi, varză acră crudă sau fiartă în apă, dovleac murat sau varză dulce şi varză creaţă fără untură. În loc de pâine îşi fac o fiertură cu făină de porumb la care mănâncă aproape zilnic fasole fără grăsime. Le mai place o zeamă din tărâţe, fermentată — evident, e vorba de borş — oţet făcut din bere, zeamă de mere pădureţe cu muieţi de mămăligă sau zeamă de varză acră. Cine are bani pentru băuturi alcoolice nu-şi cumpără vin, ci rachiu. Cea mai mică cantitate din acesta, care se bea deodată, este un sfert [scil. de oca, adică 0,3 l.]. Această alimentaţie stranie se dă şi la copii mici, la femei gravide, la moşnegi. Cei săraci trăiesc şi mai prost. Pe cât de sever îşi ţin posturile, pe atât de fără măsură mănâncă în timpul sărbătorilor Crăciunului. Timpul de masă obişnuit la alte popoare le pare atuncia prea distanţat şi de aceea gătesc ziua şi noaptea şi mănâncă întruna carne de porc friptă. Autorul se întreabă dacă după toate acestea se mai poate crede că moroii sunt acei care omoară pe Români sau alimentaţia lor iraţională ? Germanii şi militarii care trăiesc între Români, alimentându-se mai bine, rămân sănătoşi. Călugării români care postesc în tot timpul anului, sunt mult mai puţin expuşi acestor înbolnăviri, fiindcă mâncările lor de post sunt mai bine pregătite şi îndeosebi mai grase şi prezintă oarecare variaţie, deoarece ei consumă şi peşte.

Alimentaţia aceasta greşită nu strică numai bunei stări trupeşti a ţăranilor români, ci produce în foarte multe cazuri şi alteraţiuni psihice intense, care pregătesc terenul pentru credinţele lor demoniace. O agravare a tuturor fenomenelor se poate observa mai ales în legătură cu anotimpul când bate vântul de miazăzi [1]). La sfârşitul lunii Mai se mai pot observa la Români dureri de gură cu vesicule pe limbă, buze şi gingii, mai ales la băieţi.

Românii se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor şi cu comerţul produselor agricole. Sunt deosebit de şireţi şi din fire foarte isteţi. În schimb sunt necivilizaţi, nu au şcoli şi de aceea oamenii învăţaţi sunt foarte rari printre ei. Nu ştiu să scrie şi se mulţumesc să folosească răbojul («Rabisch»).

Când se îmbolnăveşte vreunul, chiar dacă e bogat, nu ia medicamente, ci sufere ca un animal, aşteptând să-i ajute natura. Dacă totuşi boala se lungeşte prea mult, chiamă o descântătoare. Aceasta trebue să-l binecuvânteze, sau — după cum zic ei — să-l descânte («descintiren»), adică să toarne cositor topit în apă (sic !). Românii se nasc, cresc, îmbătrânesc şi mor înconjuraţi de credinţe deşarte care îi urmăresc şi după moarte. Adesea autorul a văzut morminte în care se găseau înfipte două ţăpuşe de lemn de lungimea unui deget. I s'a spus că ele împiedecă mortul să devină moroiu. Autorul a avut întotdeauna multe greutăţi de învins pentru a convinge pe Români să ia câte un medicament, deşi adesea era de ajuns un vomitiv pentru a vindeca pe bolnavi. Când însă vedeau cu ochii lor astfel de vindecări miraculoase, răspândeau vestea în împrejurimi şi începeau să vină la el, de nu mai pridideа cu ei.

Părerile Românilor despre bolile lor sunt următoarele :

1. Când într'o casă sufere cineva de o boală îndelungată şi se mai îmbolnăvesc şi alţii în familie, atunci cred că sunt vrăjiţi de demoni. Imediat îşi schimbă domiciliul, mai ales dacă este la un loc mai ridicat şi se mută într'alt loc, aşezat mai la vale. Aşează două scăfârlii de cai sau boi pe casă pentru a speria demonii, pe care ei de frică îi numesc «frumoasele» («die Schönen»).

2. O mare putere asupra celor care au febră şi aiurează are balaurul sburător numit smeu («Gmehu». Evident, greşeală de tipar pentru «Smehu»). El îi atacă şi intră chiar în relaţii sexuale cu ei (accubus şi succubus). Aceeaşi putere o are smeul şi asupra epilepticilor. Pe aceşti nenorociţi preoţii nu vreau să-i cuminece.

3. Multe boale vin din apa vrăjită pe care o pregătesc duşmanii.

---

[1]) E de remarcat că autorul, în timp ce în descrierea de până aici îi numeşte pe Români «Valahi», la pagina 40 foloseşte termenul «Romaner».

4. Stomacul și intestinele, adică ceeace numesc ei inima, le cade în pântece. Boala aceasta nu este altceva decât o colică de care sufăr foarte mult în timpul posturilor.

5. Cred că în trupul lor se găsește un chiag vrăjit (sic !). Cât timp acesta circulă, nu se întâmplă nimic, îndată ce se fixează însă la un loc, atunci bolnavul se încovoaie sau ologește.

6. Cred că au la plămâni, la ficat și mai ales la gât, niște crescături pe care le numesc «Schui» [1]).

7. În sfârșit cred că vampirii le sug sângele omorîndu-i astfel.

Cum își tratează Valahii aceste boli :

1. Începutul curei la orice fel de boală se face cu repetarea de 5—6 ori a unui descântec. Pentru aceasta se chiamă cele mai vestite babe din localitate sau din satele vecine. Se topește o bucată de cositor și se toarnă în apă. Câte colțuri mai mari sau mici va avea cositorul răcit în apă, atâtea boale are pacientul. Apoi amestecă mulțime de substanțe cu care ung bolnavul sau pe care i le dau să le bea. Formula pe care o spun la descântec nu ne-o redă autorul, spunând că e o curată neghiobie și că fiecare babă o schimbă pentru a întări efectul cu adaosurile care îi par bune.

2. Mai au obiceiul să împuște peste capul bolnavului încărcături oarbe, dar foarte puternice, de pistol. Dacă această cură eroică nu ajută, ea se repetă de 2—3 ori. Urmarea este adesea foarte rea : bolnavii capătă convulsiuni sau tremuriciuri.

3. I se dă bolnavului să bea miere în vin sau rachiu.

4. Bolnavul e așezat într'o troacă mare, e uns pe spate cu uleiu vegetal și i se leagă pântecele cât se poate de sus.

5. I se dă bolnavului să bea untdelemn din candelă.

6. Operatorii valahi culcă pe bolnav pe spate, cu picioarele către soare. Cu un cârlig grosolan, lucrat de țigani, îi prinde amigdalele și le taie cu un cuțit de bucătărie bine ascuțit. Ei știu să facă operația aceasta foarte îndemânatec, dar sângerarea din rană e foarte mare. Când sângele curge prea tare, atunci singurul leac este zeama de varză foarte acră. Această operație costă 17 creițari.

7. Bolnavii se ung cu sângele cadavrelor desgropate ale celor care sunt crezuți moroi. Corpurile moroilor se taie bucăți, îndeosebi li se taie capul și se îngroapă iarăși. În unele locuri bucățile ciopârțite se ard.

În Muntenia cadavrul desgropat al moroiului e dus într'un car la hotarul satului. Aici i se taie capul și i se bagă o piatră în gură.

---

[1]) E probabil că Românii despre care vorbește Tallar, adoptaseră termenul din medicina populară ungurească «súly» (de ex. ráksúly).

Apoi se despică trupul şi se opăreşte cu vin fierbinte. În sfârşit se înfige o ţeapă în inimă. Toate bucăţile acestea se lasă nedesgropate, ca să le mănânce câinii şi păsările.

Când Tallar era chemat la bolnavi atacaţi de moroi, după ce le dădea îngrijirea medicală necesară, chinezul satului, juraţii şi tot poporul îl duceau în cimitir şi îl rugau cu insistenţă să desgroape cadavrul moroiului. Dacă el îi întreba ce acuze au împotriva mortului, răspundeau cam următoarele : prin pământul mormântului merg găuri până în sicriu. Prin găurile acestea ies moroii şi pornesc să sugă sângele celor sănătoşi. Dacă se deschide sicriul, se poate vedea că din gura, nasul şi uneori din urechile moroilor, curge sânge. Când se desgroapă moroii se poate constata că sunt mult mai graşi decât erau când au fost îngropaţi şi că pielea lor s'a făcut mult mai frumoasă şi mai roşie. Mormântul unui moroiu se cunoaşte în felul următor : un armăsar negru ca tăciunele, care nu a fost încă înhămat, nu poate fi silit să treacă peste mormânt.

Într'un capitol lung care urmează, Tallar face o analiză amănunţită din punct de vedere medical a boalelor celor care se cred atacaţi de moroi, precum şi unele cercetări din punct de vedere medico-legal asupra mormintelor şi cadavrelor moroilor. Toate acestea prezentând interes pur medico-istoric, nu însă etnografic şi folkloric, vom spicui numai acele puţine pasaje în care mai este vorba de credinţele şi obiceiurile Românilor. În capitolul acesta autorul caută să combată cu argumente ştiinţifice părerile Valahilor despre boala produsă de moroi şi despre fenomenele despre care ei susţin că le observă asupra cadavrelor moroilor.

Găurile pe care Românii cred că le descopere în mormintele moroilor, s'au dovedit întotdeauna a fi simple lacune, formate prin uscarea sau îngheţarea pământului. Ele nu merg niciodată dela suprafaţă până la sicriu. Se poate însă observa că flăcăii din sat fac, imediat după înmormântare, găuri în pământul mormântului cu bâtele lor. Mai târziu ele sunt atribuite moroilor. Sicriele desgropate au fost găsite intacte la toate exhumările făcute de Tallar. La morţii de curând îngropaţi s'a putut, de fapt, constata la exhumare, că le ieşea din gură o spumă murdară, rău mirositoare. Atunci Românii care erau de faţă, ţipau că mortul e moroiu. Dar — constată Tallar — acest fenomen de decompoziţie e comun la toate cadavrele desgropate şi nu prezintă nimic supranatural. Morţii înhumaţi în frig, iarna, fireşte că nu se descompun mult timp, până ce căldura verii străbate în mormânt. Acest fenomen nu vreau să-l înţeleagă Românii, care de câte ori observau un cadavru conservat timp mai îndelungat, vedeau în el un moroiu, care trăieşte mai departe. Alte cadavre, cu totul proaspete, de

presupuşi moroi, înainte de a începe descompunerea vizibilă, se umflă prin formarea de gaze. În felul acesta pielea e mai întinsă, cadavrul pare mai gras. Acest fenomen face pe Români să creadă că moroiul s'a îngrăşat în mormânt, sugând sânge. Acele ierburi de vrajă, cu care diavolul hrăneşte, după credinţa Românilor, moroii, n'au putut fi găsite în stomacurile cadavrelor la niciuna din autopsiile făcute. Tallar a asistat de două ori la proba cu armăsarii negri. De amândouă orile armăsarii, speriaţi de bună seamă de miasmele care ieşeau din mormintele proaspete, nu voiau la început să treacă peste ele, fiind însă siliţi, totuşi au sărit în sfârşit peste moviliţă.

În ceea ce priveşte pe bolnavii care se cred atacaţi de moroi, Tallar constată următoarele : ei spun că moroii le sug sângele. În consecinţă medicul s'ar aştepta să-i vadă anemiaţi şi orice lăsare de sânge nouă ar trebui să le strice, ceea ce nu e însă cazul, deoarece la toţi tratamentul cu venesecţie dă rezultate bune.

Tallar constată că Sârbii din regiunile cercetate de el, deşi postesc tot atât de sever ca şi Românii, nu sufer decât foarte rar de «boala moroilor». El explică acest fenomen surprinzător prin faptul că în alimentele lor de post se pune întotdeauna foarte multă paprică, care-i fereşte de turburările de care sufer Românii.

În concluzie, Tallar constată că moroii din credinţele Românilor nu există, că în toate fenomenele observate şi studiate de el nu-i nimic supranatural şi că «boala moroilor» poate fi pe deplin explicată prin traiul neigienic al Românilor şi tendinţa lor de a se lăsa robiţi de superstiţii.

Nu am intenţia să fac un studiu asupra lucrării lui Tallar. Cred că redând în rezumat fidel observaţiile şi comentariile sale — întru cât se referă la fapte de interes pentru vechea etnografie românească—, am făcut tot ceeace poate face un medico-istoric, care nu are competinţa de a intra prea adânc în materie de etnografie. Poate că un specialist va găsi în acest rezumat material pentru cercetări.

Mă mulţumesc numai să semnalez, pentru comparaţie, o altă lucrare cam din aceeaşi vreme, în care tot un străin — şi el medic — se ocupă cu aceleaşi chestiuni.

Iohannes Georgius Kramer, medic german din Ungaria, câtva timp «physicus» în Timişoara, botanist şi scriitor medical apreciat de contemporani, a publicat în 1732 în «Hebdom». [Norica], XXXIII, p. 291—292, subt titlul «Observationes philosophici et medici argumenti variae Commercio litterario Norico intertextae» o observaţie : «*Cogitationes de Wampyris Serviae in Hungaria*». Textul original al lui Kramer nu mi-a fost accesibil, dar *Weszprémi* dă în «Succincta Medicorum

Hungariae et Trans. biographia», centuria III, (p. 173—177) un rezumat :

Ab experientia quippe constat omnem nationem Rascianam, aut, si mavis Russicam dictam, atque Valachicam, quae partim regiones Hungariae inde a Buda in Serviam, immo fere Constantinopolim cis Danubium usque, atque Daciam omnem antiquam, Ripensem puta, transalpinam Valachiam et Moldaviam, (et mediterraneam) Transylvaniam inhabitat, de Morte et Mortuis suis singulares prorsus et superstitiosas constanti lege fovere opiniones eo in primis tempore, dum solito numerosiorem quampiam stragem inter se grassari observaverit ; singulos enim nulla etiam luis epidemicae culpa mortuos gentili more per vetulas, agnatos et familiares diebus et noctibus aliquot continuis interrogant, quare mortui fuerint, quum divites pecude, pecore numis et frumentis exstiterint, potissimum vero ubi morbus quispiam epidemicus grassatur, a Mortuis quibusdam se suosque Rasciani exsugi *credunt, Valachi vero, natio aeque supertitiosa,* masticari *se dicunt, teste Köleserio nostro in Scrutinio Pestis Dacicae Cibinii an. 1709 in 16 edito, qui* Wampyrismum *omnem pag. III.* seductionem ac lusum *Diaboli nominat.*

Aşa dar şi aici găsim relevate aceleaşi superstiţii, pe care le observase şi combătuse Tallar.

Despre Tallar n'am putut găsi alte informaţiuni decât cele câteva din prefaţa editorului la cărticica sa. Numele său lipseşte în marele dicţionar biografic al medicilor de *Hirsch-Gurlt.*

Din punct de vedere medico-istoric notez că multe din observaţiile şi opiniile lui Tallar sunt uimitor de bune. Intuitiv, acest bun observator a ştiut să prindă unele fenomene esenţiale, pe care ştiinţa medicală de atuncea nu putea încă să le explice. Boalele celor care se credeau atacaţi de vampiri sunt foarte judicios puse în legătură cu alimentaţia unilaterală a Românilor în vremea posturilor îndelungate din timpul iernii şi primăverii. Într'adevăr, din simptomele însemnate de Tallar putem face azi diagnosticul retrospectiv, că Românii «supţi de moroi» sufereau de scorbut, pelagră şi nictalopie, boale care toate fac parte din grupul afecţiunilor prin carenţă, al «avitaminozelor». De remarcat e detaliul că Sârbii, care posteau tot atât de sever, sufereau mai puţin de «boala moroilor» — fiindcă mâncau multă paprică ! Faptul e bine observat : tocmai în anii din urmă s'a putut constata că ardeiul e foarte bogat în vitamina C (acid ascorbic), care fereşte de scorbut. Astfel Tallar se dovedeşte a fi fost un bun observator şi în cele medicale, precum în materie de folklor face impresia că a ştiut să redea destul de fidel unele obiceiuri ale populaţiei româneşti, mai ales din Banat.

VALERIU L. BOLOGA

ALTE VARIANTE ROMÂNEȘTI ALE SNOAVEI DESPRE FEMEIA NECREDINCIOASĂ

N'am reveni, poate, cu aceste nouă contribuții la « Variantele românești ale snoavei despre femeia necredincioasă» (studiu publicat în Anuarul II, p. 195—216), dacă n'am fi făcut două constatări. Întâia, că snoava în chestiune se dovedește mult mai răspândită la Români, iar a doua că anumite ipoteze și concluzii ale noastre din întâia contribuție sunt confirmate, iar altele apar susceptibile de corectări sau modificări.

Într'adevăr, după publicarea studiului nostru, am aflat încă 21 de variante. Ele se datoresc — chiar și cele publicate [1]) — circularei noastre despre care amintim în Anuarul II (p. 196—197 și nota 2), la care unii corespondenți au răspuns târziu; apoi faptului că și după publicarea articolului nostru am continuat să expediem circulare noilor corespondenți. În sfârșit, am avut și cazuri când la citirea studiului s'au găsit cercetători care să-și amintească că au auzit cândva snoava aceasta, să o caute și să ne-o comunice [2]).

Prin cele 21 de variante nouă pe care le semnalăm, numărul variantelor românești se ridică la 43, dintre care 40 descoperite datorită anchetei Arhivei noastre, care-și justifică și astfel existența. În același timp putem dovedi lui F. Bolte (vezi Anuarul II, p. 196, nota 2), care « aștepta cu o deosebită încordare rezultatul anchetei noastre» — d-sa relevase greutatea culegerii snoavei prin intermediul chestionarului — că această cale poate duce la rezultate foarte bune.

Iată acum lista variantelor găsite după publicarea studiului nostru din Anuarul II. Numerotarea lor s'a făcut în continuare, pornind dela snoava cu No. 22, ultima pe care o cunoșteam în 1933.

23. *Pecineaga, jud. Constanța.* Publicată de d-l Const. Milici, cantor bisericesc de fel din Soloneț, jud. Suceava, în revista « Izvorașul»

---

[1]) Vezi mai jos, p. 169—170, No. 23 și 24.

[2]) Idem, p. 171, No. 39 și 43.

XIV (1935), p. 25, subt titlul « Cum şi-a păcălit nevasta bărbatul (Cercetări cu variante) ». Aceste « cercetări » s'au făcut probabil în urma circularei noastre (vezi mai jos, No. 37). Nicio indicaţie despre persoana dela care a fost culeasă snoava, destul de fragmentară de altfel. Ea a fost trimisă întâi Arhivei noastre (ARAF [1]) 582, p. 4).

24. *Rudăria, jud. Caraş.* Publicată de d-l Emil Petrovici în acest Anuar, p. 103-105 (No. 83), subt titlul: «Spuma dźi pră mare».

25. *Topa-de-Criş, jud. Bihor.* Culeasă de d-l Porfir Paşca, învăţător, dela Nana Floare (1933). (ARAF 504, p. 1—3).

26. *Ţânţăreni, jud. Orhei.* Culeasă de d-l Dionisie Ionaşcu, învăţător, dela Ion Butuc (o ştie dela bunicul său Vasile) (1933). (ARAF 525, p. 1—2).

27. *Balamuci-Greci, jud. Ilfov.* Culeasă de d-l Theodor I. Popescu-Buzău, învăţător (nu indică dela cine) (1933). (ARAF 522, p. 9—10).

28. *Ceamaşir, jud. Ismail.* Culeasă de d-l Matei Starâş, învăţător, dela Ştefan Starâş, de 54 ani (« a auzit-o dela bunicul lui Teodor Starâş, mort ») (1933). (ARAF 527, p. 29—31).

29. *Stulpicani, jud. Câmpulung.* Culeasă de d-l D-tru Gh. Ahriţculesei, absolvent de liceu, din Cândeşti, jud. Dorohoi, dela soldatul Victor Popescu din —, de 22 ani (care o ştie dela Costan a lui Gură, de 89 ani (1932). (ARAF 541, p. 137—140).

30. *Truşeşti, jud. Botoşani.* Culeasă de acelaşi, dela soldatul Mihai Irimescu din —, de 22 ani (care o ştie dela Ion Moroşanu, de 36 ani) (1933). (ARAF 541, p. 141—143).

31. *Bozeş, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Ioan Buda, elev la Liceul « Aurel Vlaicu » din Orăştie, dela Aron Herţa din — (1933). (ARAF 552, p. 58—60).

32. *Dobra, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Traian Olariu, elev la Liceul «Aurel Vlaicu» din Orăştie, dela Ioan Petruţoiu din —, de 70 ani (1933). (ARAF 553, p. 24—27).

33. *Burjuc, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Dionisie Negru, elev la Liceul «Aurel Vlaicu» din Orăştie, dela Mura Rica şi Maria Stana, din —, de 50 ani (1933). (ARAF 554, p. 1—3).

34. *Costeşti, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Emil Tămăşoiu, elev la Liceul «Aurel Vlaicu» din Orăştie, dela Petru Dosa din —, de 75 ani (auzită de el dela tovarăşi ciobani din Munţii Sebeşului) (1933). (ARAF 561, p. 1—5).

35. *Balomirul de Câmp, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Toma Vulcu, elev la Liceul « Aurel Vlaicu » din Orăştie, dela Salomea Opriţa, din —, de 64 ani (1933). (ARAF 562, p. 39—42).

---

[1]) « ARAF » este prescurtarea numelui « Academia Română, Arhiva de Folklor ». Numărul care urmează este acel al manuscrisului.

36. *Romos, jud. Hunedoara.* Culeasă de d-l Aurel Vasiu, elev la Liceul « Aurel Vlaicu » din Orăştie, dela Aurel Ordean din —, de 67 ani (1933). (ARAF 570, p. 2—3).

37. *Racoviţa, jud. Muscel.* Culeasă de d-l Const. Milici, cantor în Soloneţ, jud. Suceava, dela F. M., care a auzit-o dela Gheorghe Matei din —. (ARAF 582, p. 1—3).

38. *Şicovăţ, jud. Lăpuşna.* Culeasă de d-l Iosif Mareş, învăţător, dela Marin Dancu (notar), de 47 ani (1934). (ARAF 588, p. 6—7).

39. *Velea Nebuna, jud. Vlaşca.* Comunicată de d-l Victor Brătulescu, profesor în Bucureşti, auzită dela mama sa când era copil. (ARAF 629).

40. *Şolcani, jud. Soroca.* Culeasă de d-l Petru Vovcă, învăţător în Jorjiniţa, jud. Soroca, dela Cozma Irodoi din —. (1934). (ARAF 680, p. 27—32).

41. *Ruginoasa, jud. Baia.* Culeasă de d-l George I. Bârleanu, profesor în Fălticeni, dela Lucreţia Manoliu din —. (1934). (ARAF 693, p. 61—62).

42. *Dolheşti, jud. Fălciu.* Culeasă de d-l Ioan Berbecaru, elev cl. VII la Şcoala Normală din Vaslui, dela Ioan Gh. Postică din —, de 72 ani (o ştie dela mama sa) (1935). (ARAF 702, p. 145—152).

43. *Salva, jud. Năsăud.* Culeasă de d-l Tiberiu Morariu, şef de lucrări la Universitatea din Cluj, dela Iosif Petre din —, de 80 ani (1935). (ARAF 753, p. 1—2).

Din aceste variante nu mai publicăm in extenso niciuna, cu atât mai mult, că cea dela No. 24 se găseşte, cum am arătat, chiar în acest Anuar, la p. 103.

Reluăm acum, pentru variantele nouă, analizarea detaliilor mai importante, făcută în Anuarul II (p. 202—209) pentru întâile 22 de variante. De data aceasta insistăm însă numai acolo unde e vorba de o confirmare a detaliilor mai caracteristice găsite în variantele studiate până acum, precum şi acolo unde întâlnim îndepărtări dela tipul normal, care constituesc trăsături interesante.

Astfel e cât se poate de semnificativ, că din cele 21 de variante nouă, numai una (24) ne arată că ibovnicul este popă. Dat fiind însă că această variantă ne vine dintr'un ţinut arhaic ca Almăjul Banatului, trebue să-i relevăm toată semnificaţia. În varianta sud-basarabeană (28), ibovnicul este tot un om al bisericii : dascălul, iar cel care deschide ochii bărbatului este popa. Am putea avea şi aici o eventuală substituire, la origine ibovnicul fiind însuşi popa.

Ocupaţia complicelui bărbatului e tot atât de variată şi în variantele nouă. E interesant că şi în majoritatea celor în care ocupaţia acestuia e precizată, dăm de un lăutar (23, 24, 29, 32, 35, 41) — total şase variante, la care putem adăoga încă şase (25, 27, 30, 36, 38, 43), în care

e vorba de diferite instrumente muzicale (lăută, fluier, ceteră — niciodată cimpoi !), pe care le scoate la un moment dat complicele. Rămâne astfel bine stabilit că în variantele româneşti complicele este un lăutar de meserie, un om care ştie să cânte dintr'un instrument (24 din totalul de 43 de variante).

De remarcat că Păcală — « om care se chema Păcală » — apare şi într'o variantă nouă din judeţul Hunedoara (33).

Ca ocupaţie nouă şi potrivită pentru complice remarcăm « făclierul » — vânzătorul ambulant de făclii — în altă variantă hunedoreană (34).

Ţinta călătoriei bărbatului este şi în majoritatea variantelor nouă — şase — marea, odată (43) cu precizarea de «Marea Roşie ». În niciuna din variantele nouă nu întâlnim Dunărea, pe care o găsisem în patru variante analizate în Anuarul II. Celelalte locuri unde pleacă bărbatul sunt pur întâmplătoare sau arată că amănuntul cu marea a fost uitat.

Şi în majoritatea variantelor pe care le analizăm acum, leacul după care e trimis bărbatul în mai mult de jumătate din cazuri — douăsprezece —, este « spuma de mare » sau « de pe mare ». Dacă la aceasta adăogăm « sari dila mari » (30), « măr de mare » (31) şi « struguri de mare » (39) [1]) — care de sigur sunt înlocuiri în urma neînţelegerii cuvântului « spumă de mare » — avem 15 variante din 21, care împreună cu cele 11 din 22 studiate în Anuarul II, dau un număr de 26 la totalul de 43.

Mai adăogăm că variantele nouă vin să confirme ipoteza exprimată în Anuarul II, p. 204—205, că « spuma de mare » din variantele româneşti nu poate fi un mineral, cum susţinea Anderson, ci spuma apei de mare, căci şi în aceste variante e vorba de spumă cu care femeia « să se frece pe spinare » (29—30) sau « să se ungă pe tot trupul » (33). În varianta 43 e vorba chiar numai de « spumele de acolo » [Marea Roşie].

Obiectul în care e ascuns bărbatul este şi în 20 din cele 21 de variante nouă, consecvent un sac, considerând că « fatcâ din care mănâncă caii » (26) este şi ea un sac ca şi desagii din cele două variante hunedorene (33 şi 36). Acolo unde nu avem sac, nu există obiect pentru ascunderea bărbatului. Această unitate a variantelor româneşti apare într'adevăr surprinzătoare, cum remarcam şi în Anuarul II (p. 205, nota 5).

Contribuţia variantelor nouă este mai preţioasă în ce priveşte strofele cântate de personaje. Prin ţinuturile de unde provin ele (Hunedoara, Banat), pare să avem de a face cu contribuţii capabile să determine şi mai de aproape felul în care sunau strofele originale ale

---

[1]) « Strugurel de mare » am avut şi în varianta 1 (vezi Anuarul II, p. 205).

prototipului variantei românești. E vorba, bine înțeles, de strofele cântate de femeie și de complice, căci acelea ale bărbatului (25, 26 și 33) și ibovnicului (29) nu par demne de luat în considerare, fiind de sigur creații ulterioare, purtând chiar pecetea unor alcătuiri sau improvizări cu totul moderne (vezi și Anuarul II, p. 206).

Strofa femeii se întâlnește în 19 din cele 21 de variante nouă. Din acestea în două numai ea nu are legătură mai apropiată cu fondul (25 și 26). Dacă n'am dispune decât de cele 21 variante cu care ne ocupăm acum, am reconstitui-o așa :

Hoi sus, sus, sus, (24, 33, 39?)
Că bărbatu mi s'a dus (31, 33, 39)
După spumă de pe mare (24, 27, 30—34, 39, 41)
Să mă sărute 'n hăst c.. mare (24, 32—34, 41(?) 43).

Reamintind strofa femeii pe care am dat-o ca « text normal » după variantele studiate în Anuarul II :

Mi-am trimis omu la mare
După spumă de pe mare
Să mă ungă pe spinare
Omoare-l dracu pe cale

vom remarca : « ungerea pe spinare » apare și în două din variantele nouă (30 și 40) ; la fel, dorința ca bărbatul să nu se mai întoarcă, exprimată însă nu prin cuvintele « omoare-l dracu pe cale », ci odată prin « Numa numele sâ-i vii » (28), a doua oară mai complet, ca în varianta 3 : « Numili să-i vii, da el să rămâi » [acolo] (40) [1]. E probabil, cum spuneam și în Anuarul II (p. 207), că la origine toate strofele au avut un vers-două, exprimând dorința nevestei ca bărbatul să nu se mai întoarcă, versuri care apoi au fost uitate sau înlocuite. Din nouăle variante se vede că versul obscen « Să mă sărute 'n hăst c.. mare », se întâlnește în vreo șapte variante, majoritatea din Ardeal, unde am avut și « Omoare-l dracul pe cale ». Acesta trebue să fie, probabil, chiar versul care a fost înlocuit. Strofa femeii nu este astfel modificată prin variantele cele nouă. Se confirmă însă odată mai mult, că versul « După spumă de pe mare » a trebuit să figureze în strofa originală — căci îl întâlnim în 11 din cele 21 de variante nouă — și că la origine exprimarea dorinței ca bărbatul să moară a existat, dar ea a fost înlocuită cu un vers obscen.

Mai remarcăm că refrenul «[Hoi] sus, sus, sus » (33) și «Sus, popo, sus » (24) — probabil existent și în varianta 39, unde ni se dă în loc

[1]) De remarcat că amândouă aceste variante au fost notate în Basarabia.

de vers un rând de puncte, versul-pereche fiind «Că bărbatul mi s'a dus» —, ar putea să fi făcut parte din versurile originale ale prototipului românesc. Faptul că acest vers există subt forma : « Colo sus mai în sus » şi în varianta 1, cea mai veche variantă românească cunoscută (notată în 1896), este o dovadă în plus.

Versurile complicelui le întâlnim în 17 din cele 21 de variante nouă. Dacă exceptăm pe cele două (26, 35), care n'au o legătură mai apropiată cu motivul nostru, trebue să le împărţim şi aici în două : o parte din ele, şi anume patru variante (31—34), corespunde întru totul, ba formulează chiar mult mai precis şi mai fericit strofa complicelui din încercarea noastră de reconstituire a celei mai vechi redacţiuni româneşti, anume a celei transilvănene. În toate aceste patru variante, toate provenind din judeţul Hunedoara, complicele se adresează direct sacului :

Ia ascultă sacul meu [1])
Cum joacă beteagu tău [2])
Pune mâna pe băltag [3])
Şi te-apucă de beteag [4]).

Iată şi reconstituirea pe care o încercam în Anuarul II (p. 209), pentru « textul normal » al strofei complicelui în cea mai veche redacţie românească :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O vai dragă sacul meu,
Vezi ce face beteagu tău !
.... sacu, ia baltagu
Şi apucă pe beteagu.

Sunt de sigur versurile originale ale strofei complicelui din prototipul românesc al snoavei [5]), aşa de apropiate de acelea ale variantei No. 1, notată în anul 1896 în judeţul Alba.

O singură variantă ardeleană (36) cunoaşte versurile :

De-oi deslega sacu
Vei vedea pe dracu.

E o variantă destul de slabă, în care lipseşte şi detaliul cu « spuma de mare ». Trebue să însemnăm că aceasta e de altfel singura variantă ardeleană din toate cele cunoscute nouă, în care se întâlnesc aceste versuri.

---

[1]) Cu mici variaţii : « Ia auzi tu » (32) ; « Uită-ce gesagul meu » (33).

[2]) ,, ,, ,, « Cie zâce » (32).

[3]) ,, ,, ,, « Ia bâtagu la beceagu » (31) ; « Ie ciumagu de su' pat » (34).

[4]) ,, ,, ,, « Dă pe el ca şi pe dracu » (31) ; Şi ce dă gi ciel beceag » (33) ; « Şi-l loveşte tomna'n cap » (34).

[5]) Versul cu « Ţipă sacul... » (vezi Anuarul II, p. 209, nota 1), îl întâlnim tot într'o variantă ardeleană (43), în care celelalte versuri nu păstrează însă nimic din cele originale.

Toate celelalte variante în care se găsesc ele, provin din Muntenia (23, 27, 39), Moldova (30, 41), Basarabia (40) și chiar Bucovina (29), unde nu le putuserăm semnala mai înainte și unde întâlnim și amănuntul, caracteristic pentru redacțiunea românească, al spumei de mare.

Mai interesant este că versurile cu « sacu-dracu » apar și în varianta bănățeană (24), acolo unde ne-am aștepta mai puțin, întru cât avem ca ibovnic un popă, ca în motivul inițial universal. Aceasta înseamnează că strofa ibovnicului cu « sacu-dracu » a pătruns și în Transilvania, de vreme ce o avem odată în Hunedoara (36) și odată în Banat (24), dovedind astfel enorma putere de răspândire a unui detaliu secundar în dauna celui primar [1]).

Contribuția variantelor nouă la stabilirea textului normal al celei mai vechi redacțiuni românești rămâne aceea de confirmare a vechilor ipoteze. De fapt nu se adaogă niciun element nou, dar se pot susține cu mai multă siguranță cele exprimate cu oarecare rezerve în Anuarul II. Importante sunt în special variantele nouă în care ibovnicul e un popă (24), precum și cele hunedorene cu vechile versuri ale complicelui (31—34); de asemenea faptul că spuma de mare apare în majoritatea covârșitoare a acestor variante, consacrând încă odată acest motiv ca ceva propriu românesc. Se precizează apoi strofa complicelui (mai ales în ce privește versul întâiu și al doilea).

Cât despre melodia strofelor, trebue să remarcăm un « durludu, durludu », ca început la o variantă ardeleană (36) [2]). Un informator basarabean ne comunică faptul că varianta culeasă de dânsul (26) se cântă pe aria : « Câtâ-i țara ungurească », iar pentru varianta 41 ni se spune că versurile « se cântă dar [informatorul] nu le știe ». În schimb din Dolhești-Fălciu ni s'a trimis următoarea arie (pentru varianta 42) :

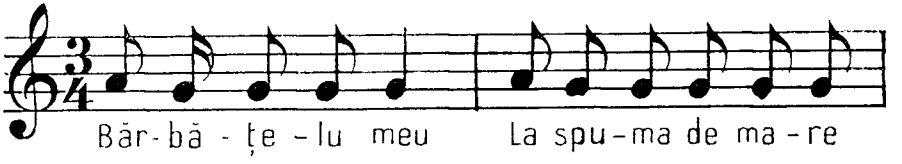

Variantele nouă, prin răspândirea lor, confirmă și ele ipoteza noastră că Românii n'au putut lua snoava decât dela Ucrainieni. Nu numai

[1]) Pentru larga răspândire în literatura românească populară a acestor versuri, amintim că ele se întâlnesc și într'o snoavă din Zevideni-Vâlcea cu alt subiect (ARAF 555, p. 1—2). E vorba de pedepsirea unei femei leneșe, care n'avea nici cămașe. Ea e băgată goală într'un sac, dusă la o nuntă, unde bărbatul desleagă sacul în mijlocul horei și spune : « Dezlegar-ați sacu, vedear-ați pe dracu ». E adevărat că în Oltenia, și chiar în județul Vâlcea, snoava noastră e cunoscută (vezi Anuarul II, p. 200—201, No. 5, 6, 8, 10-11, 13, 16).

[2]) Cf. « haadîrla, da, dîrla da » din varianta 4 (Anuarul II, p. 208).

că am dat peste variante nouă în Nordul Ardealului (25, 43), Nordul Moldovei (30) şi Nordul Basarabiei (26, 40), dar am găsit o variantă — de data aceasta românească — şi în Bucovina (29). Dacă în aceasta elementele sunt cele obicinuite, şi apar chiar versurile « Când voi deslega eu sacu — Atunci îţi vedea pe dracu », în altă snoavă, fragmentară şi contaminată, auzită tot în Bucovina, la Rădăuţi (ARAF 541, p. 143—145) [1]) pe care n'am analizat-o şi n'am trecut-o în lista dela pagina 169-71, pentrucă am descoperit-o în ultimul moment, ibovnicul este un popă (ca în variantele ucrainiene), deşi bărbatul este trimis, la urmă, de către o babă cu care se înţelesese nevastă-sa « să aducă spuma de mare să o scalde în spumă ».

Dacă în variantele basarabene studiate în Anuarul II (p. 213) n'am găsit nicăiri amintită spuma de mare, în cele studiate de rândul acesta ea apare de două ori (38 şi 40). Astfel ipoteza că lipsa spumei de mare ar putea fi o indicaţie de împrumutare directă dela Ucrainieni — cade. Aceasta cu atât mai mult, cu cât în singura variantă basarabeană, care are versurile complicelui (40), ele sunt cele cu « sacu-dracu ».

Variantele examinate acum aduc ele vre-o contribuţie nouă la lămurirea legăturii între redacţiunea noastră şi cea sârbească? Variantele din Sudul Transilvaniei s'au înmulţit cu şase, plus cea din Sudul Banatului, culeasă atât de aproape de Sârbi. Toate acestea sunt variante foarte viguroase, păstrând accentuat trăsăturile caracteristice ale motivului. În varianta bănăţeană ibovnicul este un popă (« spuma de mare » apare cu toate acestea). Faţă de starea fragmentară a variantelor sârbe, nu putem decât să rămânem la vechea ipoteză, şi anume că redacţiunea sârbească are ca punct de pornire pe cea românească.

Astfel şi după examinarea variantelor nouă rămânem la vechile concluzii exprimate în Anuarul II (p. 216), concluzii confirmate prin aceste nouă variante. Să nu uităm că aceste variante lărgesc enorm aria geografică a răspândirii snoavei pe teritoriul românesc [2]) şi că, în sfârşit, întâlnirea a şase variante (31—36) într'un singur judeţ (Hunedoara), arată cât de puternic trăieşte acest motiv şi astăzi în mediul nostru rural.

ION MUŞLEA

---

[1]) Culeasă de d-l Dim. Ahriţculesei dela soldatul Trutin I. şi auzită de acesta « dela moşnegi ».

[2]) În special cu cea din Banat (24), cea din Bihor (25), cea din Bucovina (29 şi fragmentul citat mai sus), cea din Vlaşca (39) şi cea din Dobrogea (23).

CONTRIBUȚIE LA BIBLIOGRAFIA STUDIILOR ȘI CULEGERILOR DE FOLKLOR PRIVITOARE LA ROMÂNII DIN BASARABIA ȘI POPOARELE CONLOCUITOARE PUBLICATE ÎN RUSEȘTE

Avem foarte puține culegeri de folklor basarabean. În timpul stăpânirii ruseşti n'a existat printre intelectualii români din această provincie nicio societate cu preocupări folklorice sau etnografice.

Cel ce ar încerca să urmărească răspândirea unor motive folklorice pe întreg teritoriul locuit de Români, va întâmpina, pentru regiunea dintre Prut şi Nistru, un mare gol, tocmai din lipsa, aproape totală, a studiilor şi culegerilor româneşti de folklor. În lipsa lor, cercetătorii vieții noastre populare se pot folosi de studiile şi culegerile de folklor privitoare la Românii din Basarabia publicate în periodicele ruseşti. Cu gândul de a scoate la iveală şi aceste materiale, le-am adunat şi grupat într'o bibliografie.

Dintre toate revistele ruseşti, cea în care s'au publicat cele mai multe studii şi culegeri de folklor e publicația : «Kişinevskiie Eparhiialnîie Vedomosti» (= Buletinul Eparhiei Chişinăului), care a început să apară încă din anul 1867. Aici s'au publicat mici monografii statistice şi istorice asupra satelor din Basarabia, întocmite de preoți, în urma unui ordin circular al Consistoriului Eparhiei Chişinăului, trimis în anul 1867, tuturor bisericilor. Consistoriul din Chişinău executa prin aceasta un ordin al Sinodului rusesc din 1866, prin care se prevedea ca parohiile tuturor bisericilor din Eparhia Chişinăului «să păstreze actele bisericeşti, cu toate însemnările vechi, şi să facă o descriere istorico-statistică a parohiei, cu toate evenimentele locale mai însemnate, cu moravurile, obiceiurile, prejudecățile, superstițiile şi, în general, evenimentele moral-religioase ale enoriaşilor» (K. E. V. 1870, IV, p. 335—6). Multe din aceste monografii cuprind bogat material folkloric, îndeosebi obiceiuri şi superstiții.

În multe studii şi culegeri de texte, unele probleme de folklor sunt urmărite pe bază de material adunat nu numai dela Români, ci şi dela neamurile conlocuitoare. În cadrul cercetărilor etnografice şi folklorice din Rusia dinainte de războiu, Basarabia era trecută în rând cu celelalte popoare din Sudul imperiului. De aceea, când am întocmit această mică bibliografie, am socotit potrivit să trec şi culegerile de folklor făcute în satele în care alături de Români convieţuesc Ucrăinieni, Ruşi sau Bulgari.

Această bibliografie e departe de a fi completă. Bibliotecile publice din Chişinău nu au colecţiile complete ale revistelor ce mă interesau, iar din unele, studiile mai însemnate le-am găsit smulse de cetitori interesaţi sau lipsiţi de respect faţă de avutul obştesc.

Sper ca aceste indicaţii bibliografice să fie de folos celor familiarizaţi cât de puţin cu limba rusă. Dar bogăţia de material folkloric rătăcit prin periodicele ruseşti trebue pusă şi la îndemâna cercetătorilor care nu ştiu ruseşte. În acest scop, cred că ar fi potrivit şi necesar să se facă extrase de texte în traducere românească. În chipul acesta s'ar completa lacuna ce există în culegerile de folklor privitoare la regiunea dintre Prut şi Nistru.

La întocmirea acestei bibliografii, m'am servit de bogata operă bibliografică *Besarabiana*, 1812—1912 de P. D. Draganov [1]). Operele care nu cuprind nicio însemnare asupra naturii cuprinsului, nu le-am găsit în bibliotecile din Chişinău şi le dau după alte bibliografii. Titlurile tuturor studiilor şi culegerilor apărute în periodicele ruseşti sau independent, le-am dat în traducere românească. Titlurile periodicelor le-am lăsat în ruseşte, transcriindu-le numai cu caractere româneşti, pentru a înlesni căutarea lor în bibliotecile ruseşti.

Deoarece aproape toate studiile şi culegerile de folklor nu cuprind sau nu tratează în întregimea lor probleme de folklor, am notat numai întâia pagină (cifre arabe). Cifrele romane arată numărul revistei, iar cele arabe care urmează imediat după titlul publicaţiei indică anul. Am utilizat următoarele abreviaţiuni :

K. E. V. = Kişinevskiie Eparhiialniie Vedomosti
Z. O. O. I. D. = Zapiski Odescago Obşcestva Istorii i Drevnostei

---

[1]) P. D. Draganov, istoric, filolog şi etnograf, fost ajutor de bibliotecar la Biblioteca publică imperială din Petrograd, a publicat foarte multe studii privitoare la Basarabia. Originar din târgul Comrat, judeţul Tighina, a lăsat moştenire unui fiu rămas în Rusia o foarte bogată bibliotecă ce se păstrează şi astăzi, închisă în lăzi, în acest târguşor. Ea cuprinde foarte multe studii şi culegeri de folklor din Basarabia în manuscris. Din nenorocire, astăzi nu poate vizita nimeni această bibliotecă. Fiica lui Draganov aşteaptă să se deschidă graniţa spre Rusia ca să trimită lăzile cu cărţi fratelui său din Leningrad.

E. O. = Etnograficescoie Obozrenie
B. O. V. = Bessarabskiie Oblastniie Vedomosti
S.-P.-B. = Sanct-Petersburg.

1. Afanasiev-Ciujbinschi, A. O călătorie în Sudul Rusiei. S.-P.-B. 1863, Partea II, 365. Capitolul : Însemnări dela Nistru. Târgul Atachi. Moldovenii : limba, firea şi obiceiurile lor.

2. Baidan, I. Descrierea istorico-statistică a bisericii şi parohiei satului Susleni din judeţul Orhei. [Români]. K. E. V. 1876, III, 93; IV, 121.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri de Crăciun, Anul nou şi Paşti. Superstiţii. Însemnări scurte.

3. Bandacov, S. Descrierea istorico-statistică a bisericii şi parohiei satului Plahteevca din judeţul Cetatea Albă. [Ucrainieni]. K. E. V. 1875, IX, 375.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri de Anul nou şi la nuntă. Însemnări scurte.

4. Batîianov, I. Obiceiurile la nuntă în Basarabia. Z. O. O. I. D. Tom. I, 1844, p. 633-35.

Studiu, fără texte.

5. Blagoev, D. I. Colecţie de cântece bulgăreşti din Comrat şi împrejurimi. 1871.

6. Bogoslavschi, S. Descrierea istorico-statistică a bisericii şi parohiei coloniei Şaba din judeţul Cetatea Albă. [Ucrainieni].

K. E. V. 1872, XXIV, 804. Obiceiuri de Crăciun şi Anul nou; colinde (texte).

K. E. V. 1873, III, 120. Obiceiuri la naştere, nuntă şi înmormântare.

7. Buruianov, Al. Descriere istorico-statistică a bisericii şi parohiei satului Volontirovca, fost stanişte căzăcească, din judeţul Cetatea Albă. [Români şi puţini Ucrainieni]. K. E. V. 1877, XVII, 731.

Vieaţa religioasă. Dogmatica populară. Lupta dintre Dumnezeu şi diavol (credinţe bogomilice). Credinţe despre Rusalii. Vieaţa de pe lumea cealaltă. Obiceiuri la Sf. Trifon (1 Februarie), Întâmpinarea Domnului (2 Februarie), Blagoveştenii, Săptămâna Floriilor, Paştile, Joile de după Paşti, Sfredelul Rusaliilor, Sf. Ion de Vară (24 Iunie), Vinerea Mare, Crăciun, Anul nou. Cântece de stea şi colinde (texte în ruseşte).

K. E. V. 1877, XVIII, 784. Obiceiuri şi rituri la naştere, botez, nuntă.

K. E. V. 1877, XIX, 825. Obiceiuri şi rituri la înmormântare.

K. E. V. 1877, XX, 871. Credinţe despre fenomenele naturii şi povestiri despre Turci.

8. Cazanaclia, P. Tvardiţa, sat în judeţul Tighina. [Bulgari].

K. E. V. 1873, XIX, 692. Vieaţa religioasă. Credinţe, Superstiţii. Obiceiuri de Crăciun, Anul nou, Sâmbăta lui Lazăr. Sărbătorile de vară. Obiceiuri la naştere, nuntă şi înmormântare.

K. E. V. 1873, XX, 731. Curbane (Sf. Gheorghe). Paparudele.

9. Ciachir, D. Descrierea istorico-statistică a bisericii şi parohiei satului Iserlia din judeţul Cetatea Albă. [Bulgari].

K. E. V. 1891, XX, 628. Vieaţa familiară. Obiceiuri la nuntă.

K. E. V. 1891, XXII, 736. Obiceiuri, rituri şi superstiţii.

K. E. V. 1891, XXIII, 776. Obiceiuri de Crăciun. Colinde (texte în bulgăreşte). Anul nou. Paparudele. Superstiţii, credinţe.

10. Ciobanu, Şt. Mitul despre Aranca în legendele Maicii Domnului. E. O. 1911, III-IV.

11. Ciobanu Şt. Legendele Românilor despre Maica Domnului. E. O. 1911, III—IV.

12. Ciudeţchi, U. P. Legende populare despre Adam şi Eva, după apocrife. [Studiu]. K. E. V. 1878, XXIII, 1021; XXIV, 1057.

13. Chiranov, S. Lupta preotului cu prejudecăţile şi superstiţiile enoriaşilor bulgari. K. E. V. 1875, XXI, 770; XXII, 818.

Arată obiceiurile şi superstiţiile de Anul nou, Bobotează, Sf. Domnica (8 Ianuarie), Săptămâna brânzei, Postul mare, 1 Martie, Blagoveştenie, Sâmbăta lui Lazăr, Joia Mare, Paşti, Sf. Gheorghe, Rusalii, Sf. Ion de vară, Sf. Arhangheli Gavriil şi Mihail, Sf. Andrei, Sf. Ignat, Crăciun, etc.

14. Cocioban, I. Parohia satului Şipoteni din judeţul Lăpuşna. K. E. V. 1876, I, 19; II, 51.

Arată vieaţa religioasă a enoriaşilor.

15. Codrianu, Gheorghii. Proverbe moldoveneşti, cu tălmăcire pe limba rusească. Chişinău, 1906. 14 p.

16. Conschi, A. Obiceiuri la sărbători în Basarabia. K. E. V. 1870, III, 87; VI, 415.

Obiceiuri de Crăciun şi Anul nou. Texte: o colindă şi un pluguşor.

17. Cruşevan, A. P. Basarabia, antologie geografică, istorică statistică, economică, etnografică şi literară cu 224 ilustraţii, portrete şi o hartă a Basarabiei, editată de gazeta «Bessarabeţ», director P. A. Cruşevan. Moscova, 1903.

«În Basarabia» (extrase din cartea: «Ce este Rusia, Note de drum») cuprinde: Moldovenii dela Nistru şi dela Prut, portul, limba şi obiceiurile. Felul de vieaţă şi curăţenia Moldovenilor. Casa cea mare. Firea Moldovenilor şi dragostea lor de pace. «Ziocul» (hora) şi alte dansuri populare. Şezătorile.

În aceeaşi antologie, tot P. A. Cruşevan mai are studiul: «Din cântecele populare moldoveneşti» cântece şi proverbe, reproduse, în parte, după A. Zaşciuc (Bessarabscaia Oblasti, S.-P.-B., 1862), parte după V. Alecsandri: *a*) Cântece haiduceşti (Ştefan cel Mare şi mama sa. Trandafir); *b*) cântece de codru; *c*) cântece de dragoste; *d*) cântecele de leagăn ale Moldovencii; *e*) cântece rituale la nuntă; *f*) proverbe şi ghicitori.

18. Culniţchi, H. C. Despre superstiiţiile, obiceiurile, credinţele locuitorilor din satul Stăvuceni, judeţul Hotin. [Ucrainieni].

K. E. V. 1873, VII, 314. Anul nou. Arătarea lui Dumnezeu. Sărbătoarea Arătării lui Dumnezeu.

K. E. V. 1873, X, 425. Postul mare. Joia mare. Noaptea spre Paşti. Duminica Mare. Ziua lui Ioan Cupală (24 Iunie). Macovei (1 August).

K. E. V. 1873, XVII, 626. Hramul bisericii. Obiceiul de a ghici la Sf. Andrei. Animalele vorbesc în noaptea spre Crăciun.

K. E. V. 1873, XVIII, 670. Femeile însărcinate. Rodina. Botezul. Bolile şi arătarea morţii în vis. Bocirea morţilor. Obiceiuri la înmormântare. Sinucigaşii. Noaptea şi duhurile necurate.

K. E. V. 1873, XXII, 813. Credinţe despre lună şi soare. Calea laptelui. Tunetul

şi trăsnetul. Credinţe despre telegraf şi maşini. Originea liliacului. Dumnezeu şi vrăjitoria. Lecuitorul boalelor, etc.

K. E. V. 1874, IV, 158. Boale molipsitoare. Comori. Credinţe despre moarte. Venirea oaspeţilor. Păcatele celor care mor.

K. E. V. 1875, XI, 449. Semne : când îţi iese cu vadra deşartă, când îţi taie calea preotul. Posturile, etc.

19. Curdinovschi, B. Obiceiurile de Paşti în Basarabia K. E. V. 1898, VIII, 225.

Studiu. Obiceiuri la Români şi Ucrainieni.

20. Curdinovschi, B. Legendele în Basarabia. Odessa, 1905.

21. Curdinovschi, B. Unul din obiceiurile de Paşti. K.E.V. 1909, XIII—XIV, 579.

Vopsitul ouălor şi obiceiul de a dărui ouă. Studiu.

22. Draganov, P. D. Colinde şi urări moldoveneşti, culese din Basarabia.

Probabil în manuscris. Vezi p. 178, nota 1.

23. Filatov, A. Poveşti moldoveneşti. B. O. V. 1861, XXIII.

Studiu. Compară basmul «Făt-frumos» cu un basm polonez.

24. Florov, P. Descrierea bisericii şi parohiei din satul Corneşti, judeţul Lăpuşna. [Români]. K. E. V. 1874, VII, XI; 1876, XIII, XIV.

Obiceiuri de Crăciun, Anul Nou, naştere şi înmormântare.

25. Feodorov, M. Descrierea bisericii şi parohiei din satul Zadunaevca, judeţul Cetatea Albă. [Bulgari]. K. E. V. 1876, XXI, 789; XXII, 859.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri de Crăciun şi Anul nou.

26. Feodorov, M. Boalele obişnuite în satele din Basarabia şi lecuirea lor. K. E. V. 1877, IX, 382.

Arată boalele mai obişnuite ce bântuie în satul Zadunaevca, judeţul Cetatea Albă. Plantele medicinale, zilele când se culeg; descântece şi practice băbeşti.

27. Galin, Andrei. Gura Roşie, sat în judeţul Cetatea Albă. K. E. V. 1873, XIV, 554.

«În satul Roşia locuiesc 477 Moldoveni şi 449 Ucrainieni. Alte naţiuni nu există» (p. 557). Arată numai vieaţa religioasă.

28. Ganiţchi, M. Răileanca, sat în judeţul Cetatea Albă. K. E. V. 1879, XIII, 497.

Vieaţa religioasă. Superstiţii şi credinţe. «Toţi locuitorii amestecă în vorbirea lor ucrainieană şi cuvinte moldoveneşti rezultând un amestec de graiu ucrainiano-moldovenesc» (p. 500).

29. Gauschi, I. Cântece moldoveneşti. B. O. V. 1860, XIII.

Retipărite (1862) şi la Zaşciuc, I, 496-497.

30. Glijinschi, Al. Parohia satului Isacova din judeţul Orhei.

K. E. V. 1878, XII, 489. Obiceiurile la horă (dansurile vechi moldoveneşti şi pătrunderea la sate a dansurilor de salon). Obiceiurile la naştere, nuntă şi înmormântare.

K. E. V. 1881, I, 13. Obiceiurile de Crăciun şi Anul nou. O colindă cu text în ruseşte :

«Cresc doi meri înfloriţi,
La vârfuri împreunaţi,
La rădăcină depărtaţi».

Cântec de stea (text în ruseşte) şi Irozii (text în ruseşte). Obiceiurile Moldovenilor la sărbători : Sf. prooroc Ieremia (1 Maiu), Sf. mucenic Chirică (15 Iulie), Maria Magdalena (22 Iulie), Pintilie călătorul (27 Iulie). Sânzienele sau Sf. Ion de vară (29 August). Arhanghelul Mihail şi Gavriil (6 Septembrie), Sf. mucenică Varvara (4 Decemvrie), Sf. Gheorghe (23 Aprilie), Joile Rusaliilor, Rusaliile, etc.

31. Grebencea, N. C. Poveşti moldoveneşti adunate din satul Comrat şi împrejurimi. 1892.

Culegătorul, originar din Comrat, e cunoscut ca etnograf şi folklorist. Informaţia aparţine lui P. D. Draganov. Culegerile lui Grebencea nu le-am putut descoperi în nicio bibliotecă publică sau particulară din Chişinău. De sigur că se păstrează şi astăzi în manuscris, în biblioteca lui Draganov sau altă bibliotecă din Rusia.

32. Grebencea, N. C. Cântece religioase de sărbători, urări şi colinde în graiul Moldovenilor din Basarabia. S. P. B. 1887. [Manuscris].

33. Grebencea, N. C. Legende moldoveneşti. 1893.

34. Hajdeu, Al. Cântecele populare româneşti. Telescop, 1833, XIV, 8.

35. Hajdeu, Al. Cântecele populare ale Moldovenilor, privite din punct de vedere istoric. Telescop, 1833, XIV, 8.

36. Hajdeu, Al. Legenda despre Petriceicu Voevod, stăpânitorul Moldovei. Molva, 1843.

37. Hajdeu, Al. Cântecele istorice ale Moldovei. Vestnic Evropî, 1830.

38. Hajdeu, Al. Legenda voevodului Moldovei Duca. Moscova, 1834.

39. Hajdeu, Al. Credinţele Moldovenilor despre zmeii sburători. Jurnal Min. Nar. Prosv., Tom. XXI, td. VII.

40. H. C. Schiţe asupra obiceiurilor şi riturilor Moldovenilor. B. O. V. 1861, VI-VII.

Studiază : locuinţa, vieaţa în familie, hrana, vieaţa populară, cârciuma sau clubul satului («derevenskii club»), petreceri la iarmaroc, adălmaşul, etc.

41. Iaţimirschi, A. I. Haiduci basarabeni în prima jumătate a secolului XIX. E. O. 1892.

O monografie excelentă asupra haiducilor vestiţi în vremea lor : Cârjaliu, Tobultoc, Voron şi alţii.

42. Iaţimirschi, A. I. Povestiri şi legende româneşti despre Petru cel Mare. Istoriceschii Vestnic 1903, V.

Primirea lui Petru cel Mare la Iaşi. Ospăţul dela curtea lui D. Cantemir (după

I. Neculce) şi legende despre călugărirea lui Petru cel Mare, împreună cu fiica sa Maria, în mănăstirile moldoveneşti Neamţul şi un schit de maici din apropierea Neamţului.

43. Jusinenco, Iacob. Cimişlia, târg în judeţul Tighina. [Români]. K. E. V. 1874, V, 190.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri la naştere, nuntă şi înmormântare. Superstiţii. Însemnări scurte.

44. Laşcov, F. Parohia bisericii Sf. Mihail din satul Chiperceni, judeţul Orhei. [Români].

K. E. V. 1871, XX, 482. Vieaţa familiară. Hrana, băutura, îmbrăcămintea.

K. E. V. 1873, II, 59. Obiceiuri la înălţarea bisericilor. Pregătirea pentru împărtăşanie. Rugăciunile de casă. Posturile. Rugăciuni pentru bolnavi, pentru muncile agricole şi pentru pomenirea celor morţi.

K. E. V. 1873, III, 113. Superstiţii şi credinţe. Tunetul şi Sf. Ilie. Descântece. Strigoi. Rusalii, etc.

45. Levitchi, A. Firea şi obiceiurile Bulgarilor ce trăiesc în coloniile din Basarabia. Z. O. O. I. D. 1860, tom. IV.

Obiceiul de a călători la Ierusalim pentru închinare la locurile sfinte. Obiceiuri de Sf. Gheorghe (curban). Sărbătoarea meseriaşilor. Alegerea unui sfânt protector al familiei în timpul cununiei. Obiceiul de a arde tămâie şi de a aprinde lumânări la mormintele celor morţi. Ziua babelor. Obiceiurile la nuntă. Colinde. Paparudele. Cucii.

46. Malai, C. Parohia satului Cioc-Maidan, judeţul Tighina. [Bulgari]. K. E. V. 1875, XX, 734; XXII, 830.

Obiceiuri, credinţe şi superstiţii de Crăciun, Anul nou, Paşti, Sf. Gheorghe (curban). Drăgaica. Rusaliile. Paparudele, etc. Obiceiuri la naştere, nuntă şi înmormântare.

47. Matfievici, H. Descriere istorico-statistică a bisericii şi parohiei satului Batâr, judeţul Tighina. [Români]. K. E. V. 1873, XXII, 824; 1874, II, 67.

Vieaţa religioasă. Superstiţii şi credinţe. Obiceiuri la Anul nou. Rusaliile. Obiceiuri la naştere, nuntă, înmormântare. Vârcolacii. Sf. Ilie, etc.

47. Martînovschi, B. Trăsăturile firii Moldovenilor. Etnograficeschii Sbornic, tom. V. S.-P.-B. 1865.

48. Mateevici, Al. Motive religioase în credinţele şi obiceiurile Moldovenilor din Basarabia. Trudî Bessarabscago Ţercovnago Istorico-arheologhicescago Obşcestva 1911, vol. VI, p. 40 şi K. E. V. 1911, IX, XIII, XIV.

Sărbătorile păgâne: zilele săptămânii, Joile de după Paşti până la Rusalii, Rusaliile, Sf. Proroc Ieremia («Irmindel»), Sf. Pricopie, Sf. Chirică şi Julita, Sf. Ilie, Foca, Maria Magdalena, Pintilie Călătorul, Marina. Credinţe despre lumea cealaltă. Credinţe despre moarte şi obiceiuri la înmormântare.

49. Mateevici, Al. Bocetul la Moldoveni. K. E. V. 1911, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI.

Studiu şi texte în româneşte şi ruseşte.

50. Mateevici, Al. Schiţă asupra tradiţiilor religioase la Moldoveni. K. E. V. 1912, XII—XIII, XXII—XXIII.

Sărbătorile şi obiceiurile la Moldoveni. Calendarul popular. Astronomia populară.

51. Mateevici, Al. Sărbătorile Moldovenilor dela Paşti până la Rusalii. K. E. V. 1913, XVI—XVII, XVIII, XX.

Studiu şi texte. Tratează despre următoarele sărbători: Paştile, vopsitul ouălor (legende), încondeierea (modele, denumirea lor); coptul cozonacilor; scrânciobul; puterea lecuitoare a mâncărilor dela Paşti. «Ziua Învierii» (text în româneşte şi ruseşte). «Îngerul a alergat» (idem). «Azi îi Învierea» (idem). Săptămâna luminată (după Paşti), Rusaliile, Izvorul tămăduirii, Paştile Blajinilor (Rohmanii). Sf. Gheorghe (legende, mana vacilor, strigoii). Focul viu. Strânsul buruienilor de leac spre Sf. Gheorghe. Marcul boilor (25 Aprilie). Armindel (Sf. proroc Ieremia). Sf. Ioan. Înălţarea Domnului, Duminica Mare.

52. Mateevici, Al. Sărbătorile mari şi mici la Moldoveni (continuare). (Schiţă asupra tradiţiilor religioase la Moldoveni). K. E. V. 1915, XLVII.

Anul nou (texte în româneşte şi ruseşte: două pluguşoare). Superstiţii şi credinţe de Anul nou. Urare cu semănatul (texte în româneşte şi ruseşte). Ajunul şi ziua de Bobotează. Chiraleisa (text în româneşte şi ruseşte), etc.

53. Moşcov, V. A. Poveştile Găgăuţilor din Basarabia. Isvestiia Obscestva Istoric. Etnograf. i Arheolog. pri Cazansc. Universitet, 1895.

54. Moşcov, V. A. Găgăuzii din jud. Tighina. Însemnări etnografice şi materiale. Moscova, 1900.

55. Moşcov, V. A. Găgăuzii din jud. Tighina. Moscova 1900-1903. E. O., cărţile: 44, 48, 49, 51, 54, 55.

Cu fotografii.

56. Moşcov, V. A. Graiul Găgăuzilor din Basarabia. Obrazţî narodnoi literaturî tiurskih plemen. Izdanie Imperatorscoi Academii Nauc. Tom X. 1904.

Texte adunate şi traduse. Cuprinde: poveşti, povestiri şi legende religioase şi mitologice; anecdote, ghicitori, proverbe şi zicători, frânturi de limbă, cântece, etc. (Texte în graiul Găgăuzilor şi traducere în ruseşte).

57. Muzîcescu, A. F. Naşterea şi primii anii ai copilăriei la Bulgarii din Rusia. Slaviianscaia Izvestiia, 1903, III; 1904, IV.

58. Nacco, Olga. Poveşti şi povestiri din viaţa Basarabiei. Odessa, 1900.

59. Nemţan, Gh. Câteva informaţii despre biserica şi parohia satului Cicur-Mingir, judeţul Tighina. K. E. V. 1874, XV, 554.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri de Crăciun, Anul nou, Paşti, la naştere, nuntă şi înmormântare. Superstiţii şi credinţe.

60. Nestorovschi, P. A. Rusinii (Ucrainienii) din Basarabia. Schiţă istorico-etnografică. Varşovia, 1905.

Vorbeşte despre Răilenii din judeţul Hotin. În cap. III, consacrat limbii, arată apropierea cu graiul Ucrainienilor şi obiceiurile locale.

61. Oranschi, M. Descrierea satului Ciorăşti, judeţul Lăpuşna. K. E. V. 1878, II, 31.

Obiceiuri la naştere şi înmormântare. Credinţe (Sâmbăta lupului, Sâmbăta ursului). Superstiţii la Anul nou.

62. Pirgov, I. Materiale pentru etnografia Bulgarilor. Z. O. O. I. D. 1889, tom. 15.

Îmbrăcămintea bărbaţilor şi femeilor. Obiceiuri la horă. Cântece de joc (texte). Obiceiuri la nuntă, cântecul ritual când se îmbracă mireasa pentru cununie, cântece de lume (de petrecere) şi cântece de vitejie.

63. Podoba, T. F. Haiducul basarabean Tobultoc (Întâmplare din vieaţa Basarabiei). Chişinău, 1909. 34 p.

Povesteşte vieaţa de haiduc a lui Tobultoc după diferite tradiţii.

64. Popescu, Gr. Satul Frăsineşti, judeţul Lăpuşna. K. E. V. 1874, XX, 764.

Vieaţa religioasă. Obiceiuri de Crăciun şi Anul nou. Însemnări scurte.

65. Romanciuc, G. Ştiri istorico-statistice asupra satului Prigorodca, judeţul Hotin. [Ucrainieni]. K. E. V. 1892, XIV, 315; XV, 326.

Vieaţa familiară şi religioasă. Obiceiuri de Paşti, Sf. Gheorghe, Sf. Ilie, Sf. Nichita, etc. Sărbătorile Crăciunului, Anul nou (malanca), Boboteaza, Cele 12 Vineri, Sf. Paraschiva.

66. Romanciuc, G. Descriere scurtă a satului Dancăuţi, judeţul Hotin. [Ucrainieni). K. E. V. 1889, XVIII, 724.

Obiceiuri de sărbători şi superstiţii. Însemnări scurte.

67. Sircov (Sîrcu), Pol. Obiceiurile şi cântecele religioase de Crăciun şi Anul nou la Moldovenii din Basarabia. K. E. V. 1874, V, 207; XIV, 535.

Obiceiuri, superstiţii, colinde la Crăciun şi Anul nou (texte) în comparaţie cu ale Bulgarilor şi Ucrainienilor.

68. Stadniţchi, Ac. Originea obiceiului de a ghici în ajunul Sf. Andrei (30 Noembrie). K. E. V. 1889, XXIII, 1021.

69. Stoicov, H. Starea morală şi religioasă a coloniştilor Bulgari din Basarabia dela colonizarea lor până astăzi. K. E. V. 1911, I—III.

Obiceiuri de Anul nou, Bobotează, Ziua babelor (18 Ianuarie). Carnavalul («cuchir»; se serbează în prima luni din postul mare («mascaradnîm dnem»). Blagoveşteniile, Sâmbăta lui Lazăr, Joia Mare, Sf. Gheorghe (curban), Paparudele (cu texte), Joile de după Paşti, Rusaliile, Sf. Ioan («Enev denî» 24 Iunie), Sf. Andrei, Crăciunul, colinde (texte). Descântece. Obiceiuri la naştere, nuntă şi înmormântare. «Sborî» (Întrunirea mai multor sate cu preoţii şi cu procesiuni la biserică în ziua de Sf. Nicolae (9 Mai).

70. Svinin, P. Descrierea oblastiei Basarabiei la anul 1816. Z. O. O. I. D. 1867. Tom. VI.

Un capitol se ocupă cu «Obiceiurile şi starea morală a Moldovenilor».

71. Şceglov, D. Legendă apocrifă despre «Visul Maicii Domnului». K. E. V. 1879, I, 1.

Studii asupra acestei legende aşa cum se întâlneşte la Moldoveni şi Ucrainieni.

72. Şceglov, D. Vrăjitori şi vrăji. K. E. V. 1881, XV, 619.

Studiu după materialul de superstiţii şi credinţe cules dela Moldoveni şi Ucrainieni şi publicat în K. E. V.

73. Şceglov, D. Credinţele poporului despre sfinţi. K. E. V. 1881, XIX.

Studiu după materialul de credinţe şi superstiţii publicat în K.E.V., numerele anterioare. Tratează despre Sf. Ilie, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Vasile, Sf. Ioan Cupală, Sf. Paraschiva, Sf. Gheorghe, Foca, Trifon, Casian, etc.

74. Şceglov, D. Despre semne. K. E. V. 1882, XV, 790.

Studiu după materialul de superstiţii publicat în K. E. V., numerele anterioare: semne referitoare la o întâlnire bună sau rea, când ţi se bate piciorul, graiul păsărilor, ţiuitul urechilor, visurile, trosnetul din vreun colţ al casei, pocnetul vreascurilor de pe foc, semne referitoare la zile bune şi rele, arătări din cer, etc.

75. Şceglov, D. Notiţe asupra câtorva obiceiuri dela înmormântare. K. E. V. 1883, III, 81.

Studiu. Muzica de coarde la înmormântare şi aruncarea banilor în mormintele celor pe care îi îngroapă.

76. Şceglov, D. Obiceiuri şi rituri observate la înmormântare în legătură cu credinţele despre lumea cealaltă. K. E. V. 1883, XVIII.

Studiu după material folkloric adunat dela Români şi Ruşi.

77. Şceglov, D. Credinţele poporului despre Sf. muceniţă Paraschiva, numită Sf. Vineri. K. E. V. 1883, XXII, 773.

Studiu după material folkloric adunat dela Români şi Ruşi.

78. Şceglov, D. Credinţele populare referitoare la boli. K. E. V. 1885, XI, 272; XIII, 304.

Studiu după material folkloric adunat dela Românf şi Ruşi.

79. Şceglov, D. Rusaliile. K. E. V. 1884, XIV, 472.

Studiu, în parte după materialul folkloric publicat în K. E. V., numerele anterioare.

80 Tanschii, I. Cântece moldoveneşti de dragoste. B. O. V. 1860, XLIII.

Cinci din ele au fost reproduse şi la Zaşciuc, I, p. 496-7.

81. Tîncov, M. Satul Feraponteevca, judeţul Tighina. [Ucrainieni]. K. E. V. 1873, XIII, 511.

Obiceiuri şi credinţe de Crăciun şi Anul nou.

82. Ţepordei, I. Satul Abaclâdjaba, jud. Tighina. K. E. V. 1873, XVI, 603.

Români 600, Ucrainieni 118 şi Ţigani 14. Obiceiuri, credinţe şi superstiţii la Crăciun, Anul nou, naştere, nuntă şi înmormântare.

83. Valuţa, F. Satul Măcăreşti, judeţul Lăpuşna. [Români]. K. E. V. 1875, IV, 175.

Credinţe şi superstiţii la Anul nou, naştere, nuntă şi înmormântare.

.84 Varzopov, F. Cuchirul, petrecere populară în săptămâna brânzei («masleniţa»). K. E. V. 1877, IX, 186.

Descrierea obiceiului (un fel de carnaval ce se obişnuieşte în satele bulgăreşti din Sudul Basarabiei).

85. Varzopov, Gh. Satul Selioglo, judeţul Cetatea Albă. [Bulgari]. K. E. V. 1873, XIV, 554.

Vieața religioasă, superstiții, credințe. Curbanul.

86. Vazaru, V. Obiceiuri și rituri. Însemnări din vieața sătenilor din Gordinești, județul Hotin. K. E. V. 1909, XIII-XIV, 601.

Înmormântarea Rusaliilor în timp de secetă (descrierea obiceiului).

87. Vlasia, A. Cainari, sat în județul Tighina. [Români].K.E.V. 1878, V, 193.

Obiceiuri la nuntă și înmormântare. Însemnări scurte.

88. Zavoicinschi, V. Satul Lencăuți, județul Hotin. [Ucrainieni și Ruși].

K. E. V. 1880, XV, 640. Starea religioasă și superstițiile, vieața familiară, îmbrăcămintea femeilor și bărbaților.

K. E. V. 1880, XXIII, 1054. Obiceiurile la naștere, botez, nuntă și înmormântare.

K. E. V. 1880, XXIV, 1122. Obiceiurile speciale și petrecerile locale ale Lencăuțenilor.

89. Zașciuc, A. Materiale pentru geografia și statistica Rusiei, adunate de ofițerul de stat major —. Oblastia Basarabiei. S.-P.-B. 1862.

Moldovenii. Firea și obiceiurile. Însemnări istorice. Locuința, curtea, casa, portul, hrana.

Obiceiuri. Vieața familiară, nașterea, botezul, nunta (conăcărie : texte în rusește și românește), pocloanele la mireasă și la mire (idem), iertăciunea (idem), înmormântarea.

Obiceiurile de Crăciun și întâmpinarea Anului nou. Superstiții, cântece, ghicitori, proverbe, etc.

Cântece :

a) Cântece haiducești 1. «Ștefan cel Mare și mama sa» (după V. Alecsandri) ; 2. «Trandafirul» (baladă populară) ; 3. «Codreanu» (text românesc și rusesc).

b) Cântece de dragoste, cu text românesc și în traducere. În notă arată că reproduce un cântec după Criterschi, care l-a publicat în traducere polonă în «Wspomnienie Odessy Jedyssani i Budzac», Tom. III.

c) Cântece de leagăn (texte în rusește).

Proverbe și zicători (texte în românește și rusește).

Bulgarii. Vieața familiară. Nașterea, nunta, înmormântarea și pomenirea morților, ziua babelor, curbanul, etc.

90. Zașciuc, A. Etnografia oblastiei Basarabiei. Z. O. O. I. D. 1863, 491.

91. Zografschi, G. Câteva obiceiuri și credințe nereligioase la Bulgarii din Basarabia. K. E. V. 1869, III—IV, 103.

92. Câteva cuvinte asupra cauzei sărbătoririi celor opt joi de după Paști de către Moldovenii din Basarabia. K. E. V. 1904, IX, 132.

Fără indicație de autor. Studiu și îndemn către preoți de a deprinde pe săteni să nu mai serbeze joile de după Paști.

93. Originea și însemnătatea câtorva obiceiuri de Paști. K. E. V. 1888, X, 3.

Fără indicație de autor. Studiu asupra obiceiurilor de Paști la Ruși, Ucrainieni și Români.

94. Program pentru colecţionarea materialului de superstiţii şi credinţe din Sudul Rusiei. K. E. V. 1884, VI, 230.

Fără indicaţie de autor. Chestionar folkloric.

PETRE V. ŞTEFĂNUCĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOGRAFIA FOLKLORULUI ROMÂNESC PE ANII 1933 — 1934

Faţă de bibliografia pe anii 1931—32 publicată în Anuarul II, am mai introdus următoarele inovaţii : o listă a periodicelor despoiate şi un supliment cuprinzând articole referitoare la anii trecuţi (care ne-au scăpat din vedere sau nu ne-au fost accesibile). În ce priveşte clasificarea materialului am adăugat un nou capitol, destinat «Monografiilor săteşti şi regionale care cuprind şi material etnografic şi folkloric».

Din revistele care n'au fost cuprinse nici de data aceasta în bibliografia noastră şi pe care le-am înşirat — împreună cu motivele care ne-au obligat la acest lucru — în Anuarul I (p. 242) şi II (p. 229), se cuvine să atragem atenţia cercetătorilor asupra materialului bogat ce se găseşte în paginile *Izvoraşului*, cât şi în acelea ale *Calendarului Izvoraşului*.

Normele şi semnele au rămas cele ale bibliografiei anilor 1931—32.

Cea mai mare parte din revistele româneşti au fost despoiate de d-nii Th. Mihăilescu, licenţiat în litere şi Septimiu E. Martin, student în litere.

I. FOLKLORIŞTI

1. Bogdan-Duică, G. Încă un folklorist saxo-român [Ioan Carol Schuller]. Anuarul Arhivei de Folklor II, 217—220.

2. Bogdan-Duică, Gheorghe. Un folklore-ist uitat. Gând Românesc II (1934), 24—28.

Dimitrie Cioflec, profesor la Şcoala primară din Braşov. A cules şi publicat poezii populare în anii 1857—1858.

3. Gerota, G. Odobescu folklorist. Convorbiri Literare LXVII (1934), 747—751.

4. Lupaş, Octavian. Mircea Vasile Stănescu (1841—1888). Revista Institutului Social Banat-Crişana I (1933). No. 1, p. 10—17.

«Activitatea folklorică» : poveşti publicate la Timişoara în 1860 : «Pros'a poporala», etc.

5. Muşlea, Ion. Elena Sevastos. Necrolog. Dacoromania VII (1931—1933), 661—663.

6. Popescu-Telega, Al. Ovid Densusianu. Craiova 1934. Ramuri. 8⁰ 277 p, 1 f. Lei 70.

«Directive nouă în filologie şi folklor» (p. 53—115).

7. Rusu, Liviu. Pentru culegătorul de cântece Alexandru Voevidca [mort la 6 Iunie 1931]. Junimea Literară XXII (1933), 191—195.

II. DESPRE CULEGEREA FOLKLORULUI. CHESTIONARE

8. Amzăr, Dumitru Cristian. Adunările de lume multă la sate. Îndrumări pentru cercetări de sociologie românească. Familia I (1934), No. 7, p. 55—64.

9. Amzăr, Dumitru Cristian. Cercetarea vieţii noastre săteşti. Ţara Bârsei VI (1934), 122—124.

10. Bernea, Ernest. Etnografia franceză. Arhiva Socială XI (1933), 299—301.

Activitatea etnografică la Paris în trecut şi astăzi. Cursuri şi muzee.

11. Chelcea, Ion. Reprivire asupra înfiinţării şi desvoltării Arhivei dela Muzeul Etnografic din Cluj. Culegătorul I (1933), 3—7.

12. Chestionar şi îndrumări privitoare la culegerea obiceiurilor de Crăciun şi Anul nou. Culegătorul I (1933), 8—19.

13. Nanu, Al. D. Despre colecţionarea poeziei populare. Rolul şcoalei. Universul, 3 Iulie 1933.

14. N[etoliczka], L. Câteva rezultate obţinute prin chestionare în etnografia germană. Culegătorul I (1933), 94.

15. Muşlea, Ion. Raport anual (1932) [despre activitatea Arhivei de folklor a Academiei Române]. Anuarul Arhivei de Folklor II, 247—248.

III. DOMENIU. PRINCIPII. METODA. BIBLIOGRAFIE

16. Bibliografia folklorului românesc pe anii 1931—1932. Anuarul Arhivei de Folklor II, 229—246.

17. Bibliografia lucrărilor cu caracter folkloric şi etnografic publicate de Academia Română (1877—1929). Anuarul Arhivei de Folklor II, 221—227.

18. Bibliografia publicaţiilor (1929 şi 1930). Folklor şi etnografie. Dacoromania VII (1931—1933), 521—525.

19. Cercetări literare. Publicate de *N. Cartojan*. I. Buc. 1934. M. O., Impr. Naţională. 8⁰ 172 p.

«Bibliografia publicaţiilor privitoare la cultura românească veche. Lucrată de

studenţii Seminarului de Istoria literaturii române vechi sub conducerea d-lui docent *N. Georgescu-Tistu* — 1931 şi 1932. II. *Folklor. Etnografie. Poezie poporană*» (p. 127—130). «*Legende*» (p. 144—146).

20. Chelcea, Ion. Literatura monografică a satelor noastre şi problemele în legătură cu studiul satului românesc. Momente principale. (Din publicaţiile revistei «Satul şi Şcoala» No. 7) [Extras din Satul şi Şcoala III (1933), 40—45, 84—87, 128—132, 263—266]. Cluj 1934. «Ardealul». 8⁰ 26 p.

21. Gorovei, Artur. Noţiuni de folklor. Buc. [1933]. «Cartea Românească». 8⁰ 74 p.

Rec. Arhivele Olteniei XII (1933), 298—299 (*C. D. Fort*[*unescu*]).

22. Herseni, Traian. Cercetarea monografică a satului Măguri [jud. Cluj]. Gând Românesc II (1934), 455—457.

23. Herseni, Traian. Ştiinţa naţiunii. Revista Fundaţiilor Regale I (1934), No. 12, p. 592—602.

24. Herseni, Traian. Teoria monografiei sociologice. Cu un studiu introductiv: Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii sociale de *D. Gusti*. (Institutul Social Român. Biblioteca de sociologie, etică şi politică. Seria A.— 1). Buc. 1934. Edit. Institutului Social Român. 8⁰ 166 p. Lei 80.

Rec. Gând Românesc II (1934), 357—361 (*Oscar Jianu*); Revista Fundaţiilor Regale I (1934), No. 8, p. 419—428 (*Constantin Noica*); Boabe de Grâu V (1934), 101—102 [*Emanoil Bucuţa*].

25. Iordan, Alexandru. Bibliografia scrierilor lui Odobescu. Convorbiri Literare LXVII (1934), 752—763.

IX. Folklor (p. 761).

26. Stahl, H. H. Tehnica monografiei sociologice. (Institutul Social Român. Biblioteca de sociologie, etică şi politică. Seria A.— 2). Buc. 1934. Edit. Institutului Social Român. 8⁰ 183 p. Lei 80.

Rec. Gând Românesc II (1934), 458—459 (*Oscar Jianu*); Revista Fundaţiilor Regale I (1934), No. 8, p. 419—428 (*Constantin Noica*); Boabe de Grâu V (1934), 101—102 [*Emanoil Bucuţa*].

27. Stahl, Henri H. L'habitat humain et les formes de la vie sociale. Arhiva Socială XII (1934), 196—200.

IV. MONOGRAFII SĂTEŞTI SAU REGIONALE CUPRINZÂND ŞI FOLKLOR

28. Chelcea, Ion. Botenii Muşcelului. Boabe de Grâu V (1934), 32—39.

Cu 10 ilustraţiuni în text.

29. Chelcea, Ion. Dintr'o cercetare: Un sat din Câmpia Ardealului: Lujerdiu-Someş. Societatea de Mâine X (1933), 5—6.

30. Cosma, Vasile. Cinci sate din Ardeal. Cluj 1933. Tip. Naţională. 8⁰ 199 p.

Corneşti, Topa-Mică, Berindu, Sâncraiul-Almaşului, Mihăieşti, toate din jud. Cluj. «Moravurile şi obiceiurile» (p. 37—41). Strigături, anecdote, colinde, descântece, bocete (p. 177—195). Cu 33 ilustraţiuni în text.

31. Davidoiu, Ion Ilie. Şesul între Olt şi Călmăţuiul teleormănean. Studiu etnografic-antropogeografic şi cu un cadru fizic. Anuarul Societăţii studenţilor în geografie «Soveja» VI (1934), 9—28.

«Forma şi structura satului. Elementele satului. Populaţia. Hrana. Haina. Încălţămintea. Portul femeiesc. Locuinţa. Cultura. Căsătoria».

32. Dermer, I. şi Ioan Marin. Maramureşul românesc. Studiu de geografie (cu 85 figuri în text, 1 hartă colorată, 5 diagrame şi 2 schiţe). Buc. [1934]. «Cartea Românească». 8⁰ 195 p. Lei 98.

Tipul, ocupaţia, portul, aşezările ţăranului român (p. 57—64).

33. Harea, V. Românii de peste Nistru. (Cunoştinţe Folositoare. Seria C. No. 14). Buc. 1934. «Cartea Românească». 8⁰ 32 p. Lei 8.

«Portul, obiceiurile, cântecele. Gospodăria, casa şi interioriul ei» (p. 18—24).

34. Iancu, Nic. I. Monografia comunei Buneşti din jud. Argeş. Piteşti 1934. Tip. «Transilvania». 8⁰ 98 p., 1 f.

«Calendarul babelor, descântece, credinţe şi obiceiuri (naştere, nuntă, moarte şi sărbători)» (p. 30—43).

35. Iorgulescu, George D. Monografia comunei Cerna din judeţul Tulcea. Brăila 1934. «Dunărea». 8⁰ 68 p., 1 f.

«Folclorul. Cântece, superstiţii, şezători, jocuri, ş. a.» (p. 63—68).

36. Mărăscu, Toma D. Monografia comunei Sudrigiu jud. Bihor. Beiuş 1934. Tip. «Doina». 8⁰ 64 p.

Legende şi povestiri din bătrâni (p. 7—9); traiul, locuinţa, ocupaţia şi portul (p. 34—41); obiceiuri, colinde, chiuituri (p. 55—60).

37. Marchiş, Valeria V. Feleacul. Schiţă monografică. Cluj 1934. Edit. Rev. «Satul şi Şcoala». 8⁰ 85 p. [Extras din Satul şi Şcoala III (1934)].

«Trecutul legendar şi istoric» [al satului] (p. 9—10). «Locuinţa sătenilor, ocupaţiile, traiul, portul» (49—60). Obiceiuri la botez, nuntă, înmormântare (p. 73—79).

38. Morariu, Tiberiu. Satul lui Coşbuc [Hordou, jud. Năsăud]. Extras din revista «Gazeta Ilustrată» No. 11—12/1934. Cluj [1934]. Tip. Naţională. 8⁰ 15 p.

Casa, portul, obiceiurile, stâna, etc.

39. Popescu, D. Monografia satului Dărmăneşti judeţul Prahova. Ploeşti 1934. Libraria Naţională. 8⁰ 64 p. Lei 20.

«Traiul, locuinţa, ocupaţiile şi portul (p. 21—25); obiceiuri şi credinţe în legătură cu sărbătorile creştineşti (p. 51—55); descântece, cântece, ghicitori» (p. 56—64).

40. Popescu, Sebastian şi Stan Drăghici. Monografia ilustrată a com. Suhaia-Teleorman — cu împrejurimile. T.-Măgurele 1934. Tip. «Florian Moncea». 8⁰ 48 p.

Cu 12 ilustraţiuni în text. «Limbă, port, obiceiuri, superstiţii» (p. 23—27).

41. Prie, Octavian. Un sat românesc din Ardeal în stră-

vechile sale întocmirii obiceiuri [Săcădate, jud. Sibiu]. Cluj 1933. «Ardealul». 8⁰ 125 p. Lei 60.

Port, obiceiuri la botez, nuntă, moarte, superstiţii, etc.

42. Stahl, Henri H. Un sat din Transilvania: Drăguşul. Boabe de Grâu IV (1933), 147—154.

43. Stein, Otto F. Influenţe de civilizaţie rurală în ţinutul Sibiului. Sibiu 1933. Tip. Krafft et Drotleff. 8⁰ 94 p.

Aşezări, case, port, artă, populară. Cu 29 ilustraţiuni.

Rec. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift 57 (1933), 66—67 (*Karl Kurt Klein*).

44. Tanoviceanu, Gh. I. Târgul Horezu cu satele Bârzoteni şi Olari (Vâlcea). Studiu monografic. Anuarul Societăţii studenţilor în geografie «Soveja» I (1933), 20—35.

«Locuinţe şi aşezări. Portul. Ocupaţii. Obiceiuri. Credinţe».

45. Teodorescu, Voicu. Monografia comunei Opăriţi judeţul Prahova. 1582—1933. Vălenii de Munte 1933. Tip. «Datina Românească». 8⁰ 56 p. Lei 25.

«Legende şi povestiri din bătrâni (p. 9—11); traiul sătenilor, locuinţa, ocupaţia, portul» (p. 40—42).

46. Ţurcanu, Ilie. Monografia satului Năpădeni [jud. Bălţi]. Bălţi 1933. Tip. Ş. Milgrom. 8⁰ 3 f., 70 p. Lei 20.

«Ocupaţiile locuitorilor (p. 31—37); ţesăturile şi portul (37—40); obiceiuri la nunţi botez şi anul nou (p. 54—55); descântece» (p. 56—58).

47. Vişan, Ilie. Judeţul Rădăuţi în imagini. Le département de Rădăuţi en images. Bucureşti 1934. Ed. Marvan. 8⁰ 24 p. text, 77 tab.

Tipuri. Porturi. Ocupaţii. Aşezări.

V. OBICEIURI ŞI CREDINŢE LA SĂRBĂTORI, NAŞTERE, NUNTĂ ŞI ÎNMORMÂNTARE. OBICEIURI SOCIALE ŞI JURIDICE

48. Bernea, Ernest. Botezul in satul Cornova— Încercare de interpretare sociologică. Ţara Bârsei VI (1934), 229—239, 357—368.

49. Blăgăilă, Ion. Târgul de fete de pe Găina. Universul, No. 197 din 22 Iulie 1933, p. 7.

50. Bogdan-Duică, [Gheorghe]. Mugurii de Paşti. Universul, No. 103 din 16 Aprilie 1933.

51. Bogrea, V. Scrisoare dela —. Analele Dobrogei XV (1934), 170—171.

Note despre «Paştile Blajinilor» şi «Ailerui».

52. Candrea, I. Aurel. Cutremurele în credinţa poporului. Universul, No. 93 din 5 Aprilie 1934.

53. Caraman, Petru. Datinele româneşti în limba franceză. Contribuţie critică asupra folklorului român în străinătate. Buc. 1934. Tip. C. Lăzărescu. 8⁰ 110 p.

Se ocupă în special de *M. Vulpescu*, Les coutumes roumaines périodiques. Paris 1927.

54. Carussy, Alexandru. Umbrele în credinţa populară. Convorbiri Literare LXVII (1934), 353—358.

55. Chelcea, Ion. Obiceiuri, credinţe, colinde din satul Mada, jud. Huniedoara. Culegătorul I (1933), 20—38.

«Cerbul (Turca). Credinţele în legătură cu ielele şi strigoii. Credinţă în legătură cu meşteşugul cântatului din fluer».

56. Chiţu, Ioan şi Termentu, Alex. Obiceiuri de Crăciun din comuna Breaza de sus, judeţul Prahova. Culegătorul I (1933), 65—76.

57. Dinu, Gh. Obiceiuri primitive în Vrancea. Dimineaţa, 25 Decemvrie 1934.

Vălăritul. Priveghiul.

58. Drăganu, N. Cuvinte şi obiceiuri. Anuarul Arhivei de Folklor II, 1—19.

59. Flachs, A. Rumänische Hochzeits- und Totengebräuche. Berlin 1899.

Rec. Făt-Frumos VIII (1933), 27—29 (*Leon Ţopa*).

60. Georgescu, Zenobia M. Monografia com. Celaru jud. Romanaţi. Credinţe şi obiceiuri. Zorile Romanaţului VIII (1934), 20.

61. Goraş, I. V. Obiceiuri specifice Tg. Briceni. Viaţa Basarabiei III (1934), 283—288.

«Obiceiuri la naşteri, căsătorii şi înmormântări. Obiceiuri la sărbători şi zile însemnate».

62. Handwörterbuch des Deutschen Aberglaubens. Band V. Berlin-Leipzig 1932—1933. Walter de Gruyter.

Rec. Gând Românesc II (1934), 93—94 (*Ion Muşlea*).

63. Hârnea, Simion. Datinile şi obiceiurile Vrâncenilor de sărbătorile Paştilor. Universul, No. 96 din 8 Aprilie 1934.

«Dresul lumânării [mortului]. Vălăritul. Surăţia».

64. Hêlmu, Iustina. La clacă [Şona-Făgăraş?]. Invăţământul Primar X (1933), No. 6, p. 6—12.

Şi cântecul «cununii».

65. Herseni, Traian. Observaţii sociologice privitoare la copiii din Drăguş. Arhiva Socială XI (1933), 51—93.

66. Ionică, Ion I. O nuntă în hotarul brănean pe la 1850. Dora D'Istria. Ţara Bârsei V (1933), 33—36.

Traducerea scrisorii III din *Dora D'Istria*: Les femmes en Orient, vol. I, cu o introducere şi note.

67. Mihail, Alex. F. În clinica stelelor. Dimineaţa, 25 Dec. 1934.

Cum se fabrică stelele de Crăciun, la Bucureşti.

68. Mihalache, Dimitrie I. Calendaristică populară /Goleştii-Badii — Muscel/. Muscelul Nostru V (1933), No. 5—6, p. 46—47; No. 9—10, p. 46—47.

69. Mihălcescu, I. Obiceiuri de Paşti. Ţara Noastră, No. 567 din 8 Aprilie 1934.

70. Minea, I. şi L. T. Boga. Cum se moşteneau moşiile în Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVI-lea? Contribuţiuni la vechiul drept din Ţara Românească. Vol. I. Iaşi 1933. «Presa Bună». 8⁰ 198 p.

Rec. Arhivele Olteniei XIII (1934), 222—223 (*C. D. Fort[unescu]*); Viaţa Basarabiei III (1934), 61—62 (*C. T.*); Revista Istorică XX (1934), 71 (*N. Iorga*).

71. Moldovanu, Vasile. Datini şi obiceiuri [de Anul nou]. /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 140—143.

72. Moldovan, Ion. Obiceiuri de Crăciun din Comuna Mihai Viteazul, jud. Turda. Culegătorul I (1933), 39—54.

73. Popescu, Ioan. Obiceiuri de Crăciun din Valea Anilor jud. Mehedinţi. Culegătorul I (1933), 55—64.

74. Sacerdoţeanu, A. Obiceiuri şi credinţe /Gura-Nişcovului — Buzău/. Muguri XII (1933), No. 3, p. 30—31.

75. Sandu Tudor. Obiceiuri din satul meu /Oltenia?/. Ion Maiorescu III (1933), No. 7-8, p. 184—188.

Ajunul Crăciunului — Bobotează.

76. Stahl, Henri. H. Sistemul onomastic drăguşan (Regula «gineritii pe curte»). Arhiva Socială XII (1934), 83—95.

77. Ţiucra Pribeagul, P. Monografia Nădlacului. Hotarul II (1934), No. 1, p. 7—9.

Obiceiuri: Naşterea, nunta şi moartea; jocuri de copii.

78. Uscoiu, Ana. Obiceiurile tineretului din comuna Şona [jud. Făgăraş]. Învăţământul Primar X (1933), No. 5, p. 9—17.

Obiceiuri la sărbătorile de iarnă şi primăvara.

79. Wolfram, Richard. Altersklassen und Männerbünde in Rumänien. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien LXIV (1934), 112—128.

Rec. Gând Românesc II (1934), 603—604 (*Ion Chelcea*).

VI. LITERATURĂ POPULARĂ ÎN GENERAL. STUDII ŞI TEXTE. MONOGRAFII

80. Alecsandri, V. Poezii populare. Publicate cu introducere, note şi glosar de *G. Giuglea*. Buc. [1933]. Edit. Tip. Române Unite. 16⁰ 390 p. Lei 60.

81. Anuarul Arhivei de Folklor I. Publicat de *Ion Muşlea*. Cluj 1932. «Cartea Românească», 8⁰ 2 f., 254 p., 7 planşe.

Rec. Viaţa Basarabiei II (1933), 123—125 (*P. V. Ştefănucă*); Grai şi Suflet VI (1933—34), 399—400 (*O. D[ensusianu]*); Dacoromania VII (1931—1933), 434—436 (*Dimitrie Macrea*); Adeverul, Nr. 15196 din 22 Iulie 1933 (*I. Byck*).

82. Anuarul Arhivei de Folklor al Academiei

Române II. Publicat de *Ion Muşlea*. Bucureşti 1933. M. O. Impr. Naţională. 8⁰ 250 p.

Rec. Gând Românesc II (1934), 168—169 (*G. Giuglea*); Ţara Bârsei VI (1934), 373—374 (*Sever Pop*); Convorbiri Literare LXVII (1934), 346—349 (*Henri H. Stahl*); Adeverul, Nr. 15428 din 28 Aprilie 1934 (*Al. Graur*).

83. Boşca, Emil Al. Poezii poporale din graniţa Năsăudului. Culese de —. (Biblioteca poporală a Asociaţiunii «Astra» Nr. 208). Sibiu 1933. Tip. «Dacia Traiană». 16⁰ 38 p. Lei 5.

Balade, doine, strigături; «la cunună».

84. Breazu, Ion. Jules Michelet şi folklorul românesc. Anuarul Arhivei de Folklor II, 181—193.

85. Caracostea, D. Folclor şi literatură. Cele Trei Crişuri XV (1934), 105—107.

86. Culegătorul. Buletinul arhivei etnografico-folklorice al Muzeului Etnografic din Cluj. I (1933), Nr. 1.

Rec. Convorbiri Literare LXVII (1934), 346—349 (*Henri H. Stahl*); Siebenbürgische Vierteljahrsschrift 57 (1933), 229—231 (*Luise Netoliczka*).

87. Densusianu, Ov. Florilège des chants populaires roumains. Traduit par M-lle *M. Holban*. Paris 1934. Libr. E. Droz. Bucarest. Libr. P. Suru. 8⁰ XXI, 120 p. Fr. 12.

88. Diaconu, Ion. Folklor din Rîmnicul-sărat I. Focşani 1933. Tip. «Cultura». 8⁰ XLIV, 80 p. Lei 120.

89. Diaconu, Nicolae. Poezia populară românească. Adeverul Literar şi Artistic XIII (1934), No. 733, p. 6.

Generalităţi şi câteva observaţii asupra creaţiei populare.

90. Dima, Al. Isvorul folkloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat. Gând Românesc II (1934), 501—508.

91. Ghibu, Onisifor. Contribuţii la istoria poeziei noastre, populare şi culte. (Academia Română. Memoriile Secţiunii Literare. Seria III, Tom. VII. Mem. I). Buc. 1934. Tip. Statului 8⁰ 36 p.

Descrie şi comentează cartea «Cântece câmpeneşti cu glasuri rumâneşti», apărută în 1768.

92. Iroaie, Petru. Cernăuţul folkloric. Extras din Făt-Frumos [VIII şi IX (1934)]. Cernăuţi 1934. Tip. «Glasul Bucovinei». 8⁰ 29 p. Lei 15.

Snoave, poveşti, cântece şi chiuituri culese în suburbea Roşa-Cernăuţi şi Horecea Mănăstirii.

93. Kántor Lajos. Magyarok a román népköltészetben (=Ungurii în poezia populară românească). Erdélyi Muzeum XXXVIII (1933), 46—64.

94. Muşlea, Ion. Cercetări folklorice în Ţara Oraşului. Anuarul Arhivei de Folklor I, 117-237.

Rec. Revista Critică VII (1933), 116—119 (*G. Pascu*).

95. Niţu, Marin D. Cântece olteneşti. Cu un studiu asupra

literaturii poporane. Craiova 1933. Editura revistei «Vorbe Bune». Tip. «Victoria». 16⁰ 64 p. Lei 10.

Trei balade, restul doine (cele mai multe din jud. Vâlcea).

96. Novacoviciu, Emilian. Folklor bănăţean. Partea III. Adunat de —. Oraviţa 1933. Tip. Iosif Kaden. 8⁰ 64 p. Lei 30.

97. Ortiz, Ramiro. Caratteri folcloristici rumeno-bulgari e rumeno-polacchi. Il giornale di politica e di letteratura IX (1933), 366—379.

98. Ruffini, Mario. Le bataglie di Solferino e Custoza 1866 nei canti popolari romeni. Milano [1933]. Tip. Combi. 28 p.

99. Sadoveanu, Mihail. Poezia populară. Cele Trei Crişuri XV (1934), 104—105.

100. Şandru, D. Enqêtes linguistiques du laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest I [Nisporeni-Lăpuşna şi Cornova-Orhei]. Bulletin Linguistique I (1933), 89—107; II. Pays des Motzi. II (1934), 201—237.

Cântece, snoave, superstiţii, jocuri de copii, colinde, etc.

Rec. Viaţa Basarabiei II (1933), 413 (*P. Ştefănucă*).

101. Şandru, D. şi F. Brînzeu. Printre ciobanii din Jina [jud. Sibiu] II. Grai şi Suflet VI (1933—34), 193—247.

102. Ştefănucă, P. V. Folklor din judeţul Lăpuşna. Anuarul Arhivei de Folklor II, 89—180.

Notă. Revista Istorică Română IV (1934), 426 (*D. Şandru*); Gând Românesc II (1934), 169 (*G. Giuglea*); Ţara Bârsei VI (1934), 374 (*Sever Pop*).

103. Teculescu, Horia. Pe Murăş şi pe Târnave. Flori înrourate. Doine şi strigături. Sighişoara 1929. Tip. Miron Neagu. 8⁰ 207 p.

Rec. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift LVI (1933), 371—374 (*Friedrich Czikeli*).

104. Teculescu, H. Oameni şi locuri din Târnava Mare. Extras din «Anuarul Liceului Principele Nicolae din Sighişoara» pe anii 1929/30—1932/33. Sighişoara 1933. Tip. Miron Neagu. 8⁰

Port, obiceiuri, poezie populară (p. 350—368).

VII. BALADE

105. Caracostea, D. Balada poporană română. Curs [litografiat] ţinut în anul 1932—1933. [Bucureşti], f. a. Lito. Constanţa Dumitrescu. 8⁰ 781 p.

106. Caraman, P. Consideraţii critice asupra genezei şi răspîndirii baladei Meşterului Manole în Balcani. Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide» I (1934), 62—102.

107. Caraman, Petru. Contribuţie la cronologizarea şi geneza baladei populare la Români. Partea I. Cronologizarea, Cluj 1932; Partea II · Geneza, Bucureşti 1933. (Extras din «Anuarul Arhivei de Folklor» I şi II).

Rec. Revista Istorică Română III (1933), 443—444 (*P. P. P[anaitescu]*; Arhiva din Iaşi XCI (1934), 81—84 (*Valentin Gr. Chelaru*).

108. Dan, Pavel. Balade haiduceşti. Ciclul Novăceştilor. Blajul I (1934), 95—105.

109. Filimon, Aurel. Fata de român când îşi pierde oile. Progres şi Cultură II (1934), No. 6, p. 25—28.

110. Gaster, Moses. Roumanian ballads and slavonic epic poetry. Slavonic Review 12 (1933—34), 167—180.

Notă. Zeitschrift für Volkskunde IV (1932), 279 (*F. B[olte]*).

111. Ionescu-Nişcov, Traian. Un episod din vremea lui Vasile Lupu în poezia populară malo-rusă. Revista Istorică XIX (1933), 39—44.

112. Oprinca, Ioan. Baladă populară. Blajul I (1934), 531.

Fără indicaţia locului culegerii.

113. Petrescu-Catane, Ştefan. Încă un cîntec despre desastrul lui Malcoci-oglu /Catanele-Dolj/. Revista Istorică XX (1934), 384—385.

114. Palamaru, Nicolai. Folklor basarabean. Cuget Moldovenesc II (1933), No. 7—8, p. 12; No. 9, p. 8; III (1934), No. 1—2, p. 13; No. 5—6, p. 4; No. 7—8, p. 8; No. 9—10, p. 12.

Cântece şi balade.

115. Ştefănucă, P. Cântecu lui Văleanu [Satu-Nou, jud-Cetatea Albă]. Viaţa Basarabiei III (1934), 244—246.

116. Ştefănucă, Petre. Folklor din Basarabia. Viaţa Basarabiei III (1934), 123.

O baladă ucrainiană la Românii din Basarabia.

117. Bălăşel, Teodor. Cântec haiducesc. Arhivele Olteniei XII (1933), 280—281.

Copiat în 1885 dintr'un caiet al unui elev dela Seminarul din R.-Vâlcea.

VIII. DOINE ŞI STRIGĂTURI

118. Bosica, Ion. Strigături /Parţa—Timiş-Torontal/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 177; II (1933—34), 27.

119. Butuza, Izidor. Strigături la nuntă /Pâglişa, Dârja şi Cubleş—Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 174—175; II (1933—34) 24—27.

120. Capră, Constantin. Hore şi strigături populare din judeţul Vaslui. Colecţionate de —. Vaslui [1933]. Tip. Al. Onceanu, 8° 18 p.

121. Caţan, Nicolae. Cântece /Lupşa-Mehedinţi/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VII (1934), No. 1—2, p. 22.

122. Ciobotea, Const. Cântece /Mehedinţi?/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1933), No. 9—10, p. 27.

123. Cionfi, Traian. Câteva culegeri folkloristice din comuna Hurezul-Mare [jud. Sălaj]. Şcoala Noastră X (1933), 254—255.

[5] «Cântece de dragoste. Cântecul mălaiului. Doina lui Vălean».

124. Dăneţ, George. Cântece /Racoţi-Gorj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 146.

125. Istrătescu, Alexandrina. Lirica populară din Argeş. Grai şi Suflet VI (1933—34), 1—40.

126. Lupu-Morariu, Octavia. Strigături /Comăneşti-Suceava/. Făt-Frumos VIII (1933), 35.

127. Murgan, Cost. St. Strigături şi cântece populare /Camenca-Bălţi/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1933), No. 5—6, p. 44—45.

128. Nanu, D. Al. Poezia milităriei şi a Crăciunului de pe valea Argeşului. Studiu estetic de folklor inedit. Piteşti 1933. Tip. «Artistica». 8⁰ 63 p. Lei 15.

Rec. Arhiva Socială XII (1934), 156—157 (*Dumitru Cristian Amzăr*); Grai şi Suflet VI (1933—34), 396—397 (*A. Istrătescu*).

129. Nanul, D. Al. Poezie populară de miliţie. Viaţa Romînească XXV (1933) No. 6—9, p. 427—455.

Texte — mai ales din Argeş, în general din judeţele muntene — şi comentarii.

130. Lupeanu-Melin, Alexandru. De pe Secaş. Strigături şi cântece din popor. Date la tipar de —. Blaj 1927. Tip. Seminarului. 16⁰ 62 p.

Rec. Dacoromania VII (1931—33), 419—420 (*Ion Muşlea*).

131. Popa, Victor. Poezii poporale şi chiituri din Ţara Oltului. Adunate de —. (Biblioteca poporală a Asociaţiunii «Astra» No. 201). Sibiu 1933. Tip. «Dacia Traiană». 16⁰ 48 p.

132. Popescu, Adrian Em. Cântece haiduceşti /Căzăneşti-Hunedoara?/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1933), No. 2, p. 21; No. 7—8, p. 48.

133. Racotzi, Gheorghe. Cântece /Popeşti-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 175—177; II (1933—34), 21—24.

134. Racoveanu, Virgil N. Doine şi strigături /Ilovăţul-Racova — Mehedinţi/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1933), No. 1, p. 28.

135. Runcu, T. Ioan. Chiituri /Corpadea-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 28.

136. Simcelescu, M. I. Cântece /Pavăţu şi Husnicioara/ [—Mehedinţi]. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1934), No. 3—4, p. 28—29.

137. Soanea, M. Doine /Ocna-Sibiului—Sibiu/. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 111—112.

138. Suciu, Maria. Cântece şi strigături /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 147—149, 172—173; II (1933—34), 19—21, 81—82.

139. Ș i c l o v a n u, G e o r g e. Cântece /Aruncata-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 147.

140. Ț u r a i, G h. Cântece populare /Fântâna Domnească-Mehedinți/. Revista Asoc. Înv. Mehedinţeni VI (1933), No. 3—4, p. 38.

IX. COLINDE. FOLKLOR RELIGIOS

141. B r e a z u l, G. Colindele, cântecele de stea, pluguşor, Irozi, capră, sorcovă, etc., ca material de învăţământ. Şcoala şi Viaţa V (1934), 334—338.

142. C a l o t e s c u, C o n s t. A. [Două] Cântece de stea /Oltenia/. Ion Maiorescu III (1933), No. 1—2, p. 58—59.

143. C a r a m a n, P. Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów, studjum porownawcze (Prace Komisji Etnograficznej 14) (= Ritualul colindelor la Slavi şi la Români, studiu comparativ). Krakowia 1933. Naklad. Polskiej Akademiji Umjętności. 8⁰ VIII, 630 p.

Rec. Revista Istorică Română III (1933), 444 (*P. P. P[anaitescu]*); Grai şi Suflet VI (1933—34) 392—393 (*O. D[ensusianu]*); Buletinul Inst. de Filologie Română I (1934), 233—238; Arhiva XCI (1934), 187—189 (*Valentin Gr. Chelaru*); Zeitschrift für Slavische Philologie XI (1934), 453—456 (*A. Brückner*).

144. C i o n f i, T r a i a n. [Zece] Colinzi din comuna Hurezul Mare [jud. Sălaj]. Şcoala Noastră X (1933), 385—386.

145. C o l i n d a calului bun /Mânăstirea-Ilfov/. Şcoala şi Viaţa Ilfovului I (1933), No. 2, p. 33—34.

146. G h e o r g h e I. V a s i l e. [Două] Colinde /Oltina-Ialomiţa/. Muguri XII (1933) No. 1—3, p. 32—33.

147. I l i e s i u, I u s t i n. Florile dalbe. Colinde adunate din popor. Cluj [1933]. Tip. Astra. 16⁰ 32 p. Lei 5.

Culese în Ardeal.

148. O n c i u l, G e o r g e. Colinda. Analiză—deducţii—concluziuni. Buc. 1934. Tip. «Bucovina». 8⁰ 55 p.

149. P o p a - L i s e a n u, G. Limba românească în vieleimul secuesc. Graiul Românesc VII (1933), 27—31, 38.

150. P o p o v i c i, V a s i l e I. Cântece (colinde) de Crăciun.... din jud. Dâmboviţa şi Ialomiţa culese de —. Bucureşti 1934. Lei 40.

151. S u c i u, M a r i a. Colinzi /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 78—80.

152. V i c l e i m u l. Joc sfânt, cules din popor, cu întregiri şi lămuriri de punere în scenă de V i c t o r I o n P o p a. Cu aşezarea pe muzică a melodiilor populare (semne bizantine şi apusene) de *G. Breazu*. Cu un desen de copertă în culori de Lena Constante. (Cartea Satului 7). Buc. 1934. Fundaţia Cult. Regală «Principele Carol». 8⁰ 151 p., 2 f. Lei 30.

X. POVEȘTI. SNOAVE. LEGENDE. TRADIȚII

153. Anca, V. Daniil. Zâna-pădurii /Sumurduc-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 75—77.

154. Apachiței Teodor. Ștefîn ceal Mari și Manastirea Putna. Făt-Frumos IX (1934), 25—26.

155. Cantemir, Traian. Folklor istroromân. Făt-Frumos IX (1934), 24, 136.

Gospodaru carle av porc verit. De uomu carle piseia buletu lu mul'ara.

156. Cojocneanu, Maria. Cei doi frați (poveste) /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 143—145, 178—181.

157. Costin, Lucian. Literarische Ausblicke. Deutsche Ausgabe. Caransebeș 1933. Selbst-Verlag des Verfassers. 8⁰ 40 p. Lei 25.

«Aus der rumänischen Volkskunde» (Übersetzungen von Lucian Costin). 4 povești și 4 legende (p. 28—40).

158. Creangă, Ion. Povești. Publicate cu note și un vocabular de cuvinte de *G. Pascu*. Buc. [1933]. Edit. Tip. Române Unite 16⁰ 349 p. Lei 50.

159. Gaster, M. Povestea celor trei prieteni. Studiu de folklor. (În «Omagiu d-lui Dr. Ad. Stern cu ocazia celei de a 80-a aniversare a nașterii sale». Vol. II din «Sinai», Anuar de studii judaice). Buc. 1929. Tip. «Tiparnița». 8⁰, p. 48—53.

Rec. Dacoromania VII (1931—1933), 420 (*Ion Mușlea*).

160. Hîrnea, Simion. Polojănii din bătrîni. Povestiri, legende, snoave și hazuri culese de —. (Biblioteca populară Comoara Vrancei Nr. 9—10). Focșani [1933]. Tip. «Cartea Putnei». 16⁰ 64 p. Lei 15.

161. Iroaie, Petru. Poveste c'un fecior de împărat /Mitocul-Adâncatei — Dorohoi/. Făt-Frumos VIII (1933), 24—27, 49—52.

162. Lupaș, I. Răscoala țăranilor din Transilvania la 1784 (Biblioteca Istorică «Astra» II). Cluj 1934. Tip. Astra. 8⁰ 228 p. Lei 70.

«Cum trăește amintirea lui Horia și a tovarășilor săi în sufletul Moților» (p. 189—202). Tradiții și despre Avram Iancu.

163. Moldovanu, V. Nădav. Poveste poporană din Cojocna [—Cluj]. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 29—40, 68—74, 103—111.

164. Moldovanu, Vasile (V. M. Delureanu). Credințe-superstiții /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 158—161; II (1933—34), 5—8, 53—55, 90—95; III (1934), 3—6.

«Duhurile casei. Dumnezeu și Sfântul Petru. Zâne, iele sau milostive. Urieșii».

165. Morariu, Leca. De-ale Cirebirilor III. Texte istro-române din Jeiăn. Făt-Frumos VIII (1933), 9—11, 44—48, 105—108.

4 povești și snoave.

166. Morariu, Victoria. A fost odată ... [4] Povești bu-

Biblioteca Universitară Ludovic Rădulescu Cluj ROMÂNIA

covinene. Culese de —. (Biblioteca «Făt-Frumos» No. 3). Suceava 1933. Tip. Glasul Bucovinei, Cernăuţi. 16⁰ 30 p. Lei 5.

167. Muşlea, Ion. Variantele româneşti ale snoavei despre femeia necredincioasă (Der Schwank vom alten Hildebrand). Anuarul Arhivei de Folklor II, 195—216.

168. Petrescu, V. Studiu asupra banului Mărăcine şi a originii poetului Pierre Ronsard. Craiova [1934]. Tip. «Biruinţa». 8⁰ 27 p. Lei 20.

Tradiţii despre comuna Coşovenii-de-Jos, jud. Dolj.

169. Schullerus, Adolf. Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten. Nach dem System der Märchentypen Antti Aarnes zusammengestellt von —. Helsinki 1928. Academia Scientiarum Fennica. 8⁰ 99, 6, 9 p. (Folklore Fellows Communications, Nr. 78—89).

Rec. Dacoromania VII (1931—1933), 421—423 (*Ion Muşlea*).

170. Şiclovanu, Gh. Credinţe-superstiţii /Iuriul de Câmpie — Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 136—138.

Marţolea.

171. Suciu, Maria. Datini şi obiceiuri /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 157—158.

«Cele trei focuri. Armingheni. Baba Dochia».

172. Suciu, Maria. Credinţe-superstiţii /Cojocna-Cluj/ Vlăstarul Câmpiei I (1933), 138—140.

«Marţolea. Balaurii. Smeii. Orbitul păsărilor».

173. Ţimiraş, Nicolae. Ioan Creangă după documente vechi, însemnări şi mărturii inedite. Cu numeroase reproduceri de autografe, portrete şi vederi. Bucureşti [1933]. Editura «Bucovina». 8⁰ 335 p. Lei 90.

«Poveştile» (p. 310—314).

XI. MAGIE. MEDICINĂ POPULARĂ. DESCÂNTECE

174. Bosica, Ion. Descântece /Parţa—Timiş Torontal/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 181—182; II (1933—34), 43.

175. Cionfi, Traian. Alte culegeri folkloristice din com. Hurezul Mare [jud. Sălaj]. Şcoala Noastră XI (1934), 25—26.

Două descântece.

176. Cosma, Lazăr. Două descântece /Treznea/[-Sălaj ?]. Şcoala Noastră XI (1934), 26.

177. Densusianu, Ov. Limba descîntecelor III. Grai şi Suflet VI (1933—34), 75—162.

179. Suciu, Maria. Descântece /Cojocna-Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 150; II (1933—34), 41—43.

180. Vasiliu, Al. Descîntece din Moldova. Grai şi Suflet VI (1933—34), 248—305.

XII. ARTĂ POPULARĂ. PORT. MUZEE

181. Arbore, P. Virgil. Milcovia văzută de un călător străin în anul 1856 (cu 17 stampe reproduse în text). Focşani 1934. Tip. «Cartea Putnei». 8⁰ 35 p. Lei 25.

Port, obiceiuri.

182. Bucuţă, Emanoil. Muzeul secuesc [din Sfântul-Gheorghe]. Boabe de Grâu V (1934), 504—506.

183. Bucuţă, Emanoil. Ouă de Paşti. Boabe de Grâu IV (1933), 248—250.

184. Capră, Constantin. Muzeul etnografic «Ştefan cel Mare» Vaslui. Extras din Anuarul Şcolii Normale de băeţi Vaslui, pe 1931—1932. Vaslui [1933]. Tip. Al. Onceanu. 8⁰ 11 p. 6. planşe.

185. Ciurea, V. Muzeul Fălticenilor. Două decenii de muncă 1914—1934. Fălticeni 1934. Tip. «I. Bendit». 8⁰ 137 p. Lei 50.

Cu 40 ilustraţiuni în text. «Grupa etnografică» (p. 110—114).

186. Cuparencu, Elena. Firul de aţă. Boabe de Grâu IV (1933), 571—573.

Cu 20 ilustraţiuni.

187. Demetrescu, Marin şi C. S. Nicolăescu-Plopşor. Muzeul regional al Olteniei. Călăuza. Craiova 1933. Tip. Scrisul Românesc. 16⁰ 77 p. Lei 20.

«Etnografie» (p. 74—76).

188. Jänecke, [Wilhelm]. Casa ţărănească şi casa boierească. Trad. de S. Bruckner. [Bucureşti] 1932. Ed. Casei Şcoalelor.

Rec. Convorbiri Literare LXVI (1933), 92—94 (*Al. T*[*zigara*]-*S*[*amurcaş*].

189. Iorga, N. Icoana românească. După nişte conferinţe. Extras din «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice» XXVI (1933). Buc. 1934. Tip. «Datina Românească» Vălenii-de-Munte. 4⁰ 22 p.

«Artă popularisată» (p. 13—18); «folklore de icoane» (p. 18—22). Reproduse şi în *Iorga, N.* Vechea artă religioasă la Români. Vălenii-de-Munte 1934. Tip. «Datina Românească». 8⁰ p. 1—58.

190. Iorga, N. Les arts mineurs en Roumanie. I. Icônes. II. Argenterie. III. Miniatures (207 figures dont 26 planches en couleurs). Bucarest 1934. Edition de l'Imprimerie de l'Etat. 52 p.

Rec. Gând Românesc II (1934), 655—656 (*C. Marinescu*).

191. Kryjanowsky, B. Ukrainskie i rumynskie kilimy. Russky muzej. Etnograficeskij otdêl («Chilimurile ucrainiene şi româneşti. Muzeul rus. Secţia etnografică»). Lengingrad 1925.

Rec. Revista Istorică XX (1934), 274—276 (*N. Smochină*).

192. Moldovanu, V. Artă poporană. Crestături în lemn. /Cojocna — Cluj/. Vlăstarul Câmpiei I (1933), 164—171.

193. Morariu, Iuliu. Piuăle şi piuăritul în Valea Zăgrii. Arhiva Someşană No. 17 (1933), 178—200.

Cu 3 ilustraţiuni în text.

194. Netoliczka, Luise. Aufgaben und Methode der sächsischen Volkstrachtenforschung in Siebenbürgen. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift 57 (1933), 96—109.

Cu 12 ilustrațiuni.

195. Netoliczka, Luise. Die volkskundliche Abteilung des «Astra»-Museums [in Sibiiu]. In «Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt» No. 18026, 18027, din 17, 18 Mai 1933.

196. Netoliczka, Luise. Wie sah die Burzenländer Tracht vor etwa 60 Iahren an? Kronstädter Zeitung, No. 147 din 5 Iulie 1934.

197. Niculescu-Varone, G. T. Portul național românesc I. Cu 20 fotografii în text. Buc. 1933. Tip. Seminarului monahal Cernica-Ilfov. 8⁰ 56 p. Lei 20; II. Cu 44 fotografii în text. Buc. 1934. 8⁰ 116 p. Lei 40.

Rec. Arhivele Olteniei XII (1933), 298—299 (*C. D. Fort*[*unescu*]); Culegătorul I (1933), 91—92 (*I. Ch*[*elcea*]); Revista Critică VIII (1934), 183 (*G. Pascu*).

198. Orend, Misch. Krüge und Teller. Siebenbürgisch-sächsische Töpferwaren. Mit 122 Abbildungen. Hermannstadt 1933. Verlag H. Welther. 8⁰ 24 p., 1 planșe.

Rec. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift LVI (1933), 303—305 (*Otto Kellner*).

199. Papahagi, Tache. Images d'ethnographie roumaine. Tome troisième. Banat * Olténie. 561 photographies originales, avec texte français et roumain. București 1934. Socec et Co. 4⁰ 294 p., 1 f. Lei 1000.

Rec. Grai și Suflet VI (1933—34), 366—367 (*O. D*[*ensusianu*]).

200. Petranu, Coriolan. Bisericile de lemn ale Românilor ardeleni în lumina aprecierilor străine recente.—Die Holzkirchen der Siebenbürger Rumänen im Lichte der neuesten fremdem Würdigungen. Sibiu 1934. Tip. Krafft und Drotleff. 8⁰ 67 p.

201. Petranu, Coriolan. Bisericile noastre de lemn din Ardeal în lumina recentelor aprecieri ungare. Gând Românesc II (1934), 281—289.

202. Petranu, Coriolan. Monumentele istorice ale județului Bihor. I. Bisericile de lemn. The wooden churches in the country of Bihor (Roumania). Publicate de —. Cu 124 table ilustrate. Sibiu 1931. Tip. Krafft und Drotleff. 68 p.

Rec. Revue de Transylvanie I (1934), 407—410 (*Virgil Vătășianu*).

203. Popa, Atanasie. Biserici vechi de lemn românești din Ardeal. Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Secția pentru Transilvania. 1930—1931. Cluj 1932. Tip. «Cartea Românească». p. 161—314.

Rec. Codrul Cosminului VIII (1933—1934), 507—508 (*V. Grecu*).

204. Slătineanu, Barbu. Contribuțiuni la studiul originei ceramicei românești. Convorbiri Literare LXVI (1933), 412—421, 551—559.

205. Suciu, Maria și M. Delureanu. Artă textilă /Co-

jocna—Cluj/. Vlăstarul Câmpiei II (1933—34), 64—68, 95—103; III (1934), 9—12.

206. Ştefănucă, Petre. Pentru un muzeu etnografic al Basarabiei. Arhivele Basarabiei V (1934), 296—302.

207. Teutsch, Iulius. Muzeul săsesc al Ţării Bârsei din Braşov. Boabe de Grâu V (1933), 138—146.

208. Tzigara-Samurcaş, Al. Alter und Bedeutung der rumänischen Bauernkunst. (Vom Leben und Wirken der Romanen. 2, H. 5). Jena 1933. Gronau. 8⁰ 15 p. 6 pl. Mk.—60.

209. Tzigara-Sarmucaş, Al. Arta ţărănească. Comunicare la Radio. Convorbiri Literare LXVI (1933), 258—270

210. Tzigara-Samurcaş, Al. Cum să folosim muzeele. Convorbiri Literare LXVI (1933), 48—53.

211. Tzigara--Sarmucaş, Al. Muzeele în aer liber. Comunicare radiofonică din 29 Iunie 1933. Convorbiri Literare LXVI (1933), 878—887.

212. Tzigara-Samurcaş, Al. Peregrinări muzeografice. Muzeele regionale din Moldova şi din Bucovina. Muzeul Bruckenthal din Sibiu. Convorbiri Literare LXVI (1933), 948—959.

213. Tzigara-Samurcaş, Al. Renaşterea artei ţărăneşti. Comunicare la Universitatea Radio. Convorbiri Literare LXVI (1933), 566—574.

XIII. MUZICĂ ŞI COREOGRAFIE POPULARĂ

214. Bartók, Béla. Muzica populară şi însemnătatea ei pentru compoziţia modernă. Revista Fundaţiilor Regale I (1934), No. 6, p. 111—121.

215. Breazul, G. Folklorul muzical românesc. Boabe de Grâu V (1934), 506—510.

216. Bularda, Iordache. Cântece populare. Folklor muzical din Jigălia judeţul Fălciu şi Şuletea judeţul Tutova cules şi notat de —. Bucureşti 1934. Colecţia «Editurii Noastre». 8⁰ 74 p. 2 f.

217. Cântecele populare bulgăreşti. Griji şi datorii naţionale, care trebuie avute în vedere şi la noi. Cuget Clar VI (1933), 155—156.

218. Capsali, Floria. Dansul popular de caracter românesc. In: «Ministerul Instrucţiei, Cultelor şi Artelor. Direcţia Educaţiei Poporului. Program de lucru pentru acţiunea culturală». Buc. 1933. 8⁰ p. 90—93.

219. Costin, Maximilian. Muzica românească. Progres şi Cultură II (1934), No. 4, p. 26—29; No. 5, p. 12—17; No. 6, p. 10—13.

220. Filimon, Aurel. Dansuri şi melodii româneşti în sec. XVI-lea. Progres şi Cultură II (1934), No. 3, 19—21.

221. Haraszti, Emil. Barokk zene és kuruc nóta (=Muzică barocă şi cântece de curuţi). Századok LXVII (1933), 546—610.

Şi despre vechile dansuri româneşti din Ardeal (p. 551).

222. Niculescu-Varone, G. T. Jocurile noastre naţionale. Cu 32 fotografii după text. Buc. 1933. Tip. Seminarului monahal Cernica-Ilfov. 8⁰ 58 p.

Rec. Viaţa Basarabiei II (1933), 733—34 (A. I. David); Revista Critică VII (1933), 121 (G. Pascu); Arhivele Olteniei XII (1933), 455—456 (C. D. Fortunescu); Coi vorbiri Literare LXVII (1934), 383—385 (Henri H. Stahl).

223. Nicolesco-Varone, Georges T. Les danses populaires roumaines. Avec 32 photographies après le texte. Bucarest 1933. Imprimerie du Séminaire monahal Cernica du district Ilfov. 8⁰ 59 p. Lei 20.

Notă. Revista Istorică Română III (1933), 445—446 (*M. Sânzianu*).

224. Riegler, Emil. Cor şi cântec românesc. Revista Fundaţiilor Regale I (1934), No. 8, p. 362—380.

225. Siminel, Iulia. Cântecele moldoveneşti din Basarabia. Chişinău 1933. M. O. şi Impr. Statului Chişinău. 8⁰ 30 p. Lei 25.

226. Stahl, Henri H. Lucrările de folklor ale Societăţii Compozitorilor Români. Convorbiri Literare LXVII (1934), 78—82.

XIV. FOLKLOR AL POPOARELOR CONLOCUITOARE, VECINE SAU STRĂINE. FOLKLOR COMPARAT

227. Antoni, Erhard. Volkstänze aus Siebenbürgen. Drei Volkstänze aus Deutsch-Weiszkirch. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift LVI (1933), 334—339.

228. Bonjug, N. Dela Grecii din satul Regele Ferdinand, Tulcea. Analele Dobrogei XV (1934), 78—86.

Trei cântece şi locuţiuni, în greceşte şi traducere românească.

229. Cernescu, Eug. Observări asupra Huţanilor. Anuarul Societăţii studenţilor în geografie «Soveja» VI (1934), 32—36.

Starea culturală. Port. Obiceiuri.

230. Chelcea, Ion. Câteva observaţiuni etnografice asupra Rudarilor din Muscel. Natura XXIII (1934), No. 5, p. 24—29.

Cu 6 ilustraţiuni în text.

231. Ciachir, M. Obiceiurile religioase ale Găgăuţilor. Viaţa Basarabiei III (1934), 324—328, 422—424.

«Curbanele sau sacrificiile. Obiceiuri la naştere şi botez».

232. Domokos Pál Péter. A moldvai magyarság. A Csángómagyarok multja és jelene. Hatvannyolc csángó magyar népdal. Második kiadás (=Ungurii din Moldova. Trecutul şi prezentul Ciangăilor. 68

cântece populare. Ediţia a doua). Cluj-Kolozsvár 1934. «Gloria» könyvny. 8⁰ 2 f. 267 p.

233. Eitel, Karl. Volkslieder aus Heltau und Almen. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift LVI (1933), 340—345.

234. Iancsó Elemér. Problema satului unguresc din Ardeal. Boabe de Grâu IV (1933), 124—128.

Cu 10 ilustraţiuni privitoare la tipuri de casă, biserici, interioruri şi port.

235. Huss, Richard. Ein heidnisch-christlicher Beschwörungsspruch gegen Gicht aus Ungersdorf. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift 57 (1934), 205—207.

236. Husz, Richard. Altrömische Kinderspiele im heutigen Siebenbürgen. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift LVI (1933), 317—321.

237. Kántor Lajos. Kölcsönhatás a magyar és román népköltészetben (=Influenţe reciproce între poezia populară ungurească şi românească). Az Erdélyi Múzeum-Egyesület ... tizenegyedik vándorgyülésének Emlékkönyve. Cluj 1933. p. 29—38.

238. Lükő Gábor. Moldvai csángók kendermunkája (=Lucrarea cânepei la Ciangăii moldoveni). A Magyar Nemzeti Muzeum Néprajzi Tárának Ertesitője XXVI (1934), 96—101.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XV. PĂSTORIT

239. Burileanu, Dim. D. şi H. Z. Dumitrescu. Păstoritul dintre Olt şi Jiu (Studiu etnografic). Anuarul Societăţii Studenţilor în geografie «Soveja» I (1933), p. 67—76.

240. Herseni, Traian. Stâna din munţii Făgăraşului. Boabe de Grâu V (1934), 336—359.

241. Kubijovyč, Vladimir. Păstoritul în Maramureş. Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie LIII (1934), 216—293.

5 planşe, 2 hărţi, un rezumat german.

242. Morariu, Tiberiu. Noui contribuţiuni la păstoritul evreilor maramureşeni (Extras din revista «Stâna». An. I. No. 9 şi 10). Sibiu 1934. Tip. Vestemean 8⁰ 32 p., 2 planşe. [Cu rezumat german].

Rec. Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie LIII (1934), 432—433 (*Mara Popp*).

243. Pop, Mara N. Contribuţiuni la viaţa pastorală din Argeş şi Muşcel. Origina Ungurenilor. (Cu un rezumat francez, 6 planşe şi 2 hărţi). Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie LII (1933), 229—282.

Rec. Revista Istorică Română IV (1934), 425 (*D. Şandru*).

244. Pavlescu, Eugen. Stâna satului. Iaşi 1934. Tip. Alexandru Ţerek. 16⁰ 119 p.

245. Someşan, Laurian. La transhumance des bergers

transylvains dans les provinces roumaines. Revue de Transylvanie I (1934), 465—476.

246. Someşan, Laurian. Vieaţa pastorală în Munţii Călimani. (Cu un rezumat german, 2 planşe şi 1 hartă). Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie LII (1933), 283—342.

247. Stoian, I. I. Păstoritul în Rîmnicul-Sărat. Grai şi Suflet VI (1933—34), 41—74.

XVI. ADDENDA LA «BIBLIOGRAFIA FOLKLORULUI ROMÂNESC 1931—1932»

248. Brăiloiu, Constantin. Esquisse d'une méthode de folklore musical (Les archives de la Société des compositeurs roumains). Extrait de la Revue de Musicologie, no. 40. Paris [1932]. Librairie Fischbacher 8⁰ 34 p.

249. Chelcea, Ion. Către intelectualii satelor noastre! Satul şi Şcoala II (1932—33), 116—118.

Apel pentru culegerea materialului folkloric.

250. Crăciun, Gheorghe N. Monografia comunei Broşteni din judeţul Mehedinţi. Turnu-Severin 1932. Tip. Luiza I. Niculescu şi Ioan N. Bojneagu. 8⁰ 82 p.

Cu 15 ilustraţiuni şi 2 schiţe. Aşezările vechi, obiceiuri (p. 21—23). «Legende şi tradiţii (p. 37—40); cântece şi doine, cântece de stea şi vicleim, descântece, proverbe şi zicători, cântecele şi horele naţionale, credinţa şi obiceiurile religioase, superstiţii, port, ocupaţia locuitorilor, industria casnică» (p. 42—71).

251. Creanga, Ion. Contes populaires de Roumanie. Traduction et notes par Stanciu Stoian et Ode de Chateauvieux Lebel. Paris, Maisonneuve, 1931. XVIII, 249. 8⁰ 30 fr.

Notă. Schweizerisches Archiv für Volkskunde 32 (1932), 184 (*E. H[offmann]-K[rayer]*.

252. Cucu, Gheorghe. Colinde populare. Culese şi armonizate de —. Tipărite, cu o prefaţă şi biografia compozitorului sub îngrijirea Preotului Eugen Bărbulescu. Buc. 1932. Tip. «Cărţilor Bisericeşti». 16⁰ 32 p. Lei 30.

253. Luţa, Vasile Gh. Un anuar pentru studiul cântecului poporan al Germanilor. Revista Germaniştilor Români I (1932), 184—189.

Jahrbuch für Volksliedforschung... herausgegeben von John Meier. I-1928, II-1930, III-1932.

254. Netoliczka, Luise. Das Siebenbürgische Volkskundemuseum in Cluj-Klausenburg (Rumänien). Mit 4 Abbildungen. Sonderabdruck aus «Museumskunde», Neue Folge IV [1932], Heft 3. p. 125—133.

255. Peretz, I. Realităţi juridice. Cursuri la Universitatea Ateneului. Anuarul Ateneului Român pe 1931. Bucureşti 1932. Tip. «Bucovina». p. 163—208.

Multe obiceiuri juridice în legătură cu nunta românească.

256. Predescu, Lucian. Ioan Creangă. Viaţa şi opera. I—II. Buc. 1932. Edit. «Bucovina» I. E. Torouţiu. 8⁰ 182, 1 f.+260 p.
«Poveşti şi basme. Procedee technice populare» (Vol. II, p. 64—133).

REVISTELE DESPOIATE

1. Adeverul literar şi artistic
2. Analele Dobrogei
3. Anuarul Arhivei de Folklor
4. Archivum Romanicum
5. Arhiva (Iaşi)
6. Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială
7. Arhivele Basarabiei
8. Arhivele Olteniei
9. Arhiva Someşană
10. Anuarul Societăţii studenţilor în geografie «Soveja»
11. Blajul
12. Boabe de Grâu
13. Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide» Iaşi
14. Buletinul Soc. Regale Române de Geografie
15. Bulletin Linguistique
16. Cele Trei Crişuri
17. Codrul Cosminului
18. Convorbiri Literare
19. Cuget Clar
20. Cuget Moldovenesc (Bălţi)
21. Culegătorul — Buletinul Arhivei etnografico-folklorice a Muzeului Etnografic din Cluj
22. Dacoromania
23. Erdélyi Muzeum (Cluj)
24. Ethnographia (Budapesta)
25. Familia
26. Făt-Frumos
27. Gândirea
28. Gând Românesc
29. Graiul Românesc
30. Grai şi Suflet
31. Hotarul (Arad)
32. Învăţământul Primar (Făgăraş)
33. Ion Maiorescu (Craiova)
34. Junimea Literară
35. Lares (Roma)
36. Muguri (Buzău)
37. Muscelul Nostru (Câmpulung)
38. Natura
39. Plaiuri Hunedorene
40. Progres şi Cultură (Tg.-Mureş)
41. Ramuri
42. Revista Asociaţiei Învăţătorilor Mehedinţeni
43. Revista Critică
44. Revista Fundaţiilor Regale
45. Revista Germaniştilor Români
46. Revista Institutului Social Banat-Crişana (Timişoara)
47. Revista Istorică
48. Revista Istorică Română
49. Revue Historique
50. Revue de Transylvanie
51. Satul şi Şcoala (Cluj)
52. Societatea de Mâine
53. Stâna (Bucureşti)
54. Şcoala Noastră (Zălau)
55. Şcoala şi Viaţa
56. Şcoala şi Viaţa Ilfovului
57. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift
58. Slavonic Review (Londra)
59. Ţara Bârsei
60. Ungarische Jahrbücher (Berlin)
61. Viaţa Basarabiei
62. Viaţa Românească
63. Vlăstarul Câmpiei (Cluj)
64. Zorile Romanaţului

RAPORT ANUAL (1933-34)

În al treilea şi al patrulea an de activitate, « Arhiva de Folklor a Academiei Române » a continuat, în primul rând, culegerea de materiale folklorice. S'au întocmit şi răspândit alte trei chestionare, unul (VI) referitor la « Naştere, botez şi copilărie », altul (VII) privitor la « Calendarul poporului pe lunile Octomvrie—Decemvrie » (cuprinzând şi o anexă referitoare la « Şezătoare » şi literatura ei — ghicitori, proverbe şi frământări de limbă). Al VIII-lea chestionar se ocupă cu « Pământul, apa, cerul şi fenomenele atmosferice după credinţele şi povestirile poporului ». S'au mai alcătuit şi două circulare, una (No. 3) referitoare la « legatul viilor » (vezi p. 4—5), cealaltă (No. 4) consacrată adunării de material pentru precizarea sensului noţiunilor « Vrăji, farmece, boscoane, descântece şi fapt ». La aceste chestionare şi circulare, cât şi la cele din anii precedenţi — care au fost trimise noilor corespondenţi —, s'au primit numeroase materiale preţioase. Apoi şi în aceşti ani a intrat mult material folkloric independent de răspunsurile la chestionare.

Ca şi în trecut, colaboratorii cei mai harnici şi pricepuţi au fost distinşi cu premiile următoare (decernate în Decembrie 1934) :

Premiul I (Lei 2.000) : Const. I. Muraru, învăţător (Buhoci-Bacău). Premiul II (Lei 1.500) : D. Ahriţculesei, absolvent de liceu (Cândeşti-Dorohoi). Premiul III (Lei 1.000) : Iosif Gr. Mareş, înv. (Şicovăţ-Lăpuşna). Şase premii a Lei 500 : Afia V. Apetroaei, învăţătoare (Moişa-Baia) ; Dem. Păsărescu, înv. (Cojmăneşti-Mehedinţi) ; Gh. Pavelescu, elev la Liceul « Aurel Vlaicu » din Orăştie ; Matei Starăş, înv. (Ceamaşir-Ismail) ; Const. Mărincianu, înv. (Vad-Someş) şi Eufimie Stratan, elev la Şcoala Normală din Vaslui.

O serie de membri corespondenţi, tot atât de harnici şi conştiincioşi, care n'au putut fi premiaţi din cauza numărului limitat al premiilor, au fost distinşi cu exemplare din Anuarul Arhivei. Iată numele acestora (în ordine alfabetică) :

Nicolae Axinte, student-teolog ; Ion Bădăluţă, învăţător ; Stelian Bălan, înv. ; George I. Bârleanu, profesor ; Ion Berbecaru, normalist ; Vasile Bologa, înv. ; Ion Cojocaru, agricultor ; Ion Cruceană, student-litere ; Alexandru Dinu, înv. ; Dumitru Dominte, înv. ; Ioan Donisă, înv. ; Ioan Fodorean, student -litere ; Gheorghe P. Niculae, înv. ; Dumitru Ghibuş, înv. ; Valter Horodniceanu, înv. ; Dionisie Ionaşcu, înv. ; Gheorghe D. Mandă, înv. ; Speranţa Gh. Mazilu, învăţătoare ; Gheorghe M. Negru, înv. ; Lazăr Onchiş, înv. ; Caius Pascu, student-teolog ; Theodor Pletos, înv. ; Theodor I. Popescu-Buzău, înv. ; Irina Săsăreanu, studentă la litere şi Ionel V. Zghibarţă, student.

Anuarul s'a trimits şi membrilor corespondenţi, premiaţi în anii precedenţi, care au înţeles să rămână credincioşi colaboratori ai Arhivei, anume d-lor : Gh. Bădescu-Aluniş, înv. ; G. G. Fierăscu, înv. ; P. Hossu-Longin, înv. ; V. Babiuc, înv. ; Marin D. Niţu, înv. ; P. Lenghel, înv. ; C. N. Gafiţescu, înv. şi I. N. Dumitrescu-Bistriţa, înv. ; Gh. I. Dobrescu, înv. ; Anatolie Melnic, înv. ; P. Balaşiu-Stolneanu, înv. ; Valeriu Al.

Popa, înv. ; Gheorghe Fată, plugar şi Petru Vovcă, înv. ; de asemenea tuturor corespondenţilor amintiţi în raportul din Anuarul II, care şi-au continuat colaborarea la acţiunea Arhivei noastre.

S'au făcut trei anchete folklorice prin stipendiaţii Arhivei. Una în vara anului 1933, de către d-l Laurenţiu F. Nemeş, profesor secundar, la « Mocanii » din Munţii Apuseni ; a doua în vara anului 1934, de către d-l Petre V. Ştefănucă, profesor secundar, în Valea Nistrului-de-jos, ; a treia în toamna aceluiaşi an, de către d-l Emil Petrovici, profesor la Facultatea de Litere a Universităţii din Cluj, în Valea Almăjului (Banat), ale cărei rezultate sunt publicate în acest Anuar (p. 25—158).

S'a continuat copierea la maşina de scris a materialelor intrate şi alcătuirea catalogului pe specialităţi. Materialul care a mai intrat în urma circularei No. 1 (Snoava despre femeia necredincioasă), a fost prelucrat de subsemnatul şi publicat în acest Anuar (p. 169—176).

S'au continuat lucrările pentru o bibliografie generală a folklorului românesc (în acest Anuar s'a publicat cea pentru anii 1933—34). Directorul Arhivei a pregătit pentru publicaţia internaţională « Volkskundliche Bibliographie » literatura folklorică românească a anilor 1931—32.

Biblioteca Arhivei s'a sporit cu 29 volume, parte donate, parte achiziţionate. S'au primit donaţiuni dela : Arhiva de Folklor din Tartu-Estonia (4 vol.), W. Anderson (1 vol.), P. Caraman (1 vol.), P. Gheorgheasa (1 vol.), Simion Hârnea (1 vol.), revista « Izvoraşul » (2 vol.), O. Loorits (2 vol.), T. Mărăscu (1 vol.), C. Mureşanu (1 vol.), Muzeul Etnografic Cluj (1 vol.) şi G. T. Niculescu-Varone (1 vol.).

În schimbul Anuarului, Arhiva primeşte următoarele pulblicaţii străine :

Budkavlen (Abo-Finlanda)
Danmarks Folkeminder (Copenhaga)
Eesti Rahvaluule Arhiiv (Tartu-Estonia). Diferite publicaţii.
Ethnographia (Budapesta)
Lares (Firenze)
Lud (Lemberg)
Lud Slowianski (Cracovia)
Norsk Folkeminnelag (Oslo)
Oberdeutsche Zeitschrift für Volkskunde (Heidelberg)
Schweizerisches Archiv für Volkskunde (Basel)
Siebenbürgische Vierteljahrsschrift (Sibiu).

Anii din urmă au adus Arhivei şi pierderi dureroase. Am arătat în acest Anuar (p. 1—6) ce a însemnat pentru noi Ion Bianu. Cu profesorul G. Bogdan-Duică ne a părăsit un cald susţinător. Moartea a secerat şi trei din cei mai harnici membri corespondenţi, toţi trei premiaţi ai Arhivei : învăţătorii Vasile Cutean, Sterie C. Enuică şi Const. Mărincianu. « Arhiva de Folklor a Academiei Române » le va păstra cu pietate amintirea.

ION MUŞLEA

RÉSUMÉ DES ARTICLES

ION MUŞLEA. *Ion Bianu et le folklore roumain* (p. 1—6). Par suite de la mort du professeur Bianu, l'« Arhiva de Folklor a Academiei Române » perd un de ses amis les plus dévoués. Bianu a toujours été vivement intéressé par tout ce qui touchait à la vie paysanne. Il était trop pris par ses multiples charges pour pouvoir s'adonner au folklore, comme il l'aurait, à coup sûr, souhaité Toutefois il a écrit quelques articles, a édité quelques recueils et a fondé la grande collection de folklore de l'Académie Roumaine (40 volumes). L'«Arhiva de Folklor a Academiei Române », qui lui doit tant, a reçu de lui, à plusieurs reprises, des notes de folklore. La plus importante concerne une pratique magique pour la protection des vignobles (publiée à la page 4—5, en note), sur laquelle l'Archive a entrepris une enquête.

ION DIACONU. *Psychologie et création populaire* (p. 7—23). Les recherches concernant la genèse et l'évolution de la littérature populaire — dans le genre de celles de O. Böckel, O. Schell, J. Tiersot, E. Wechsler — n'ont été abordées dans le folklore roumain que dans les tout derniers temps. O. Densusianu, P. Cancel et T. Papahagi sont les seuls qui aient écrit avec compétence dans cette direction. Au point de vue strict de la psychologie de la création populaire, il faut retenir les noms des deux derniers. Papahagi, s'appuyant sur un riche matériel folklorique, recueilli dans l'archaïque pays de Maramureş, conclut que le genre épique paraît être la création exclusive de l'homme, mais s'est conservé à l'aide de la mémoire, grâce à la femme. Les ballades roumaines ont leur origine dans la vie collective du village, ainsi que dans la vie pastorale ; elles gagnent ensuite en perfection grâce à une circulation intense. Les opinions de Cancel sont certainement plus cohérentes, seulement elles ne partent pas des manifestations folkloriques roumaines, mais des observations de M. Murko sur la poésie yougoslave. Cancel distingue dans l'existence de chaque motif poétique populaire la création primordiale et la circulation. Son argumentation claire tend a établir que n'importe quand la création initiale est un fait individuel, quoique la poésie serbe prouve la collaboration collective à l'intérieur de petits groupes. En opposition avec la sociologie de Durkheim, avec l'ethnopsychologie de Lazarus et Steinthal, comme aussi avec la «Völkerpsychologie » de Wundt — lesquels voient dans les valeurs spirituelles des produits de la collectivité —, Cancel conclut que n'importe quelle création populaire est par excellence une oeuvre individuelle.

L'auteur adhère aux opinions de Cancel, avec les réserves qu'elles comportent : il repousse la collaboration même en petits groupes. Les milieux roumains qu'il a observés — surtout le Pays de Vrancea, ou il lui paraît qu'est née «Miorița », le chef d'oeuvre de la littérature populaire roumaine — prouvent indubitablement que, dans la création comme dans la propagation de tel motif poétique, il ne s'agit que d'un seul individu, mais particulièrement doué. Alors même qu'un motif se cristallise pendant un temps assez long, correspondant à la durée de quelques générations — comme c'est le cas pour

le poème « Miorița » —, ce ne sont jamais que quelques individualités exceptionnelles qui jouent un rôle de premier plan. La création populaire roumaine n'est pas improvisation — comme dans le cas de la littérature serbe indiqué par Murko, celui des Corses que rapporte A. de Croze, celui de ces « serenata » de la Provence dont parle J. Tiersot, ou celui des Basques. Elle est parfaitement unitaire, c'est à dire que des motifs fondamentaux circulent de manière stéréotype sur des aires géographiques vastes, mais distantes ; donc la refonte par une circulation intense fixe toute la poésie populaire roumaine. Cette stéréotypie prouve ainsi que dans sa structure la création populaire roumaine est élaborée — contrairement à l'improvisation, qui ne garde pas de cadres fixes, mais se trouve dans une transformation continue, comme par exemple chez les peuples du midi.

EMIL PETROVICI. *Folklore de la Vallée d'Almăj* (p. 25—158). Dans la partie sud-est du Banat roumain, les 15 villages de la Vallée d'Almăj (Valea Almăjului, départ. Caraş) sont situés dans un bassin entouré de montagnes boisées. L'auteur a étudié dans six de ces villages la langue et le folklore qui présentent maints traits archaïques. Il y a trouvé des matériaux très riches et intéressants relatifs aux cérémonies périodiques et aux coutumes concernant la vie du berceau à la tombe, beaucoup de pratiques magiques et d'incantations, quelques ballades en voie de disparition, des chansons, des légendes, des traditions, etc. Les textes (numérotés de 1 à 170 — p. 60—145) sont précédés d'une introduction (p. 26—59) qui s'occupe du caractère du pays, des habitants, de leur parler et du folklore. Les textes sont suivis d'un glossaire, d'une carte de la région explorée (p. 158) et de deux planches qui représentent :

I. 1. Le village de Borlovenii-Vechi

2. Une rue du village de Bănia.

II. 1. Une femme de Bănia

2. Une femme de Pătaş portant de la braise au cimetière sur la tombe d'un mort, suivant le rite quotidien

3. Un homme de Pătaş.

Biblioteca Universitară University Library Cluj

VALERIU L. BOLOGA. *Rapport d'un chirurgien allemand* (1756) *sur la croyance des Roumains aux revenants* (p. 159—168). L'auteur a trouvé dans la brochure de Georg Tallar « Visum repertum anatomico-chirurgicum... » (Wien und Leipzig, 1784), une foule d'informations précieuses et très détaillées, concernant la croyance aux revenants des Roumains du Banat, de la Valachie et de la Transylvanie. Les passages qui présentent un plus grand intérêt pour le folklore sont donnés en traduction et commentés. Le chirurgien apparaît comme un observateur sagace, qui a su saisir quelques phénomènes essentiels que la science du temps ne pouvait pas encore expliquer. (Ainsi les maladies de ceux qui se croyaient attaqués par les revenants sont très judicieusement mises en rapport avec l'alimentation unilatérale des Roumains pendant les longs jeûnes observés au cours de l'hiver et du printemps).

ION MUŞLEA. *Autres variantes roumaines du conte de la femme infidèle* (p. 169—176). Revenant sur l'article publié dans le tome précédent (p. 195—216), l'auteur présente et analyse 21 variantes nouvelles que l'on a pu recueillir grâce au concours des correspondants de l'Archive, pendant les années 1933—34. L'aire de diffusion du conte chez les Roumains s'élargit ainsi considérablement — surtout grâce aux variantes notées dans le Banat (1) et en Bucovine (2) ; dans un seul département de Transylvanie (Hunedoara) on a recueilli six variantes, ce qui prouve que le motif est encore bien vivant dans le milieu paysan roumain. Les conclusions de la contribution précédente ne subissent pas de grands changements, mais se trouvent plutôt confirmées par les nouvelles variantes.

P. V. ŞTEFĂNUCĂ, *Contribution à la bibliographie des études et des recueils folkloriques publiés dans les périodiques russes concernant les Roumains de Bessarabie et les peuples cohabitants* (p. 177—188). Dans les revues russes et surtout dans le «Kišinevskije Eparchialnyje Vestnik» (1867—1915) on a publié de nombreuses monographies des villages de Bessarabie où le folklore tenait une grande place. L'auteur donne 97 titres d'articles de cette espèce, le plus souvent avec l'indication du genre de folklore qu'ils contiennent.

Bibliographie du folklore roumain (*années* 1933—34) (p. 189—209).

Rapport sur l'activité de l'«Archive de Folklore de l'Académie Roumaine» pour les années 1933—34. *Tableau des publications reçues en échange* (p. 210—211).

BCU Cluj / Central University Library Cluj